

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE POLİTİK BÜTÇE DALGALANMALARININ
ANALİZİ**

İsmihan DURAN

DOKTORA TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

ŞUBAT- 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE POLİTİK BÜTÇE DALGALANMALARININ
ANALİZİ

DOKTORA TEZİ

İsmihan DURAN

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye

“Bu tez 01/02/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	Başarılı
Prof. Dr. Temel GÜRDAL	Başarılı
Prof. Dr. Tarık VURAL	Başarılı
Prof. Dr. Mustafa ÖZER	Başarılı
Doç. Dr. Murat GÜVEN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

İsmihan DURAN

01/02/2024

ÖN SÖZ

Bu çalışma da bilgisi, tecrübesi, yol göstericiliği, ilgisi, sabrı, hoşgörüsü ve çok büyük emekleri olan çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR'e çok teşekkür ederim. Yine aynı şekilde çok büyük desteği, katkıları ve emekleri için çok kıymetli hocalarım Doç. Dr. Murat GÜVEN ve Öğr. Gör. Deniz GÖKTAŞ'a çok çok teşekkür ederim. Değerli jüri hocalarım Prof. Dr. Temel GÜRDAL, Prof. Dr. Mustafa ÖZER , Prof. Dr. Tarık VURAL ve Doç. Dr. Furkan BEŞEL'e değerli katkı, önerileri ve emekleri için çok teşekkür ederim.

Akademik hayatımda çok büyük yardımı ve desteği olan çok değerli hocam Prof. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, bugünlere ulaşmamda en büyük pay sahibi olan anneme, babama ve kardeşlerime, eğitim hayatım boyunca emeği geçen tüm hocalarıma, dostlarıma ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Çalışmanın tüm ilgililere faydalı olması dileğiyle;

İsmihan DURAN

01/02/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	x
GRAFİK LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii

GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALAR	6
1.1. Tanım ve Genel Açıklamalar.....	6
1.2. Politik Konjontür Dalgalanmaları Teorileri Tarihçesi.....	11
1.3. Kamu Tercih Teorisi.....	11
1.3.1. Kamu Tercih Teorisi Temel Varsayımları	12
1.3.1.1. Metodolojik Bireycilik	12
1.3.1.2. Fayda Maksimizasyonu.....	12
1.3.1.3. Politik Mübadele	13
1.3.2. Kamu Tercih Teorisine Göre Piyasa ve Devletin Başarısızlığı Teorisi	13
1.3.2.1. Piyasa Başarısızlığı Teorisi	13
1.3.2.2. Devletin Başarısızlığı Teorisi.....	20
1.4. Geleneksel Politik Konjontür Dalgalanmaları Teorisi	25
1.4.1. Fırsatçı Konjontürel Dalgalanmalar Teorisi	25
1.4.2. Partizan Politik Konjontürel Dalgalanmaları Teorisi	27
1.5. Modern Politik Konjontür Dalgalanmaları Teorisi	27
1.5.1 Rasyonel Fırsatçı Model.....	27
1.5.2. Rasyonel Partizan Model.....	29
1.6. Politik Konjontür Dalgalanmalarından Politik Bütçe Dalgalanmalarına Geçiş	31
2. BÖLÜM: LİTERATÜRDEKİ AMPİRİK ÇALIŞMALAR	33
2.1. Türkiye’de Yapılan Ampirik Çalışmalar	33
2.1.1. Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar	33
2.1.2. Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar	47
2.1.3. Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Ampirik Çalışmalar.....	50

2.2. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yapılan Ampirik Çalışmalar	53
2.2.1. Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar	53
2.2.2. Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar	54
2.2.3. Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar	55
2.3. Karma Ülke Gruplarında Yapılan Ampirik Çalışmalar.....	56
2.3.1. Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar	56
2.3.2. Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar	68
2.3.3. Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar	73
3. BÖLÜM: TÜRKİYE BÜTÇESİ (1990-2023) DÖNEMİ İTİBARIYLA	
İNCELENMESİ.....	75
3.1. Türkiye’de (1990- 1999) Dönemi	75
3.1.1. Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler.....	75
3.1.2. Ekonomik Gelişmeler Hakkında Bilgiler	76
3.1.3. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları	78
3.1.3.1. Türkiye’de 1990-1999 Dönemi Harcama Politikası	78
3.1.3.2. Türkiye’de 1990-1999 Dönemi Gelir Politikaları (Bütçe Gelirleri) .	80
3.1.3.3. Türkiye’ de 1990- 1999 Dönemi Bütçe Dengesi	85
3.1.3.4. Türkiye’de 1990-1999 Dönemi Borçlanma Politikası.....	86
3.2. Türkiye’de 2000-2009 Dönemi	87
3.2.1. Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler.....	87
3.2.2. Ekonomik Gelişmeler Hakkında Bilgiler	89
3.2.3. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları	90
3.2.3.1. Türkiye’de 2000-2009 Dönemi Harcama Politikası	90
3.2.3.2. Türkiye’de 2000-2009 Dönemi Gelir Politikaları (Bütçe Gelirleri) .	93
3.2.3.3. Türkiye’ de 2000- 2009 Dönemi Bütçe Dengesi	100
3.2.3.4. Türkiye’de 2000-2009 Dönemi Borçlanma Politikası.....	103
3.3. Türkiye’de 2010-2023 Dönemi	104
3.3.1. Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler.....	104
3.3.2. Ekonomik Gelişmeler Hakkında Bilgiler	107
3.3.3. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları	110
3.3.3.1. Türkiye’de 2010-2023 Dönemi Harcama Politikası	110
3.3.3.2. Türkiye’de 2010-2023 Dönemi Gelir Politikaları (Bütçe Gelirleri).....	112
3.3.3.3. Türkiye’ de 2010- 2023 Dönemi Bütçe Dengesi	117

3.3.3.4. Türkiye’de 2010-2023 Dönemi Borçlanma Politikası 118

4. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE POLİTİK KONJONKTÜR

DALGALANMALARININ EKONOMETRİK ANALİZİ.....120

4.1. Ekonometrik Yöntem Hakkında Genel Bilgiler120

4.2. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler123

4.2.1. Çalışmada Kullanılan Veri Seti 123

4.2.2. Tanımlayıcı İstatistikler 124

4.3. Çalışmada Kullanılan Yöntem.....127

4.4. Modellerin Tahmin Edilmesi.....128

4.4.1. Fırsatçı Model Denklemi 128

4.4.2. Partizan Model Denklemi 128

4.5. Ekonometrik Analiz.....129

4.5.1. Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanma Modeli 129

4.5.1.1. Fırsatçı Model İçin Yapılan Testler 132

4.5.1.1.1. Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri
..... 132

4.5.1.1.2. Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi..... 133

4.5.1.1.3. Philips-Perron Birim Kök Testi 136

4.5.1.1.4. Zivot-Andrews Birim Kök Testi 136

4.5.1.1.5. Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi 136

4.5.1.2. Fırsatçı Modele İlişkin Regresyon Sonuçları..... 137

4.5.1.2.1. Kamu Harcamaları Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları
..... 137

4.5.1.2.2. Kamu Gelirleri Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları 138

4.5.1.2.3. İç Borç Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları 139

4.5.1.2.4. Dış Borç Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları 140

4.5.2. Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanma Modeli 142

4.5.2.1. Partizan Model için Yapılan Testler 142

4.5.2.1.1. Partizan Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri
..... 142

4.5.2.1.2. Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi..... 143

4.5.2.1.3. Philips-Perron Birim Kök Testi 144

4.5.2.1.4. Zivot-Andrews Birim Kök Testi 145

4.5.2.1.5. Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi 145

4.5.4.2. Partizan Modele İlişkin Regresyon Sonuçları.....	146
4.5.4.2.1. Büyüme Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları.....	146
4.5.4.2.2. Enflasyon Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları	147
4.5.4.2.3. İşsizlik Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları.....	148
4.5.4.2.4. BA/GSYH Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları.....	149
4.6. Bulguların Değerlendirilmesi	151
SONUÇ	154
KAYNAKÇA.....	168
ÖZ GEÇMİŞ	179

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ARMA	: Otoregresif Hareketli Ortalama Süreci
ARIMA	: Otoregresif hareketli ortalamalar
BA	: Bütçe Açığı
EKK	: En Küçük Kareler
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
PBD	: Politik Bütçe Dalgalanmaları
PKD	: Politik Konjonktürel Dalgalanmalar
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı
Vb	: Ve benzeri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi Modelleri	10
Tablo 2: Piyasa Başarısızlıkları Tablosu	20
Tablo 3: Piyasa ve Kamu Ekonomisinin Karşılaştırılması	23
Tablo 4: Piyasa ve Devlet Başarısızlıkları	24
Tablo 5: Değişik Ekonomik Hedeflere İlişkin Gelişmiş Ülkelerde Siyasi Partilerin Tercihleri	27
Tablo 6: Politik Konjonktür Dalgalanmaları Modelleri	30
Tablo 7: Türkiye’de Yapılan Fırsatçı Modelle ilgili Çalışmalar	46
Tablo 8: Partizan Modelle İlgili Yapılan Çalışmalar	49
Tablo 9: Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar	52
Tablo 10: Fırsatçı Modelle Olan Çalışmalar	54
Tablo 10: Fırsatçı Modelle Olan Çalışmalar	55
Tablo 12: Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar	56
Tablo 13: Fırsatçı Model Karma Ülke Grupları İçin	67
Tablo 14: Partizan Modelle İlgili Yapılmış Çalışmalar	72
Tablo 15: Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar	74
Tablo 16: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (1991-1999)	75
Tablo 17: Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları 1991-1999)	76
Tablo 18: Türkiye’de Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin/ GSYH ‘ya Oranı	78
Tablo 19: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları (1990-1999) (%)	79
Tablo 20: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı ..	80
Tablo 21: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (1990-1999)	81
Tablo 22: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (1990-1999)	82
Tablo 23: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (1990-1999)	83
Tablo 24: Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL)	84
Tablo 25: Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (1990-1999)	85
Tablo 26: Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH’ye oranı (%)	86

Tablo 27: Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL).....	87
Tablo 28: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2000-2009).....	88
Tablo 29: Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları).....	88
Tablo 30: Türkiye’de Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin/ GSYH ‘ya Oranı	91
Tablo 31: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları (2000-2009) (%)	92
Tablo 32: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı (2000-2005).....	93
Tablo 33: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Genel Bütçe Gelirlerinin / GSYH ‘ya Oranı (2006-2009)	94
Tablo 34: Türkiye’de Genel Bütçe Gelir Türlerinin Bütçe Gelirleri Toplamındaki Payları (%) (2000-2005)	95
Tablo 35: Türkiye’de Genel Bütçe Gelir Türlerinin Alt Bileşenlerinin Genel Bütçe İçindeki Payı (%) (2006-2009)	95
Tablo 36: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2000-2003).....	96
Tablo 37: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2004-2009).....	97
Tablo 38: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (2004-2009).....	98
Tablo 39: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/ Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (2000-2009).....	99
Tablo 40: Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL)	100
Tablo 41: Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2000-2005).....	101
Tablo 42: Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2006-2009).....	102
Tablo 43: Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH’ye Oranı (%)	103
Tablo 44: Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL).....	104
Tablo 45: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2010-2023).....	105
Tablo 46: Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları).....	106
Tablo 47: Türkiye’de Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin/ GSYH ‘ya Oranı	110
Tablo 48: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları (2010-2022) (%)	111

Tablo 49: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri (Milyon TL) ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı (%)	112
Tablo 50: Genel Bütçe Gelirlerinin Alt Bileşenlerin Genel Bütçe İçindeki Payı (%)	114
Tablo 51: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (2010-2022).....	115
Tablo 52: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (2010-2020).....	116
Tablo 53: Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2010-2022).....	117
Tablo 54: Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH’ye Oranı (%)	118
Tablo 55: Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL).....	119
Tablo 56: Çalışmada Kullanılan Veriler.....	123
Tablo 57: Tanımlayıcı İstatistikler	124
Tablo 58: Değişkenlerin Tanımı.....	130
Tablo 59: İncelenen Dönemde Yapılan Seçimler.....	130
Tablo 60: Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri.....	133
Tablo 61: Kamu Harcamaları (LKHARC) Değişkeni için Bai-Perron Yapısal Kırılma Testi Sonuçları	133
Tablo 62: Kamu Gelir Değişkeni (KGELIR) için Bai-Perron (1998) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları	134
Tablo 63: İç Borç Değişkenine Ait Bai-Perron (2003) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları	135
Tablo 64: LDISBORC Serisi Bai-Perron (2003) Yapısal Kırılma Testi	135
Tablo 65: Fırsatçı Model Değişkenine Ait Philips-Perron Birim Kök Testi Sonuçları	136
Tablo 66: Fırsatçı Modele Ait Değişkenlerin Zivot-Andrews Birim Kök Testi Sonuçları	136
Tablo 67: Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları	137
Tablo 68: LHARC Değişkenine ait Fırsatçı Model Tahmini Sonuçları.....	138
Tablo 69: Kamu Gelirleri Değişkenine ait Fırsatçı Model Sonuçları.....	139
Tablo 70: LİÇBORÇ Değişkeni için Fırsatçı Model Tahmini Sonuçları.....	140
Tablo 71: DLDISBORC değişkenine ait Fırsatçı Model Tahmini Sonuçları.....	141
Tablo 72: Fırsatçı Model Regresyon Bulgularının Özeti	141

Tablo 73: Partizan Modelde Kullanılan Değişkenlere Ait ADF Birim Kök Testi	
Sonuçları	142
Tablo 74: BUYUME değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Sonuçları	143
Tablo 75: ISSIZLIK değişkenine ait Bai -Perron (1998) Yapısal Kırılma Testi	
Sonuçları	143
Tablo 76: ENF değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Sonuçları	144
Tablo 77: BA/GSYH Bai-Perron Testi.....	144
Tablo 78: Partizan Model Değişkenlerine Ait Philips-Perron Yapısal Kırılma Testi .	145
Tablo 79: Partizan Model Değişkenleri Zivot-Andrews Birim Kök Testi	
İstatistikleri	145
Tablo 80: Lee Strazicich Yapısal Kırılma Testi İstatistikleri	146
Tablo 81: BUYUME değişkenine ilişkin Partizan Model	146
Tablo 82: ENFLASYON değişkenine ait Regresyon Sonuçları	147
Tablo 83: Partizan Model Regresyon Kalıntı İstatistikleri	148
Tablo 84: İşsizlik Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları.....	149
Tablo 85: BA/GSYH Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları.....	150
Tablo 86: Büyüme değişkenine ilişkin Partizan Modelin Kalıntı İstatistikleri	150
Tablo 87: Partizan Modelin Sonuçları	151

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Toplam Oy Fonksiyonu Eğrisi.....	26
---	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Fırsatçı Modele İlişkin Değişkenler.....	124
Grafik 2: Partizan Modele İlişkin Değişkenler	125
Grafik 3: Tüketici Güven Endeksinin Seyri (2004-2012).....	126
Grafik 4: Tüketici Güven Endeksinin Seyri (2012-2023).....	127
Grafik 5: Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirlerinin Seyri(2002Q1-2023Q2.....	131
Grafik 6: Seçim Dönemlerinde Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri (2002Q1- 2023Q2)	132

ÖZET

Başlık: Türkiye’de Politik Bütçe Dalgalanmalarının Analizi

Yazar: İsmihan DURAN

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

Kabul Tarihi: 01/02/2024

Sayfa Sayısı: xiii (ön kısım) + 179 (ana kısım)

Politik konjoktürel dalgalanmalar seçimler nedeniyle iktidardaki partilerin tekrar seçilebilmek amacıyla para ve maliye politikası araçlarını kullanarak ekonomiyi manipüle etmesi olarak açıklanmaktadır. Politik bütçe dalgalanmaları ise; iktidar partilerinin tekrar seçilebilmek amacıyla maliye politikası araçlarını kullanarak bütçede meydana getirdikleri dalgalanmalar olarak ifade edilir. Bu çalışmada Türkiye’de bu tür manipülasyonların olup olmadığını 1990 dönemi sonrası itibariyle analiz edilecektir. İktidar partilerinin seçimlerden önce ve sonra maliye politikası araçları kullanarak devlet bütçesinde meydana getirdikleri değişiklikler tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu çalışma Türkiye ile sınırlandırılmış ve 1990-2023 dönemine ait veriler kullanılmıştır. Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; teorik çerçeve de politik konjoktürel dalgalanmaları literatürü hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde; literatürdeki ampirik çalışmalar incelenerek, çalışmalarda hangi yöntem ve hangi veriler kullanılıp hangi sonuca ulaştığı karşılaştırmalı olarak tespit edilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde; Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler ve Makroekonomik Değişkenler Hakkında Bilgi verilecektir. Türkiye’de ki Merkezi yönetim bütçesi hakkında 1990 yılından itibaren 2023 yılına kadar bilgi verilecektir. Çalışmanın dördüncü bölümünde; fırsatçı ve partizan modelin Türkiye’de geçerli olup olmadığı ekonometrik analiz ile test edilecektir. Çalışmanın sonuç kısmında ise teorik ve ampirik bulgular değerlendirilip, bu bulgulara dayalı önerilere yer verilmektedir. Sonuç olarak Fırsatçı model için Kamu harcamaları için destekleyen yıllar 1999, 2018 ve 2023’tür. Kamu Gelirleri için ise; 1991, 2015 ve 2018; İç borç için ise, fırsatçı modeli destekleyen seçim yılları, 1991 ve 2023, Dış borç için ise; fırsatçı modeli destekleyen seçim yılları, 2002 ve 2011 yılları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Politik Konjoktürel Dalgalanmalar, Fırsatçı Model Teorisi, Partizan Model Teorisi

ABSTRACT

Title of Thesis: Analysis of Political Budget Fluctuations in Turkey

Author of Thesis: İsmihan DURAN

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

Accepted Date: 01/02/2024

Number of Pages: xiii (pre text) + 179
(main body)

Political cyclical fluctuations are explained as the parties in power manipulating the economy by using monetary and fiscal policy tools in order to be re-elected due to elections. Political budget fluctuations are; It is expressed as the fluctuations that the ruling parties create in the budget by using fiscal policy tools in order to be re-elected. In this study, it will be analysed whether such manipulations took place in Turkey after 1990. It will be tried to determine the changes that the ruling parties made in the state budget by using fiscal policy tools before and after the elections. This study was limited to Türkiye and data from the period 1990-2023 was used. The study consists of 4 parts. In the first part; In the theoretical framework, general information about the political business cycle fluctuations literature will be given. In the second part of the study; By examining the empirical studies in the literature, it will be determined comparatively which methods and data were used in the studies and which results were reached. In the third part of the study; Information on Basic Data Regarding the Election and Information on Macroeconomic Variables will be given. Information will be provided about the central government and local government budgets in Turkey from 1990 until 2023. In the fourth part of the study; Econometric analysis is carried out to determine whether the opportunistic and partisan model is valid in Turkey. In the conclusion part of the study, theoretical and empirical findings are evaluated and suggestions based on these findings are given. As a result, the supporting years for public expenditures for the opportunistic model are 1999, 2018 and 2023. For Public Revenues; 1991, 2015 and 2018; For domestic debt, the election years that support the opportunistic model are 1991 and 2023. For external debt; Election years supporting the opportunistic model were found to be 2002 and 2011.

Keywords: Political Business Cycle, Opportunistic Model Theory, Partizan Model Theory

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Politik konjktürel dalgalanmalar seçimler nedeniyle iktidardaki partilerin tekrar seçilebilmek amacıyla para ve maliye politikası araçlarını kullanarak ekonomiyi manipüle etmesi olarak açıklanmaktadır. Politik bütçe dalgalanmaları ise; iktidar partilerinin tekrar seçilebilmek amacıyla maliye politikası araçlarını kullanarak bütçede meydana getirdikleri dalgalanmalar olarak ifade edilir.

Bazı iktisatçılara göre; ekonomide politik konjktür dalgalanmaların her zaman olduğu ileri sürülmüştür. İktidardaki politikacılar tekrar seçilebilmek için kendilerini iktidara taşıyacak politikaları uygulamak isterler ve böylece ekonomi her seçim döneminde yaklaşık 4-5 yılda bir politik konjktürel dalgalanmalarla karşılaşır. İktidardaki politikacılar tekrar seçilebilmek için para ve maliye politikası araçları kullanırlar. Seçim öncesi dönemde vergi oranlarını düşürme, kamu harcamalarını ve para arzını artırma gibi genişletici para ve maliye politikaları uygulanır. Seçim sonrası dönemde ise vergi oranlarını artırma, kamu harcamaları ve para arzını azaltan daraltıcı politikalar uygulanmaktadır. Bu uygulanan politikalar kısa dönemde önemli sonuçlara neden olmaktadır. Örneğin; bu dönemde gelir artar, faizler düşer, istihdam oranları artar ve işsizlik oranı azalır. Seçim öncesi uygulanan bu politikalar yüksek enflasyona neden olur Seçim sonrasındaki dönemde ise politikacılar daraltıcı politikalar uygulayarak enflasyonu kontrol altına almayı amaçlamaktadırlar. Seçim öncesi ve sonrası görülen bu politik hareketlerin sonucu konjktürel dalgalanmalardır.

Bu çalışmada Türkiye'de bu tür manipülasyonların olup olmadığını 1990 dönemi sonrası itibariyle analiz edilecektir. Bu çalışmada Türkiye'de politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığı, iktidar partilerinin seçimlerden önce ve sonra maliye politikası araçları kullanarak devlet bütçesinde meydana getirdikleri değişiklikler tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Türkiye'de politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığı, iktidar partilerinin seçimlerden önce ve sonra maliye politikası araçları kullanarak devlet

bütçesinde meydana getirdikleri değişiklikler 1990 dönemi sonrası itibariyle analiz edilecektir.

Türkiye’ de politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığı milletvekili genel seçimleri esas alınarak ve devlet bütçesinde meydana getirdiği değişimler tablo ve ekonometrik yöntem ile analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu tez de Türkiye’ de GSYH, Kamu gelirleri, Kamu giderleri , borçlanma (İç Borçlanma, Dış Borçlanma), işsizlik oranı, enflasyon oranı, büyüme oranı ve bütçe açığının GSYH’ya oranı değişkenleri kullanılacaktır. Bu değişkenler seçim öncesi dönem ve seçim sonrası dönem olarak incelenip tablo, grafik ve ekonometrik modellerle incelenip, analiz edilip Türkiye’ de politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Politik konjktürel dalgalanmalar seçimler nedeniyle iktidardaki partilerin tekrar seçilebilmek amacıyla para ve maliye politikası araçlarını kullanarak ekonomiyi manipüle etmesi olarak açıklanmaktadır. Politik bütçe dalgalanmaları ise; iktidar partilerinin tekrar seçilebilmek amacıyla maliye politikası araçlarını kullanarak bütçede meydana getirdikleri dalgalanmalar olarak ifade edilir. Türkiye’de ki literatürde politik konjktürel dalgalanmalar hakkında önemli ölçüde çalışmalar bulunmasına rağmen, politik bütçe dalgalanmaları hakkında çok az sayıda çalışma vardır.

Bu çalışma da Türkiye’de 1990-2023 dönemi politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığı ve politik konjktürel dalgalanmaların olup olmadığı test edilecektir. hem politik konjktürel dalgalanmalar hem de politik bütçe dalgalanmaları aynı dönem için incelenmiş olup detaylı analiz yapılmıştır. İki modelin birlikte incelenmesi daha detaylı ve ayrıntılı sonuç vermektedir ve literatürde iki modeli birlikte inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır.

Bu çalışma da 1990-2002 koalisyon dönemi, 2002-2018 tek parti dönemi ve 2018 sonrası Başkanlık sistemi dönemi olduğu için , 3 farklı dönemde de konjktürel dalgalanmalar incelenmiştir. Daha önceden bu 3 dönemi inceleyen çalışma yoktur ve bu çalışma 3 farklı dönemi birlikte inceleyen ilk çalışmalardan birisidir. Bu nedenle bu tez literatüre katkı sağlayacak ve ilerideki çalışmalara da katkısı bulunacaktır.

Bu çalışmada çeyrek dönemlik veriler kullanılmıştır. Bu çalışma için çeyrek verilerin kullanılması yıllık verilere kıyasla daha doğru ve güvenilir sonuçlar vermektedir. Literatürdeki çalışmalarda genellikle yıllık veriler kullanılmıştır.

Çalışmada yapısal kırılma testleri ile kırılma dönemleri tespit edilmiştir. İki den fazla yapısal kırılma tespit eden literatürdeki ilk çalışmalardan biridir. Literatürdeki diğer çalışmalar yapısal kırılmaları dikkate almamışlar veya ikiden az yapısal kırılma tespit etmişlerdir.

Çalışma da politik konjonktürel dalgalanmalar ile tüketici güven endeksi arasındaki önemli ilişki olmasına rağmen daha önceki çalışmalar da tüketici güven endeksinden söz etmemişlerdir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır;

Ülke Sınırlılığı; Türkiye’de politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığının incelendiği bu çalışma Türkiye ile sınırlandırılmıştır.

Zaman Periyodu Sınırlılığı; 1980 yılı sonrasında 1983 seçimi ve sonrasında ki 1987 yılı seçimi demokratik bir seçim olmaması nedeniyle çalışma da kullanılan veriler 1990 yılından itibaren tercih edilmiştir. Bu çalışmada 1990-2023 dönemi analiz edilmiştir.

Değişkenler ile İlgili Sınırlılıklar;

Ekonometrik araştırmalar da model oluşturmak için kullanılan istatistiksel verilerle ilgili geçmiş yıllara ait verilere ulaşamamak önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu çalışmada da kullanılan verilerden “Merkezi Yönetim iç ve Dış Borç Stoku” verilerine 1986 yılından itibaren ulaşılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Kuramsal Analiz; çalışma da ilk olarak politik konjonktürel dalgalanmaları hakkında kuramsal açıklamalar yapılmış, daha sonra merkezi yönetim ve yerel yönetim kapsamında literatürde yapılan ampirik çalışmalar uluslararası literatür ve Türkçe literatür incelenerek sonuçları karşılaştırılarak değerlendirilmektedir.

Ekonometrik Uygulama; çalışmanın ampirik bölümünde Türkiye Ekonomisi için politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinin geçerliliğini sınamak amacıyla 1990-2023 dönemi iktisadi ve mali zaman serileri kullanılacaktır. İlk aşamada zaman serileri mevsimsel

etkilerden arındırılacaktır. Fırsatçı ve Partizan model denklemleri tahmin edilecektir. Model tahmininden sonra Fırsatçı ve Partizan Modelin geçerliliğini sınamak için testler yapılacaktır. İkinci aşamada Bai-Perron yapısal kırılma testi uygulanacak ve incelenen dönemlerde yapısal kırılma tarihleri tespit edilecektir. Üçüncü aşamada Newey-West hata terimleriyle düzeltilmiş çoklu doğrusal regresyonlar ile politik konjktür teorileri test edilecektir. Bu testler ADF Birim Kök Testleri, Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi, Philips-Perron Birim Kök Testi, Zivot-Andrews Birim Kök Testi, ve Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testidir. Testler sonucunda Fırsatçı ve Partizan Modele İlişkin Regresyon Sonuçları hakkında bilgi verilecektir. En sonda elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

Bu çalışmada 1990 – 2023 yılları arasındaki 33 yıllık dönem aylık verilerle test edilecektir. Kullanılan değişkenler Kamu Gelirleri, Kamu Harcamaları, İç Borçlanma, Dış Borçlanma ,işsizlik oranı, enflasyon oranı, büyüme oranı ve bütçe açığının GSYH'ya oranı değişkenleri kullanılacaktır. Ayrıca incelenen dönem içerisinde yer alan seçimleri gösteren seçim kukla değişkeni kullanılmıştır. Seçim kukla değişkeni, genel seçimlerin bağımlı değişkeni etkileyip-etkilemediğini eğer etkiliyorsa ne yönde etkilediğini ifade etmektedir.

Araştırmanın İçeriği

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın giriş kısmında; araştırmanın konusu ve problemi, amacı ve hipotezleri, araştırmanın önemi, yöntemi, araştırmanın içeriği, kapsamı ve sınırlılıklarından bahsedilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde; teorik çerçeve de politik konjonktürel dalgalanmaları literatürü hakkında genel olarak bilgi verilecek, tarihsel gelişim, Kamu Tercih Teorisi, Kamu Tercih Teorisi Temel Varsayımları, geleneksel politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi, modern politik konjonktürel dalgalanmaları teorisi, politik konjonktür dalgalanmalarından politik bütçe dalgalanmalarına geçiş ve Politik Bütçe Döngüleri Konusundaki Modeller hakkında bilgiler verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; literatürdeki ampirik çalışmalar incelenerek, çalışmalarda hangi yöntem ve hangi veriler kullanılıp hangi sonuca ulaştığı karşılaştırmalı olarak tespit edilecektir. Bu kapsamda Türkiye’de Yapılan Ampirik Çalışmalar; Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar, Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar ve

Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Ampirik Çalışmalar. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yapılan Ampirik Çalışmalar; Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar, Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar ve Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Ampirik Çalışmalardır. Karma Ülke Gruplarında Yapılan Ampirik Çalışmalar Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar, Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar ve Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Ampirik Çalışmalar şeklinde incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler ve Türkiye'deki Ekonomik Gelişmeler hakkında bilgi verilecektir. Türkiye'de ki Merkezi yönetim ve yerel yönetimler bütçesi hakkında 1990 yılından itibaren 2023 yılına kadar bilgi verilecektir. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları, Harcama Politikası, Gelir Politikası, Bütçe Dengesi ve Borçlanma Politikası olarak incelenecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Türkiye'de politik konjonktürel dalgalanmalarının ekonometrik analizi yapılacaktır. Öncelikle ekonometrik yöntem hakkında genel bilgi verilecek, çalışmada kullanılan veri seti ve tanımlayıcı istatistiklerden söz edilecek, çalışmada kullanılan yöntem hakkında bilgi verilecek, Fırsatçı ve Partizan model denklemleri tahmin edilecektir. Model tahmininden sonra Fırsatçı ve Partizan Modelin geçerliliğini sınamak için testler yapılacaktır. Bu testler ADF Birim Kök Testleri, Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi, Philips-Perron Birim Kök Testi, Zivot-Andrews Birim Kök Testi, ve Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testidir. Testler sonucunda Fırsatçı ve Partizan Modele İlişkin Regresyon Sonuçları hakkında bilgi verilecektir. En sonda elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

Çalışmanın sonuç kısmında ise teorik ve ampirik bulgular değerlendirilip, bu bulgulara dayalı önerilere yer verilmektedir.

1. BÖLÜM: POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALAR

Çalışmanın bu bölümünde politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi, tarihçesi, geleneksel politik konjonktürel dalgalanmalar, modern politik konjonktürel dalgalanmalar ve politik bütçe dalgalanmaları hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Tanım ve Genel Açıklamalar

Konjonktür kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde şu şekilde ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu).

“Reel gayrisafi yurtiçi hasılanın reel büyüme eğilimi (uzun dönem büyüme hızı-ortalama büyüme hızı) etrafında birbirini izleyen daralma, dip, yükselme, patlama gibi aşamalardan geçtiği ve her aşamanın bir sonraki aşamayı oluşturacak dinamikleri içerdiği ve etkilediği süreç”

Başka bir ifade ile konjonktür kelimesi; “Bir ülkenin ekonomik hayatının yükselme ve alçalma yönünde gösterdiği inişli çıkışlı, dalgalı hareketlerin bütünü” olarak ifade edilmiştir (Varcan, 2005, s.280).

Konjonktür dönemi; çıkış, tepe, iniş, dip olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Örneğin dip noktasıeksiye geçmiş ise eğer ekonomide küçülme yaşanır ve o durumda en az iki çeyrek kalınırsa buna resesyon denir. Depresyon ise; ekonomide ki küçülme halinin birkaç yıl devam edip diğer ekonomik büyüklükleri de olumsuz etkileme halidir. Genişleme ise; ekonomik konjonktürün çıkış aşamasının çok güçlü olup ve uzun bir süre devam etmesi halidir. Düşüş aşaması sert bir şekilde ortaya çıkarsa eğer buna da çöküş denilmektedir (Eğilmez, 2014). Dünya ‘da popüler olarak 1929 ve 1987 Depresyonları, resesyonlar ise; 1974 OPEC, 1982 Volcker ve 1991-1992 Körfez resesyonu örnek olarak verilebilir.

Konjonktürel Dalgalanmalar ise Lucas’a göre; Herhangi bir ülkede Gayri Safi Milli Hasılanın farklı dönemlerde trendden sapması olarak ifade edilmiştir. Lucas’a göre bu hareket farklı zaman serilerinin birlikte hareketidir (Lucas, 1976, s.9).

Politik konjonktürel Dalgalanmalar ise; iktidardaki politikacıların seçimleri tekrar kazanabilmek için seçim öncesinde işsizlik oranlarını düşürmek ve istihdamı artırmak, seçim sonrasında ise enflasyonla mücadele ederek ekonomiyi yönlendirmeleridir (Tollison ve Ekelund, 2019, s.83-84).

Bazı iktisatçılara göre; ekonomide politik konjunktür dalgalanmalarının her zaman olduğu ileri sürülmüştür. İktidardaki politikacılar tekrar seçilebilmek için kendilerini iktidara taşıyacak politikaları uygulamak isterler ve böylece ekonomi her seçim döneminde yaklaşık 4-5 yılda bir politik konjunktürel dalgalanmalarla karşılaşır. İktidardaki politikacılar tekrar seçilebilmek için para ve maliye politikası araçları kullanırlar. Seçim öncesi dönemde vergi oranlarını düşürme, kamu harcamalarını ve para arzını artırma gibi genişletici para ve maliye politikaları uygulanır. Seçim sonrası dönemde ise vergi oranlarını artırma, kamu harcamaları ve para arzını azaltan daraltıcı politikalar uygulanmaktadır. Bu uygulanan politikalar kısa dönemde önemli sonuçlara neden olmaktadır. Örneğin; bu dönemde gelir artar, faizler düşer, istihdam oranları artar ve işsizlik oranı azalır. Seçim öncesi uygulanan bu politikalar yüksek enflasyona neden olur Seçim sonrasındaki dönemde ise politikacılar daraltıcı politikalar uygulayarak enflasyonu kontrol altına almayı amaçlamaktadırlar. Seçim öncesi ve sonrası görülen bu politik hareketlerin sonucu konjunktürel dalgalanmalardır (Tollison ve Ekelund, 2019, s.733-736).

Nordhaus'a göre Politik Konjunktür Dalgalanmaları Teorisinde beş temel soru bulunmaktadır. Bunlar; Seçmenler, Partiler, Dışsal Şoklar, Ekonomik Yapı ve Yeterlilikle ilgilidir (Nordhaus, 1989, s.2).

- 1. Seçmenler:** Seçmen davranışını düzenleyen (yöneten) nedir? (Do economic events loom large in voting behavior? (loom large in= önemli bir yeri olmak) Ekonomik olayların seçmenlerin oy verme davranışında önemli bir yeri var mıdır? Seçmenler rasyonel ve iyi bilgilendirilmiş midir veya irrasyonel ve kötü bilgilendirilmişler midir? Seçmenler oylama yaparken geçmişe dönük mü yoksa geleceğe dönük mü oylama yapacaklardır?
- 2. Partiler:** Politik liderler ya da politik partiler hangi motivasyon ile hareket etmektedirler? Onlar oylarını maximize edebilmek için fırsatçı, partizan eğilimlerden hangisini seçim bölgesinde hizmet ederken ekonomik ve sosyal desteği almak için kullanmaktadırlar.
- 3. Dışsal Şoklar:** Siyaset ve Ekonomi için şoklar nelerdir? Dışsal şokların (örneğin; kasırğa, kuraklık, savaşlar, devrim) İçsel şoklar (bir başkanın görevden ayrıldıktan sonra yerine gelen kişiye yüksek enflasyon oranı ve büyük bütçe açığı bırakması) nasıl meydana geldiği açıklanmalıdır.

4. Ekonomik Yapı: Ekonominin yapısı nedir? Partiler ekonomik sonuçları etkileyebilir mi? Partiler ekonomik sonuçları etkileyebilir mi veya politikalar etkisiz mi? Politikanın önemli araçları nelerdir ve onları kim kontrol etmektedir (Başkan, Meclis, Merkez Bankası).

5. Yeterlilik: Partiler hedeflerini etkin bir şekilde takip ediyor mu? (Bu yeterlilik) Yoksa ne seçmenleri tatmin etmiyor ne de ideolojik hedeflerine ulaşamıyorlar mı?

Bu beş temel soru doğrultusunda Nordhaus beş model geliştirmiştir. Nordhaus'a göre bu modeller (Nordhaus, 1989, s.3-6);

1. Fırsatçı Politik Dalgalanmalar: Politik iktidarların oylarını maximize etmeye çalıştığı, fırsatçı davrandığı ve seçmenlerinin de irrasyonel olduğu varsayılır. Bu modele göre; seçmenler iktidardaki partilerin performanslarını geçmişe dönük olarak inceleyip değerlendirir, gelecekteki performanslarını tahmin etmek istemezler. Seçmenler için partilerin geçmiş de yaptığı performanslar daha önemlidir. Politik iktidarlar, bir sonraki seçimde oylarını en üst düzeye çıkarmak için ekonomide politika araçları kullanırlar. Enflasyon ve işsizlik arasında seçim yapmaktadırlar. Seçimleri kazanmak amacıyla düşük işsizliği yüksek enflasyona tercih etmektedirler. Bu modelin iki ana öngörüsü (tahmini) vardır. Birincisi; iktidardaki partiler seçimden hemen sonra enflasyonla mücadele (anti enflasyonist) politikaları uygulamaya koyacaklar ikincisi; seçmenlerin geçmişe dönük değerlendirme yapması nedeniyle iktidardaki partilerin uyguladıkları politikalar kısa vadeli olmaktadır. Yüksek enflasyon düzeyinde de dengeye gelmektedir.

2. İdeolojik Politik Dalgalanmalar: Politik partilerin ideolojik olduğu ve seçmenlerin de irrasyonel olduğu varsayılır. Bu model Douglas Hibbs tarafından geliştirilmiştir. Bu model de politika, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Hibbs'e göre; partiler ideolojik olarak sağ kanat ve sol kanat olmak üzere ikiye ayrılır. Sol ideolojik görüşe sahip olan partiler yüksek enflasyon ve düşük işsizliği tercih etmektedirler. Sağ ideolojik görüşe sahip partiler ise, düşük enflasyon ve yüksek işsizliği tercih etmektedirler. Seçmenler tercihlerini en iyi temsil edecek olan partiyi seçerler.

3. İleri Derecede (Aşırı, Ultra) Rasyonel Seçmen: Seçmenlerin aşırı derecede rasyonel olduğu varsayılır. Seçmenler de politik iktidardaki partilerin ileriye dönük uygulayacakları politikalar hakkında aynı bilgiye sahiptir. Bu nedenle partiler

ekonominin partizan manipülasyonunu üstlenerek seçmenleri kandıramazlar. Politik iktidarların uygulamak istedikleri fırsatçı politikalar seçmenler tarafından önceden algılanıp fark edilecektir.

4. Politik Sistemdeki Dışsal Şoklar: Politik sistemdeki dışsal şokları içerir. Bunlar dış olaylardan kaynaklanan şokları vurgular, savaş ve devrim gibi. Örneğin olumsuz şokun kötü hava koşulları gibi tamamen dışsal bir olaydan oluştuğunu varsayalım. Fırsatçı partiler durumunda (1 nolu Model), sistemin verdiği yanıtlar seçmenlerin rasyonelliğine bağlı olacak. İleri derecede Rasyonel (3 nolu model) seçmenin olması durumunda görevdeki partinin sorumlu olmadığını ve partinin bir etkisinin olmayacağını kabul eder. Şoka verilen politika tepkisi iktidardaki partiden bağımsız olacaktır. Az bilgilendirilmiş seçmen şokun kaynağını kolayca yanlış anlayabilir, iktidardaki partileri suçlayabilir ve sonraki seçimde onları cezalandırabilir. İdeolojik parti de ise (2 nolu model) tepki daha karmaşıktır. Rasyonel seçmenler, hangi partinin şokla başa çıkmak için en iyi donanıma sahip olduğunu düşünerek dış şoklara cevap vereceklerdir. Örneğin bir enflasyonist şok seçmenleri muhafazakâr hükümetlere yönlendirirken, ekonomide depresyon durumu sol partiye yönlendirebilir.

5. Yeterlilikteki Farklılıklar: Yeterlilik (etkinlik) farklılıkları üzerinde durulmuştur. Bu modele göre; partilerin iktidara gelebilmesi için yeterlilik (etkinlik) ideolojiden daha önemlidir.

1988 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, aday Dukakis 'e göre; "Bu seçim ideolojiyle ilgili değil, yeterlilikle ilgilidir" Bu söz partilerin ideolojisinden ziyade seçmenlerin yetkinlik hakkındaki değerlendirmelerine cevap verdiği bir yaklaşımı göstermektedir. Peki, yeterlilik nedir? Yeterlilik; bir partinin ekonomiyi verimli ve etkin yönetebilmesidir. Partinin ekonominin yapısı hakkında en iyi bilgiye sahip olması ve bu bilgiyi etkin bir şekilde kullanmasıdır. Mükemmel yeterlilik ekonomide pareto- etkinliktir.

Varsayımlar	1.Model Fırsatçı politik Dalgalanmalar	2.Model İdeolojik Politik Dalgalanmalar	3.Model İleri Derecede Rasyonel Seçmen	4.Model Dışsal Şoklar	5.Model Yetersiz Politik Partiler
Seçmenler	Seçmenler irrasyoneldir ve geçmişe dönük oylama yapmaktadırlar	Seçmenler irrasyoneldir ve geçmişe dönük oylama yapmaktadırlar	Seçmenler ileri derecede rasyoneldir. Tam bilgi sahibidir ve en iyi tahminleri yapmaya çalışırlar	Seçmenler ileri derecede rasyonel veya irrasyoneldir	Seçmenler ileri derecede rasyonel veya irrasyoneldir
Politik Partiler	Politik partiler fırsatçıdır. Seçimi kazanmayı ve oylarını maksimize etmeyi amaçlamaktadır.	Politik partiler ideolojiktir. Partilerin tercihleri, seçim beklentileri ile değil, gerçek ekonomik sonuçlar ile ilgilendirilir.	Politik partiler rasyonel ve (fırsatçı veya ideolojik) olabilir	Partiler ya ideolojik ya da fırsatçıdır.	Partiler yetkinlik bakımından farklılık gösterirler.
Ekonomik Yapı	Politik partiler politika araçları üzerinde kontrol sahibidirler ve politika etkilidir.	Politik partiler politika araçları üzerinde kontrol sahibidirler ve politika etkilidir.	Politik partiler politika araçları üzerinde kontrol sahibidirler ve politika etkilidir.	Politik partiler politika araçları üzerinde kontrol sahibidirler ve politika etkilidir.	Politik partiler politika araçları üzerinde kontrol sahibidirler ve politika etkilidir.
Şokların Nedenleri	Politik kararların alınmasından dolayı ekonomik şoklar oluşması	Şokların kaynağı belirsizdir	İç veya dış politika şokları	Politikanın dışında şoklar (dış politika şokları)	İç veya dış politika şokları
Politik Partilerin Yetkinlikleri	Politik partiler yetkilidir	Politik partiler yetkilidir	Politik partiler yetkilidir	Politik partiler yetkilidir	Partiler yeterlilik bakımından farklılık gösterir
Öngörülen Model	Seçim döngüsü içinde bir iş döngüsü: seçimlerden önce ekonomide canlılık seçimlerden sonra ise sıkı (kemer sıkma) politikaları	Politik rejimin değişmesi ve ekonomi politikasının değişmesi birbiri ile ilişkilidir. Sol kanat hükümetleri iktidara geldiğinde ekonomide canlılık meydana gelir. Sağcı hükümetler iktidara geldiğinde enflasyon karşıtı programlar gerçekleşir.	Politik olarak tetiklenen döngü yok. Fırsatçı partilerde popülerlik ve ekonomideki seçimler rastgeledir.	İleri derecede rasyonel seçmenler ve Fırsatçı politik partiler, popülerlik ve seçimler, gerçek dışsal şoklardan etkilenmez	İleri derecede rasyonel seçmenler politik partileri yetenekleri doğrultusunda değerlendirirler. Daha yetkin partiler daha uzun süre hayatta kalır.

Tablo 1: Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi Modelleri

Kaynak: (Nordhaus, 1989, s.8)

1.2. Politik Konjonktür Dalgaları Teorileri Tarihçesi

Politik Konjonktürel Dalgaları Teorisinin temelleri Klasik İktisat Teorisine kadar uzanmaktadır. Klasik İktisat Teorisinin 1960' lı yıllardaki kolu; Neo Klasik İktisat, Neo Klasik İktisatın 1970'li yıllardaki kolu Anayasal İktisat Ekolü, Anayasal İktisatın 1980'li yıllardaki kolu ise Kamu Tercih Teorisidir.

1.3. Kamu Tercih Teorisi

Kamu Tercih Teorisinin ortaya çıkışı; II. Dünya Savaşını izleyen yıllarda gelişim göstermiş, bu gelişim Amerika'da 1950'li ve 1960'lı yıllarda, Avrupa ve Japonya'da ise 1970'li yıllarda yoğunluk kazanmıştır (Buchanan, 1984, s.11). Kenneth Arrow, Duncan Black, Anthony Downs, Lewis Carol Mancur Olson, James M. Buchanan ve Gordon Tullock gibi düşünürlerin kamu tercihi teorisinin gelişmesinde önemli katkıları bulunmaktadır. Kamu Tercihi alanında en önemli eser 1962 yılında Gordon Tullock ve James Buchanan tarafından yazılan "Oybirliğinin Hesabı" adlı eser olmuştur. (Aktan, 2017, s.9).

Politika Biliminin Ekonomik Analizi olarak tanımlanan Kamu Tercih Teorisi, politik süreçte alınan kararları iktisat biliminin kullandığı metot ve araçlarla açıklayan bir disiplindir. Başka bir deyişle, siyaset biliminin konularını iktisat biliminin araç ve metotları ile analiz etmektedir. Kamu Tercih Teorisi, "Yeni Politik İktisat", "Politikanın Ekonomi Teorisi" ve "Kollektif Karar Alma Teorisi" gibi isimlerle de adlandırılmaktadır (Aktan, s.9).

Kamu tercih teorisinin "Piyasa Başarısızlığı Teorisi" 'ne karşılık "Devletin Başarısızlığı Teorisi" ni geliştirmiş olması iktisat bilimine sağladığı olduğu en önemli katkıdır (Aktan, 2017, s.13).

Kamu Tercih Teorisinin içerdiği bazı konular (Felkins, 1997);

- **Anayasal, Demokratik Devlet:** Kamu Tercih Teorisi Teorisyenleri, hükümetleri anayasal bir çerçeve ile sınırlandırdıkları hükümet sistemini incelemeye çalışmaktadırlar. Bu hükümet sisteminin başarılı ve başarısızlıklarını ayrıntılı bir şekilde incelemektedirler.
- **Oylama:** Kamu Tercihi alanında oylama sorunu dikkate değer önemli bir konudur. Halen kullanılmakta olan basit yaklaşımların her zaman istenen sonuçları elde etmedikleri için kusurlu olduğu gösterilmiştir. Alternatif oylama yöntemleri incelenip

değerlendirilir. Ne yazık ki, bu bilgiyi yansıtmak için oylama yöntemlerimizi değiştirmek zor olmuştur.

- **Politik Manipülasyonlar:** Kamu Tercih Teorisyenleri, politikacıların amaçlarına ulaşmak için birbirleriyle, seçmenlerle ve onları destekleyenlerle olan etkileşim ve iletişimlerini incelemektedirler. Politikacılar oy ticareti, "log-rolling", servet transferleri vb. Politikacıların kendi çıkarları için ve bazen de vatandaşların isteklerini elde etmek için kullandıkları yöntemlerden birkaçıdır.
- **Rant Kollama:** Hükümet tarafından özel muamele görme, ekonomik çıkar elde etmek örneğin; özel ve büyük bir rant örneği, arazinin özel kuruluşlara devri.
- **Kollektifin Gerçekleri:** Kamu Tercih Teorisyenleri, topluluk ya da kollektif şekilde yaşamaktan kaynaklanan birçok toplumsal ikilemi çözme ile ilgili seçenekleri inceler.

1.3.1. Kamu Tercih Teorisi Temel Varsayımları

Kamu tercih teorisinin temel varsayımları; Metodolojik Bireycilik, Fayda Maksimizasyonu ve Politik Mübadeledir.

1.3.1.1. Metodolojik Bireycilik

Toplumda ki tüm sosyal ve ekonomik kararlar bireylerin yapmış oldukları tercihlerine göre belirlenir. Bireyler kollektif tüm kurumlardan (ülke, millet, toplum, halk, sınıf vb.) daha üstün bir konuma sahiptir. Buchanan'ın kamu tercih teorisinde yapmış olduğu analiz de kararların birey tercihlerine göre gerçekleştiğini varsayılmaktadır (Aktan, 1994, s.37). Buchanan'ın metodolojik bireycilik ile ilgili sözlerini şu şekildedir (Buchanan, 1984, s.13).

“Kamu tercihi teorisi, ekonomi teorisi gibi metodolojik olarak bireycidir. Temel birimleri; partiler, devletler, uluslar gibi organik birimler değil, seçimde bulunan, çeşitli eylem ve davranış motiflerine sahip olan kişilerdir. Bu açıklama çerçevesinde, kamu tercihi esasen “Politikanın Bir Bireysel Teorisi” adını almaktadır”.

1.3.1.2. Fayda Maksimizasyonu

Bireyler rasyonel seçimler yaparak kendi faydalarını maksimize etmeye çalışan bireyler olarak ifade edilir. Kamu ekonomisinde de “Homo Economicus” yani “özel çıkar Maksimizasyonu” geçerlidir (Buchanan, s.13-14).

1.3.1.3. Politik Mübadele

Buchanan politik mübadele (catallaxy) ilkesi ile ilgili sözleri şu şekildedir (Buchanan, s.14).

“Gerek piyasalarda ve gerekse politikada bireylerin çıkarlarını pozitif değerdeki malların” seçimi oluşturur. Fakat piyasalar esasen “mübadele” kurumlarıdır, bireyler, piyasaya bir malı diğer bir mal ile mübadele etmek amacıyla girerler... Politika da bireyler arasındaki karmaşık bir mübadele yapısıdır ve bu yapı içerisinde etkin bir şekilde sağlayamadıkları bazı özel amaçlarını kollektif olarak sağlamaya çalışırlar. Bireysel çıkarın mevcut olmaması halinde, başkaca bir çıkar da söz konusu değildir. Piyasada bireyler elmalarla portakalları mübadele ederler; ya da uluslar; için savaş ya da barışı tercih ederler”.

Kamu tercih teorisi yaklaşımının; normatif kamu tercihi ve pozitif kamu tercihi olmak üzere iki farklı inceleme alanı vardır. Bunlar (Aktan, 2017, s.13);

1. Pozitif Kamu Tercihi

Politik karar almada etkili olanların (bürokrat, politikacı, seçmen, çıkar ve baskı grupları) davranışlarının ekonomik analizini incelemektedir. Pozitif kamu tercih teorisi alanları; oylama kuralları (oy birliği, basit çoğunluk, logrolling vb.), bürokrasinin ekonomik teorisi, çıkar ve baskı grupları, seçim ve parti rekabeti, politik konjonktürel dalgalanmalar gibi konular pozitif kamu tercihi kapsamı içindedir.

2. Normatif Kamu Tercihi

Politik kurumların nasıl daha etkili, verimli ve daha iyi çalışabileceğini incelemektedir. Örneğin; çoğunluk kuralı mı, yoksa diğer oylama kuralları mı seçmenlerin gerçek tercihlerini yansıtmada daha iyidir? Politik karar alma sürecinde daha iyi bir oylama kuralı olabilir mi (Aktan ve Dileyici, 2007, s.28)?

1.3.2. Kamu Tercih Teorisine Göre Piyasa ve Devletin Başarısızlığı Teorisi

Kamu tercih teorisine göre piyasa ve devletin başarısızlığı teorisi geçerlidir. Aşağıda piyasa başarısızlığı teorisinden ve devletin başarısızlığı teorisinden söz edilecektir.

1.3.2.1. Piyasa Başarısızlığı Teorisi

Kamu müdahalesinin temel amacı; sosyal ihtiyaçları ortaya çıkaran ve bu ihtiyaçlara müdahaleyi zorunlu kılan piyasa başarısızlıklarıdır. Piyasa ekonomisi iyi işlese dahi,

devletin mülkiyet hakkını tanımlama, sınırlarını çizme ve sözleşme özgürlüklerini güvence altına alma vb. gibi görevleri ortaya çıkmaktadır (Batirel, 2007, s.14).

Kamu sektörünün ekonomik fonksiyonunu gerekli kılan sebep; piyasa mekanizmasının bazı durumlarda, kaynakların dağılımında etkinsizlik yaratması yani başarısızlığa uğramasıdır. Bu piyasa başarısızlıkları, piyasanın bazı durumlarda Pareto Etkin (birinci en iyi) kaynak dağılımını başaramamasıdır (Akalin, 2006, s.15).

Piyasa başarısızlıkları statik ve dinamik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Barr, 2006, s.15);

1. Statik Piyasa Başarısızlıkları

Statik Piyasa Başarısızlıkları durgun bir ekonomide bile ortaya çıkabilirler. Statik Piyasa Başarısızlıkları;

1. Piyasa Aksaklıkları
2. Tam Kamusal Mallar
3. Dışsallıklar (Pozitif veya Negatif)
4. Doğal Tekellerin Varlığı
5. Bazı Malların ve Hizmetlerinin Piyasalarının Bulunmaması
6. Bilgi Edinmenin Maliyetinin Çok Yüksek Olması ve Asimetrik Bilginin Varlığı
7. Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri veya Yoksulluk
8. Ortak Mülkiyet Konusu Kaynakların Varlığı

• Piyasa Aksaklıkları

Aşırı kâr amacı güdülüp tam rekabet piyasasından ayrılıp monopol ve oligopol piyasalarına geçilmesi durumudur. Bu durumda arzın kısılması ve kaynak dağılımının etkinlikten sapması sonucunda israf ortaya çıkmaktadır. Monopol karların gerçekleştirilmesi için fiyatların marjinal maliyetleri aşması gerekir (Robinson, 2006, s.15).

• Tam Kamusal Mallar

Piyasaya bırakıldığında hiç arz edilmeyecek ya da arz edildiğinde yeterli miktarda sunulamayacak bazı mallar vardır. Bunlara tam (saf) kamusal mal denir. Örneğin; Milli savunma ve denizcilik yardımları (şamandıra gibi). Tam kamusal malların iki önemli özelliği vardır. Birincisi; kamu malının faydasından yararlanmak isteyenler için hiçbir ek maliyet oluşturmaz. Yani matematiksel olarak ifade edilirse; kamu malından yararlanan ek bir birey için sıfır marjinal maliyet vardır. Örneğin bir ülkenin bir milyon (1.000.000)

kişi nüfusu var ise bu ülkenin nüfusu bir milyon bir (1.000.001) olsa da aynı miktarda savunma hizmeti verilecektir, bir kişi daha fazlaya mal olmayacaktır. İkincisi ise; kamu malının tüketiminden kimse dışlanamaz, mahrum edilemez. Örneğin kayalık bir boğazda deniz feneri inşa edersem, bu deniz fenerinin faydasından denizdeki diğer gemilerde faydalanır, benim diğer gemileri dışlamam imkânsızdır. Bir başka örnek ise; Milli savunma politikamız, yurt dışından gelebilecek tehlike ve saldırılara karşı başarılı ise bundan ülkenin tüm vatandaşları fayda sağlar, bu faydadan tek bir kişi bile dışlanamaz, mahrum bırakılmaz (Stiglitz, 1994, s.92).

Tam kamusal mallar eğer piyasaya bırakılırsa piyasa hiç arz etmeyecek ya da yeterli miktarda sunmayacaktır. Örneğin; bir armatörün çok sayıda gemiye sahip olduğunu düşünelim. Gerekli yerlere kaç tane deniz feneri konacağını hesaplarken sadece kendi faydasına bakacaktır, başkalarının elde ettiklerine değil. Böylece bazı fenerlerin toplam faydaları (deniz fenerinden faydalanan bütün gemiler hesaplanarak bulunan) maliyetleri aşacaktır; fakat tek bir gemi sahibi için faydalar maliyetin altında kalacaktır. İşte kamu malı özel piyasaya bırakılırsa hiç arz edilmeyeceği ya da çok az miktarda arz edileceği için bu sebeple çoğu devlet faaliyetlerinin gerekçesini oluşturmaktadır (Stiglitz, s.92).

Kamusal mallar geniş anlamda ve dar anlamda ele alınabilir (Şener, 2014, s.59).

Geniş Anlamda Kamusal Mal ve Hizmetler; Tam kamusal mallar (adalet, güvenlik, savunma vb.), yarı kamusal mallar (yükseköğretim, devlet hastaneleri, vb.) yarı özel mallar (demir-çelik, elektrik, su, çimento vb.) Birleşmiş Millet Örgütleri'nin üye olan ülkelere sundukları sağlık, eğitim, tarımsal destek gibi uluslararası kamusal mal sayılan çok sayıda mal ve hizmeti içerir.

Dar Anlamda Kamusal Mal ve Hizmetler; Genel bütçe tarafından sunulan, finansmanı vergilerle karşılanan mal ve hizmetleri kapsamaktadır.

Dışsallıklar (Pozitif veya Negatif)

Bir birey veya firmanın gerçekleştirmiş olduğu ekonomik faaliyetinin, o ekonomik faaliyetin dışında bulunan birey ve firmaları olumlu veya olumsuz yönde etkilemesidir. Dışsallıkların önemli bir özelliği ise; dışsallık yaratan fayda ve maliyetlerin, herhangi bir mal ve hizmetin piyasada oluşturduğu fiyatının içinde bulunmamasıdır. Dışsallık, faydası ve maliyeti açısından, özel olanın yanında bir de topluma yarar sağlayan durumlardır (Susam, 2015, s.93-94).

Üretim ve Tüketimde dışsallıklar söz konusu değilse (Susam, s.94).

Marjinal Sosyal Maliyet = Marjinal Özel Maliyet birbirine eşittir.

Marjinal Özel Yarar = Marjinal Sosyal Yarar birbirine eşittir; fakat üreticiler veya tüketiciler dışsallıklar sonucunda fayda sağlar ya da zarara uğrarlarsa, bu eşitlik durumu değişecektir.

Dışsallıklar, pozitif dışsallık ve negatif dışsallık olmak üzere ikiye ayrılır (Susam, s.93-94).

Pozitif Dışsallıklar

Pozitif dışsallık durumunda genellikle faydalar üçüncü kişiye yayılır. Bireysel tüketim sonucunda bazı mal ve hizmetler, tüketen bireye özel fayda sağlayıp aynı zamanda topluma da sosyal fayda sağlamaktadır. Örneğin; eğitim hizmeti bireye fayda sağlarken aynı zamanda topluma da sosyal fayda sağlamaktadır. Çocukların aşılınması, komşunun bahçesine ektiği çiçek, sağlık hizmetleri, bahçe sahibinin bahçesindeki ağaçlarını ilaçlaması, halk kütüphaneleri vb. örnekler pozitif dışsallığa örnek olarak gösterilebilir. Bu tür mal ve hizmetlerde sadece özel faydalar dikkate alındığı için, piyasada belirlenen üretim miktarı sosyal açıdan etkin olan düzeyin altındadır.

Pozitif Dışsallık durumunda;

Marjinal Özel Fayda + Marjinal Dışsal Fayda = Marjinal Sosyal Fayda

Marjinal Sosyal Fayda > Marjinal Sosyal Maliyetler

Negatif Dışsallıklar

Negatif dışsallık durumunda ise maliyetler üçüncü kişilere yayılır. Firmanın maliyetleri topluma ve diğer firmalara yayması halinde dışsal maliyetlerin oluşmasıdır. Negatif dışsallıklar genellikle çevre kirliliği ile ilgili konularda meydana gelmektedir. Firmaların üretim esnasında çevre kirlenmesine sebep olmaları ve aynı zamanda aynı bölge de faaliyette bulunan diğer kişi ve firmalara zarar vermeleridir. Eğer firmalar çevreye verdikleri zararı ödemezlerse, firmaların Marjinal özel maliyetleri, Marjinal Sosyal maliyetlerinin altında kalmaktadır. Böylece firmalar optimal miktarın üzerinde üretim yapacaklar ve kaynak dağılımında etkinliği bozmaya sebep olacaklardır.

Örneğin; Şehir kenarındaki bir fabrikanın bacasından çıkan zehirli gazların çevredeki tarım arazilerini olumsuz etkileyerek tarımda verimin düşmesine neden olacaktır. Bir başka örnekte ise; 1960'lı yıllarda Kuzeydoğu Amerika'da kömürle çalışan elektrik santralleri asit yağmurlarına sebep olmuştur. Bu asit yağmurları da ağaçlara, balıklara ve tarımsal ürünlere zarar vermiştir.

Negatif Dışsallık durumunda;

Marjinal Özel Maliyetler + Marjinal Dışsal Maliyetler = Marjinal Sosyal Maliyetler

Marjinal Sosyal Maliyetler > Marjinal Sosyal Fayda

- **Ortak Mülkiyet Konusu Kaynakların Varlığı**

Akarsular, göller, göl ve denizlerdeki balık yatakları, meralar, yeraltı kaynakları, ormanlar vb. gibi ortak mülkiyet kaynaklarının bulunması halinde piyasa da etkin kaynak dağılımı gerçekleşemez. Örneğin; balık yatakları aşırı avlanmadan dolayı tükenir, meralar aşırı otlatmadan dolayı çoraklaşır. Bu alanlar özel mülkiyete ait olmadığı için fiyatlandırma yapılamaz (Brown ve Jackson, 2006, s.16).

- **Doğal Tekellerin Varlığı**

Doğal tekeller; faydada rekabet ve tüketimden mahrum bırakma özelliklerine sahip özel mal ve hizmet üretirler. Doğal tekeller üretim boyunca ortalama maliyetleri azalır bu sebeple her üretim miktarında marjinal maliyetler ortalama maliyetlerin altındadır, yani azalan maliyetlerle üretim yapmaktadır. Sonuçta üretim ölçeği her ne kadar büyük olursa firmanın maliyetleri de o kadar düşecektir. Bu tip sektörlerde, büyük ölçekli tek bir firmanın üretim yapması, küçük ölçekli (her birinin maliyeti yüksek) birden çok firmanın üretim yapmasından daha etkin olacaktır (Kirmanoğlu, 2014, s.171-172).

Doğal tekeller; elektrik, telefon, posta, su ve gaz gibi sektörler örnek olarak verilebilir.

- **Bazı Malların ve Hizmetlerinin Piyasalarının Bulunmaması**

Piyasa ekonomisinde, Türkiye’ de gelecek piyasalarının bulunmaması kaynak dağılımında etkinliği önlemektedir. Örneğin; 1980’li yıllarda Türkiye’ de sermaye piyasasının olmayışı ve bugün de işlerliği tartışmalıdır. Ek olarak gelecek piyasaları yoktur. Gelecekte mesela üç-dört yıl sonra pamuk veya makarnalık buğday fiyatlarını bilmezseniz eğer, uzun vadeli sözleşmeler yapamazsınız (Akalin, s.16).

- **Bilgi Edinmenin Maliyetinin Çok Yüksek Olması ve Asimetrik Bilginin Varlığı**

Bilgi edinme maliyeti bazı piyasalarda çok yüksek olur böylece talep, ortalama maliyetin altında kalır ve piyasa mekanizması işletilemez. Örneğin; işsizlere iş bulma maliyeti yüksek olduğundan, İŞKUR kurulmuştur (Akalin, s.16).

Piyasa da optimal kaynak dağılımının gerçekleşmesi için piyasalar hakkında simetrik ve tam bilginin olması gerekir. Simetrik bilgi; bireylerin, firmaların veya örgütlerin birbirleri hakkında eksiksiz, karşılıklı olarak aynı derecede bilgiye sahip olmalarını ifade eder. Eğer bu bilgi karşılıklı olarak aynı derecede değilse, yani bir taraf diğeri hakkında eksik veya

fazla bilgiye sahip ise ortaya “asimetrik bilgi” denilen piyasa aksaklığı çıkmaktadır. Örneğin; sağlık sigortası piyasasında sigorta hizmetinden faydalanmak isteyen bireylerin sağlık durumları hakkında sigorta şirketleri doğru bilgiye sahip olmayabilir. Başka bir örnek ise; bankalar kredi almak isteyen bireylerin mali durumları hakkında yeterli derecede bilgiye sahip olmayabilir. Bu durum “asimetrik bilgi” denilen piyasa aksaklığıdır (Kirmanoğlu, s.114).

Bu piyasalarda bilgi eksikliğine bağlı temel iki sorun vardır. Bunlar; “Ters seçim” ve “Ahlaki tehlikedir”.

Ahlaki Tehlike;

Bireylerin kendi davranışları hakkında başkalarına kıyasla daha fazla bilgiye sahip olma durumudur. Ekonomik ilişkilerde taraflardan birinin faaliyetinin, diğer tarafça gözlenememesi durumudur. Örneğin; bir bireyin arabasını sigorta yaptırdığını düşünelim. Sigortadan önceki durumuna kıyasla eğer birey sigorta sonrası arabasını daha dikkatsiz bir şekilde kullanırsa, sigorta öncesi ve sonrası iki davranış arasında fark bulunursa bu bir ahlaki davranış sorunudur. Benzer bir durum da sağlık sigortasında ortaya çıkmaktadır. Birey sigorta yaptırdıktan sonra, sigorta olmadan önceki durumuna kıyasla daha fazla muayene olmak isteyebilir daha fazla ilaç kullanabilir. Bu örneklerde ki ahlaki tehlike, bireyin kendi davranışları hakkında tam bilgiye sahip olduğu, fakat karşı tarafın eşit derecede bilgiye sahip olmamasından dolayı uğrayacağı zararı ifade eder (Susam, s.111-112).

Ters Seçiş;

Sigorta şirketlerinin sağlık açısından yüksek riskli bireyler ile düşük riskli bireyleri ayırt etmesindeki güçlükler sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Sigorta piyasasındaki satıcılar yeterli derecede bilgiye sahip olmadıkları için prim düzeylerini hesaplarken ortalama bir fiyat uygulamaktadırlar. Düşük riskli kişilerin bu fiyatı yüksek olarak kabul etmesi piyasadan çekilmelerine neden olur. Yüksek riskli kişiler ise; ortalama fiyatı daha da yükseltecektir. Böylece, piyasalarda talep tam olarak karşılanmayacak ve eksik piyasalar oluşacaktır (Kirmanoğlu, s.114).

• Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri veya Yoksulluk

Ekonomik büyüme ve kalkınmaya rağmen, piyasa ekonomisinin yoksulluğu ve gelir eşitsizliklerini azaltabilmesi fakat tamamen ortadan kaldıramadığı iddia edilmektedir. Piyasa ekonomisi muhaliflerince gelir dağılımında eşitsizlik ve yoksulluğun kaynağı

olarak gösterilmektedir. Zira piyasa ekonomisini yönlendiren, piyasa müşevvikleri, sonuçta eşitsizlikler yani ödül ve cezalar üzerine kuruludur (Akalin, s.17).

2. Dinamik Piyasa Başarısızlıkları

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın boyutlarının eklenmesi durumunda ortaya çıktığı varsayılır. Dinamik ekonomilerde ortaya çıkan ek piyasa başarısızlıklarıdır. Dinamik piyasa başarısızlıkları şunlardır (Akalin, s.17);

1. Yeterli miktarda büyüme hızına ulaşılmaması
2. Makro Dengesizlikler veya Konjunktür Hareketleri yani Enflasyon ve İşsizlik
3. Ekonominin Faktör Donanımındaki Çarpıklık: Sermaye ve Teşebbüsün Yetersiz Arzı
4. Piyasaların veya bireylerin zamanı iskonto edebilme yeteneğinin kısıtlılığı
5. Mali Piyasaların Var Olamayışının, Reel Sektörün Finansmanını Engellemesi

• Yeterli miktarda büyüme hızına ulaşamaması

Gelişmiş ülkelerin refah düzeyine ulaşabilmek için yeterli büyüme seviyesine ulaşmaktır.

• Makro Dengesizlikler ya da Konjunktür Hareketleri yani Enflasyon ve İşsizlik

Piyasa ekonomisinin yarattığı makroekonomik dengesizlikleri piyasanın tek başına çözemeyeceği düşüncesi Keynes'ten itibaren etkili oldu. Devletin para ve maliye politikaları aracılığıyla işsizlik ve enflasyonla mücadele politikası benimsendi. Buna, devletin istikrar fonksiyonu denildi.

• Ekonominin Faktör Donanımındaki Çarpıklık: Sermaye ve Teşebbüsün Yetersiz Arzı

Sömürgecilikten, savaştan özellikle bir kurtuluş savaşından yeni çıkmış veya kalkınmak isteyen ülkelerin karşılaştıkları bir durumdur. Teşebbüs faktörlerinin ve milli sermaye arzının kıtlığı vardır. Millileştirmeden sonra; piyasa ekonomisinin kurumları sömürge idaresinden devir alınır; fakat kısmen tahribi nedeniyle işletilebilmesi mümkün değildir. Örneğin; Kurtuluş Savaşı sonrası Türkiye, Kenya, Zimbabve de olduğu gibi.

• Piyasaların veya Bireylerin Zamanı İskonto Edebilme Yeteneğinin Kısıtlılığı

Bireyler zaman içinde zenginleşip gelirlerinin marjinal faydasının düşeceği beklentisi içerisine girerler. Bu yüzden; bugünü geleceğe kıyasla tercihlerinde abartılı davranırlar. Bireyler ve onların oluşturdukları bu piyasalar; geleceği bugüne optimalin üzerindeki bir sınır ile iskonto ederler.

• Mali Piyasaların Var Olamayışının, Reel Sektörün Finansmanını Engellemesi

Para ve sermaye piyasalarının bulunmayışı veya etkin işletilmemesi nedeniyle mali piyasalarda sanayileşme finanse edilememektedir. Örneğin 20. yy. de Türkiye’ de sermaye piyasası olmayışı ya da ideolojik ve dini inançlar sebebiyle sermaye ve para piyasalarına halk ve devlet yeterli miktarda katkıda bulunmamıştır. Mali piyasalar sığ kalmıştır.

Statik Piyasa Başarısızlıkları	Dinamik Piyasa Başarısızlıkları
<ol style="list-style-type: none"> 1. Piyasa Aksaklıkları: Monopol, Oligopol, Aksak Rekabet vs. 2. Sosyal Malların (Kamu Hizmetlerinin) varlığı 3. Dışsallıklar 4. Ortak Mülkiyet Konusu Kaynakların Varlığı 5. Doğal Tekeller Mevcudiyeti 6. Bazı Mal ve Hizmetlerin Piyasalarının Bulunmayışı 7. Gelir Dağılımındaki Eşitsizlikler ve Yoksulluğun Yok Edilememesi 8. Bilgi Edinebilmenin Maliyetinin Çok Yüksek Olması veya Asimetrik Bilgi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Makul bir Büyüme Hızına Ulaşılmaması 2. Makro Dengesizlikler veya Konjonktür Hareketleri: Enflasyon ve İşsizlik 3. Ekonominin Faktör Donanımındaki Çarpıklık veya Sermaye ve Teşebbüs Faktörlerinin Arzındaki Yetersizlik 4. Bireylerin Dolayısıyla Piyasaların Teleskopik Fakültelerindeki Bozukluk yani Geleceği Yüksek Oranla İskonto Etme Eğilimi 5. Mali Piyasaların Yokluğunun veya Etkin İşletilmemesinin Reel Sektörün yani Kalkınmanın Finansmanını Güçleştirilmesi

Tablo 2: Piyasa Başarısızlıkları Tablosu

Kaynak: (Akalin,2006, s.19)

1.3.2.2. Devletin Başarısızlığı Teorisi

Devletin başarısızlığı teorisini kamu tercih teorisi iktisatçıları geliştirmiştir, “Piyasa Dışı Başarısızlık” teorisi olarak da adlandırılmaktadır. Bu teori, devletin ekonomiye yaptığı müdahalelerin olumsuz sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle devletin kendinden beklenen fonksiyonları yerine getirmede başarısız olacağı ileri sürülmektedir. Piyasa ekonomisinin başarısızlığı olduğu gibi kamu ekonomisinin de başarısızlığı söz konusudur (Aktan, 1995, s.66).

Devletin başarısızlığına yol açan faktörler (Aktan, s.66-72);

1. Politik Dışsal Ekonomiler
2. Politikada Tam Rekabetin Geçerli Olmaması
3. Politikada Kaynakların Dağılımının “Hizmet Kayırmacılığı” ile Bozulması
4. Kamusal Güç ve Yetki Dağılımındaki Dengesizlik
5. Politikada Gereksiz ve Aşırı Harcamalar
6. Politik Miyopluk
7. Politik Negatif Ölçek Ekonomiler

8. Politikada Şeffaflık (Açıklık) Olmaması

1. Politikada Tam Rekabetin Geçerli Olmaması

Tam rekabet şartları politikada geçerli değildir. Örneğin bazı devletlerde seçim rekabeti olmayabilir. Seçim rekabetinin kısmen geçerli olduğu ülkelerde aşağıdaki nedenlerden dolayı devlet başarısızlığı olabilir;

- Politik süreçte bazı düşüncelerin temsil edilememesi ve bazı faaliyetlerin yasaklanması
- Seçmenlerin politika hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve dolayısıyla yanlış tercihte bulunmaları
- Seçmenlerin politikaya karşı ilgisiz olmaları
- Seçmenlerin bilgi edinme maliyetlerinin yüksek olması
- Bilinçli devlet politikalarıyla seçmenlerin politikadan uzaklaştırılması
- Seçmenlerin yanlış bilgi ve propaganda ile kandırılmaları
- Kamusal hizmetlerle ilgili seçmenlere karışık bilgi ve aşırı bilgi yüklenmesi sonucunda siyasal karar ve uygulamadan bilinçli bir şekilde uzaklaştırılmaları
- Siyasal süreçte şeffaflık olmayıp gizlilik kullanılarak, seçmenlerin ekonomide olup bitenden bilgi sahibi olmamaları

2. Uzağı Görememe Etkisi ya da Politik Miyopluk

Karar ve uygulamalarda kamu ekonomisinde kısa vadeli düşünme söz konusudur. Siyasal iktidarlar faydası uzun dönemde görülecek yatırım projeleri yapmak yerine, seçmenlere direkt fayda sağlayacak faydasını kısa dönemde görebilecekleri projeleri yapmayı tercih ederler; çünkü seçmenler politik miyoptur, uzağı görememe etkisi vardır. Örneğin; yerel yönetimlerde yer altına (kanalizasyon hizmetleri) yapılacak yatırımlar yerine yerüstü yatırımların (park, bahçe düzenlemesi) yapılmasını tercih edebilirler. Bu tercih belediye başkanının yeniden seçilme ihtimalini artırır.

3. Politik Dışsal Ekonomiler

Politik dışsal ekonomilere; patronaj ilişkileri, rant yaratma ve rant dağıtma türemiş dışsallıklar örnek olarak verilebilir.

Patronaj ilişkileri; siyasal iktidarlar (patron) genellikle kendi partilerini (client) kayırmak ve gözetmek eğilimindedirler. Bu patronaj ilişkileri Kollamacı Siyaset (Clientelistic Politics) olarak adlandırılır. Bu ilişkiler, siyasal iktidar tarafından kaynakların partizan gruplara ve politik yandaşlarına dağıtılmasına sebep olur.

Türemiş dışsallıklar ise; tahmini önceden yapılamayan dışsal etkilerdir. Örneğin; piyasa başarısızlığını düzeltmek amacıyla yapılan devlet müdahalesi, (devlet müdahalesinin etkilemek istediği alanın dışında) öngörülemeyen yan etkiler meydana getirebilir. Mesela; yabancı para birimine talebin aşırı olması durumunda, serbest döviz piyasası rejiminde, yerli para giderek değer kaybedecektir. Devlet bu durumu önlemek için piyasaya müdahale edebilir. Faizin yerli para birimine yüksek miktarda faizin sağlanması, devletin faiz yükünü artırmaya sebep olacaktır. Bu olay türemiş dışsal etkiye bir örnektir. Politik dışsal ekonomilerin en çok kullanılanı rant dağıtma ve rant yaratmadır. Politikada yönetenler; kendilerine, partililerine, eş-dost ve akrabaya rant yaratmaya çalışırlar. Rant kollama ise; çıkar ve baskı grupları tarafından talep edilmektedir. Özetle rant kollama, rant yaratma ve rant dağıtma devletin başarısızlığının göstergesidir.

4. Politik Negatif Ölçek Ekonomileri

Negatif ölçek ekonomileri; firmada aşırı büyümenin sebep olduğu olumsuzluklardır. Kamu kurumlarında aşırı büyümenin ortaya çıkardığı olumsuzluklar; hırsızlık, israf, yağmacılık vb. dir. Özellikle enerji, haberleşme ve ulaştırma sektörlerinde negatif ölçek ekonomileri yaygındır. Dünya'nın birçok ülkesinde KİT'lerin zarar etmesinin sebebi politik negatif ölçek ekonomileridir.

5. Politikada Kaynakların Dağılımının “Hizmet Kayırmacılığı” ile Bozulması

Devletin ekonomideki görevlerinden biri de kaynak dağılımında etkinliği sağlamaktır. Siyasal iktidarlar bütçe kaynaklarının dağılımında kendi seçmenlerine öncelik tanıyabilir yeniden seçilebilmek amacıyla seçmenlerine daha fazla kaynak aktarabilir daha fazla yatırım ve hizmet götürmeyi tercih edebilirler. Siyasal iktidarın bu bütçede ki kaynakları kendi seçim alanına kaydırılmasına hizmet kayırmacılığı denir.

6. Kamusal Güç ve Yetki Dağılımındaki Dengesizlik

Piyasada ki gelir ve servet dağılımının dengesiz olması, piyasa ekonomisini başarısızlığa uğratar ve devletin müdahalesini gerekli kılar. Özel kesimdeki bu durum kamu kesiminde de söz konusudur. Özel kesimde servet ve gelir dağılımında adaletsizlik var iken, kamu kesiminde de yetki ve güç dağılımında adaletsizlik vardır. Kamusal yetki ve güç dağılımındaki dengesizlikler;Merkeziyetçi yapı, Kuvvetler ayrılığı ilkesinin fiiliyatta geçerliliğinin olmaması, Yetki ve gücün tek kişi elinde olması gibi...

7. Politikada Şeffaflık (Açıklık) Olmaması

Politika da açıklık (şeffaflık) olmaması devletin başarısızlık sebeplerinden biridir. Çoğunlukla devlet de gizlilik hakimdir. Kamu kurumlarında kontrol ve denetimler etkin değildir.

8. Politikada Gereksiz ve Aşırı Harcamalar

Piyasa ekonomisindeki ekonomik birimler harcama yaparken son derece dikkatli davranırlar. Üreticiler ya da firma sahibi, üretimde bulunurken en az maliyetle en fazla kârı elde etmeyi amaçlar, tüketiciler ise en az para ile en kaliteli mal ve hizmet satın almak isterler. Siyasal aktörler (bürokrat, politikacı, seçmen, çıkar ve baskı grupları) kamu ekonomisinde kendi paralarını değil “başkalarının paralarını” harcarlar. Genellikle devletin parasını harcayan siyasal aktörler kendi parasını harcarken göstermiş olduğu titizliği göstermemektedir. Yine aynı şekilde genellikle bireyler kendi malını kullanırken göstermiş olduğu titizliği devletin malını kullanırken göstermemektedirler (Aktan, 2011, s.45). Bu konuda Milton Friedman’ın geliştirdiği matris (kimin parasının kimin için harcadığı) konuyu önemli derecede açıklamaktadır (Friedman ve Friedman, 2011, s.45).

	Piyasa	Kamu Ekonomisi
Talep Yanı	Tüketiciler	Seçmenler, Baskı Grupları
Hedef Fonksiyonu	Fayda Maksimizasyonu	Hizmetlerin Artırılması, Vergilerin Düşürülmesi
Arz Yanı	Firmalar	Politikacılar, Bürokratlar
Hedef Fonksiyonu	Kar Maksimizasyonu	Politikacılar: Oy Maksimizasyonu, Bürokratlar: Etki Alanı Maksimizasyonu
Tercih Bildirme Aracı	Ödemeye Hazır olan Fiyat	Oylama
Çıktı	Özel Mal/ Hizmet	Kamu Hizmeti

Tablo 3: Piyasa ve Kamu Ekonomisinin Karşılaştırılması

Kaynak: Kirmanoğlu, 2014, s.241.

Piyasa ve kamu ekonomisinin karşılaştırılmasında talep yanını piyasada tüketiciler, kamu ekonomisinde seçmenler ve baskı grupları oluşturmaktadır. hedef fonksiyonu piyasada fayda maksimizasyonu, kamu ekonomisinde hizmetlerin artırılması, vergilerin düşürülmesi oluşturmaktadır. Arz yanını ise piyasada firmalar, kamu ekonomisinde politikacılar, bürokratlar oluşturmaktadır.

Aşağıda ki tablo da piyasa ve devlet başarısızlıklarından söz edilmektedir.

Piyasa Başarısızlıkları	Devlet Başarısızlıkları
<p>1. Piyasada tam rekabetin geçerli olmaması</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piyasa da “atomisite” şartı söz konusu olmayabilir. Aksak rekabet piyasaları söz konusu olabilir. • Piyasa da “serbestlik” şartı geçerli olmayabilir. Piyasaya girişi ve çıkışı engelleyen faktörler olabilir. • Piyasa da şeffaflık olmayabilir. <p>2. Dışsal ekonomiler</p> <p>3. Ölçek ekonomileri (içsel-eksi ekonomiler)</p> <p>4. Kaynak dağılımında etkinsizlik</p> <p>5. Özel gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlik</p> <p>6. Savurganlık ve israf</p>	<p>1. Politikada tam rekabetin geçerli olmaması</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politika da “atomisite” şartı söz konusu olmayabilir. Örneğin otokratik bir rejim yönetimde olabilir. Çoğulcu demokrasi ülke yönetiminde olmayabilir. • Politika da “serbestlik” şartı geçerli olmayabilir. Örneğin bazı siyasal partilerin faaliyetleri yasaklanmış olabilir. Seçim sistemi bazı kişilerin politikaya girmesini engellemiş olabilir. • Piyasa da şeffaflık olmayabilir. <p>2. Politika da dışsal ekonomiler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politika da patronaj ilişkileri • Politik yandaşlık ve partizanlık • Rant oluşturma ve rant dağıtma faaliyeti • Çıkar gruplarının rant kollama faaliyetleri • Türemiş dışsal ekonomiler <p>3. Politikada negatif ölçek ekonomileri</p> <p>4. Politikada bütçe kaynaklarının coğrafi ve sektörel dağılımında dengesizlikler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lobicilik • Hizmet Kayırmacılığı <p>5. Kamusal güç ve yetki dağılımında adaletsizlik</p> <p>6. Devlet harcamalarında israf ve savurganlık</p>

Tablo 4: Piyasa ve Devlet Başarısızlıkları

Kaynak: Aktan,1995, s.72.

Politik Konjonktür Dalgalanmaları teorisi seçimlerle doğrudan bağlantısı olmasa bile literatürde ilk kez kullanan yazar Kalecki (1943) dir. Kalecki enflasyon ve işsizlik arasındaki konjonktürel dalgalanmaları incelemiştir. Politik konjonktürel dalgalanmaların ilk izi Akerman (1947)’a kadar uzanabilmektedir. 1830-1945 yılları arasında Amerika ‘da kısa dönemde 4 yıllık cumhurbaşkanlığı seçim döngüsünü ekonomik olarak incelemiştir; fakat analizi sadece ampirikti, nedensel mekanizması bulunmamaktaydı. 10 yıl sonra, Downs, daha sonrasında Nordhaus için bir temel olacak ve ilham verecek, makroekonomik değişkenler de döngülerle açıkça ilgilenilmesi olmasa da bir hipotez önerdi. Downs hükümetin amacına ulaşmak için kullanabileceği ve manipüle edebileceği makroekonomik değişkenlerden hiç bahsetmiyordu. Daha sonra Bruno Frey ve Lawrence Lau makalesinde popülerliğin önemli olduğu eğer ihmal edilirse seçimlerde yenilgiye yol açabileceği ve bu yüzden de hükümet üzerinde önemli bir baskı oluşturduğu ifade edildi. 1975 yılında Nordhaus, Akerman (1947)’ın, Bruno Frey ve

Lawrence Lau (1971) teorisindeki eksik olan analitik modeli ve analizi geliştirerek, Politik konjonktürel dalgalanmaları teorisini ilk kez ortaya koymuştur (Dubois, 2016, s.236-237).

Nordhaus tarafından 1975 yılında yazılan “Politik Konjonktür Dalgalanmaları” adlı makalede seçmenlerin, seçim dönemlerinde kendilerine düşük işsizlik vaadinde bulunan partilere oy verme eğiliminde olduğu görülmüştür. Kısa dönemde, seçim öncesi işsizliğin azaldığı enflasyonun arttığı, sonraki dönem ise işsizliğin artıp enflasyonun azaldığını ortaya koymuştur (Nordhaus, 1975, s.187-189).

1.4.Geleneksel Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi

Geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları teorisi, Nordhaus Fırsatçı Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi ve Hibbs Partizan Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi olarak ikiye ayrılır.

1.4.1. Fırsatçı Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi

İlk kez Nordhaus (1975) tarafından oluşturulan modelde, öncesinde Frey and Lau (1968), sonrasında ise Lindbeck (1976), MacRae (1977), Frey ve Schneider (1978) ‘ın katkıları olmuştur (Frey, 1978, s.210).

Politik Konjonktür Dalgalanmaları literatüründe “Fırsatçı / Oportünistik” kavramı, siyasi partilerin iktidarda daha fazla kalabilmek için ekonomiyi manipüle etme çabalarıdır (Alesina, Londregan ve Rosenthal, 1991, s.1). Bu modele göre; politikacılar seçim öncesinde toplam talebi teşvik ederek hızlı büyümeyi sağlayıp ve işsizliği azaltmayı vaad ederler. Bu politikanın sonucunda ise yani seçim sonrası ekonomide daralma ile birlikte enflasyonist sonuçlar öngörülmektedir (Alesina, Cohen ve Roubini, 1991, s.1).

Nordhaus’a göre; bireyler işsizlik ve enflasyon oranını dikkate alarak tercih yapmaktadır. İşsizlik oranının düşük olması ve fiyat istikrarının olmasını yüksek enflasyon ve yüksek işsizliğe tercih etmektedirler (Nordhaus, 1975, s.171).

Nordhaus’ un geleneksel fırsatçı modelinin temel varsayımları şu şekilde açıklanabilir (Alesina, Cohen ve Roubini, 1991, s.3).

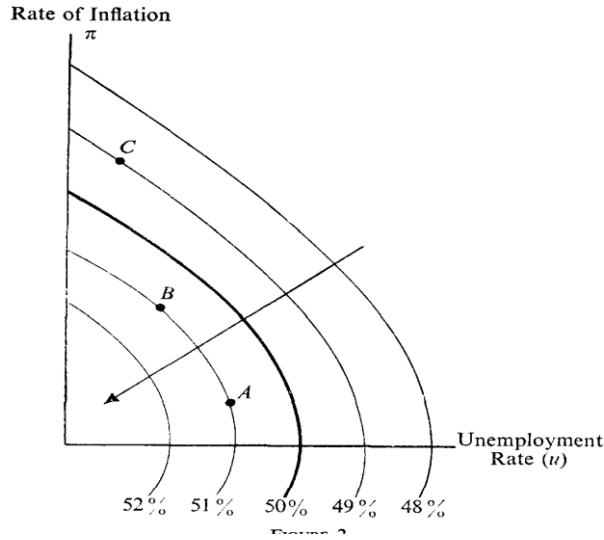
- Ekonomi “beklentilere dayalı” Phillips eğrisi ile tanımlanmaktadır.
- Enflasyon beklentileri uyarlanabilir.
- Politikacılar politika araçlarını kontrol ederler.

- Politikacılar fırsatçıdır
- Seçmenler tecrübesizdir ve geçmişe yönelik değerlendirmede bulunur: eğer düşük işsizlik ve enflasyon oranı varsa ve ekonomik büyüme oranı yüksekse hükümeti pozitif yargırlar, onlar aşırı derecede geçmişe gözlemlerler; fakat enflasyon ve işsizlikle ilgili ekonomik modelden bilgi sahibi değildirler, anlamazlar.
- Seçimlerin zamanlaması dışsal olarak belirlenir.

Bu hipotezlere dayanarak aşağıdaki çıkarımlar elde edilmektedir (Alesina, Cohen and Roubini, 1991, s.3-4).

- İktidardaki hükümetler seçimden hemen önce, kısa dönemde Phillips eğrisini kullanarak ekonomide genişleme görülmektedir.
- Bu genişlemenin bir sonucunda enflasyon seçim zamanı artmaktadır
- Enflasyon, gerilemeye veya durgunluğa yol açan toplam talebin seçim sonrası düşmesiyle azalmıştır.
- Enflasyon “sosyal optimum” dan daha yüksektir.

Aşağıdaki şekilde toplam oy fonksiyonu eğrisi bulunmaktadır.

Şekil 1: Toplam Oy Fonksiyonu Eğrisi

Kaynak: (Nordhaus, 1975, s. 176).

Nordhaus' un “Toplam Oy Fonksiyonu Eğrisi”nde yatay eksen işsizlik oranını dikey eksen ise enflasyon oranını göstermektedir. Burada orijine en yakın eğri işsizlik ve enflasyon oranının en düşük olduğu, iktidardaki partinin de en fazla oy alabileceği iki bileşeni göstermektedir. Siyasal iktidar eğer yüksek işsizlik nedeniyle oy kaybedeceğini

düşünürse bunu düşük enflasyonla telafi edebilir, tam tersi durumda geçerlidir. Bu analiz Phillips eğrisi analizine dayanmaktadır.

1.4.2. Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmaları Teorisi

Partizan politik konjonktür dalgalanması teorisi ilk kez Hibbs (1977) tarafından incelenmiştir. Hibbs 'in 12 Batı Avrupa ve kuzey Amerika 1977 yılında yayınlamış olduğu çalışma da savaş sonrasında makroekonomik politikalar ve sonuçları sağ- sol hükümetlere göre incelemektedir. Sol ideolojili yönetimlerde yüksek enflasyona rağmen düşük işsizlik politikasını tercih etmek sağ ideolojili partilere göre daha yüksek olduğunu ileri sürmektedir yani sol ideolojili yönetimlerde işsizlik oranı sağ ideolojili yönetimlere kıyasla daha düşük olduğunu ileri sürmektedir (Hibbs, 1977, s.1467).

Sosyalist- İşçi Partisi	Merkez	Muhafazakârlar
Tam İstihdam	Fiyat İstikrarı	Fiyat İstikrarı
Gelir Dağılımında Adalet	Ekonomik Büyüme	Ödemeler Bilançosu Dengesi
Ekonomik Büyüme	Tam İstihdam	Ekonomik Büyüme
Fiyat İstikrarı	Gelir Dağılımında Adalet	Tam İstihdam
Ödemeler Bilançosu Dengesi	Ödemeler Bilançosu Dengesi	Gelir Dağılımında Adalet

Tablo 5: Değişik Ekonomik Hedeflere İlişkin Gelişmiş Ülkelerde Siyasi Partilerin Tercihleri

Kaynak: (Kirschen, 1977, s.1471).

“Aşağı doğru hedeflerin önemi azalır.”

1.5. Modern Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi

Modern politik konjonktür dalgalanmaları teorisi, rasyonel fırsatçı model ve rasyonel partizan model olmak üzere ikiye ayrılır.

1.5.1 Rasyonel Fırsatçı Model

Rasyonel fırsatçı model ilk kez Cukierman ve Meltzer (Cukierman ve Meltzer, 1986, s.367-388). Tarafından daha sonra ise, Rogoff ve Sibert (Rogoff ve Sibert,1988, s.1-16).., Rogoff (Rogoff, 1990, s.21) literatüre katkı sağlamıştır. Sonrasında ise enflasyon- işsizlik ile ilgili açıklamalar ile Persson ve Tabellini (Persson ve Tabellini ,1990, s.1-32) literatüre katkı sağlamıştır.

Rasyonel fırsatçı modelin özellikleri (Alesina, Roubini ve Cohen, 1999, s.4);

- Seçimlerden hemen önce politika araçlarının kısa süreli manipüle edilmeleri: açığı artırmak, enflasyon vb.

- Seçimlerden sonra daraltıcı maliye ve para politikası uygulanmaktadır
- Seçimlerden hemen önce bazı küçük etkiler dışında, büyüme ve işsizlik üzerinde sistematik, çok yıllık bir etki yoktur
- İktidar partisi, seçim yıllarında düşük işsizlik ve yüksek büyüme olduğunda tekrar görevlendirildiler

Bu modele göre; hükümetler, özel kurumlarla aynı fayda fonksiyonuna sahiptir (işsizlik, enflasyon ve devlet harcamaları hakkında özel kurumlarla aynı şekildedir), ama aynı zamanda “fırsatçılar”dır. Yani hükümetler seçimleri kazanmayı önemsiyorlar iktidardaki güçten faydalanıyorlar; fakat partizan eğilimleri yoktur. Fırsatçı davranıp partizan eğilim göstermemektedir. Bu konuyla ilgili iki temel madde vardır (Alesina, Cohen and Roubini, 1991, s.4);

- Farklı hükümetler farklı yetkinlik derecelerine sahiptir.
- Hükümet, seçmenlerden kendi yetkinlik düzeyi hakkında daha fazla bilgi sahibidirler. Politikacıların fırsatçı eğilimini kolaylaştıran faktörleri üç madde şeklinde açıklanabilir (Baleiras ve Santos, 2000, s.121).
- Seçmen ve politikacı arasında Asimetrik Enformasyon (bilgi asimetrileri)
- Seçmenlerin Rasyonel ihmalkârlıkları
- Seçmen tercihlerinde zamanlar arası kutuplaşma

Seçmen ve Politikacı Arasında Asimetrik Enformasyon (bilgi asimetrileri)

Rogoff ve Sibert tarafından yapılan çalışmada seçmenler ile politik iktidar arasında asimetrik bilgi olduğu, politik iktidarın daha fazla bilgiye sahip olduğu ileri sürülmektedir. Politik iktidarların kendi eylemleri hakkında daha çok bilgi sahibidir (Rogoff ve Sibert, 1988, s.1).

Seçmenlerin Rasyonel İhmalkârlıkları

Bireysel bir seçmenin bir seçimin sonucunu etkileme olasılığının çok küçük ve zayıf olduğunu düşündüğü için, siyasi alternatifler hakkında bilgi edinme zahmetine girmeyecektir (Heidhues ve Lagerlöf, 2003, s 49).

Seçmen Tercihlerinde Zamanlar Arası Kutuplaşma

Tabellini ve Alesina tarafından yapılan çalışmada rasyonel seçmenlerin zaman içinde kamu harcamaları bileşimini nasıl etkilediği ve nasıl oy kullandığını analiz edilmektedir. Bu analize göre bütün seçmenler bütçe denkliliği konusunda hem fikirdir. Eğer şimdi ve gelecekteki çoğunluk arasında anlaşmazlık varsa, denk bütçe, çoğunluk yönetimi altında

politik bir denge değildir. Bu politik dengenin oluşmasını engellemektedir. Bu şartlar altında, bütçe açığındaki büyüklük ve bütçe dengesindeki açıklığın artması seçmenler arasında kutuplaşmanın artmasına neden olmaktadır (Tabellini ve Alesina, 1990, s.37).

1.5.2. Rasyonel Partizan Model

Rasyonel partizan teori ilk kez Alesina (1987) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışma da enflasyon ve işsizlik ile rasyonel ve ileriye dönük ücret belirleyicileri ile ilgili iki farklı partinin hedeflerinin etkileşimi oyun teorisi modelleri ile incelenmiştir (Alesina,1987, s.651). Daha sonra Chappell ve Keech de bu konuda çalışmalar yapmıştır (Chappel ve Keech, 1988, s.107-122).

Alesina ile birlikte bu teoriyi destekleyen Wittman (1977, 1983), Calvert (1985) "Medyan Seçmen Teoremi" varsayımının tutmayacağını ve farklı partiler görevdeyken farklı politikalar izleyeceğini ileri sürmüştür (Alesina,1988, s.15).

Alesina'nın partizan teorisinde enflasyon ve işsizlik arasında tercih yapan farklı iki siyasi parti bulunmaktadır. Model de ekonomik ajanlar seçim riskine karşı devlet tarafından destekli bir güvenceye sahip olamamaktadırlar. Sol partiler yüksek enflasyonu işsizliğe kıyasla tercih etmektedirler, sağ partiler ise yüksek işsizliği yüksek enflasyona tercih etmektedirler. Seçimi hangi partinin kazanacağını kesin olarak bilinmemesi enflasyon oranların da da belirsizliğe neden olmaktadır. Bu da kısa dönemde Phillips eğrisinin geçerli olduğunu açıklamaktadır (Alesina ve Rosenthal, 1989, s.375).

Partizan teoriye göre; sol partilerin destekçileri özellikle işsizlikten hoşlanmıyor, çünkü servetlerinin büyük bir bölümünü beşerî sermaye olarak tutuyorlar. Sağ partilerin destekçileri ise enflasyondan hoşlanmıyor, bu da finansal ve konut sermayesinin getirisi konusunda belirsizlik yaratıyor (Carlsen, 1998, s.64).

Alesina'nın da açıkladığı gibi geleneksel partizan teori ile rasyonel partizan teori arasındaki en temel farklılık; geleneksel modelde hükümetteki partizan eğilimlerin etkileri sürekliliğini ısrarla devam etme eğiliminde olduğu; fakat rasyonel modelde bu durum süreklilik arz etmeyip, geçicidir (Block, Schrage ve Vaaler, 2003, s.5).

Rasyonel Partizan Modelin temel varsayımları şunlardır (Snowdon ve Vane, 1999, s.22-23).

- Ekonomide phillips eğrisi analizi geçerlidir.

- Politika yapıcılar maliye ve para politikası araçları ile toplam talebi etkileyip enflasyonu kontrol edebilirler
- Enflasyonist beklentiler rasyoneldir
- Politikacılar ideolojik ve partizan politikaları takip ederler. Sol görüşlü partiler, sağ görüşlü partilere kıyasla enflasyonla mücadele yerine, işsizlik ve büyümeye daha fazla önem vermektedirler.
- Seçmenler partiler hakkında bilgi sahibi ve farkında olup, kendileri için uygun olduklarını düşündüğü partileri desteklerler.

Rasyonel partizan modellerin ulaştığı bazı önemli sonuçlar şunlardır (Snowdon and Vane, 1999, s.23).

- Merkez sağ görüşlü parti iktidara geldiğinde, geçici bir süre durgunluk ve işsizlik oranının artması öngörülmektedir. (Nordhaus modelinde olduğu gibi)
- Merkez sol görüşlü parti iktidara geldiğinde; enflasyonun hızlı artması ile birlikte, üretim ve istihdamın artması öngörülmektedir. (Nordhaus modelinin tam tersi)
- Yukarıda ki madde de açıklanan reel etkiler geçicidir; çünkü enflasyonist beklentiler ayarlandıkça büyüme ve işsizlik oranları görev süresinin ikinci yarısında doğal oranlarına geri dönerler; fakat merkez sol görüşlü parti iktidarda iken enflasyon oranı seçim zamanına kıyasla daha yüksektir.
- İki siyasi partinin ideolojik inançları ne kadar güçlü olursa ve seçim sonuçları ne kadar belirsiz olursa ve politika rejiminin değişmesinden sonra üretim ve istihdamın bozulması da o kadar büyük olacaktır.
- Geleneksel partizan modellerin aksine, rasyonel partizan teori işsizlik ve siyasi şoklardan kaynaklanan büyümenin geçici olacağını öngörüyor; görev süresinin ikinci yarısında gerçek değişkenler eski normal oranlarına geri döner.

Aşağıda ki tablo da Politik Konjonktür Dalgalanmaları Modellerini literatürde ilk kez kullanan ve literatüre katkı yapan isimler bulunmaktadır.

	Fırsatçı Modeller	Partizan Modeller
Uyarlamacı Beklentilerin Geçerli Olduğu Modeller (Geleneksel Modeller)	Nordhaus (1975) Lindbeck (1976) MacRae (1977)	Hibbs (1977)
Rasyonel Beklentilerin Geçerli Olduğu Modeller (Modern Modeller)	Cukierman ve Meltzer (1986) Rogoff ve Sibert (1988) Rogoff (1990) Persson ve Tabellini (1990)	Alesina (1987)

Tablo 6: Politik Konjonktür Dalgalanmaları Modelleri

Kaynak: (Alesina, Roubini, ve Cohen, 1997, s.2).

1.6. Politik Konjonktür Dalgalanmalarından Politik Bütçe Dalgalanmalarına Geçiş

Nordhaus (1975) tarafından ileri sürülen geleneksel fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar teorisiyle ilgili yaklaşımlar incelendiğinde, politikacılar oylarını maksimize etmek amacıyla seçim dönemlerinden önce genişletici para politikası uygulayarak ekonomiyi manipüle edip seçmenlere iyi gösterme çabası içerisinde oldukları görülmüştür. Geleneksel fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar teorisine göre; Politikacılar Phillips eğrisi üzerinde hareket etme serbestliğine sahip oldukları için ve ekonomiyi manipüle etmek amacıyla para politikası araçlarını kullanmışlardır (Kouvas, 2013: 3). Bazı ülkelerde fırsatçı politik dalgalanmalar sorgulanmış ve zamanla ekonomik çıktılar üzerinde fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmaların çokta etkisi olmadığı düşünülmüştür. Diğer bir ifade ile bazı ülkelerde fırsatçı politik konjonktürel davranışların etkilerinin ekonomik değişkenler üzerinde göstermedikleri yönünde düşünceler oluşmaya başlamıştır. Bu düşünceler ise fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmaların etkilerinin farklı ekonomik alanlarda incelenmesini doğurmuştur. Ekonomik çıktılarda (GSMH, işsizlik, enflasyon), politik dalgalanma yaşandığına dair zayıf kanıtların olması üzerine (ve biraz da hükümetin ekonomik değişkenleri doğrudan kontrol etme imkanı olmadığı için), olabilecek dalgalanmaların izi politika araçlarında (kamu harcamaları, borçlanma, döviz kuru, vergiler,) değişkenleri kullanılmıştır. Seçim yıllarında, olması istenilen ekonomik durumun gerçekleşmesi için seçim etkisi altındaki bütçe harcamalarının, mali genişleme yaratıp yaratmadığına yönelme oldu. Böylece fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar ekonomik çıktılar yerine maliye politikası araçları üzerinde takip edilmeye başlanmıştır (Balyemez, 2008: 48-49). Bu durum ise politik bütçe döngülerinin ortaya atılmalarına sebep olmuştur.

Politik bütçe dalgalanmalarında konusunda Rogoff'un yaptığı çalışmalar literatürdeki ilk çalışmalar olarak kabul edilebilir. literatüründe Rogoff tarafından 1990 yılında yapılan "Politik Bütçe Döngülerinde Denge" adlı çalışma önemli bir yere sahiptir. Çalışmada politik bütçe döngüsü ile çıktıya ve enflasyondan daha çok maliye politikalarına vurgu yapılmıştır. Çalışmada hem seçmenler hem de politikacılar faydalarını maksimize etmeye çalıştığından söz edilmiştir (Rogoff, 1990: 21).

Politik Bütçe Dalgaları teorisinde konu edilen dalgalanmaların, geleneksel Politik konjonktürel dalgalanmalara teorisinden farkının , seçmenler ile iktidarlar arasındaki asimetric bilgiden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Rogoff ve Sibert'e (1988, s. 1) göre,

kamu harcamaları, vergiler, bütçe açığı ve parasal büyüme gibi değişkenler üzerinde oluşan seçime bağlı dalgalanmalar geçici bilgi asimetrisinden kaynaklanmaktadır. İktidar partisinin ideolojisine bakılmaksızın , seçimi kazanmak niyetiyle seçmenini kendisinin başarılı olduğu konusunda ikna etmeye çalıştığı varsayılmaktadır (Rogoff, 1990, s. 21). Politikacılar bazı değişkenleri seçmenden daha önce gözlemleyebilmektedir. Politik bütçe dalgalanmalarına göre; bu bilgi avantajını kullanıp, politikacıların çıkar amaçlı ekonomiyi manipüle etme çabalarıdır. Bu daha çok para politikalarının aksine maliye politikalarına bağlı olmaktadır (Barberia ve Avelino, 2011: 103). Yani politik bütçe politikacılar oyları maksimize etmek için maliye politikası araçlarından faydalanmaktadırlar. Normal şartlarda maliye politikası araçlarının kullanım amaçları ekonomik istikrar (fiyat istikrarı ve tam istihdam), ekonomik büyüme (kalkınma) ve adil gelir dağılımı sağlamak olmasına rağmen bazı durumlarda politikacılar maliye politikası araçları olan vergileri, borçlanmayı ve özellikle de kamu harcamalarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar.

Politikacılar fırsatçı davranışlarını hayata geçirmek amacıyla maliye politikası araçlarından özellikle kamu harcamalarını tercih etmektedirler (Klomp ve Haan, 2013: 330). Tufte (1978) büyük bir seçmen kitlesini etkilemek için kullanılacak politika araçlarının, açık ve hızlı ekonomik faydalar sağlaması gerektiğini ifade etmiştir. Gelişmiş ülkelerde geniş bir vergi tabanına sahip vergi indirimleri hükümetin popülerliğini önemli ölçüde artırabilmektedir. Fakat gelişmekte olan ülkelerde özellikle gelir vergisi tabanı küçük olduğu için vergi indirimleri devlete olan genel desteği artırmamaktadır. ekonomik performans açısından vergi indiriminin dolaylı etkisi doğrudan, öngörülebilir ve hızlı olmadığı için hükümet açısından giriştiği bu faaliyetin siyasi beklentili meyvelerini toplamak oldukça zordur. Ayrıca vergilerle ilgili tercih edilen böyle bir politika uzun dönemde vergi matrahının aşınmasına ve seçimlerden sonra vergi ahlakının olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır. Kamu harcamalarının etkileri vergilere kıyasla daha gözle görülebilir ve sonuçları daha çabuk ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple seçim öncesi kamu harcamalarındaki artışlar vergi indirimlerinden çok daha etkili olmaktadır. oy kazandırma açısından harcamaların vergilere göre daha uygun bir araç olarak görülmesi nedeniyle, politik bütçe dalgalanmaları teorisi literatüründe yer alan ampirik çalışmaların çoğunlukla harcamalara ve harcama kompozisyonuna odaklandığı görülmektedir.(Schuknecht, 2000: 117-118).

2. BÖLÜM: LİTERATÜRDEKİ AMPİRİK ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de, karma ülke gruplarında , gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde fırsatçı ve partizan modellerle ilgili yapılan ampirik çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

2.1. Türkiye’de Yapılan Ampirik Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de yapılan ampirik çalışmalardan söz edilecektir. Bu çalışmalar Fırsatçı Modellerle ilgili yapılan ampirik çalışmalar, Partizan modellerle ilgili yapılan çalışmalar ve her iki modelin birlikte kullanıldığı çalışmalar olarak açıklanacaktır.

2.1.1. Fırsatçı Modellerle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar

Akalın ve Erkişi, 1950-2006 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen genel seçimleri Nordhaus’un Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri teorisine göre analiz etmiştir. Çalışma da kamu harcamaları, işsizlik, para arzı, büyüme oranı ve enflasyon gibi parametreler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; 1950-2006 yılları arasında Türkiye’de seçim çevrimlerinin varlığının olmadığı ileri sürülmüştür. Kamu harcamaları, işsizlik, para arzı, büyüme oranı ve enflasyon parametrelerinin seçim çevrimlerinin varlığını destekler nitelikte olmadığı görülmektedir (Akalın ve Erkişi, 2007, s.89-116).

Aytun, 2004-2011 yılları arasında Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi çerçevesinde fırsatçı ve manipülatif kabine hipotezlerinin geçerliliğini test etmiştir. Çalışma da logit ve probit modellerinden yararlanılarak, kamu harcamaları parametresi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; manipülatif hipotezi doğrular nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre; 2004-2011 yılları arasında iktidardaki parti, yeniden seçilebilmek amacıyla ve erken seçime gitmek için maliye politikası araçlarından faydalanarak konjonktür dalgalanmalarına neden olabilmektedir; fakat bu iddia istatistiksel olarak kuvvetli bir anlamlılığa sahip değildir. Yani iktidardaki partinin seçim dönemlerinde seçim yatırımları ve kamu harcamalarını çok artırdığını ifade etmemektedir (Aytun, 2012, s. 1199-1208).

Sezgin ve Sezgin, 1950-2014 dönemi için Türkiye’de politik bütçe döngüleri teorisinin geçerliliği analiz edilmiştir. Seçim döneminde oy maksimizasyonu için bütçe harcamalarının kullanılıp kullanılmadığı incelenmiştir. Çalışma da bütçe harcamalarının

en önemli kalemlerinden olan eğitim, sağlık, savunma, bayındırlık, tarım harcamaları incelenmiştir. Ayrıca Maliye bakanlığı bütçesi ve borçlarda analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Türkiye’de 1950- 2011 yılları arasında yapılan seçimler ile eğitim, sağlık ve savunma harcamaları arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Bayındırlık ve tarım harcamalarında ise, 2002 seçimlerine kadar siyasi iktidar tarafından kullanıldığına dair bulgular tespit edilmiştir. Faiz ve borç ödemelerinde 2002 seçimlerine kadar bir artış görülmekte, bu tarihten sonra ise benzer bir artış görülmemektedir. Sonuç olarak, Türkiye politik bütçe döngüleri teorisi geçerli ve etkilerine rastlanılmaktadır; fakat son yıllara doğru bu etkilerin giderek azalmakta olduğu ve ortadan kalktığı sonucuna ulaşılmıştır (Sezgin ve Sezgin, 2017, s. 17-34).

Erdoğan ve Bozkurt, 1986-2005 dönemi için Türkiye’de para politikasının manipüle edilip edilmediğini analiz etmiştir. Çalışma da para politikası aracı olarak M1 değişkeni GARCH yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Türkiye de politik konjonktür dalgalanmaları modelini doğrular niteliktedir. İncelenen dönemde politik kaynaklı parasal konjonktür hareketlerinin varlığına ileri sürülmektedir. Sonuç olarak Türkiye’de, Nordhaus Modeli’nin geçerliliği para politikasının manipüle edildiğini sonucuna ulaşılmıştır (Erdoğan ve Bozkurt, 2009, s. 204-216).

Kanca, 1987-2007 yılları için altı genel seçim döneminde Türkiye’de transfer harcamalarını Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri teorisi kapsamında analiz etmiştir. Çalışma da transfer harcamaları Tablo Oran Analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Türkiye’de oportünist (Fırsatçı) seçim çevrimlerinin varlığını destekler niteliktedir. Siyasi iktidar tarafından oy maksimizasyonu amacıyla transfer harcamalarının manipüle edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Seçimlerin transfer harcamalarını artırıcı yönde etkide bulunduğu tespit edilmiştir (Kanca, 2012, s.25-29).

Onur, 1975-2000 dönemi için Türkiye’de 6 milletvekili genel seçimini kapsayan çalışmada Politik Bütçe Dalgalanmaları/ Döngüleri Teorisinin geçerliliğini test etmiştir. Çalışma da GSMH, Konsolide Bütçe Açıkları, toplam kamusal açıklar, İç borçlanma ve Dış Borçlanma gibi veriler kullanılmış, tablo, grafik ve ekonometrik analizlerle çalışma test edilmiştir. Bulgulara göre; teorik beklentiyle uyumlu sonuçlara ulaşılmıştır. İncelenen dönemde toplam kamusal gider ve/veya gelirlerden çok, iç ve dış borçların belirleyici bir özelliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Onur, 2002, s.85-126).

Onur, 1950-2000 dönemi için Türkiye’de uyarlanmış beklentilere göre fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar modelinin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da GSMH, emisyon hacmi ve Konsolide bütçe açıkları değişkenleri istatistiksel ve ekonometrik yöntemlerle analiz edilmiştir. Enflasyon ve işsizlik değişkenlerini durağansızlık sebebiyle çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bulgulara göre; fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarının konsolide bütçe açıkları üzerinde büyük bir etkisi vardır. Ayrıca politika araçları kullanılarak ekonomi aleyhine sonuçlar yarattığı görüşü destekler niteliktedir (Onur, 2001, s. 157-184).

Telatar, 1986-1997 yılları arasında Türkiye’de politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin geçerliliği test edilmiştir. Çalışma da enflasyon oranı, döviz kuru (ABD) artış oranı ve reel üretim artış oranı değişkenleri kullanılarak ekonometrik yöntemlerle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; manipülatif ve siyasi sörf hipotezlerinin doğrulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Manipülatif model, Nordhaus tipi oportunistik modelin, ekonomiyi seçim dönemlerinde politika araçları ile manipüle edildiği modeldir. Siyasi sörf hipotezi ise; siyasi iktidarın seçim istemek için en uygun zamanı beklediği (düşük işsizlik/ yüksek büyüme veya düşük enflasyon) fakat ekonomiyi manipüle etmediği, başka bir ifade ile özel kesim kaynaklı politik konjonktür dalgalanmaları üzerinde sörf yaptığı modeldir (Telatar, 2000, s.133-154).

Özkan ve Tarı, 1985-2007 döneminde Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinden Nordhaus’un “geleneksel fırsatçı model”i analiz edilmiştir. Çalışma da GSYH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenleri otoregresif hareketli ortalamalar (ARIMA) modeli ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Politik konjonktürel dalgalanmaların olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinin en belirgin olduğu yıl 1987 seçim dönemi olduğu, en az etkinin ise; 2002 ve 2007 yılı seçim dönemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özkan ve Tarı, 2010, s.223-238).

Tutar ve Tansel, 1960-1996 yılları için Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmaların bütçe açıkları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma da GSMH, büyüme oranları, borçlar ve işsizlik oranı verileri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; yıllık verilerle yapılan sonuçlara göre, koalisyon hükümeti ve mali otoritelerin sayısı arttıkça bütçe açıkları da artmaktadır; fakat seçimler bütçe açıklarını önemli ölçüde etkilemez. Bununla birlikte koalisyonlar, askeri darbeler, petrol şokları, Kıbrıs Savaşı ve terörün bütçe açıkları üzerinde önemli ve olumsuz etkileri vardır. Çeyrek verilere göre ise; koalisyon

hükümetindeki parti sayısı ve mali otoritelerin sayısının artıkça bütçe açığı önemli ölçüde etkilemese de bütçenin alt kalemleri üzerinde bazı etkileri vardır. Aylık verilere göre ise; seçimler özellikle bütçe üzerinde (yatırım kalemleri hariç) önemli açıklara sebep olmaktadır. Sonuç olarak politik konjonktürel dalgalanmaların bütçe açığı üzerinde etkisi tespit edilmiştir (Tutar ve Tansel, 2000, s.1-18).

Aslan ve Bilge, 1950–2006 döneminde Türkiye’de Genel Bütçe gelir ve gider tahminleri ile gerçekleştirmeleri arasındaki farkın ya da sapmanın, tek partili ve koalisyon hükümetleri arasında, farklı olup olmadığını regresyon modeli ile analiz etmiştir. Çalışma da genel bütçe kamu harcama ve kamu gelirleri, bütçe tahmin ve bütçe gerçekleştirme rakamları, kamu gider tahmini, kamu gider gerçekleştirme rakamı ve GSMH değişkenleri kullanılmıştır. Bulgulara göre; koalisyon dönemlerinde bütçe giderlerinde meydana gelen sapmaların, tek partili dönemlere kıyasla anlamlı bir şekilde fazladır. Bu şekilde gelir tahmini ile gelir gerçekleştirmeleri arasında bir ayrışma bulunamamıştır (Aslan ve Bilge, 2009, s.265-288).

Turan, 1998-2012 döneminde Türkiye’de maliye politikasının konjonktürelliği regresyon modeliyle analiz edilmiştir. Çalışma da reel toplam hükümet harcamaları, reel faiz dışı hükümet harcamaları, borç stoku, birincil fazla, hükümet gelirleri, vergi gelirleri ve faiz dışı fazla değişkenleri kullanılmıştır. Ekonomi daralma dönemindeyken kamu harcamaları artırılıyorsa maliye politikasının konjonktür karşıtı olduğu söylenebilir. Bulgulara göre; birincil fazlanın konjonktür karşıtı, hükümet gelirlerinin ise konjonktür yanlısı olduğu tespit edilmiştir. Borç stokuyla ilgili katsayının, bağımlı değişken olarak birincil fazla kullanıldığında ise istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Turan, 2013, s. 123-140).

Turan, 1924-2012 ve 1998:1-2013:3 dönemi verileri kullanılarak Türkiye’de kamu harcamalarının konjonktürel dalgalanmalarla ilişkisi incelenmektedir ve aynı zamanda bu harcamalarda konjonktürel bir mandal etkisi olup olmadığı da araştırılmaktadır. Çalışma da toplam kamu harcamaları faiz dışı hükümet harcamaları, faiz dışı transfer, yatırım ve tüketim harcamaları en küçük kareler yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre; 1924-2012 döneminde kamu harcamalarının ve 1998:1, 2013:3 döneminde kamu tüketim ve yatırım harcamalarının gelişiminin konjonktürle ilgisi bulunmadığı tespit edilmiş, kamu toplam, faiz dışı toplam ve transfer harcamalarının ise konjonktürle ilgisi olduğu kanısına varılmıştır. Kamu harcamalarının artışında Türkiye’de asimetrik konjonktürel

politikaların önemli bir rol oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Daralma dönemlerinde faiz dışı fazla ve transfer harcamalarının önemli bir biçimde konjonktür karşıtı olduğu tespit edilmiştir (Taner, 2014, s.177-188).

Cangir ve Turan, 1955-2012 dönemi verileri kullanılarak Türkiye’de politik istikrarsızlığın bütçe dengesi üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışmada konsolide bütçe dengesi, GSYH, ithalat hacmindeki yüzde değişme, Politik değişkenler (ciddi yaralanma ve/veya ölümlerin gerçekleştiği şiddet olaylarına (SID), üst düzey kişilere karşı yapılan ve öldürme amacı taşıyan saldırılara (SUI), toplumsal ve politik huzursuzlukları yansıtan ancak şiddet içermeyen tepki ve gösterilere (GOS), önemli hükümet değişikliklerine (HUK) ve Politik İstikrarsızlık Endekslerine yer verilmiştir. Bulgulara göre; hükümet istikrarsızlığının bütçe dengesi üzerinde olumsuz ve önemli bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Cangir ve Turan, 2014, s.243-267).

Karakaş, 1969-2007 dönemi verileri kullanılarak Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinden fırsatçı modelin geçerli olup olmadığını incelemiştir. Daha çok mali politikalara odaklanılmıştır. Çalışma da bütçe açığı, kamu harcamaları, kamu yatırımları, vergi gelirleri, transfer ödemeleri, Merkez bankası kredileri gibi değişkenleri kullanılmıştır. Bulgulara göre; Türkiye’de fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar modelini destekleyen bulgulara ulaşılmıştır (Karakaş, 2013, s. 245-262).

Karaçor ve Saraç, 1980-2004 dönemi Türkiye’de Politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin geçerli olup olmadığı araştırılmaktadır. Çalışma da konsolide bütçe açığı, konsolide bütçe giderleri ve gelirleri, emisyon hacmi, merkez bankası kredileri, kamu sektöründe ücretle çalışanlar, bazı reel tarımsal ortalama ürün alım fiyatlarının gelişimi ve GSMH verileri kullanılmıştır. Bulgulara göre; makroekonomik değişkenler değiştirilerek ekonominin aleyhine olacak şekilde sonuçlara sebep olmaktadır. Yani Türkiye’de incelenen dönemde politik konjonktür dalgalanmalarının varlığı tespit edilmiştir. Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarının geçerli olduğu büyüklük sırasına göre seçim yılları; 1987, 1991, 1995, 1999 ve 2002 yıllarıdır (Karaçor ve Saraç, 2004, s. 101-118).

Parlaktuna ve Bahçe, 1980-2006 dönemi Türkiye’de Politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin fırsatçı modelinin geçerli olup olmadığı araştırılmaktadır. Çalışma da kamu kesimi nihai tüketim harcaması, bankalar arası faiz oranı, GSYH, M1 dar tanımlı para arzı ve enflasyon oranı EKK yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Türkiye’de

iktidardaki partiler seçimi yeniden kazanabilmek amacıyla politika araçlarını kullanarak ekonomiyi manipüle ettikleri, diğer bir ifade ile politik konjonktür dalgalanmalarının geçerli olduğu bu çalışmada da kanıtlanmıştır (Parlaktuna ve Bahçe, s.1-18).

Hotunluoğlu, 1950-2012 yılları arasında Türkiye’de seçimlerin maliye politikası üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma da cari ve yatırım harcamaları, nüfus, kişi başına milli gelir, dış ticaret açıklığı değişkenleri EKK yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; seçimden üç yıl önce cari harcamaların arttığı ve iki yıl önce de yatırım harcamalarının arttığı tespit edilmiştir (Hotunluoğlu, 2016, S.113-125).

Gezgin, 1977-2001 döneminde Türkiye’de Politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin geçerli olup olmadığını incelemektedir. Çalışma da para arzı, tarımsal krediler, vergi gelirleri ve Merkez Bankası’nca verilen kamu sektörü kredileri regresyon ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; seçim yıllarından önce vergi gelirlerinin artışı önemli ölçüde azalmıştı ve seçimlerden sonra ki dönemde ise önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre; fırsatçı politikalar 1964-1998 döneminde Türkiye’de gerçekleşmiştir (Gezgin, 2014, s. 185-213).

Eryılmaz ve Murat, 1987- 2012 dönemi için Türkiye’de geleneksel fırsatçı politik konjonktür teorisi test edilmiştir. Çalışma da GSYH, para arzı serileri, enflasyon, dolaşımdaki para, Mevsimsel Box-Jenkins Modelleri ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; incelenen dönemde politik konjonktür dalgalanmaları hiçbir seride de tespit edilememiştir. Buna göre Türkiye için geleneksel fırsatçı politik konjonktür teorisinin geçerli olmadığı ileri sürülebilir (Eryılmaz ve Murat, 2016, s.248-268).

Yar, 2007 ve 2011 tarihlerinde Türkiye’ de gerçekleşen milletvekili genel seçimlerinde politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinde geleneksel fırsatçı modelin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da enflasyon, büyüme, kamu harcamaları, para arzı ve işsizlik oranı gibi değişkenler matematiksel oranlama yöntemi kullanılarak analiz edilmektedir. Bulgulara göre; enflasyon, işsizlik ve büyüme üzerinde politik konjonktürel dalgalanmaların varlığı tespit edilmiş; fakat kamu harcamaları ve para arzına ilişkin herhangi bir politik konjonktürel dalgalanmaya rastlanılmamaktadır (Yar, 2015, s.23-47).

Tüzün, Ekinci ve Karabulut, 1950- 2015 yıllarında Türkiye’de kamu harcamaları ve vergi gelirlerinin ekonomik konjonktür üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma da GSYH, kamu harcamaları ve vergi gelirleri vektör otoregresif yöntemiyle analiz edilmektedir. Bulgulara göre; ekonomide daralma ile mücadelede kamu harcamalarının, aşırı yüksek

konjonktürle mücadelede ise vergilerin etkin araçlar olduğuna sonucuna ulaşılmıştır (Tüzün, Ekinci ve Karabulut, 2018, s.45-54).

Koç, 1990-2015 yıllarında Türkiye’ de Politik Konjonktür Teorileri Çerçevesinde seçim ekonomisinin varlığını incelemiştir. Çalışma da işsizlik oranı, enflasyon, GSMH, konsolide bütçe giderleri değişimi, cari harcamalar ve konsolide bütçe gelirleri değişimi verileri tablo yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; 1990-2002 dönemleri arasındaki genel ve yerel seçimler de seçim ekonomisine yönelik bulgular tespit edilmiştir. 2002 sonrasındaki genel ve yerel seçimlerde ise seçim ekonomisinin varlığına dair bulgulara ulaşılamamıştır (Koç, 2015, s.39-57).

Şen, 2007-2018 yılları için Türkiye’de politik bütçe dalgalanmalarının geçerliliğini test etmiştir. Çalışma 81 il için dengeli panel veri seti kullanılarak yapılmıştır. Bağımlı değişken olarak Merkezi yönetim bütçe harcamaları kullanılmıştır. Kontrol değişkenler olarak ise; Kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla, Kamu harcamalarının gecikmeli değeri, 15-64 yaş arası nüfus, büyüme oranı ,65 yaş ve üzeri nüfus, dışa açıklık ve seçim değişkeni kullanılmıştır. Bulgulara göre; seçim dönemlerinde kamu harcamaları kalemlerinden, çevre koruma hizmeti, sağlık hizmeti ve sermaye transferleri kalemlerinde bir artış gözlemlenirken; genel kamu hizmeti, sermaye giderleri, eğitim hizmeti, sosyal güvenlik ve yardımlaşma hizmeti, iskân ve toplum refahı hizmeti kalemlerinde bir azalış olduğu görülmektedir. Seçimlerde milletvekili sayısının yaklaşık %72 si büyükşehirler tarafından belirlendiği için bu illerde seçim dönemlerinde daha fazla kamu harcaması yapılması beklenilmekte ve tahmin sonuçları da bunu desteklemektedir. Politik bütçe dalgalanmaları büyükşehirlerde daha belirgin olmaktadır. Cari dönem değeri ile kamu harcamasının çok güçlü bir şekilde ilişkili olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla dinamik model sonucuna göre pozitif olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıladaki %1’lik artışın kamu harcamaları üzerinde (ceteris paribus) yaklaşık %0.025 seviyesinde bir artış oluşturduğu görülmektedir. Bu da Türkiye’de seçmenlerin gelir seviyesi arttıkça daha çok kamu harcaması talep etmesi hipotezinin geçerliliğini desteklemektedir. Büyüme oranı değişkeni de istatistiksel olarak anlamlıdır. Büyüme oranında oluşabilecek %1’lik artış, kamu harcamaları üzerinde %0,12 düzeyinde bir azalış oluşturmaktadır. Bu sonuç literatürde kamu harcamalarının konjonktür karşıtı davranış göstermesi ile açıklanmaktadır. 15-64 yaş ve 65 yaş ve üzeri nüfus değişkenlerinin kamu harcamaları

üzerindeki etkisinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Dışa açıklık değişkeni ile anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Sonuç olarak politik bütçe dalgalanmalarının Türkiye için de geçerli olduğu görülmektedir. İktidarın seçimlerden önce kamu harcamalarını artırıp fırsatçı politik bütçe dalgalanmaları oluşturduğu görülmekte; fakat bu etkinin çok küçük olduğu (%0.023- %0.026) tespit edilmiştir. Bu etkinin çok küçük boyutlarda olması politik bütçe döngüsü oluşturma eğiliminde olmadığını göstermektedir (Şen, 2020, s.809-824).

Savaşan ve Dursun, 1983-1998 yılları için Türkiye’de 67 ilde yerel düzeyde politik konjonktürel dalgalanmalarının varlığı analiz edilmiştir. Çalışma da yerel yönetimlerin harcama kalemleri havuzlanmış regresyon modeli ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; seçim dönemlerinde yerel yönetimler harcama kalemlerinde değişiklik yaparak seçilme şanslarını artırmaya çalışmaktadırlar. Buna göre; Türkiye’de yerel düzeyde Politik Konjonktür Dalgalanmaları modelinin geçerli olduğunu kanıtlamaktadır (Savaşan ve Dursun, 2006, s. 191-208).

Çakır, 1973- 2008 yılları için Türkiye’de yapılan genel ve yerel seçim dönemlerinde bütçe açıklarının etkilenip etkilenmediği seçimlerin bütçe açıklarına neden olup olmadığı incelemiştir. Çalışma da Bütçe açığı oranı, büyüme, para arzı, işsizlik oranı, enflasyon, bankalar arası faiz oranı ve GSYİH değişkenleri ile 35 yıllık zaman serisi verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Buna göre; yerel seçimlerin uzun dönemde bütçe açığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Kısa dönemde ise; bütçe açığı üzerinde pozitif etkisi tespit edilmiştir. Genel seçimlerin uzun dönemde bütçe açığı üzerinde anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Kısa dönemde ise; anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak Türkiye’ de bütçe açıklarının 1973-2008 yılları için genel ve yerel seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmalar göstermediğidir (Çakır, s.70-71).

Gökdemir, 1949-2013 yılları için Türkiye’de yapılan genel ve yerel seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmalarının olup olmadığını bazı makroekonomik değişkenlerin zaman içerisindeki değişimleri ile incelenmiştir. Çalışma da enflasyon, işsizlik, GSYİH, para arzı, genel bütçe gelirleri, belediye gelirleri, genel bütçe giderleri ve belediye giderleri değişkenleri tablo yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; genel ve yerel seçim dönemlerinde politik konjonktür dalgalanmalarının olup olmadığını söylemek oldukça zordur. Yapılan değerlendirme sonuçlarına göre; genel

seçimlerde 4 seçim döneminde politik konjonktür dalgalanmalarının olduğu sonucuna ulaşılırken, dört seçim döneminde ulaşılamamaktadır. Yerel seçimlerde de aynı Şekilde sonuç bulunmuştur (Gökdemir, 2016, s.228-229).

Balcı ve avuőoėlu, 1965-2004 yılları için Türkiye’de yapılan genel ve yerel seçimlerde politik bütçesel dalgalanmaların olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da İ Borç Stoku, Cari Harcamalar, Dış Ticaret Hacmi Oranı, Transfer Harcamalar, Yatırım Harcamaları ve GSMH değişkenleri eş bütünleşme ve hata düzeltme yaklaşımı kullanılarak zaman serisi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; genel seçim dönemlerinde transfer ve cari harcamalar; yerel seçim dönemlerinde ise transfer ve yatırım harcamalarının siyasi amaçla manipüle edildiği seçim öncesi dönemlerde bu harcama kalemlerinin paylarının arttığı tespit edilmiştir. Buna göre; Türkiye’de genel ve yerel düzeyde Politik Konjonktür Dalgalanmaları modelinin geçerli olduğunu kanıtlamaktadır (Balcı ve avuőoėlu, 2018, s.62-81).

Salman ve Kahveci, 2012-2020 yılları için Türkiye’de yerel yönetimlerde iki temel hipotezi test etmeyi amaçlamıştır. Bunlardan ilki; politik desteğin ve belediye başkanının sahip olduğu özelliklerinin belediyenin mali performansına etkisini ölçmek, ikinci araştırılan hipotez ise belediye başkanlarının seçim öncesinde politika tercihlerinde bir değişiklik olup olmadığı yani kısaca politik bütçe dalgalanmalarının olup olmadığı test edilmiştir. Çalışma da 81 il için, 51 il belediyesi ve 30 büyükşehir belediyesi incelenip panel veri analiz modeli ile tahmin edilmiştir. Bağımlı değişken olarak; belediyenin yıllık bütçe dengesi kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak ise; belediyenin mali performansını etkileyebileceği düşünülen belediye başkanının sahip olduğu nitelikler kullanılmıştır. Belediye başkanının iş-meslek tecrübesi (yerel yönetimlerde ya da benzer birimlerde daha önceden çalışıp çalışmadığı), belediye başkanının aldığı eğitimler (gelir, harcama ve bütçe süreçleriyle ilgili alanlarda formasyona sahip olup olmadığı) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; yerel seçimler öncesi belediyelerde bütçe açığı artmaktadır. Seçim öncesinde kamu harcamalarının arttığı veya seçimi kazanmak amacıyla kamu gelirlerinin azaldığı görülmekte ve böylece bütçe dengesi de bozulmaktadır. Sonuç olarak yerel yönetimlerde politik bütçe dalgalanmalarının olduğu tespit edilmiştir (Salman ve Kahveci, 2021, s. 85-118).

Yegen, 1996-2015 yılları için 21 ülke (11 tanesi gelişmiş lke, Türkiye’de olmak üzere geriye kalan 10 ülke ise gelişmekte olan ülke) bağımlı değişken olarak üç farklı (denge,

harcama ve gelir) bütçe rakamı, açıklayıcı değişken olarak da yıllık kişi başı GSYH, ticaret payı (GSYH'nın %'si cinsinden) ve döngüsel çıktığı açığı değişkenleri ile dinamik panel veri yöntemi kullanmıştır. Bulgulara göre; gelişmekte olan ülkelerde politik konjonktürel dalgalanmalar tespit edilmiştir. Kamu harcamaları ve bütçe açığında seçim yıllarında diğer yıllara kıyasla artış tespit edilmiştir. Seçim yıllarının zamanında yapılması durumunda kamu harcamaları ve bütçe açığının arttığı tespit edilmiştir. Kamu harcamaları gelişmiş ülkelerde seçimlerin ilk altı ay içinde yapılmış olması durumunda artmış, bu durum gelişmekte olan ülkelerde ise seçimlerin son altı ay içerisinde yapılması durumunda kamu harcamaları ve bütçe açığının arttığı tespit edilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde politik bütçe dalgalanmaları tespit edilmiş, seçim öncesi yıllarda kamu gelirleri azaltılmış seçim sonrasındaki yıllarda ise kamu harcamalarının artırıldığı görülmüştür. Politik bütçe dalgalanmaları parlamenter sistem, başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinde de tespit edilmiştir. Hükümet sistemlerine göre herhangi bir farklılaşma durumu olmamıştır (Yegen, 2018, s. 203-284).

Aşağıdaki tablo da Türkiye'de fırsatçı modellerle ilgili yapılan çalışmalar özet şeklinde sunulmuştur.

YAZAR	ANALİZ DÖNEMİ	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	PKD VAR	PKD YOK
Akalın ve Erkişi	1950-2006	Tablo Yöntemi	Kamu Harcamaları, İşsizlik, Para Arzı, Büyüme Oranı Ve Enflasyon		YOK
Sezgin ve Sezgin	1950-2014 dönemi için	Betimsel analiz	eğitim, sağlık, savunma, bayındırlık, tarım harcamaları ve borçlar		YOK
Erdoğan ve Bozkurt	1986-2005 dönemi	GARCH yöntemi	Para politikası olarak M1 değişkeni, faiz oranları	VAR	
Kanca	1987-2007 yılları	Tablo Oran Analizi yöntemi	Transfer Harcamaları, GSMH	VAR	
Onur	1975-2000 dönemi	Tablo, grafik ve ekonometrik analizlerle	GSMH, Konsolide Bütçe Açıkları, toplam kamusal açıklar, İç borçlanma ve Dış Borçlanma	VAR	
Onur	1950-2000 yılları	istatistiksel ve ekonometrik yöntemlerle	GSMH, emisyon hacmi ve Konsolide bütçe açıkları	VAR	
Telatar,	1986-1997 yılları	Ekonometrik yöntemler	enflasyon oranı, reel üretim artış oranı ve döviz kuru (ABD) artış oranı değişkenleri	.	YOK
Özkan ve Tarı	1985-2007 döneminde	otoregresif hareketli ortalamalar (ARIMA) modeli ile	GSYH, para arzı ve kamu harcamaları	VAR	
Tutar ve Tansel	1960-1996 yılları	Regresyon Analizi	GSMH, büyüme oranları, borçlar ve işsizlik oranı	VAR	
Turan	1998-2012 döneminde	Regresyon analizi	Reel toplam hükümet harcamaları, reel faiz dışı hükümet harcamaları, borç stoku, birincil fazla, hükümet gelirleri, vergi gelirleri ve faiz dışı fazla	VAR	
Turan	1924-2012 ve 1998:1-2013:3 dönemi	en küçük kareler yöntemiyle	toplam kamu harcamaları faiz dışı hükümet harcamaları, faiz dışı transfer, yatırım ve tüketim harcamaları		YOK
Cangir ve Turan	1955-2012 dönemi	EKK ve GMM	konsolide bütçe dengesi, GSYH, ithalat hacmindeki yüzde değişme, Politik değişkenler (ciddi yaralanma ve/veya ölümlerin gerçekleştiği şiddet olaylarına (SID), üst düzey kişilere karşı yapılan ve öldürme amacı taşıyan saldırılara (SUI), toplumsal ve politik	VAR	

			huzursuzlukları yansıtan ancak şiddet içermeyen tepki ve gösterilere (GOS), önemli hükümet değişikliklerine (HUK) ve Politik İstikrarsızlık Endekslerine		
Karakaş	1969-2007 dönemi	Zaman Serisi (ARMA) (3 er aylık veriler)	bütçe açığı, kamu harcamaları, kamu yatırımları, vergi gelirleri, transfer ödemeleri, Merkez bankası kredileri	VAR	
Karaçor ve Saraç	1980-2004 dönemi	Betimsel analiz	konsolide bütçe açığı, konsolide bütçe giderleri ve gelirleri, emisyon hacmi, merkez bankası kredileri, kamu sektöründe ücretle çalışanlar, bazı reel tarımsal ortalama ürün alım fiyatlarının gelişimi ve GSMH verileri	VAR	
Parlaktuna ve Bahçe	1980-2006 dönemi	EKK yöntemi	kamu kesimi nihai tüketim harcaması, bankalar arası faiz oranı, GSYH, M1 dar tanımlı para arzı ve enflasyon oranı	VAR	
Hotunluoğlu	1950-2012 yılları	EKK yöntemi	cari ve yatırım harcamaları, kişi başına milli gelir, nüfus, dış ticaret açıklığı	VAR	
Gezgin	1977-2001 döneminde	Doğrusal Regresyon	para arzı, Merkez Bankası'nca verilen kamu sektörü kredileri ve tarımsal krediler ve vergi gelirleri	VAR	
Eryılmaz ve Murat	1987- 2012 dönemi	Mevsimsel Box-Jenkins Modelleri	GSYH, enflasyon, dolaşımdaki para, para arzı serileri		YOK
Yar,	2007 ve 2011 tarihlerinde	matematiksel oranlama yöntemi	enflasyon, büyüme, kamu harcamaları, para arzı ve işsizlik oranı	enflasyon, işsizlik ve büyüme üzerinde politik konjonktürel dalgalanmaların VAR	kamu harcamaları ve para arzına ilişkin herhangi bir politik konjonktürel dalgalanmaya YOK
Şen,	2007-2018 yılları	panel veri regresyonu	Merkezi yönetim bütçe harcamaları, Kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla, Kamu harcamalarının gecikmeli değeri, 15-64 yaş arası nüfus, 65 yaş ve	VAR	

			üzeri nüfus, dışa açıklık, büyüme oranı ve seçim değişkeni		
Gökdemir	1949-2013 yılları	Betimsel analiz	enflasyon, işsizlik, GSYİH, para arzı, genel bütçe gelirleri, genel bütçe giderleri, belediye gelirleri ve belediye giderleri	4 seçim döneminde VAR	4 Seçim döneminde YOK
Balcı ve Çavuşoğlu	1965-2004 yılları	değişkenleri eş bütünleşme ve hata düzeltme yaklaşımı kullanılarak zaman serisi	İç Borç Stoku, Dış Ticaret Hacmi Oranı, Cari Harcamalar, Transfer Harcamalar, Yatırım Harcamaları ve GSMH	VAR	
Salman ve Kahveci	2012-2020 yılları	panel veri analizi	yıllık bütçe dengesi, belediyenin mali performansını etkileyebileceği düşünülen belediye başkanının sahip olduğu nitelikler, Belediye başkanının iş-meslek tecrübesi (yerel yönetimlerde ya da benzer birimlerde daha önceden çalışıp çalışmadığı), belediye başkanının aldığı eğitimler (gelir, harcama ve bütçe süreçleriyle ilgili alanlarda formasyona sahip olup olmadığı	VAR	
Ergen	2006-2021	Zaman Serisi/ ECM Modeli	Gelen bütçe harcamaları, vergi gelirleri, borçlanma, bütçe dengesi, GSYH dan elde edilen konjontür dalgalanmaları	VAR	
Şen	2001-2018, 42 ülke	Panel veri seti (Dinamik Panel	Bağımlı değişken olarak kamu dengesi, kamu geliri ve kamu harcaması kullanılmış ve ilgili değişkenler Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) yüzdesi, kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla ve iktisadi büyüme değişkenleri, seçim değişkeni	VAR	
Şen	2007-2018 yılları 81 il için	Dengeli Panel Veri Seti	Bağımlı değişken olarak merkezi yönetim bütçe harcamaları, Kamu harcamalarının gecikmeli değeri, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla, büyüme oranı, 15-64 yaş arası nüfus, 65 yaş ve üzeri nüfus ve dışa açıklık değişkenleri kontrol değişkenler olarak kullanılmış, Seçim değişkeni, seçim düzenlenen yıllar için 1 diğer yıllar için 0 olarak düzenlenen bir kukla değişkendir.	VAR	
Yegen	1996-2015 yılları 21 ülke (11 tanesi gelişmiş ülke, Türkiye'de olmak üzere geriye kalan 10 ülke ise	dinamik panel veri	bağımlı değişken olarak üç farklı (denge, harcama ve gelir) bütçe rakamı, açıklayıcı değişken olarak da yıllık kişi başı GSYH, ticaret payı (GSYH'nın %'si cinsinden) ve döngüsel çıktığı açığı kullanılmıştır.	gelişmekte olan ülkelerde VAR,	

	gelişmekte olan ülke				
Eryılmaz ve Murat	1987-2002	Mevsimsel Box-Jenkins Modelleri	kamu harcamaları, diğer kamu transfer harcamaları, vergi gelirleri ve bütçe açığı verileri kullanılarak		YOK
Eyigün	1991-2019 (Türkiye, Brezilya, Endonezya, Güney Afrika, Hindistan)	iki yöntem kullanılmıştır. Birinci yönteme göre ele alınan değişkenlerin Geleneksel Fırsatçı Modelin önermelere göre hareket edip etmedikleri incelenmektedir. İkinci yöntemde ise seçim yıla ait veri, iki seçim arasında kalan ve seçimlerin yapılmadığı yıllara ait verilerin ortalamasına oranlanmasıyla hesaplanan rasyo değerine göre değerlendirilmektedir	Enflasyon Oranı, İşsizlik Oranı, Geniş Para Arzı Büyümesi, Ekonomik Büyüme Oranı ve Kamu Giderleri/GSYİH değişkenleri kullanılmıştır. Kamu Giderleri Artış Oranı Türkiye dışındaki Kırılgan Beşli ülkelerinde elde edilemediği için sadece Türkiye analizinde kullanılacaktır. Kamu Gideri Artış Oranı yerine diğer ülkelerde Kamu Giderleri/ GSYH Oranı		YOK
Aytun	2004-2011 yılları	logit ve probit modeller	Kamu harcamaları, seçim değişkeni	VAR	

Tablo 7: Türkiye’de Yapılan Fırsatçı Modelle ilgili Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.2. Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar

Bakırtaş ve Koyuncu, 1987-2003 dönemi için Türkiye’de seçimsel politik dalgalanmaların geçerliliğini test etmiştir. Çalışma GSYH, bankalar arası faiz oranı, parasal büyüklük (M1), kamu kesimi nihai tüketim harcamaları ve enflasyon verileri en küçük kareler yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; kamu kesimi nihai tüketim harcamaları ve GSYH için seçimsel politik dalgalanmaların geçerli olduğu, enflasyon, bankalararası faiz oranları ve parasal büyüklük için ise seçimsel politik dalgalanmaları hipotezinin geçersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bakırtaş, 2005, s. 55-66).

Sezgin, 1950-2003 dönemi için Türkiye’de politik konjonktür dalgalanmalar teorisinin geçerliliğini iktidarda ki partilerin seçimleri kazanabilmek için ekonomiyi nasıl manipüle ettiğini analiz etmiştir. Çalışma da politika çıktıları olarak büyüme ve enflasyon, politika araçları olarak vergi oranları, kamu harcamaları ve bütçe açıkları kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; bütçe açıkları ve kamu harcamalarının seçimler nedeniyle arttığı tespit edilmiş, ekonomik büyüme ise negatif yönde etkilenmiştir. Seçim dönemlerinde kamu harcamalarının artmış olması aynı şekilde ekonomik büyümenin de artması beklenmektedir. Fakat analize göre; ekonomik büyümenin artmadığı tespit edilmiştir bu durum kamu harcamaların çoğunlukla transfer harcamaları şeklinde yapıldığını göstermektedir. Bu çalışmanın temel sonucu ise, siyasi partiler oylarını maksimize etmek için politika araçları kullanarak ekonomiyi manipüle etmektedir, fakat bu manipüle etkisi çok büyük oranda değildir ve son yıllarda giderek azalmaktadır (Sezgin, 2007, s. 135-154).

Akçoraoğlu ve Yurdakul, 1987-2003 dönemini kullanarak Türkiye’ de makroekonomik değişkenlerde politik konjonktürel dalgalanmalar modelinin geçerli olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da enflasyon oranı, para arzı, döviz kuru, bütçe açığının /GSMH oranı, ekonomik büyüme, toplam yatırımlar, reel GSMH oranları kullanılarak ekonometrik analiz yapılmıştır. Bulgulara göre; bütçe açıkları genel seçim dönemlerinde artmaktadır. Seçimlerin ekonomik büyüme ve enflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi tespit edilememiştir. Oportünist siyasal iktidarların tekrar seçilebilmek amacıyla uyguladıkları genişletici politikaların bütçe açığı üzerinde konjonktürel dalgalanmalar oluşturduğu söylenebilir. Diğer yandan incelenen diğer önemli bir konu ise partizan (ideolojik) teorisinin Türkiye’ de geçerli olup olmadığıdır. Ampirik sonuçlara

göre; partizan teori geçerli değildir, iktidarların ideolojik farklılıkları uygulanan politikalar üzerinde önemli bir değişiklik meydana getirmemektedir (Akçorağolu ve Yurdakul, 2004, s.1-25).

Akan ve Kanca, 1987-2011 yılları arasındaki yedi genel seçim döneminde Türkiye’de siyasi iktidarın politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinden partizan (ideolojik) modelin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da büyüme oranı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, bütçe açığı ve GSYH oranları kullanılmıştır. Veriler zaman serisi metodolojisi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; bazı makroekonomik değişkenlerin partizan amaçlı konjonktürel dalgalanmalara yönelik bulgular çok zayıftır. Bu durum seçim zamanlarında Türkiye ekonomisinde, siyasi iktidarların uyguladıkları ekonomi politikaları arasında farklılık olmadığını göstermektedir. Partizan model geçerli değildir (Akan ve Kanca, 2016, s.1-15).

Kanca, 1987-2007 yılları için altı genel seçim döneminde Türkiye’de transfer harcamalarını Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri teorisi kapsamında analiz etmiştir. Çalışma da transfer harcamaları Tablo Oran Analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Türkiye’de oportünist (Fırsatçı) seçim çevrimlerinin varlığını destekler niteliktedir. Siyasi iktidar tarafından oy maksimizasyonu amacıyla transfer harcamalarının manipüle edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Seçimlerin transfer harcamalarını artırıcı yönde etkide bulunduğu tespit edilmiştir (Kanca, 2012, s.25-29).

Karagöl ve Turhan, 1960-2002 yılları arasında Türkiye’de dış borç ve savunma harcamalarının politik konjonktürel dalgalanmalar ile arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgulara göre; seçimlerden sonra savunma harcamalarının siyasi ideoloji ve hükümetlerin Maliye politikasından etkilendiğini göstermektedir. İktidardaki parti seçim sonrasında incelenen dönem de partizan model geçerli olduğu tespit edilmiştir (Karagöl ve Turhan, s. 217-224).

Şen ve Pehlivan, 1990-2017 yılları için Türkiye ve Çin’de politik konjonktürel dalgalanmalardan partizan modelin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da kullanılan değişkenler; reel GSYİH, Gini katsayısı, enflasyon, işsizlik ve bütçe açığıdır. İktidarda olan siyasi partilerin ideolojisindeki farklılığı belirtmek amacıyla kukla değişken olarak sağ parti ve sol parti değişkeni kullanılmıştır. Çalışma da seçim döneminde iktidardaki partilerin partizan bir politika uygulayıp uygulamadıklarını test etmek için Otoregresif Hareketli Ortalama Modeli (ARMA) modeli kullanılmıştır. Elde

edilen bulgulara göre; Çin sosyalist ideolojinin en önemli temsilcilerinden biri olup Çin de uygulanan politikaların başında yüksek büyüme oranları bulunmaktadır. Bununla birlikte; ucuz iş gücünün bulunması, yüksek iş gücü potansiyeline sahip olması, reel ücretlerinin düşüklüğü sonucu iş gücü talebini artırmaktadır. Üretimin fazla olması fiyatların düşük olmasını sağlamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda partizan model geçerlidir. Kukla değişken verilerine göre ülkenin öncelikli politikaları istihdam ve büyümedir. Türkiye’de ise; iktidardaki partilerin önceliği 2002’ye kadar yüksek büyüme, 2002’den sonra bütçe denkliliği ve fiyat istikrarının sağlanması olmuştur. Kukla değişken verilerine göre partizan modele uygun olarak istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitifdir. Sonuç olarak; Türkiye ve Çin’de partizan modelin geçerli olduğu tespit edilmiştir (Şen ve Pehlivan, 2019, s. 273-285).

Aşağıdaki tabloda Partizan Modelle ilgili yapılan çalışmalar sunulmuştur.

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	Ampirik Yöntem /Metodoloji	Kullanılan Değişkenler	PKD VAR	PKD YOK
Bakırtaş ve Koyuncu	1987-2003 dönemi için	Otoregresive modeli/ EKK Yöntemi	GSYH, parasal büyüklük (M1), bankalar arası faiz oranı, kamu kesimi nihai tüketim harcamaları ve enflasyon verileri		YOK
Sezgin	1950-2003	Regresyon Modeli	Kamu Harcamaları, Bütçe Açıkları Ve Vergi Oranları, Para Arzındaki Artışlar, Enflasyon, GSMH, Faizler, Tüfe,	VAR	Ekonomik büyüme de YOK
Akçoraoğlu ve Yurdakul	1987-2003 dönemini	ekonometrik analiz	enflasyon oranı, para arzı, döviz kuru, bütçe açığının /GSMH oranı, ekonomik büyüme, toplam yatırımlar, reel GSMH oranları	bütçe açıkları Üzerinde VAR	ekonomik büyüme ve enflasyon üzerinde YOK, Partizan Teori Geçerli Değil
Akan ve Kanca	1987-2011 yılları	Zaman serisi	büyüme oranı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, bütçe açığı ve GSYH oranları		YOK
Kanca	1987-2007	en küçük kareler (EKK) yöntemi- Regresyon	Kamu Harcamaları, İşsizlik, Enflasyon, GSYH	VAR	
Karagöl ve Turhan	1960-2002 yılları	Regresyon	dış borç ve savunma harcamaları,	VAR	
Şen ve Pehlivan	1990-2017 yılları/ Türkiye ve Çin	Otoregresif Hareketli Ortalama Modeli (ARMA) modeli	reel GSYİH, Gini katsayısı, enflasyon, işsizlik ve bütçe açığı	VAR	

Tablo 8: Partizan Modelle İlgili Yapılan Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.3. Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Ampirik Çalışmalar

Altun, 1950-2010 dönemindeki Türkiye’de Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi fırsatçı ve partizan modellere göre analiz edilmiştir. Çalışma da kamu harcamaları değişkeni otoregresif hareketli ortalamalar tahmin yöntemine göre analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Türkiye’de incelenen dönemde politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinde fırsatçı ve partizan model geçerlidir; fakat partizan modele ilişkin bulgular tam olarak net değildir (Altun, 2014, s. 47-69).

Şen, 2007-2019 yılları için Türkiye’de partizan ve fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalarının geçerliliğini yerel düzeyde test etmiştir. Çalışma da 81 il için 3 yerel seçim dönemi incelenip dengeli panel veri seti kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak; mahalli idare kamu geliri ve alt kalemleri (ceza gelirleri, vergi geliri, teşebbüs ve mülkiyet geliri, sermaye gelirleri, alınan bağış ve yardımlar), bütçe gideri ve alt kalemleri (personel harcamaları, mal ve hizmet harcamaları, sosyal güvenlik devlet primi, cari transferler ve sermaye gideri) harcamaları kullanılmıştır. Kontrol değişkenler olarak; kişi başına düşen GSYH, 65 yaş ve 65 yaş üzerindeki nüfus, nüfus yoğunluğu ve mali göstergelerin gecikmeli değerleri kullanılmıştır. Kukla değişken olarak; partizan ve fırsatçı dalgalanmalar ile seçim sonrasında oluşabilecek etkiyi temsil edecek değişkenler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim değişkeninin istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir. Bu sonuç yerel seçimlerde kamu harcamalarında fırsatçı politik bütçe dalgalanmalarının ortaya çıktığını göstermektedir. Etkileşim terimi ise partizan politik bütçe dalgalanmalarını temsil etmektedir fakat istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre; yerel seçimlerde kamu harcamalarında partizan politik bütçe dalgalanmalarının olmadığı görülmektedir. Kamu harcamalarının alt kalemlerine bakıldığında ise; partizan ve fırsatçı bütçe dalgalanmalarının sonuçlarının farklı çıktığı görülmektedir. Fırsatçı politik bütçe dalgalanmaları olarak kamu harcama alt kalemlerinden sermaye gideri, personel harcaması ve SGK devlet primi harcama kalemlerinde artış olduğu görülmektedir. Partizan politik bütçe dalgalanmaları olarak ise; seçim dönemlerinde sağ ve sol ideolojik görüşe hâkim belediyeler karşılaştırıldığında; sağ ideolojik görüşe hâkim belediyelerin daha fazla personel harcaması yaptığı ve daha az cari transfer harcaması gerçekleştirdiği ortaya çıkmaktadır; fakat bu sonuç GMM modelinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Kamu gelirlerine bakıldığında ise; partizan ve fırsatçı politik bütçe dalgalanmalarının olmadığı görülmektedir. Türkiye’de

partizan ve fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalarının geçerliliği yerel düzeyde test edilmiştir. Fırsatçı konjonktürel dalgalanmaların olduğuna yönelik güçlü tespitler elde edilmiş olup bu durum partizan konjonktürel dalgalanmalar için geçerli değildir. Sonuç olarak; kamu geliri ve alt kalemleri, kamu harcaması ve alt kalemleri üzerinde partizan ve fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmaların olduğu tespit edilmiştir (Şen, 2021, s.303-320).

Tekeli ve Akdede, 1980-2003 yılları için Türkiye’de yerel seçimlerde politik bütçesel dalgalanmaların olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da 67 il belediyesi incelenmiş, sağ ve sol partiler, bütçe açıkları, Cari Harcamalar, Transfer Harcamalar, Yatırım Harcamaları ve seçim kukla değişkeni ile birlikte Panel GMM ve SUR yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Genel seçimler öncesinde belediyelerin tüketim harcamalarını azaltarak yatırım harcamalarını artırdıkları görülmektedir. Yerel seçimlerin cari ve yatırım harcamalarında artışa sebep olduğu fakat transfer harcamalarında ise artış olmadığı tespit edilmiştir. Bütçe açıkları sağ partiye ait belediyelerde sol partilere kıyasla artış eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. İktidar belediyesine bağlı belediyelerin cari harcamalar dışında diğer harcamalarında artış görülmekte bu da iktidarın kendi partisine bağlı belediyeleri desteklediği anlamına gelmektedir. Sonuç olarak Türkiye’ de 1980-2003 yılları için Nordhaus tipi oportünist (Fırsatçı) politik konjonktürel dalgalanmaları modeli geçerli olduğu tespit edilmiştir. Partizan model ise; dinamik panel tahminlerinde tespit edilememiş fakat SUR tahminlemesinde belediyelerin partizan davranışlar sergilediği tespit edilmiştir (Tekeli ve Akdede, 2008, s.89-111).

Aşağıdaki tabloda Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar sunulmuştur.

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	SONUÇ FIRSATÇI	SONUÇ PARTİZAN
Altun	1950- 2010	otoregresif hareketli ortalamalar tahmin yöntemine (ARMA)	Kamu Harcamaları, seçim kukla değişkeni, milletvekili genel seçimlerinin olduğu yıllar,	VAR	VAR
Şen	2007- 2019	dengeli panel veri	mahalli idare kamu geliri ve alt kalemleri (vergi geliri, ceza gelirleri, teşebbüs ve mülkiyet geliri, sermaye gelirleri, alınan bağış ve yardımlar), bütçe gideri ve alt kalemleri (personel harcamaları, mal ve hizmet harcamaları, cari transferler, sosyal güvenlik devlet primi ve sermaye gideri) harcamaları, kişi başına düşen GSYH, 65 yaş ve 65 yaş üzerindeki nüfus, nüfus yoğunluğu ve mali göstergelerin gecikmeli değerleri Kukla değişken olarak; partizan ve fırsatçı dalgalanmalar ile seçim sonrasında oluşabilecek etkiyi temsil edecek değişkenler	VAR	YOK
Tekeli ve Akdede	1980- 2003 yılları	Panel GMM ve SUR yöntemi	sağ ve sol partiler, bütçe açıkları, Cari Harcamalar, Transfer Harcamalar, Yatırım Harcamaları ve seçim kukla değişkeni	VAR	VAR

Tablo 9: Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yapılan Ampirik Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yapılan Ampirik Çalışmalardan söz edilecektir.

2.2.1. Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar

Veiga ve Veiga, 1979-2001 yılları için 278 Portekiz Belediyesinde, Bütçe dengesi, vergiler, kamu harcamaları, seçim yılları vb. değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; belediyelerin seçim yıllarında önceki ve sonraki yıllara kıyasla daha fazla bütçe açıkları verdiği, vergileri düşürüp kamu harcamalarının daha fazla yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sol görüşlü belediyeler sağ görüşlü belediyelere kıyasla daha fırsatçı olma eğilimindedir. Bu sonuç ideolojik olarak politik konjonktürel dalgalanmaların olduğunu göstermektedir.

Akhmedov ve Zhuravskaya, 1996-2003 yılları için Rusya' da yerel düzeyde politik konjonktürel dalgalanmalar olup olmadığını araştırmıştır. Çalışma da kamu harcamaları (sağlık harcamaları, eğitim harcamaları, sosyal harcamalar, sanayi harcamaları), bütçe açığı, vergi gelirleri, toplam gelirler, büyüme, enflasyon vb. değişkenler panel veri modeli ile test edilmiştir. Bulgulara göre; politik konjonktürel dalgalanmaların olduğu tespit edilmiştir. Seçimlerde kamu harcamalarında artış olduğu seçmenlere doğrudan parasal ödemelere doğru kaydığını görülmektedir. Eğitim, kentleşme, demokrasi düzeyi, hükümetin şeffaflığı ve medya özgürlüğü ile konjonktürel dalgalanmalar azalır. Bu nedenle, bilgi asimetrisi ve demokratik kurumların gelişimi konjonktürel dalgalanmaları etkileyen önemli bir faktördür. Konjonktürel dalgalanmalar zamanla küçüldü bu Rusya'da ki kurumsal faktörlerdeki değişimle ilgilidir. Seçim öncesi manipülasyonların yapılması görevdeki yöneticilerin (vali, eyalet valisi) popülaritesini ve yeniden seçilme olasılığını artırmıştır (Akhmedov ve Zhuravskaya, 2004, s. s.1301-1334).

Frey ve Schneider, 1959-1974 yılları için İngiltere'de Durbin-Watson Korelasyon testi ile analiz etmiştir. Çalışma da GSYH, politika araçları, ödemeler dengesi, cari, transfer ve yatırım harcamaları, iktidar partisinin popülaritesinin değer kaybetmesi ve büyüme oranı verileri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; iktidar partileri popülaritesini artırmak için büyük bir çaba göstermektedir. Bunu ise kısa dönemde işsizlik oranını düşürerek ve harcanabilir gelir oranını artırarak yapabilir. Eğer enflasyon oranında %1 lik bir artış olursa bu iktidar partisinin popülaritesini (liderliğini) yaklaşık %6 oranında

azaltmaktadır ve aynı şekilde işsizlik oranının artması da iktidar partisinin liderliğini yaklaşık %6 oranında azaltmaktadır. İktidar partisinin liderliği kritik bir seviyenin altına düşerse genişletici politika araçları kullanacaktır yani vergi oranları azaltılırken kamu harcamaları artırılacaktır. Ödemeler dengesi kısıtlaması da iktidar partisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sonuç olarak iktidar partileri yeniden seçilebilmek için genişletici politikalar uygulayacak ve politik konjonktürel dalgalanmalara sebep olacaktır (Frey ve Schneider, 1978, s. 243-253).

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	PKD VAR	PKD YOK
Veiga ve Veiga	1979-2001 yılları için 278 Portekiz Belediyesinde	Dinamik panel veri modeli	Bütçe dengesi, vergiler, kamu harcamaları, seçim yılları vb. değişkenler	VAR	
Akhmedov ve Zhuravskaya	1996-2003 yılları için Rusya'	Panel veri modeli	Kamu harcamaları (sosyal harcamalar, eğitim harcamaları, sağlık harcamaları, sanayi harcamaları), bütçe açığı, vergi gelirleri, toplam gelirler, büyüme, enflasyon vb.	VAR	

Tablo 10: Fırsatçı Modelle Olan Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.2. Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar

Alesina ve Sachs, 1948-1984 yılları için ABD'de milli gelir, para arzı büyümesi, iskonto değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; para büyüme oranı, partizan teoriyi destekler şeklinde, tüm dönem boyunca sistematik olarak farklı olmuştur. Enflasyon hedeflemesini tercih eden bir iktidar seçildiğinde kısa vadeli üretim kayıpları olur çünkü iktidar üretim artışı (çıkı büyümesi) ni tercih ettiğinde enflasyonist beklentiler yükselir. Sonuç olarak; Amerika Birleşik Devletleri'nde partizan teorinin geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Frey ve Schneider, 1962-1974 yılları için İngiltere de İşsizlik, Yatırımlar, reel gelir, Enflasyon değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; iktidar partileri popüleritesinin yüksek olduğu zamanlar partizan yaklaşım geçerlidir. Seçim öncesi dönemlerde ise daha çok fırsatçı yaklaşım geçerlidir.

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	PKD VAR	PKD YOK
Alesina ve Sachs	1948-1984 yılları için ABD'de		milli gelir, para arzı büyümesi, iskonto	VAR	
Seitz	1970-1996/ 11 Batı Almanya Eyaleti	Statik Panel Veri	Toplam Harcamalar, Yatırım harcamaları, Faiz dışı bütçe dengesi, federal bağış ve yardımlar, işsizlik harcamaları, toplam gelirler, vergi gelirleri		YOK
Frey ve Schneider	1962-1974/ İngiltere	Regresyon	İşsizlik, Yatırımlar, reel gelir, Enflasyon	VAR.	

Tablo 11: Fırsatçı Modelle Olan Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.3. Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Kolios, 1978-2015 yılları için Avustralya kamu harcamaları, para arzı, vergiler, sosyal yardım harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Avustralya için hem fırsatçı hem de partizan teori geçerlidir.

Chung ve Jung, 1970-2005 yılları için ABD İşsizlik, Büyüme oranı, GSYH, enflasyon, Para, M1, faiz oranı, Kamu borcu, Kamu harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; işsizlik oranı partizan teoriyi destekler nitelikte olup, enflasyon oranları partizan teoriyi desteklememektedir.

Tkáčová, Gavurová ve Kováč, 1995-2016 yılları için Yunanistan GSYH, İşsizlik, Enflasyon değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Yunanistan da fırsatçı ve partizan modelin geçerli olmadığı tespit edilmiştir.

Galli ve Rossi 1974-1994 yılları için 11 Batı Almanya Eyaleti için toplam Harcama, bütçe dengesi, sağlık, eğitim, bayındırlık, sosyal güvenlik değişkenlerini kullanmıştır. Elde

edilen bulgulara göre; seçim dönemlerinde kamu harcamaları artmıştır. Fırsatçı politik bütçe dalgalanmaları modeli geçerlidir.

Aşağıdaki tabloda Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar bulunmaktadır.

Yazar	Ülke/ Analiz Dönemi	Ampirik Yöntem /Metodoloji	Kullanılan Değişkenler	Sonuç Fırsatçı	Sonuç Partizan
Kolios	1978- 2015/ Avustralya	Regresyon Analizi	government consumption, money supply, taxation and welfare expenditure	VAR	VAR
Chung and Jung	1970- 2005/ ABD	Zaman Serisi	İşsizlik, Büyüme oranı, GSYH, enflasyon, Para, M1, faiz oranı, Kamu borcu, Kamu harcamaları,	VAR	işsizlik oranı partizan teoriyi destekler nitelikte olup, enflasyon oranları partizan teoriyi desteklememektedir.
Tkáčová, Gavurová ve Kováč	1995- 2016/ Yunanistan	Lineer Regresyon Modeli/ R İstatistik Model	GSYH, İşsizlik, Enflasyon	YOK.	YOK
Gallı ve Rossi	1974- 1994/ Almanya	Regresyon	Total expenditures, surplus/deficit, administration, health care, education, roads and social security benefits	YOK	YOK

Tablo 12: Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3. Karma Ülke Gruplarında Yapılan Ampirik Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde Karma Ülke Gruplarında Yapılan Ampirik Çalışmalardan söz edilecektir.

2.3.1. Fırsatçı Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar

Politik Konjonktürel Dalgalanmalar konusunda ilk ampirik çalışma Nordhaus tarafından 1975 yılında yapılmıştır. Nordhaus, 1947-1972 yılları için dokuz ülkede (Avustralya,

Kanada, Almanya, Fransa, Japonya, İsveç, İngiltere, Yeni Zelanda, ABD) politik konjonktürel dalgalanmaları parametrik olmayan test ile incelemiştir. Nordhaus seçimlerden önce ve sonraki dönemlerde işsizlik oranındaki meydana gelen değişimleri artış ve azalışları incelemiştir. Çalışma da işsizlik oranı, enflasyon, seçim yılları verileri kullanılmıştır. Hipotezin de ise seçimlerden önce işsizlik oranının azalıp seçimlerden sonra enflasyonla birlikte işsizlik oranının arttığı test edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Avustralya, Japonya, Kanada ve İngiltere için Politik konjonktürel dalgalanmalar olduğu görülmemekte, Fransa ve İsveç'te az bir miktarda yani politik konjonktürel dalgalanmayı zayıf kanıtlar ile desteklemekte; Almanya, Yeni Zelanda ve ABD'de ise politik konjonktürel dalgalanmalar çok belirgin bir şekilde görülmektedir (Nordhaus, 1975, s. 169-190).

Nordhaus, 1947-1972 yılları/(Avustralya, Kanada, Almanya, Fransa, Japonya, İsveç, İngiltere için İşsizlik oranı, enflasyon, seçim yılları değişkenlerini kullanarak Non-parametrik olasılıksal test ile analiz etmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Avustralya, Japonya, Kanada ve İngiltere için Politik konjonktürel dalgalanmalar olduğu görülmemekte, Fransa ve İsveç'te az bir miktarda yani politik konjonktürel dalgalanmayı zayıf kanıtlar ile desteklemekte; Almanya, Yeni Zelanda ve ABD'de ise politik konjonktürel dalgalanmalar çok belirgin bir şekilde görülmektedir.

Politik konjonktürel dalgalanmaları teorisini fırsatçı ve partizan model olarak ikiye ayırabiliriz. Literatürde Fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar konusunda ilk çalışma Nordhaus tarafından yapılırken Partizan teoride ilk çalışma Hibbs tarafından yapılmıştır. Hibbs, 1948-1972 yılları için 12 Batı Avrupa (Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsveç, Fransa, İtalya, Norveç, Almanya, Belçika, Kanada, İngiltere) ve Kuzey Amerika 'da sağ ve sol görüşlü partilere göre işsizlik ve enflasyon oranlarının seçim öncesi ve sonrası artış veya azaldığını incelemiştir. Partilere göre konjonktürel dalgalanmaların geçerli olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma da işsizlik oranı, enflasyon, seçim yılları, sağ ve sol görüşlü partiler, makroekonomik çıktılar kullanılarak zaman serilerinden ARMA modeli ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; sol ideolojik görüşe sahip olan partiler yüksek enflasyon ve düşük işsizliği tercih etmektedir. Sağ ideolojik görüşe sahip partiler ise, düşük enflasyon ve yüksek işsizliği tercih etmektedirler. Sonuç olarak; siyasi tercihler ve seçimler kısa ve uzun dönemde makroekonomik sonuçları etkilemekte politik konjonktürel dalgalanmalara sebep olmaktadır (Hibbs, 1977, s.1467-1487).

Alesina ve diğeri, 1960- 1987 yılları için 18 OECD ülkesinde fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmaların geçerli olup olmadığını panel regresyon yöntemiyle test etmiştir. Çalışma da GSYH, İşsizlik oranı, enflasyon oranı, seçim tarihleri, bütçe açıkları, parasal büyüme, vergiler, transfer ve kamu harcamaları vb. değişkenler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim öncesinde uygulanan genişletici para ve maliye politikası modeli politik konjonktürel dalgalanmaları teorisini desteklemektedir. Para ve maliye politikası araçları ile enflasyonun etkisinin politik konjonktürel dalgalanmalar üzerinde etkisinin olduğu fakat GSYİH ve işsizlik oranlarının dalgalanmalar üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, politika araçlarını manipüle etmek kolaydır, politika sonuçlarını kontrol etmek ise daha zordur. Elde edilen sonuçlara göre, para ve politik bütçe döngülerinin birçok ülkede gerçekleştiği tespit edilmiştir. Sadece iki ülkede şaşırtıcı bir sonuç olarak Almanya ve Yeni Zelanda 'da bu model (Nordhaus) geçerli değildir. Almanya, en bağımsız Merkez Bankasına sahip ülkedir, bu nedenle seçim öncesi para politikasının çok az manipülasyonu beklenebilir. Bu şaşırtıcı sonucun açıklaması ise Almanya'nın kısa dönem işsizlik/enflasyon değiş tokuşu avantajından yararlanması olabilir. Yeni Zelanda' da ise Merkez Bankası'nın bağımsızlık derecesini önemli ölçüde artıran kurumsal reformun yapılması, para politikasının seçim manipülasyonunu sınırlamak için atılmış bir adım olabilir (Alberto, Cohen, ve Roubini, 1992, s.1-30).

Sonuç olarak (Alesina ve diğeri, 1992, s.1-2.);

1. Nordhaus modelinin ileri sürdüğü gibi, işsizlik ve GSYİH gibi ekonomik çıktı değişkenlerinin seçim öncesi etkilerine dair zayıf kanıtlara ulaşılmıştır,
2. "Politik Parasal Dalgalanmalar" yani seçim yıllarında genişletici para politikaları uygulanmıştır.
3. "Politik Bütçe Dalgalanmaları" seçimlerden önce genişletici maliye politikaları uygulanmıştır.
4. Enflasyon seçim sonrası bir sıçrama göstermiştir. Bu durum şöyle açıklanabilir; seçim öncesi genişletici para ve maliye politikalarının uygulanması, iktidarın dolaylı vergi ve fiyatları kontrol etmesi.

Alesina ve Roubini, 1960-1987 yılları için 18 OECD ülkesinde (ABD, Avustralya, Avusturya, Kanada, Belçika, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Fransa, Hollanda, İsviçre, Japonya, İtalya, İrlanda, Yeni Zelanda, İsveç, Norveç, İngiltere ve) işsizlik,

enflasyon ve GSMH 'nın seçim dönemleri ve hükümet değişikliklerinden etkilenip etkilenmediğini araştırmışlardır (Alesina ve Roubini, 1992, s.663).

Elde edilen sonuçlara göre (Alesina ve Nouriel Roubini, 1992, s.682-683);

1. İki ülke dışında (Almanya ve Yeni Zellanda) üretim ya da işsizlikle ilgili Nordhaus tipi sistematik fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmanın varlığına rastlanmamıştır.
2. Elde edilen bulgular Rogoff ve Sibert'in enflasyon oranına ilişkin dalgalanmaları gösteren (1988) politik bütçe döngüleri modelleriyle tutarlıdır.
3. "Rasyonel Partizan Teorisi" nin etkileri, özellikle ikili partizan sistemin veya sağ-sol hükümetlerinin ülkelerin bir alt kümesi için ampirik kanıtlarla tutarlıdır. Bu teori büyük koalisyon hükümetleri olan ülkeler ile sık sık hükümet çöküşleri olan ülkelerde daha az uygulanabilir, aslında başarısız olma eğilimindedir.
4. Partizan teorisinin işsizlik ve üretim üzerinde kalıcı bir etkisi olduğu genellikle reddedilir.

Portafke, 1951-2006 yılları için 21 OECD ülkesinde politik konjonktürel dalgalanmaların olup olmadığını, hükümet ideolojisinin kısa dönemde ekonomideki performansı etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Çalışma da GSYH, seçim yılları, ideoloji endeksi, döviz kuru rejimi, kurumsal kısıtlamalar endeksi, ilk yasama dönemi ise kukla değişken kullanılarak dinamik panel veri modeli ile test edilmiştir. Bulgulara göre ise; hükümet ideolojisi, 1951-2006 dönemi boyunca 21 OECD ülkesinde kısa vadeli ekonomik performansı kalıcı olarak etkilememiştir. Bu durum şöyle açıklanabilir. Sağ ve sol kanat hükümetlerin benzer para ve maliye politikası uygulaması sonucu kısa vadede benzer ekonomik performans görülmüştür. İkincisi kısa vadede para ve maliye politikası ekonomik performans üzerinde etkili olmayabilir. Üçüncüsü ise; sol ve sağ hükümetler ekonomi politikası hakkında hala farklı görüşlere sahipler fakat bu ideoloji bütçe dışı ilişkiler ile sınırlı görünüyor (Potrafke, 2012, s.155-179).

Alt ve Lassen, 1990-1999 yılları için 19 OECD ülkesinde mali şeffaflık ve siyasi kutuplaşmanın politik bütçe dalgalanmaları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada bütçe dengesi, mali şeffaflık endeksi, siyasi kutuplaşma endeksi, seçim yıllar vb. değişkenler dinamik panel veri modeli ile test edilmiştir. Bulgulara göre; mali şeffaflık politik bütçesel dalgalanmalar üzerinde önemli bir etkisi vardır. Mali şeffaflığın az olduğu yerlerde politik bütçesel dalgalanmalara rastlanılmıştır. Siyasi kutuplaşmanın

fazla olduğu ÷lkelerde ise politik bütçesel dalgalanmalara rastlanılmıştır (Alt ve Lassen, 2006, s.530-546).

Katsimi ve Sarantides, 1972–1999 yılları için 19 OECD ÷lkesinde politik konjonktürel dalgalanmalar olup olmadığı incelemiştir. Çalışmada kamu harcamaları, vergiler, bütçe açıkları, seçim yılları vb. değişkenler statik panel veri yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre bütçe açıkları ve kamu harcamaları yönünden herhangi bir politik konjonktürel dalgalanmaya rastlanmamıştır fakat gelirler de önemli bir konjonktürel dalgalanma meydana gelmiştir. Seçimlerin gelir üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu gör÷lmüş ve bu durum doğrudan vergilendirmedeki düşüşe bağlanmıştır (Katsimi ve Sarantides, 2012, s. 325–357).

Hallerberg, Souza ve Clark, 1990-1999 yılları için Doğu Avrupa da 10 AB üyesi ÷lke (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti Estonya, Letonya, Macaristan, Polonya, Litvanya, Romanya, Slovenya ve Slovakya) ve politik konjonktürel dalgalanmalar olup olmadığı incelemiştir. Çalışma da para arzı, faiz oranı, GSYH, Bütçe açığı, döviz kuru vb. regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; bağımlı merkez bankaları ve esnek döviz kurları olan ÷lkelerinin seçim dönemlerinde diğer dönemlere kıyasla daha gevşek para politikalarına sahip olduklarını gör÷lmektedir. Bir ÷lke de sabit döviz kuru rejimi varsa, seçim yıllarında gevşek para politikası yerine daha büyük bütçeler kullanarak ekonomisini manipüle eder. Araştırma sonuçlarına göre bu tür konjonktürel dalgalanmalar 10 AB ÷lkesinde gör÷lmüştür (Hallerberg, Souza ve Clark, 2002, s. 231–250).

Klašnja, 1990-2006 yılları için 25 ÷lkede politik bütçesel dalgalanmalar olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da GSYH, bütçe dengesi, gelirler, sosyal transfer harcamaları, kamu harcamaları vb. değişkenler panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre; seçim dönemlerinde toplam harcamalar ve bütçe açığı artmıştır. Bu sonuçlar, özellikle istikrarlı demokrasiler de harcamaların bileşimi diğerlerine kıyasla belirgin şekilde farklıdır (Klašnja,2008, s. 185-218).

Schuknecht, 1972- 1992 yılları için, 35 ÷lkede politik bütçesel dalgalanmalar olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da GSYH, bütçe dengesi, seçim dönemi, ticari açıklık, ticaret ortaklarının büyüme oranları, IMF destek programları vb. değişkenler panel veri yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre; seçimlerde önce uygulanan genişletici maliye politikaları bütçe açıklarını da artırmıştır (Schuknecht, 1996, s.155-170).

Schuknecht'ın 4 yıl sonra başka bir çalışmasında ise 1973-1992 yılları için, 24 gelişmekte olan ülkede politik bütçesel dalgalanmalar olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da reel efektif döviz kuru, GSYH, seçim dönemi, kamu gelirleri, kamu harcamaları (cari harc. Yatırım harc.) bütçe dengesi vb. değişkenler panel veri yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; birçok gelişmekte olan ülkelerde zayıf kurumsal yapıların olması seçim odaklı maliye politikası uygulamalarını kolaylaştırmaktadır. Seçimlerden önce kamu harcamalarında artış olduğu tespit edilmiştir (Schuknecht, 2000. s. 115-130).

Şen, 2001-2018 yılları için 42 ülkede insani gelişmişlik endeksi yüksek olan ülkelerde gelişmiş demokrasi ve gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerde politik bütçe dalgalanmalarının geçerli olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma da bağımlı değişken olarak kamu dengesi, kamu harcaması ve kamu geliri kullanılıp ilgili değişkenler Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) yüzdesi cinsinden modele eklenmiştir. Kontrol değişkeni olarak kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla (ülkenin gelişmişlik düzeyini kontrol amacıyla modele eklenmiştir), iktisadi büyüme ve seçim değişkenleri kullanılmıştır. Çalışma da dengeli panel veri seti kullanılmış ve dinamik panel veri modeli ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; büyüme oranının kamu harcaması üzerinde negatif etkisi tespit edilmiştir. Bu sonuç kamu harcamalarının literatürde konjonktür karşıtı davranış gösterdiğinin tespitidir. Seçim değişkeni ise; kamu harcaması değişkeni üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu görülmektedir. Seçim zamanlarında kamu harcamalarında politik bütçe dalgalanmalarının olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; gelişmiş ülkelerde politik bütçe dalgalanmalarına daha az rastlanır görüşüne karşın bu çalışma da politikacıların tekrar seçilebilmek amacıyla kamu harcamalarını manipüle ettikleri ve sonuç olarak ta politik bütçe dalgalanmalarının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. İleri demokrasiye sahip insani gelişmişlik endeksi yüksek olan ülkelerde de politik bütçe dalgalanmalarının olduğu tespit edilmiştir (Şen, 2020, s. 729-743).

Alt ve Lassen, 1990-1999 yılları için 19 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İzlanda, İrlanda İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD ülkeleri için Bütçe dengesi, mali şeffaflık endeksi, siyasi kutuplaşma endeksi, seçim yıllar vb. değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; mali şeffaflık politik bütçesel dalgalanmalar üzerinde önemli bir etkisi vardır. Mali şeffaflığın az olduğu yerlerde politik

bütçesel dalgalanmalara rastlanılmıştır. Siyasi kutuplaşmanın fazla olduğu ülkelerde ise politik bütçesel dalgalanmalara rastlanılmıştır.

Katsimi ve Sarantides, 1972–1999 yılları için 19 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD ülkeleri için Kamu harcamaları, vergiler, bütçe açıkları, seçim yılları vb değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kamu harcamaları ve bütçe açıkları yönünden herhangi bir politik konjonktürel dalgalanmaya rastlanmamıştır fakat gelirler de önemli bir konjonktürel dalgalanma meydana gelmiştir. Seçimlerin gelir üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu görülmüş ve bu durum doğrudan vergilendirmedeki düşüşe bağlanmıştır.

Hallerberg, Souza ve Clark, 1990-1999 yılları için Doğu Avrupa da 10 AB üyesi ülke (Bulgaristan, Estonya, Letonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) ülkeleri için, Para arzı, faiz oranı, GSYH, Bütçe açığı, döviz kuru vb.değişkenini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; bağımlı merkez bankaları ve esnek döviz kurları olan ülkelerinin seçim dönemlerinde diğer dönemlere kıyasla daha gevşek para politikalarına sahip olduklarını görülmektedir. Bir ülke de sabit döviz kuru rejimi varsa, seçim yıllarında gevşek para politikası yerine daha büyük bütçeler kullanarak ekonomisini manipüle eder. Araştırma sonuçlarına göre bu tür konjonktürel dalgalanmalar 10 AB ülkesinde görülmüştür.

Klašnja, 1990-2006 yılları için 25 ülkede (Azerbaycan, Arnavutluk, Ermenistan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Gürcistan, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya, Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Ukrayna, Özbekistan), GSYH, bütçe dengesi, gelirler, sosyal transfer harcamaları, kamu harcamaları vb. değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim dönemlerinde toplam harcamalar ve bütçe açığı artmıştır. Bu sonuçlar, özellikle istikrarlı demokrasiler de harcamaların bileşimi diğerlerine kıyasla belirgin şekilde farklıdır.

Schuknecht, 1972- 1992 yılları için, 35 ülke için, GSYH, bütçe dengesi, seçim dönemi, ticari açıklık, ticaret ortaklarının büyüme oranları, IMF destek programları vb değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçimlerde önce uygulanan genişletici maliye politikaları bütçe açıklarını da artırmıştır.

Schuknecht, 1973-1992 yılları için, 24 gelişmekte olan ülkede, reel efektif döviz kuru, GSYH, seçim dönemi, kamu gelirleri, kamu harcamaları (cari harc. Yatırım harc.) bütçe dengesi vb değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; birçok gelişmekte olan ülkelerde zayıf kurumsal yapıların olması seçim odaklı maliye politikası uygulamalarını kolaylaştırmaktadır. Seçimlerden önce kamu harcamalarında artış olduğu tespit edilmiştir.

Şen, 2001-2018 yılları için 42 ülke (Avusturya, Avustralya, Arjantin, Beyaz Rusya, Bulgaristan, Belçika, Kanada, Şile, Kıbrıs, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya Danimarka, Finlandiya, Almanya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İsrail, İsrail, İtalya, Letonya, Japonya, Litvanya, Malezya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Yeni Zelanda, Polonya, Romanya, Portekiz, Rusya, Slovenya, Slovakya, İsveç, İsviçre, Güney Kore, İspanya, Uruguay, İngiltere, Amerika) kamu dengesi, kamu harcaması ve kamu geliri kullanılıp ilgili değişkenler Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) yüzdesi, kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi büyüme ve seçim değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; büyüme oranının kamu harcaması üzerinde negatif etkisi tespit edilmiştir. Bu sonuç kamu harcamalarının literatürde konjonktür karşıtı davranış gösterdiğinin tespitidir. Seçim değişkeni ise; kamu harcaması değişkeni üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu görülmektedir. Seçim zamanlarında kamu harcamalarında politik bütçe dalgalanmalarının olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; gelişmiş ülkelerde politik bütçe dalgalanmalarına daha az rastlanır görüşüne karşın bu çalışma da politikacıların tekrar seçilebilmek amacıyla kamu harcamalarını manipüle ettikleri ve sonuç olarak ta politik bütçe dalgalanmalarının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. İleri demokrasiye sahip insani gelişmişlik endeksi yüksek olan ülkelerde de politik bütçe dalgalanmalarının olduğu tespit edilmiştir.

Rogoff ve Sibert, vergiler, Kamu Harcamaları, Para Arzı değişkenleri kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim öncesi genişletici maliye politikaları uygulanır. Seçim öncesi parasal anlamda büyüme gerçekleşir. Üretim düzeyi ve enflasyon seçim sonrası normalin üzerine çıkar.

Galli ve Rossi 1974-1994 yılları için 11 Batı Almanya Eyaleti için toplam Harcama, bütçe dengesi, sağlık, eğitim, bayındırlık, sosyal güvenlik değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim dönemlerinde kamu harcamaları artmıştır. Fırsatçı politik bütçe dalgalanmaları modeli geçerlidir.

Brender ve Drazen, 1970-2003 yılları için 74 Ülke Bütçe Dengesi, GSYH, denge/ GSYH oranları değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim yıllarında bütçe açığı azalmaktadır. Yeniden seçilebilmek için istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Drazen ve Eslava 1987-2002 yılları için Kolombiya Belediyelerinde Cari harcamalar, Yatırım harcamaları, borç servisi değişkenlerini kullanmıştır. Seçim dönemlerinde özellikle harcamalarının yapısında değişiklik vardır. Özellikle alt yapı çalışmaları ve personellere yönelik giderler artış göstermektedir.

Maurel 1990-2005 yılları için 25 AB ülkesinde Bütçe dengesi, toplam harcamalar, toplam gelirler para arzı değişkenlerini kullanmıştır. Bütçe dengesine yönelik yapılan analizde anlamlı bir PBC'ye yönelik bulgular elde edilmiştir. Hem yeni hem de eski ülkelerde seçim dönemlerinde toplam harcamalar ve bütçe açıkları artmıştır.

Hallerber ve de Souza 1990-1999 yılları için 10 yeni AB üyesi ülkesinde Bütçe dengesi, para arzı ve döviz kuru değişkenlerini kullanmıştır. Seçim öncesi dönemlerde sabit döviz kuru uygulayan ülkeler GSYH'nın %1,5 bütçe açığı artışı sergilemektedir. Seçim öncesi dönemde esnek döviz kuru uygulayan ülkeler GSYH'nın % 0.14 kadar para arzında artış sergilemektedir.

Aşağıda karma ülke grupları için Fırsatçı modelle ilgili yapılan çalışmalar sunulmuştur.

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	PKD VAR	PKD YOK
Nordhaus,	1947-1972 yılları/(Avustralya, Kanada, Almanya, Fransa, Japonya, İsveç, İngiltere, Yeni Zelanda, ABD	Non-parametrik olasılıksal test	İşsizlik oranı, enflasyon, seçim yılları	Fransa ve İsveç'te az bir miktarda yani politik konjonktürel dalgalanmayı zayıf kanıtlar ile desteklemekte; Almanya, Yeni Zelanda ve ABD'de ise politik konjonktürel dalgalanmalar çok belirgin bir şekilde görülmektedir	Avustralya, Japonya, Kanada da YOK
Alt ve Lassen	1990-1999 yılları için 19 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İzlanda, İrlanda İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD	Dinamik panel veri modeli	Bütçe dengesi, mali şeffaflık endeksi, siyasi kutuplaşma endeksi, seçim yıllar vb. değişkenler	VAR	
Veiga ve Veiga	1979-2001 yılları için 278 Portekiz Belediyesinde	Dinamik panel veri modeli	Bütçe dengesi, vergiler, kamu harcamaları, seçim yılları vb. değişkenler	VAR	
Akhmedov ve Zhuravskaya	1996-2003 yılları için Rusya'	Panel veri modeli	Kamu harcamaları (sosyal harcamalar, eğitim harcamaları, sağlık harcamaları, sanayi harcamaları), bütçe açığı, vergi gelirleri, toplam gelirler, büyüme, enflasyon vb.	VAR	

Katsimi ve Sarantides	1972–1999 yılları için 19 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD)	Statik panel veri yöntemi	Kamu harcamaları, vergiler, bütçe açıkları, seçim yılları vb	gelirler de önemli bir konjonktürel dalgalanma meydana gelmiştir. Seçimlerin gelir üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu görülmüştür:	YOK
Hallerberg, Souza ve Clark	1990-1999 yılları için Doğu Avrupa da 10 AB üyesi ülke (Bulgaristan, Estonya, Letonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya)	Regresyon yöntemi	Para arzı, faiz oranı, GSYH, Bütçe açığı, döviz kuru vb.	VAR	
Klašnja,	1990-2006 yılları için 25 ülkede (Azerbaycan, Arnavutluk, Ermenistan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Gürcistan, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya, Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Ukrayna, Özbekistan)	panel veri Analizi	GSYH, bütçe dengesi, gelirler, sosyal transfer harcamaları, kamu harcamaları vb.	VAR	
Schuknecht,	1972- 1992 yılları için, 35 ülke	panel veri yöntemi	GSYH, bütçe dengesi, seçim dönemi, ticari açıklık, ticaret ortaklarının büyüme oranları, IMF destek programları vb.	VAR	
Schuknecht	1973-1992 yılları için, 24 gelişmekte olan ülkede	panel veri	reel efektif döviz kuru, GSYH, seçim dönemi, kamu gelirleri, kamu harcamaları (cari harc. Yatırım harc.) bütçe dengesi vb.	VAR	
Şen	2001-2018 yılları için 42 ülke (Avusturya, Avustralya, Arjantin, Beyaz Rusya, Bulgaristan, Belçika, Kanada,	dengeli panel veri seti	kamu dengesi, kamu harcaması ve kamu geliri kullanılıp ilgili değişkenler	VAR	

	Şile, Kıbrıs, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya Danimarka, Finlandiya, Almanya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İsrail, İsrail, İtalya, Letonya, Japonya, Litvanya, Malezya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Yeni Zelanda, Polonya, Romanya, Portekiz, Rusya, Slovenya, Slovakya, İsveç, İsviçre, Güney Kore, İspanya, Uruguay, İngiltere, Amerika)		Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) yüzdesi, kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi büyüme ve seçim değişkenleri		
Rogoff ve Sibert	Zaman dilimi yok	Hareketli Ortalama	Vergiler, Kamu Harcamaları, Para Arzı	VAR	
Galli ve Rossi	1974-1994/ 11 Batı Almanya Eyaleti	Statik Panel Veri Analizi	Toplam Harcama, bütçe dengesi, sağlık, eğitim, bayındırlık, sosyal güvenlik	VAR.	
Brender ve Drazen	1970-2003/ 74 Ülke	Logit	Bütçe Dengesi, GSYH, denge/ GSYH oranları		YOK
Drazen ve Eslava	1987-2002/ Kolombiya Belediyeleri	Dinamik Panel veri- GMM Tahmincisi	Cari harcamalar, Yatırım harcamaları, borç servisi	VAR	
Maurel	1990-2005 / 25 AB ülkesi	Statik panel veri	Bütçe dengesi, toplam harcamalar, toplam gelirler para arzı M3	VAR	
Hallerber ve de Souza	1990-1999 / 10 yeni AB üyesi ülke,	Zaman serisi analizleri	Bütçe dengesi, para arzı ve döviz kuru	VAR	

Tablo 13: Fırsatçı Model Karma Ülke Grupları İçin

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.2. Partizan Modelle İlgili Yapılan Ampirik Çalışmalar

Modern anlamda Rasyonel partizan teori ilk kez 1987 yılında Alesina tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışma da enflasyon ve işsizlik ile rasyonel ve ileriye dönük ücret belirleyicileri ile ilgili iki farklı partinin hedeflerinin etkileşimi oyun teorisi modelleri ile incelenmiştir (Alesina,1987, s.651). Alesina, 1968-1986 yılları için 12 ülkede için partizan teorinin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da büyüme oranları, işsizlik, enflasyon ve sağ ve sol görüşlü partiler veri olarak kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; sağ görüşlü hükümetler iktidara geldiklerinde önceki iktidardan kalma yüksek enflasyon oranı var ise enflasyonla mücadele politikası uygulamaktadırlar. Örneğin; Reagan, İsveç Muhafazakâr demokratlar, Thatcher ve Kohl Hükümetleri. Sol görüşlü hükümetler iktidara geldiğinde ise işsizlikle mücadele politikası uygulamaktadırlar. Örneğin; Başkan Carter dönemi (1976-1980), Başkan Mitterrand (1981-1986), Alman Sosyal Demokratlar (1976-1980), İsveç Sosyal Demokratlar (1983-1985), (Alesina, 1989, s.57-87).

Hibbs, 1948-1972 yılları/ 12 Batı Avrupa (Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsveç, Fransa, İtalya, Norveç, Almanya, Belçika, Kanada, İngiltere) ve kuzey Amerika'da işsizlik oranı, enflasyon, seçim yılları, sağ ve sol görüşlü partiler, makroekonomik çıktılar değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Sol ideolojik görüşe sahip olan partiler yüksek enflasyon ve düşük işsizliği tercih etmektedir. Sağ ideolojik görüşe sahip partiler ise, düşük enflasyon ve yüksek işsizliği tercih etmektedirler. Sonuç olarak; siyasi tercihler ve seçimler kısa ve uzun dönemde makroekonomik sonuçları etkilemekte politik konjonktürel dalgalanmalara sebep olmaktadır.

Alesina, , 1968-1986 yılları için 12 ülkede (Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere, ABD) büyüme oranları, işsizlik, enflasyon ve sağ ve sol görüşlü partiler değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; sağ görüşlü hükümetler iktidara geldiklerinde önceki iktidardan kalma yüksek enflasyon oranı var ise enflasyonla mücadele politikası uygulamaktadırlar. Örneğin; Reagan, İsveç Muhafazakâr demokratlar, Thatcher ve Kohl Hükümetleri. Sol görüşlü hükümetler iktidara geldiğinde ise işsizlikle mücadele politikası uygulamaktadırlar. Örneğin; Başkan Carter dönemi (1976-1980), Başkan Mitterrand (1981-1986), Alman Sosyal Demokratlar (1976-1980), İsveç Sosyal Demokratlar (1983-1985).

Alesina ve diğeri 1960- 1987 yılları için 18 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Kanada, Belçika, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Fransa, Japonya, İtalya, İrlanda, Hollanda, Yeni Zellanda, İsveç, Norveç, İsviçre, İngiltere ve ABD) GSYH, İşsizlik oranı, enflasyon oranı, seçim tarihleri, bütçe açıkları, parasal büyüme, vergiler, transfer ve kamu harcamaları vb. değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim öncesinde uygulanan genişletici para ve maliye politikası modeli politik konjonktürel dalgalanmaları teorisini desteklemektedir. Para ve maliye politikası araçları ile enflasyonun etkisinin politik konjonktürel dalgalanmalar üzerinde etkisinin olduğu fakat GSYİH ve işsizlik oranlarının dalgalanmalar üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, politika araçlarını manipüle etmek kolaydır, politika sonuçlarını kontrol etmek ise daha zordur. Elde edilen sonuçlara göre, para ve politik bütçe döngülerinin birçok ülkede gerçekleştiği tespit edilmiştir. Sadece iki ülkede şaşırtıcı bir sonuç olarak Almanya ve Yeni Zellanda 'da bu model (Nordhaus) geçerli değildir. Almanya, en bağımsız Merkez Bankasına sahip ülkedir, bu nedenle seçim öncesi para politikasının çok az manipülasyonu beklenebilir. Bu şaşırtıcı sonucun açıklaması ise Almanya'nın kısa dönem işsizlik/enflasyon değiş tokuşu avantajından yararlanması olabilir. Yeni Zellanda' da ise Merkez Bankası'nın bağımsızlık derecesini önemli ölçüde artıran kurumsal reformun yapılması, para politikasının seçim manipülasyonunu sınırlamak için atılmış bir adım olabilir.

Alesina ve Roubini, 1960-1987 yılları için 18 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Kanada, Belçika, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Fransa, Japonya, İtalya, İrlanda, Hollanda, Yeni Zellanda, İsveç, Norveç, İsviçre, İngiltere ve ABD, işsizlik, enflasyon ve GSMH değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre;1. İki ülke dışında (Almanya ve Yeni Zellanda) üretim ya da işsizlikle ilgili Nordhaus tipi sistematik fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmanın varlığına rastlanmamıştır.2. Elde edilen bulgular Rogoff ve Sibert'in enflasyon oranına ilişkin dalgalanmaları gösteren (1988) politik bütçe döngüleri modelleriyle tutarlıdır.3. "Rasyonel Partizan Teorisi" nin etkileri, özellikle ikili partizan sistemin veya sağ-sol hükümetlerinin ülkelerin bir alt kümesi için ampirik kanıtlarla tutarlıdır. Bu teori büyük koalisyon hükümetleri olan ülkeler ile sık sık hükümet çöküşleri olan ülkelere daha az uygulanabilir, aslında başarısız olma eğilimindedir. 4.Partizan teorinin üretim ve işsizlik üzerinde kalıcı bir etkisi olduğu genellikle reddedilir.

Portafke, 1951-2006 yılları için 21 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD GSYH, seçim yılları, ideoloji endeksi, döviz kuru rejimi, kurumsal kısıtlamalar endeksi, ilk yasama dönemi ise kukla değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ise; hükümet ideolojisi, 1951-2006 dönemi boyunca 21 OECD ülkesinde kısa vadeli ekonomik performansı kalıcı olarak etkilememiştir. Bu durum şöyle açıklanabilir. Sağ ve sol kanat hükümetlerin benzer para ve maliye politikası uygulaması sonucu kısa vadede benzer ekonomik performans görülmüştür. İkincisi kısa vadede para ve maliye politikası ekonomik performans üzerinde etkili olmayabilir. Üçüncüsü ise; sol ve sağ hükümetler ekonomi politikası hakkında hala farklı görüşlere sahipler fakat bu ideoloji bütçe dışı ilişkiler ile sınırlı görünüyor.

Heckelman, 1960-1993/ 7 OECD Ülkesi (Kanada, Fransa, İtalya, Japonya, İngiltere, Almanya, ABD) İşsizlik değişkenini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; incelenen bu OECD ülkelerinde partizan teori desteklenmemektedir. Yalnızca ABD hariç, ABD de partizan teoriyi destekler nitelikte sonuçlar bulunmuştur.

Chang, Kim, Tomljanovich, Ying 1980-2010/ 14 gelişmiş ülke (Avustralya, Avusturya, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Japonya, İtalya, Hollanda, Norveç, Yeni Zelanda, Portekiz, ABD) için İşsizlik, GSYH, Siyasi Partiler, Döviz kuru rejimi, Enflasyon değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; partizan teoriyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda karma ülke grupları için partizan modellerle ilgili yapılmış çalışmalar sunulmuştur.

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	PKD VAR	PKD YOK
Hibbs	1948-1972 yılları/ 12 Batı Avrupa (Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsveç, Fransa, İtalya, Norveç, Almanya, Belçika, Kanada, İngiltere) ve kuzey Amerika	zaman serilerinden ARMA modeli	işsizlik oranı, enflasyon, seçim yılları, sağ ve sol görüşlü partiler, makroekonomik çıktılar	VAR	
Alesina	, 1968-1986 yılları için 12 ülkede (Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere, ABD)	Sabit Etkiler	büyüme oranları, işsizlik, enflasyon ve sağ ve sol görüşlü partiler veri	VAR	
Alesina ve Sachs	1948-1984 yılları için ABD’de		milli gelir, para arzı büyümesi, iskonto	VAR	
Alesina ve diğerleri	1960- 1987 yılları için 18 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Kanada, Belçika, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Fransa, Japonya, İtalya, İrlanda, Hollanda, Yeni Zeland, İsveç, Norveç, İsviçre, İngiltere ve ABD)	panel regresyon yöntemi	GSYH, İşsizlik oranı, enflasyon oranı, seçim tarihleri, bütçe açıkları, parasal büyüme, vergiler, transfer ve kamu harcamaları vb.	VAR	GSYİH ve işsizlik oranlarının dalgalanmalar üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Sadece iki ülkede Almanya ve Yeni Zelandada ‘da bu model geçerli değildir.
Portafke	1951-2006 yılları için 21 OECD ülkesinde (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD)	dinamik panel veri modeli	GSYH, seçim yılları, ideoloji endeksi, döviz kuru rejimi, kurumsal kısıtlamalar endeksi, ilk yasama dönemi ise kukla değişken kullanılarak		YOK
Heckelman	1960-1993/ 7 OECD Ülkesi (Kanada, Fransa, İtalya, Japonya, İngiltere, Almanya, ABD)	Panel	İşsizlik,	Yalnızca ABD de partizan teoriyi destekler nitelikte sonuçlar bulunmuştur.	YOK

Chang, Kim, Tomljanovich, Ying	1980-2010/ 14 gelişmiş ülke (Avustralya, Avusturya, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Japonya, İtalya, Hollanda, Norveç, Yeni Zellanda, Portekiz, ABD)	Panel	İşsizlik, GSYH, Siyasi Partiler, Döviz kuru rejimi, Enflasyon	VAR	
Seitz	1970-1996/ 11 Batı Almanya Eyaleti	Statik Panel Veri	Toplam Harcamalar, Yatırım harcamaları, Faiz dışı bütçe dengesi, federal bağış ve yardımlar, işsizlik harcamaları, toplam gelirler, vergi gelirleri		YOK
Frey ve Schneider	1962-1974/ İngiltere	Regresyon	İşsizlik, Yatırımlar, reel gelir, Enflasyon	VAR.	

Tablo 14: Partizan Modelle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.3. Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Andrikopoulos, Loizides ve Prodromidis, 1965-1997 yılları için 11 Avrupa Birliği Ülkesinde fırsatçı veya partizan politikaların geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da GSYH, harcanabilir kişisel gelir, özel tüketim harcamaları, işsizlik oranı, enflasyon oranı, dolaysız vergiler (gelir ve servet üzerinden), dolaylı vergiler (ithalat ve üretime bağlı vergiler) gibi değişkenler regresyon analizi ile test edilmiştir. Bulgulara göre; fırsatçı ve partizan politikalarının test edilen bu 11 Avrupa Birliği ülkesinde geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. AB ülkeleri, 1970 ve 1980 li yılların problemi olan enflasyon ve işsizliği iyileştirmek amacıyla; politik bütçesel dalgalanmalara yol açan politikalarından ziyade öncelikle istikrar politikalarını uygulamalıdır (Andrikopoulos, Loizides ve Prodromidis, 2006, s. 1762-1774).

Kolios, 1978-2015 yılları için Avustralya kamu harcamaları, para arzı, vergiler, sosyal yardım harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Avustralya için hem fırsatçı hem de partizan teori geçerlidir.

Chung ve Jung, 1970-2005 yılları için ABD İşsizlik, Büyüme oranı, GSYH, enflasyon, Para, M1, faiz oranı, Kamu borcu, Kamu harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; işsizlik oranı partizan teoriyi destekler nitelikte olup, enflasyon oranları partizan teoriyi desteklememektedir.

Tkáčová, Gavurová ve Kováč, 1995-2016 yılları için Yunanistan GSYH, İşsizlik, Enflasyon değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Yunanistan da fırsatçı ve partizan modelin geçerli olmadığı tespit edilmiştir.

Castro ve Martins, 1990-2012 yılları için 18 Avrupa Birliği ülkesinde , En Küçük Kareler yöntemi ile fırsatçı ve partizan modelin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Değişken olarak Kamu harcamaları (genel kamu hizmetleri; (ii) savunma harcamaları; (iii) kamu düzeni ve güvenliği harcamaları (iv) ekonomik harcamalar ; (v) çevre hizmetleri harcaması; (vi) konut ve toplumsal olanaklar; (vii) sağlık; (viii) kültür ve din; (ix) eğitim; (x) sosyal koruma) ,Kişi başına düşen Reel GSYH, seçim yılları, sağ-sol partiler kullanılmıştır. Sonuç olarak fırsatçı politik konjoktürel dalgalanmaların olduğuna yönelik güçlü tespitler edilmiş, partizan modelin geçerli olduğuna yönelik zayıf kanıtlar bulunmuştur.

Aşağıdaki tabloda fırsatçı ve partizan modelin birlikte olduğu çalışmalar sunulmuştur.

YAZAR	ÜLKE/ Analiz Dönemi	AMPİRİK YÖNTEM /METODOLOJİ	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	SONUÇ FIRSATÇI	SONUÇ PARTİZAN
Andrikopoulos, Loizides ve Prodromidis	1965-1997 yılları için 11 Avrupa Birliği Ülkesinde (Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya ve İngiltere)	regresyon analizi	GSYH, harcanabilir kişisel gelir, özel tüketim harcamaları, işsizlik oranı, enflasyon oranı, dolaysız vergiler (gelir ve servet üzerinden), dolaylı vergiler (ithalat ve üretime bağlı vergiler) gibi	YOK	YOK
Kolios	1978-2015/ Avustralya	Regresyon Analizi	government consumption, money supply, taxation and welfare expenditure	VAR	VAR
Chung and Jung	1970-2005/ ABD	Zaman Serisi	İşsizlik, Büyüme oranı, GSYH, enflasyon, Para, M1, faiz oranı, Kamu borcu, Kamu harcamaları,	VAR	işsizlik oranı partizan teoriyi destekler nitelikte olup, enflasyon oranları partizan teoriyi desteklememektedir.
Tkáčová, Gavurová ve Kováč	1995-2016/ Yunanistan	Lineer Regresyon Modeli/ R İstatistik Model	GSYH, İşsizlik, Enflasyon	YOK.	YOK
Gallı ve Rossi	1974–1994/ Almanya	Regresyon	Total expenditures, surplus/deficit, administration, health care, education, roads and social security benefits	YOK	YOK
Castro ve Martins	1990-2012 18 AB Ülkesi	En Küçük Kareler	Kamu harcamaları (genel kamu hizmetleri; (ii) savunma harcamaları; (iii) kamu düzeni ve güvenliği harcamaları (iv) ekonomik harcamalar ; (v) çevre hizmetleri harcaması; (vi) konut ve toplumsal olanaklar; (vii) sağlık; (viii) kültür ve din; (ix) eğitim; (x) sosyal koruma) ,Kişi başına düşen Reel GSYH, seçim yılları, sağ-sol partiler	VAR (Güçlü)	VAR (Zayıf)

Tablo 15: Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. BÖLÜM: TÜRKİYE BÜTÇESİ (1990-2023) DÖNEMİ İTİBARIYLA İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye bütçesi (1990-2023) Dönemi itibarıyla incelenecektir.

3.1. Türkiye’de (1990- 1999) Dönemi

Çalışmanın bu bölümünde seçime ilişkin temel veriler hakkında bilgiler, makroekonomik değişkenler hakkında bilgiler ve merkezi yönetim de uygulanan maliye politikaları hakkında bilgi verilecektir.

3.1.1. Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler

Aşağıdaki tabloda Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (1991-1999) yer almaktadır.

Seçim Yılı	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	Milletvekili Sayısı	İlk Üç Parti ve Oy Oranları
20 Ekim 1991	29.979.123	25157089	83.9	450	Doğru Yol Partisi (%27.03) Anavatan Partisi (%24.01) Sosyal demokrat Halkçı Parti (% 20.75)
24 Aralık 1995	34.155.981	29101469	85.5	550	Refah Partisi (%21.38) Anavatan Partisi (% 19,65) Doğru Yol Partisi (%19.18)
19 Nisan 1999	37.495.217	32656070	87.1	550	Demokratik Sol Parti (%22.19) Milliyetçi Hareket Partisi (% 17,98) Fazilet Partisi (% 15.41)

Tablo 16: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (1991-1999)

Kaynak: (TÜİK, Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları Veri Tabanı)

20 Ekim 1991 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 29.979.123’tür. Milletvekili sayısı 450, ilk üç parti ise Doğru Yol Partisi, Anavatan Partisi ve Sosyal Halkçı Partidir.

24 Aralık 1995 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 34.155.981. Milletvekili sayısı 550, ilk üç parti ise Refah Partisi, Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisidir.

19 Nisan 1999 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 37.495.217. Milletvekili sayısı 550, ilk üç parti ise Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Fazilet Partisidir.

Aşağıdaki tabloda Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları 1991-1999) yer almaktadır.

Seçim Tarihi	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	İlk Üç Parti ve Oy Oranları
27 Mart 1994	23.366.089	19.897.335	90,5	ANAP:4.527.710 (%22,8) DYP:3.774.378 (%19) RP:3.769.721 (%18,9)
18 Nisan 1999	28.889.819	24.601.491	85,2	FP:4.304.897 (%18,4), ANAP:4.072.700 (%17,4), DSP:3.552.236 (%15,2)

Tablo 17: Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları 1991-1999)

Kaynak: (T.C. Yüksek Seçim Kurulu)

27 Mart 1994 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 23.366.089 tür. İlk üç parti ise Anavatan Partisi, Doğru Yol Partisi ve Refah Partisidir.

18 Nisan 1999 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 28.889.819 dur. İlk üç parti ise Fazilet Partisi, Anavatan Partisi ve Demokratik Sol Partidir.

3.1.2. Ekonomik Gelişmeler Hakkında Bilgiler

Türkiye’de 1990-1999 dönemi incelendiğinde aşağıdaki ekonomik gelişmeler meydana gelmiştir (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000, s. 4-12 ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, s. 3-13).

1980 sonrası dönemde Türkiye’de, dış ticaretin serbestleştirilmesi, rekabete açık ekonomi politikaları uygulanması, yurtiçi mali piyasaların yeniden yapılandırılıp geliştirilmesi, mikro ve makro fiyatların belirlenmesinde piyasa güçlerinin ikame edilmesi gibi önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kamu kesiminde yeniden yapılanma çalışmaları sürmüş, uluslararası sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır.

1980 sonrasında, ihracat hacmi, imalat sanayii kapasite kullanımı, imalat sanayiinin ihracat içindeki payı ve dış ticaret hacminin GSMH'ya oranında önemli artışlar olmuştur. Önceki dönemlerde olduğu gibi kamu açıkları sürekli olarak artmış, ekonominin serbestleştirilmesi ve dışa açılması sonucu elde edilen olumlu gelişmelerden meydana gelen faydaları önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Özellikle bu durum, maliye politikasının hedeflenenin tam tersine genişlemeci bir eğilime girmiş maliye politikasının hedeflenenin tam tersine genişlemeci bir eğilim içine girmesi, iç talebe dayalı istikrarsız bir büyüme

yapısının oluşturmuştur. Böylece fiyat artışlarının da kronik hale gelmesine sebep olmuştur.

Kamu açıklarının yüksek oranda artmasıyla iç faiz oranları artmış bu da sıcak para girişlerini hızlandırmıştır. Reel olarak Türk parası aşırı değer kazanmış bu gelişme sonucunda işgücü maliyetindeki reel artışlara neden olmuştur. Dolaylı ve doğrudan ihracat teşviklerindeki azalmayla birlikte rekabet gücünün kaybedilmesine neden olmuştur. Kamu açıklarındaki artış ekonomide iç ve dış dengede hızlı bir bozulmaya sebep olmuştur. İhracat azalmış, ithalat artmış ve dış ticaret açıkları önemli ölçüde artmıştır. 1994 yılında İç ve dış dengedeki bu bozulmalar sermaye, para ve döviz piyasalarında önemli bir krize neden olmuştur.

5 Nisan 1994 tarihinde, kamu açıklarını azaltmak, ekonomiyi hızla istikrara kavuşturmak ve bu istikrarı sürdürmek amacıyla 5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı yürürlüğe girmiştir. Bu plan ile öncelikle kamu harcamalarının kontrol edilmesi, kamu gelirlerinin artırılması ve ekonomik istikrarı sağlamak için yapılan düzenlemelere öncelik verilmiştir.

5 Nisan kararlarıyla; kamu kesiminin ekonomideki payını azaltıp piyasa koşullarının hakim olduğu yapısal düzenlemeler yapılmıştır. Ekonomide etkinlik ve verimliliği sağlamak amacıyla özelleştirme kanunu çıkarılmıştır. Yap-İşlet-Devret modeline yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1994 yılında kamu açıklarında önemli bir düşüş sağlanmıştır. Faiz dışı bütçe fazlası verilmesine rağmen, dış borçlanma imkanlarının sınırlı olması nedeniyle, kamu kesiminin mali piyasalar üzerinde kamu kesiminin baskısı devam etmiştir.

VI'ncı Plan döneminde ortaya çıkan gelişmeler, kamu açıklarının fazla olduğu ve kısa vadeli sermaye girişi ile desteklenen tüketime dayalı büyüme ortamının sürdürülebilir olmadığını görülmektedir. Ekonomik dengelerin sağlanması için maliye ve para politikalarının uyumlu bir şekilde uygulanması, sermaye ve dış ticaretin hareketlerinin serbestleştirildiği bir ortamda yurtiçi makro politikaların uluslararası konjonktürdeki gelişmelerle tutarlılığının önemli olduğu, ekonomi politikaları ile ilgili kararların zamanlamasındaki önemi ve sürekli büyümenin şartı olan verimlilik artışını sağlayacak ortamı yaratmak için yapısal sorunlara acilen çözüm getirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

1996-1999 döneminde kamu açıklarının hızla artması ve enflasyonun yüksek olması sonucunda makroekonomik dengesizlikler ortaya çıkmıştır. Bu durum Büyüme oranlarının istikrarsız bir seyir seyretmesine ve büyüme oranlarının düşük kalmasına neden olmuştur. Büyümenin istikrarsız seyrinde Rusya ve Asya krizleri gibi dış şokların etkisinde vardır. Büyümenin 1989 yılından itibaren dış sermaye girişlerine duyarlı hale geldiği bir ortamda, yaşanan bu makroekonomik dengesizlikler büyüme hızındaki istikrarsızlığı artırmıştır.

Kısacası, 1996-1999 döneminde Türkiye ekonomisinde, kamu açıkları artmış, enflasyon seviyesi artmış ve dalgalı büyüme yapısı ile istikrarsız bir büyüme gerçekleşmiştir. kamu açıklarının artması yurtiçi mali piyasalar üzerindeki baskısıyla birlikte dış şokların da etkisiyle reel faizler hızla yükselmiştir. Reel faiz oranlarının artmasıyla, kamu açıkları daha da artmış ve borç-faiz kısır döngüsü içine girmiştir.

3.1.3. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları

Çalışmanın bu bölümünde Merkezi Yönetim de uygulanan Maliye Politikaları hakkında bilgi verilecektir.

3.1.3.1. Türkiye’de 1990-1999 Dönemi Harcama Politikası

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de 1990-1999 Dönemi Harcama Politikası hakkında bilgi verilecektir.

Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin GSYH’ ya Oranı (1990- 1999)

Aşağıdaki tablo da Türkiye’de bütçe giderleri ve bütçe giderlerinin / GSYH ’ya oranı gösterilmektedir.

	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin / GSYH %
1990	68.354.408	528.369.363	12,94
1991	132.400.881	847.031.885	15,63
1992	225.398.205	1.469.755.067	15,34
1993	490.437.973	2.664.115.913	18,41
1994	902.453.637	5.200.118.506	17,35
1995	1.724.193.850	10.434.646.597	16,52
1996	3.961.308.043	19.857.342.557	19,95
1997	8.050.252.190	38.762.505.967	20,77
1998	15.614.441.482	70.203.147.160	22,24
1999	28.084.684.793	104.595.915.540	26,85

Tablo 18: Türkiye’de Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin/ GSYH ‘ya Oranı

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre 1990 yılında bütçe giderleri 68.354.408 Milyon TL, GSYH 528.369.363 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %12,94 tür. 1993 yılına kadar Bütçe giderlerinin / GSYH oranı giderek artmıştır. Bu oran 1993 yılında %18,41 dir. 1994 ve sonrasında düşme eğilimi göstermiştir. 1994 yılında Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %17,35 tir. 1996 yılında ise bu oran giderek artmaya başlamıştır. 1996 yılında Bütçe giderlerinin / GSYH oranı 19,95, 1997 yılında 20,77, 1998 yılında 22,24 ve 1999 yılında ise 26,85 tir.

Bütçe Harcamalarının Ekonomik Tasnifi

Aşağıdaki tablo da Türkiye’de bütçe harcamalarının ekonomik tasnife göre dağılımı (1990-1999) (%) görülmektedir.

	Personel	Diğer Cari	Yatırım	Transferler						Toplam Transfer	Toplam
				İç Ve Dış Borç Anapara	İç Ve Dış Borç Faizi	Faiz Acyo	Diğer	Nazım Gider			
1990	5,0	1,3	1,9	1,9	2,4	0,3	2,1	2,7	4,7	12,9	
1991	5,0	1,3	1,9	1,8	0,8	2,6	0,2	1,9	4,7	12,9	
1992	5,8	1,3	2,2	2,0	0,8	2,8	0,2	3,2	6,2	15,6	
1993	6,4	1,4	2,2	2,1	0,7	2,7	0,3	2,3	5,3	15,3	
1994	6,4	1,3	2,2	3,5	0,9	4,4	0,4	3,8	8,5	18,4	
1995	5,3	1,4	1,5	4,5	1,3	5,7	0,7	2,8	9,2	17,4	
1996	4,8	1,4	1,0	4,6	1,0	5,5	1,0	2,8	9,3	16,5	
1997	4,9	1,6	1,3	6,7	0,8	7,5	1,7	3,0	12,2	19,9	
1998	5,3	1,8	1,7	5,1	0,8	5,9	2,0	4,1	11,9	20,8	
1999	5,5	1,9	1,4	8,0	0,8	8,8	2,0	2,6	13,4	22,2	

Tablo 19: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları (1990-1999) (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye oranları (%)1990 yılında Personel giderleri %5, diğer cari giderler %1,3, Yatırım giderleri %1,9, Toplam Transfer Giderleri ise %4,7 dir. Gider kalemleri içinde en büyük payı personel giderleri oluşturmaktadır. Bu oran 1992 yılın gelince değişmektedir. En büyük payı transfer giderleri oluşturmaktadır. Personel giderleri %5,8, diğer cari giderler %1,3, Yatırım giderleri %2,2, Toplam Transfer Giderleri ise %6,2 dir. 1993 yılında en büyük payı %6,4 ile personel giderleri oluştururken bu oran 1995 yılından itibaren azalma göstermiştir. 1994 yılında en büyük payı %8,5 ile toplam transfer harcamaları oluşturmaktadır. Bu oran giderek artmıştır. 1995 yılında %9,2, 1996 yılında %9,3, 1997 yılında 12,2, 1998 yılında 11,9 ve 1999 yılında %13,4 olmuştur.

3.1.3.2. Türkiye’de 1990-1999 Dönemi Gelir Politikaları (Bütçe Gelirleri)

Aşağıdaki tablo da Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı bulunmaktadır.

Yıllar	Gerçekleşen Gelir				Vergi Gelirlerinin Gsyh'a Oranı (%)
	Vergi Gelirleri	Vergi Dışı Normal Gelirler	Özel Gelirler ve Fonlar	Toplam Gelir	
1990	45.399.534	4.267.000	5.401.000	55.067.534	8,59
1991	78.642.770	3.927.000	13.803.000	96.372.770	9,28
1992	141.602.094	7.649.000	24.899.000	174.150.094	9,63
1993	264.273.000	17.636.000	68.936.000	350.845.000	9,92
1994	587.760.000	48.365.000	106.374.000	742.499.000	11,30
1995	1.084.350.000	86.044.000	217.366.000	1.387.760.000	10,39
1996	2.244.094.000	159.990.000	280.884.000	2.684.968.000	11,30
1997	4.745.484.000	404.679.000	576.769.000	5.726.932.000	12,24
1998	9.228.596.000	1.221.530.000	1.185.485.000	11.635.611.000	13,15
1999	14.802.280.000	1.883.461.000	1.971.936.000	18.657.677.000	14,15

Tablo 20: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı 1990 yılında vergi gelirleri 45.399.534 Milyon TL, Vergi Dışı Normal Gelirler 4.267.000 Milyon TL, Özel Gelirler ve Fonlar 5.401.000 Milyon TL, Toplam Gelir 55.067.534 Milyon TL, Vergi Gelirlerinin GSYH’ya oranı (%) 8,59 dur. Vergi Gelirlerinin GSYH’ya oranı (%) her yıl giderek artmıştır. Bu oran 1991 yılında %9,28, 1992 yılında %9,63, 1993 yılında %9,92, 1994 yılında %11,30, 1995 yılında %10,39, 1996 yılında %11,30, 1997 yılında %12,24, 1998 yılında %13,15, 1999 yılında ise %13,15 olmuştur.

Konsolide Bütçe Gelir Türlerinin Bütçe Gelirleri İçindeki Payı (1990-1999)

Aşağıdaki tablo da Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (1990-1999) bulunmaktadır.

	Gelirden Alınan Vergiler	Servetten Alınan Vergiler	Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	Dış Ticaretten Alınan Vergiler	Kaldırılan Vergi Artıkları	Toplam
1990	23.245.942	410.847	13.667.099	8.057.358	18.288	45.399.534
1991	40.418.517	675.160	24.677.992	12.864.256	6.845	78.642.770
1992	70.133.687	1.258.451	47.341.548	22.848.564	19.844	141.602.094
1993	125.792.850	2.531.330	89.446.811	46.213.187	288.758	264.272.936
1994	225.832.000	5.002.000	214.353.000	89.650.000	52.923.000	587.760.000
1995	432.519.000	8.751.000	429.232.000	194.648.000	19.200.000	1.084.350.000
1996	862.627.000	18.637.000	970.862.000	387.147.000	4.821.000	2.244.094.000
1997	1.893.348.000	35.487.000	1.985.244.000	826.211.000	5.194.000	4.745.484.000
1998	4.230.135.000	72.694.000	3.605.771.000	1.317.351.000	2.645.000	9.228.596.000
1999	6.537.403.000	178.235.000	6.109.378.000	1.976.954.000	310.000	14.802.280.000

Tablo 21: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (1990-1999)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre 1990 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı 23.245.942 ile gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu mal ve hizmetlerden alınan vergiler 13.667.099 takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler 8.057.358, servetten alınan vergiler 410.847 ve en son da kaldırılan vergi artıkları 18.288 takip etmektedir. Bu rakamlar 1995 yılına gelindiğinde 432.519.000 ile gelirden alınan vergiler, mal ve hizmetlerden alınan vergiler 429.232.000, Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler 194.648.000 ve kaldırılan vergi artıkları 19.200.000 takip etmektedir. En son da servetten alınan vergiler 8.751.000 dir. 1999 yılına gelindiğinde ise; 6.537.403.000 ile gelirden alınan vergiler, mal ve hizmetlerden alınan vergiler 6.109.378.000, Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler 1.976.954.000 ve kaldırılan vergi artıkları 310.000 takip etmektedir. En son da servetten alınan vergiler 178.235.000 dir.

Aşağıdaki tablo da Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (1990-1999) bulunmaktadır.

	Gelirden Alınan Vergiler	Servetten Alınan Vergiler	Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	Dış Ticaretten Alınan Vergiler	Kaldırılan Vergi Artıkları	Toplam
1990	51,2	0,9	30,1	17,7	0,0	100,0
1991	51,4	0,9	31,4	16,4	0,0	100,0
1992	49,5	0,9	33,4	16,1	0,0	100,0
1993	47,6	1,0	33,8	17,5	0,1	100,0
1994	38,4	0,9	36,5	15,3	9,0	100,0
1995	39,9	0,8	39,6	18,0	1,8	100,0
1996	38,4	0,8	43,3	17,3	0,2	100,0
1997	39,9	0,7	41,8	17,4	0,1	100,0
1998	45,8	0,8	39,1	14,3	0,0	100,0
1999	44,2	1,2	41,3	13,4	0,0	100,0

Tablo 22: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (1990-1999)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre 1990 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı %51,2 ile gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu %30,1 ile mal ve hizmetlerden alınan vergiler takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler %17,7, servetten alınan vergiler %0,9 ve en son da kaldırılan vergi artıkları %0 takip etmektedir. Bu rakamlar 1995 yılına gelindiğinde %39,9 ile gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu %39,6 ile mal ve hizmetlerden alınan vergiler takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler %18,0, servetten alınan vergiler %0,8 ve en son da kaldırılan vergi artıkları %1,8 takip etmektedir. 1999 yılına gelindiğinde ise; 44,2 gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu %41,3 ile mal ve hizmetlerden alınan vergiler takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler %13,4, servetten alınan vergiler %1,2 ve en son da kaldırılan vergi artıkları %0 takip etmektedir.

Aşağıdaki tablo da Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/ Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (1990-1999) (Milyar TL) bulunmaktadır.

(Milyar TL)					
	Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler	Vergi Gelirleri Toplamı	Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)	
				Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler
1990	21.742,7	23.656,8	45.399,5	47,9	52,1
1991	37.549,1	41.093,7	78.642,8	47,7	52,3
1992	70.210,0	71.392,1	141.602,1	49,6	50,4
1993	135.948,8	128.324,2	264.272,9	51,4	48,6
1994	304.027,0	283.733,0	587.760,0	51,7	48,3
1995	623.913,0	460.437,0	1.084.350,0	57,5	42,5
1996	1.360.026,0	884.068,0	2.244.094,0	60,6	39,4
1997	2.813.514,0	1.931.970,0	4.745.484,0	59,3	40,7
1998	4.924.488,0	4.304.108,0	9.228.596,0	53,4	46,6
1999	8.086.642,0	6.715.638,0	14.802.280,0	54,6	45,4

Tablo 23: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (1990-1999)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı,

Tabloya göre 1990 yılında dolaylı vergiler 21.742,7 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 47,9 dur. Dolaysız vergiler ise 23.656,8 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 52,1 dir. 1993 yılında dolaylı vergiler 135.948,8 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 51,4 dur. Dolaysız vergiler ise 128.324,2 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 48,6 dir. 1996 yılında dolaylı vergiler 1.360.026,0 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 60,6 dur. Dolaysız vergiler ise 884.068,0 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 39,4 dir. 1999 yılında dolaylı vergiler 8.086.642,0 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 54,6 dur. Dolaysız vergiler ise 6.715.638,0 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%) 45,4 dir.

Aşağıdaki tablo da Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL) bulunmaktadır.

Yıllar	Vergi Gelirleri Tahsilatı	Gelir Vergisi Tahsilatı	Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Kurumlar Vergisi Tahsilatı	Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Toplam K.D.V. Tahsilatı (Dahilde + İthalde)	Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)
1990	45.399	18.609	41,0	4.637	10,2	12.371	27,2
1991	78.643	33.355	42,4	7.063	9,0	22.832	29,0
1992	141.602	60.056	42,4	10.078	7,1	42.088	29,7
1993	264.273	106.661	40,4	19.132	7,2	81.877	31,0
1994	587.760	181.884	30,9	43.976	7,5	176.742	30,1
1995	1.084.350	329.795	30,4	103.241	9,5	354.980	32,7
1996	2.244.094	676.017	30,1	189.338	8,4	743.026	33,1
1997	4.745.484	1.500.245	31,6	396.238	8,3	1.561.562	32,9
1998	9.228.596	3.481.752	37,7	748.383	8,1	2.725.083	29,5
1999	14.802.280	4.936.551	33,3	1.549.525	10,5	4.164.334	28,1

Tablo 24: Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre 1990 yılında vergi gelirleri tahsilatı 45.399 bin TL'dir. Gelir vergisi tahsilatı 18.609 bin TL vergi gelirleri içindeki payı (%)41,0'dir. Kurumlar vergisi tahsilatı 4.637 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)10,2. Toplam KDV tahsilatı 12.371bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)27,2'dir. 1993 yılında vergi gelirleri tahsilatı 264.273 bin TL'dir. Gelir vergisi tahsilatı 106.661 bin TL vergi gelirleri içindeki payı (%)40,4'dir. Kurumlar vergisi tahsilatı 19.132 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı 7,2 (%). Toplam KDV tahsilatı 81.877 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%) 31,0 dir. 1996 yılında vergi gelirleri tahsilatı 2.244.094 bin TL'dir. Gelir vergisi tahsilatı 676.017 bin TL vergi gelirleri içindeki payı (%) 30,1dir. Kurumlar vergisi tahsilatı 189.338 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)8,4. Toplam KDV tahsilatı 743.026 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%) 33,1'dir. 1999 yılında vergi gelirleri tahsilatı 14.802.280 bin TL'dir. Gelir vergisi tahsilatı 4.936.551 bin TL vergi gelirleri içindeki payı (%) 33,3'dir. Kurumlar vergisi tahsilatı 1.549.525 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)10,5. Toplam KDV tahsilatı 4.164.334 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)28,1'dir.

3.1.3.3. Türkiye’ de 1990- 1999 Dönemi Bütçe Dengesi

Aşağıdaki tablo da Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (1990-1999) (Milyon TL) bulunmaktadır.

Yıllar	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	Bütçe Gelirleri (Milyon TL)	Bütçe Dengesi (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin GSYH’a Oranı (%)	Bütçe Gelirlerin GSYH’a Oranı (%)	Bütçe Dengesinin GSYH’a Oranı (%)
1990	68.354.408	56.572.566	-11.781.842	528.369.363	12,94	10,71	-2,23
1991	132.400.881	99.084.246	-33.316.635	847.031.885	15,63	11,70	-3,93
1992	225.398.205	178.070.168	-47.328.037	1.469.755.067	15,34	12,12	-3,22
1993	490.437.973	357.332.583	-133.105.390	2.664.115.913	18,41	13,41	-5,00
1994	902.453.637	751.615.000	-150.838.637	5.200.118.506	17,35	14,45	-2,90
1995	1.724.193.850	1.409.250.000	-314.943.850	10.434.646.597	16,52	13,51	-3,02
1996	3.961.308.043	2.727.958.000	-1.233.350.043	19.857.342.557	19,95	13,74	-6,21
1997	8.050.252.190	5.815.099.000	-2.235.153.190	38.762.505.967	20,77	15,00	-5,77
1998	15.614.441.482	11.811.065.000	-3.803.376.482	70.203.147.160	22,24	16,82	-5,42
1999	28.084.684.793	18.933.065.000	-9.151.619.793	104.595.915.540	26,85	18,10	-8,75

Tablo 25: Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (1990-1999)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (1975-2005)

Tabloya göre; 1990 yılında bütçe giderleri 68.354.408 Milyon TL’dir. Bütçe gelirleri 56.572.566 Milyon TL’dir. Bütçe dengesi (-)11.781.842 Milyon TL’dir. GSYH 528.369.363 Milyon TL’dir. Bütçe Giderlerinin GSYH’a Oranı % 12,94, Bütçe Gelirlerin GSYH’a oranı (%)10,71, Bütçe Dengesinin GSYH’a oranı % (-)2,23’tür.

1995 yılında ise; bütçe giderleri 1.724.193.850 Milyon TL’dir. Bütçe gelirleri 1.409.250.000 Milyon TL’dir. Bütçe dengesi (-)314.943.850 Milyon TL’dir. GSYH 10.434.646.597 Milyon TL’dir. Bütçe Giderlerinin GSYH’a oranı % 16,52, Bütçe Gelirlerin GSYH’a oranı (%)13,51, Bütçe Dengesinin GSYH’a oranı %-3,02’dir.

1999 yılında ise; bütçe giderleri 28.084.684.793 Milyon TL’dir. Bütçe gelirleri 18.933.065.000 Milyon TL’dir. Bütçe dengesi (-) 9.151.619.793 Milyon TL’dir. GSYH 104.595.915.540 Milyon TL’dir. Bütçe Giderlerinin GSYH’a oranı % 26,85, Bütçe Gelirlerin GSYH’a oranı %18,10, Bütçe Dengesinin GSYH’a oranı % (-)8,75’tir.

Bütçe Giderlerinin GSYH’a oranı en fazla olduğu yıl 1999 ,en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır. Bütçe Gelirlerinin GSYH’a oranı en fazla olduğu yıl 1999,en düşük olduğu yıl

1990 yılıdır. Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı en fazla olduğu yıl 1999 ,en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır.

3.1.3.4. Türkiye'de 1990-1999 Dönemi Borçlanma Politikası

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH'ye oranı (%) bulunmaktadır.

	Milyon TL			GSYH'ye Oran (%)			GSYH
	İç Borçlar	Dış Borçlar	Toplam	İç Borçlar	Dış Borçlar	Toplam	
1990	57	76	134	10,8	14,5	25,3	528,4
1991	98	139	236	11,5	16,4	27,9	847,0
1992	194	243	438	13,2	16,6	29,8	1.469,8
1993	357	456	813	13,4	17,1	30,5	2.664,1
1994	799	1.295	2.094	15,4	24,9	40,3	5.200,1
1995	1.361	2.027	3.388	13,0	19,4	32,5	10.434,6
1996	3.149	3.510	6.659	15,9	17,7	33,5	19.857,3
1997	6.283	6.502	12.785	16,2	16,8	33,0	38.762,5
1998	11.613	10.195	21.808	16,2	14,2	30,3	71.892,9
1999	22.920	18.794	41.714	21,4	17,5	38,9	107.164,3

Tablo 26: Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH'ye oranı (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre 1990 yılında iç borçlar 57 milyon TL, GSYH ya oranı %10,8 dir. Dış Borçlar ise 76 milyon TL, GSYH ya oranı %14,5 tir. 1993 yılında iç borçlar 357 milyon TL, GSYH ya oranı %13,4'dir. Dış Borçlar ise 456 milyon TL, GSYH ya oranı %17,1 tir. 1996 yılında iç borçlar 3.149 milyon TL, GSYH ya oranı %15,9'dir. Dış Borçlar ise 3.510 milyon TL, GSYH ya oranı %17,7 tir. 1999 yılında iç borçlar 22.920 milyon TL, GSYH ya oranı %21,4'dir. Dış Borçlar ise 18.794 milyon TL, GSYH ya oranı %17,5tir. İç Borçların GSYH'ya oranının en fazla olduğu yıl 1999, en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır. Dış Borçların GSYH'ya oranının en fazla olduğu yıl 1994, en düşük olduğu yıl 1998 yılıdır. Toplam borçlanmanın GSYH'ya oranının en fazla olduğu yıl 1994, en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır.

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) bulunmaktadır.

	Hazine Bonosu (I)	Devlet Tahvili	Uluslararası Tahvil	Toplam Tahvil (II)	Kredi (III)(1)	Toplam Stok (I+II+III)
1990	5	49	6	55	73	134
1991	18	66	15	80	138	236
1992	42	121	45	166	229	438
1993	64	222	131	353	395	813
1994	304	373	389	762	1.028	2.094
1995	631	538	680	1.217	1.539	3.388
1996	1.528	1.250	1.297	2.547	2.584	6.659
1997	2.375	3.571	2.623	6.194	4.216	12.785
1998	5.841	5.772	4.185	9.957	6.010	21.808
1999	3.237	19.683	8.646	28.329	10.148	41.714

Tablo 27: Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre 1990 yılında Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) Hazine Bonosu 5 milyon TL, Devlet Tahvili 49 milyon TL, Uluslararası Tahvil 6 Milyon TL, Toplam Tahvil 55 milyon TL, Kredi 73 Milyon TL, Toplam borç stoku 134 Milyon TL'dir. 1993 yılında Hazine Bonosu 64 milyon TL, Devlet Tahvili 222 milyon TL, Uluslararası Tahvil 131 Milyon TL, Toplam Tahvil 353 milyon TL, Kredi 395 Milyon TL, Toplam borç stoku 813 Milyon TL'dir. 1996 yılında Hazine Bonosu 1.528 milyon TL, Devlet Tahvili 1.250 milyon TL, Uluslararası Tahvil 1.297 Milyon TL, Toplam Tahvil milyon 2.547 TL, Kredi 2.584 Milyon TL, Toplam borç stoku 6.659 Milyon TL'dir. 1999 yılında Hazine Bonosu 3.237 milyon TL, Devlet Tahvili 19.683 milyon TL, Uluslararası Tahvil 8.646 Milyon TL, Toplam Tahvil 28.329 milyon TL, Kredi 10.148 Milyon TL, Toplam borç stoku 41.714 Milyon TL'dir.

3.2. Türkiye'de 2000-2009 Dönemi

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de 2000-2009 Dönemi incelenecektir.

3.2.1. Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler

Aşağıdaki tabloda Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (1991-1999) hakkında bilgi verilmiştir.

Seçim Tarihi	Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	İlk Üç Parti ve Oy Oranları
3 Kasım 2002	41.407.027	79.7	Adalet ve Kalkınma Partisi (%34,28) Cumhuriyet Halk Partisi (%19,41) Doğru Yol Partisi (%9,54)
22 Temmuz 2007	42.799.303	84.2	Adalet ve Kalkınma Partisi (%46,66) Cumhuriyet Halk Partisi (%20,85) Milliyetçi Hareket Partisi (%14,29)

Tablo 28: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2000-2009)

Kaynak: TÜİK, Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları Veri Tabanı

3 Kasım 2002 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 41.407.027'tür. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi (%34,28), Cumhuriyet Halk Partisi (%19,41) Doğru Yol Partisi (%9,54) dir.

22 Temmuz 2007 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 42.799.303 tür. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi (%46,66), Cumhuriyet Halk Partisi (%20,85), Milliyetçi Hareket Partisi (%14,29) dir.

Aşağıdaki tabloda Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları) hakkında bilgi verilmiştir.

Seçim Tarihi	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	İlk Üç Parti ve Oy Oranları
28 Mart 2004	34.213.138	25.066.859	73,3	AK PARTİ:9.674.306 (%40,2) CHP:4.988.427 (%20,7), MHP:2.441.190 (%10,1)
29 Mart 2009 Büyükşehir Belediye Başkan.	22.677.450	18.861.493	83,17	Adalet ve Kalkınma Partisi 7672280 (%42,19), Cumhuriyet Halk Partisi 5896884 (%32,43), Milliyetçi Hareket Partisi 2249039 (%12,37)
29 Mart 2009 Belediye Başkanlığı	39.717.580	33.430.742	84,17	Adalet ve Kalkınma Partisi 12.449.187 (%38,64), Cumhuriyet Halk Partisi 7960562 (%24,70), Milliyetçi Hareket Partisi 5315180 (%16,50)

Tablo 29: Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları)

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu

28 Mart 2004 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 34.213.138 tür. İlk üç parti ise AK PARTİ:9.674.306 (%40,2) CHP:4.988.427 (%20,7), MHP:2.441.190 (%10,1)'dir.

29 Mart 2009 Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 22.677.450'dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 7672280 (%42,19), Cumhuriyet Halk Partisi 5896884 (%32,43), Milliyetçi Hareket Partisi 2249039 (%12.37)'dir.

29 Mart 2009 Belediye Başkanlığı seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 39.717.580 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 12.449.187 (%38,64), Cumhuriyet Halk Partisi 7960562 (%24,70), Milliyetçi Hareket Partisi 5315180 (%16.50)'dir.

3.2.2. Ekonomik Gelişmeler Hakkında Bilgiler

Türkiye'de 2000-2009 dönemi incelendiğinde aşağıdaki ekonomik gelişmeler meydana gelmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, s.12- 18 ve Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, s.19-26);

2000 yılında Türkiye ekonomisi %7,4 oranında büyümüşür fakat 2001 krizi sebebiyle % 9,5 oranında daralmıştır. Kriz sonrasındaki dönemde sıkı para ve maliye politikaları uygulanmıştır. Böylece makroekonomik istikrar sağlanmaya çalışılıp büyüme oranlarında artış görülmüştür. GSYİH 2002-2005 döneminde yıllık ortalama %7,5 oranında büyümüşür. 2000 yılında kişi başına milli gelir 2.879 dolar iken, 2005 yılında 5.042 dolara yükselmiştir. 2007-2012 döneminde; büyümenin kaynağı ihracat, özel tüketim, ve sabit sermaye yatırım harcamaları olmuştur. Ancak

Özelleştirmeler ve uygulanan yapısal reformlar sayesinde kamunun ekonomi içindeki düzenleyici ve denetleyici görevi kuvvetlendirilirken, özel sektörün de ekonomi içindeki payı artırılmıştır. Böylece, ekonomide güven ortamı sağlanmış olup, ekonomik büyüme özel sektör kaynaklı olmuştur.

Büyümenin sektörel yapısına incelendiğinde en büyük paya sanayi sektörünün sahip olduğu görülmektedir. 2001-2005 döneminde sanayi sektörünün büyümesi % 5,1, hizmetler sektörünün büyümesi % 4,3 ve tarım sektörü büyümesi yıllık ortalama % 1.1'dir. . 2007-2012 döneminde tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde katma değer sırasıyla yıllık ortalama % 2,1, % 3,7 ve % 4 oranında artmıştır.

İstihdam artışı 2001-2005 döneminde yıllık ortalama % 0,4 olmuş ve işsizlik oranı 2005 yılı itibarıyla %10,3 seviyesine ulaşmıştır. Bu durumda 2001 yılında yaşanan kriz ve tarım istihdamındaki çözülme etkili olmuştur. Nitekim, 2001-2005 döneminde tarım istihdamı yıllık ortalama % 3,3 oranında azalırken tarım dışı istihdam % 2,5 oranında

artmıştır. 2007–2012 döneminde ise; yıllık toplam istihdam ortalama % 3,3 oranında artmıştır. Bu gelişmelerde işgücü piyasasında uygulanan programlar etkili olmuştur.

Enflasyon; sıkı para politikasının uygulanması, bütçe disiplininin sağlanması ve yapısal reformlarla desteklenmesi neticesinde 34 yıl aradan sonra ilk kez tek haneli rakamlara inmiştir. 2005 yılında % 7,7 olarak gerçekleşmiştir. Merkez Bankası bağımsızlığının sağlanması, para politikasının nihai hedefinin fiyat istikrarı olarak belirlenmesi, kamu kesiminin mali baskınlık düzeyinin gerilemesi ve para politikasının kredibilitesinin artması açık enflasyon hedeflemesi rejimine geçiş için gerekli ön koşulları sağlamış ve 2006 yılı başından itibaren söz konusu rejime geçilmiştir. 2008 yılında hedeflenen enflasyon oranı güncellenmiştir. Orta vadede %5 düzeyinde istikrar kazanması hedeflenen enflasyon oranı, 2012 yılında % 6,2'ye kadar gerilemiştir.

İthalat 2000 yılında 54,5 milyar dolar iken, 2001–2005 döneminde 2,1 kat artarak 2005 yılında 116,5 milyar dolar olmuştur. 2007-2012 döneminde ithalat ihracattan daha hızlı artmıştır. Yıllık ortalama Dış ticaret açığının GSYH'ya oranı % 9,9, cari açığın GSYH'ya oranı ise ortalama % 5,9 olmuştur.

İhracatımız 2001–2005 döneminde önemli ölçüde artmıştır, fakat YTL'nin değerlendirilmesi, özellikle Çin menşeli ucuz ürünlerin ithalatının artması, ihracattaki dönüşümün getirdiği ihracatın ithalata bağımlılığının artması ve petrol fiyatlarındaki artışlar sebebiyle dış ticaret dengesinde önemli derecede açıklar oluşmuştur.

GSYH 2002-2006 döneminde yıllık ortalama % 7,2 oranında büyümüş, 2007-2012 döneminde ise % 3,3 oranında büyümüştür.

3.2.3. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları

Çalışmanın bu bölümünde Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları hakkında bilgi verilecektir.

3.2.3.1. Türkiye'de 2000-2009 Dönemi Harcama Politikası

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de 2000-2009 Dönemi Harcama Politikası hakkında bilgi verilecektir.

Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin GSYH' ya Oranı (2000-2009)

Aşağıdaki tablo da Türkiye'de bütçe giderleri ve bütçe giderlerinin / GSYH 'ya oranı gösterilmektedir.

	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin / GSYH %
2000	46.705.028.674	166.658.021.460	28,02
2001	80.579.064.758	240.224.083.050	33,54
2002	115.682.349.519	350.476.089.498	33,01
2003	140.454.842.223	454.780.659.396	30,88
2004	141.020.859.433	559.033.025.861	25,23
2005	146.097.573.179	648.931.711.812	22,51
2006	178.126	789.228	22,57
2007	204.068	880.461	23,18
2008	227.031	994.783	22,82
2009	268.219	999.192	26,84

Tablo 30: Türkiye'de Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin/ GSYH 'ya Oranı

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2000 yılında bütçe giderleri 46.705.028.674 Milyon TL, GSYH 166.658.021.460 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %28,02 tür. 2003 yılına kadar Bütçe giderlerinin / GSYH oranı giderek artmıştır. Bu oran 2003 yılında %30,88 dir. 2004 ve sonrasında düşme eğilimi göstermiştir. 2004 yılında Bütçe giderlerinin / GSYH'ya oranı %25,23 tir. 2006 yılında ise bu oran giderek artmaya başlamıştır. 2006 yılında Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %22,57, 2007 yılında %23,18, 2008 yılında %22,82, ve 2009 yılında ise %26,84 tir.

Bütçe giderlerinin GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2001, en düşük olduğu yıl ise 2008 yılıdır.

Bütçe Harcamalarının Ekonomik Tasnifi

Aşağıdaki tablo da Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Ekonomik Tasnife Göre Dağılımı (2000-2009) (%) görülmektedir.

	Personel	Diğer Cari	Yatırım	Transferler						TOPLAM
				İç ve Dış Borç Anapara Ödemesi	İç ve Dış Borç Faizi	Faiz Acyo	Diğer	Nazım Gider	Toplam Transfer	
2000	6,6	2,2	1,5	9,4	0,9	10,2	2,6	3,7	16,6	26,9
2001	6,0	2,2	1,5	11,3	1,0	12,3	2,0	4,1	18,4	28,0
2002	6,3	2,2	1,7	15,6	1,5	17,1	2,1	4,1	23,3	33,5
2003	6,6	2,3	2,0	13,4	1,4	14,8	3,2	4,2	22,2	33,0
2004	5,02	0,70	2,20	4,80	1,40	0,08	0,46	0,01	9,79	24,44
2005	4,73	0,67	2,14	5,23	1,46	0,23	0,45	0,00	6,78	21,69
2006	4,79	0,64	2,41	6,32	1,53	0,33	0,72	0,00	5,82	22,57
2007	4,95	0,66	2,53	7,19	1,48	0,40	0,44	0,00	5,54	23,18
2008	4,91	0,64	2,45	7,07	1,86	0,32	0,47	0,00	5,09	22,82
2009	5,60	0,72	2,98	9,21	2,01	0,43	0,57	0,00	5,32	26,84

Tablo 31: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları (2000-2009) (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tablo ya göre; Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları % 2000 yılında Personel giderleri % 6,6, diğer cari giderler % 2,2, Yatırım giderleri % 1,5, Toplam Transfer Giderleri ise %16,6 dir. Gider kalemleri içinde en büyük payı transfer harcamaları giderleri oluşturmaktadır. 2003 yılında Personel giderleri % 6,6, diğer cari giderler % 2,3, Yatırım giderleri %2,0, Toplam Transfer Giderleri ise % 22,2 dir. 2004 yılında en büyük payı % 9,79 ile toplam transfer harcamaları oluşturmaktadır. Bu oran giderek artmıştır. 2005 yılında % 6,78, 2006 yılında % 5,82, 2007 yılında % 5,54, 2008 yılında % 5,09 ve 2009 yılında % 5,32 olmuştur.

Personel giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2000 ve 2003 yılı, en düşük olduğu yıl 2005 yılıdır. Diğer cari giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2003, en düşük olduğu yıl 2006 ve 2008 yılıdır. Yatırım giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2009, en düşük olduğu yıl 2000 ve 2001 yılıdır. İç borç ve dış borç anapara ödemesi giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl 2004 yılıdır. İç ve dış borç faizi giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl 2004 yılıdır. Faiz giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl 2005 yılıdır. Diğer transfer giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2003, en düşük olduğu yıl 2005 yılıdır. Nazım transfer giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2003 yılıdır. Toplam transfer giderlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl 2005 yılıdır. Toplam bütçe

giderlerinin GSYH'ya oranı en yüksek olduğu yıl 2002 yılı, en düşük olduğu yıl ise; 2005 yılıdır.

3.2.3.2. Türkiye'de 2000-2009 Dönemi Gelir Politikaları (Bütçe Gelirleri)

Aşağıdaki tablo da Türkiye'de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH 'ya Oranı bulunmaktadır.

Yıllar	Gerçekleşen Gelir				(Milyon TL)
	Vergi Gelirleri	Vergi Dışı Normal Gelirler	Özel Gelirler ve Fonlar	Toplam Gelir	Vergi Gelirlerinin Gsyh'a Oranı (%)
2000	26.503.698.000	3.486.493.000	3.050.712.000	33.040.903.000	15,90
2001	39.735.928.000	7.418.386.000	3.736.167.000	50.890.481.000	16,54
2002	59.631.868.000	10.874.532.000	4.097.299.000	74.603.699.000	17,01
2003	84.316.169.000	10.222.769.000	4.019.795.000	98.558.733.000	18,54
2004	90.076.861.000	18.863.313.000	--	108.940.174.000	19,81
2005	106.929.227.000	28.826.955.000	--	135.756.182.000	19,13

Tablo 32: Türkiye'de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH 'ya Oranı (2000-2005)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; Türkiye'de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH 'ya Oranı 2000 yılında vergi gelirleri 26.503.698.000 Milyon TL, Vergi Dışı Normal Gelirler 3.486.493.000 Milyon TL, Özel Gelirler ve Fonlar 3.050.712.000 Milyon TL, Toplam Gelir 33.040.903.000 Milyon TL, Vergi Gelirlerinin GSYH'm oranı (%)15,90 dur. Vergi Gelirlerinin GSYH'n oranı (%) her yıl giderek artmıştır. Bu oran 2001 yılında %16,54, 2002 yılında %17,01, 2003 yılında %,18,54, 2004 yılında %19,81 ,2005 yılında %19,13, olmuştur.

Vergi gelirlerinin GSYH'ya oranı en yüksek olduğu yıl 2004, en düşük olduğu yıl ise 2000 yılıdır.

Aşağıdaki tabloda Türkiye'de Genel Bütçe Gelirleri ve Genel Bütçe Gelirlerinin / GSYH 'ya Oranı (2006-2009) bulunmaktadır.

YILLAR	GERÇEKLEŞEN GELİR							(Milyon TL)
	VERGİ GELİRLERİ	TEŞEBBÜS VE MÜLKİYET GELİRLERİ	ALINAN BAĞIŞLAR VE YARDIMLAR İLE ÖZEL	FAİZLER, PAYLAR VE CEZALAR	SERMAYE GELİRLERİ	ALACAKLARDAN TAHSİLAT	TOPLAM GELİR	GENEL BÜTÇE GELİRLERİNİN GSYH'A ORANI (%)
2006	137.480	7.531	2.255	19.439	1.841	0	168.547	21,2
2007	152.835	8.239	1.845	15.706	6.080	98	184.803	20,8
2008	168.109	7.422	850	17.126	9.114	407	203.027	20,2
2009	172.440	9.948	807	23.058	2.044	312	208.610	20,7

Tablo 33: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Genel Bütçe Gelirlerinin / GSYH ‘ya Oranı (2006-2009)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2006 yılında vergi gelirleri 137.480 Milyon TL, Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri 7.531 Milyon TL, Alınan Bağışlar Ve Yardımlar İle Özel Gelirler 2.255 Milyon TL, Faizler, Paylar ve Cezalar 19.439 Milyon TL, Sermaye Gelirleri 1.841 Milyon TL, Alacaklardan Tahsilat 0, Toplam Gelir 168.547 Milyon TL, Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'a Oranı (%) 21,2’ Dir.

2009 yılında ise; vergi gelirleri 172.440 Milyon TL, Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri 9.948 Milyon TL, Alınan Bağışlar ve Yardımlar ile Özel Gelirler 807 Milyon TL, Faizler, Paylar ve Cezalar 23.058 Milyon TL, Sermaye Gelirleri 2.044 Milyon TL, Alacaklardan Tahsilat 312, Toplam Gelir 208.610 Milyon TL, Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'a oranı % 20,7’dir.

Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'a oranı en yüksek olduğu yıl 2006, en düşük olduğu yıl ise 2008 yılıdır.

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de Genel Bütçe Gelir Türlerinin Bütçe Gelirleri Toplamındaki Payları (%) (2000-2005) bulunmaktadır.

Yıllar	Gerçekleşen Gelir			
	Vergi Gelirleri	Vergi Dışı Normal Gelirler	Özel Gelirler ve Fonlar	Toplam Gelir
2000	80,21	10,55	9,23	100,00
2001	78,08	14,58	7,34	100,00
2002	79,93	14,58	5,49	100,00
2003	85,55	10,37	4,08	100,00
2004	82,68	17,32	0,00	100,00
2005	78,77	21,23	0,00	100,00

Tablo 34: Türkiye’de Genel Bütçe Gelir Türlerinin Bütçe Gelirleri Toplamındaki Payları (%) (2000-2005)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2000 yılında vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı % 80,21, Vergi Dışı Normal Gelirlerin payı % 10,55, Özel Gelirler ve Fonların toplam gelirler içindeki payı % 9,23’tür. 2005 yılında ise; vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı % 78,77, Vergi Dışı Normal Gelirlerin payı % 21,23, Özel Gelirler ve Fonların toplam gelirler içindeki payı 0’dır.

Vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2003, en düşük olduğu yıl ise 2001 yılıdır. Vergi Dışı Normal Gelirlerin toplam gelirler içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2005 , en düşük olduğu yıl ise 2003 yılıdır. Özel Gelirler ve Fonların toplam gelirler içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2000 yılıdır, en düşük olduğu yıl ise 2004 ve 2005 yılıdır.

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de Genel Bütçe Gelir Türlerinin Alt Bileşenlerinin Genel Bütçe İçindeki Payı (%) (2006-2009) bulunmaktadır.

GERÇEKLEŞEN GELİR							
YILLAR	VERGİ GELİRLERİ	TEŞEBBÜS VE MÜLKİYET GELİRLERİ	ALINAN BAĞIŞLAR VE YARDIMLAR İLE ÖZEL GELİRLER	FAİZLER, PAYLAR VE CEZALAR	SERMAYE GELİRLERİ	ALACAKLARDAN TAHSİLAT	TOPLAM GELİR
2006	81,6	4,5	1,3	11,5	1,1	-	100,0
2007	82,7	4,5	1,0	8,5	3,3	0,1	100,0
2008	82,8	3,7	0,4	8,4	4,5	-	100,0
2009	82,7	4,8	0,4	11,1	1,0	0,1	100,0

Tablo 35: Türkiye’de Genel Bütçe Gelir Türlerinin Alt Bileşenlerinin Genel Bütçe İçindeki Payı (%) (2006-2009)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2006 yılında Toplam gelirler içindeki Vergi Gelirlerinin Payı % 81,6 , Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirlerinin Payı % 4,5, Alınan Bağışlar ve Yardımlar İle Özel

Gelirlerin Payı % 1,3, Faizler, Paylar ve Cezaların Payı % 11,5, Sermaye Gelirlerinin Payı % 1,1'dir.

2009 yılında Toplam gelirler içindeki Vergi Gelirlerinin Payı %82,7 , Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirlerinin Payı % 4,8, Alınan Bağışlar ve Yardımlar İle Özel Gelirlerin Payı % 0,4 Faizler, Paylar ve Cezaların Payı % 11,1, Sermaye Gelirlerinin Payı % 1,0, Alacaklardan Tahsilatın Payı % 0,1'dir.

Toplam gelirler içindeki en büyük payı vergi gelirleri, en düşük payı ise; alacaklardan tahsilat payı oluşturmaktadır.

Gelir Türlerinin Bütçe Gelirleri İçindeki Payı (2000-2009)

Aşağıdaki tablo da Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2000-2003) bulunmaktadır.

	Gelirden Alınan Vergiler	Servetten Alınan Vergiler	Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	Dış Ticaretten Alınan Vergiler	Kaldırılan Vergi Artukları	Toplam
2000	39,6	1,3	42,9	16,2	0,0	100,0
2001	39,4	1,1	45,6	14,0	0,0	100,0
2002	32,4	1,2	50,4	15,9	0,0	100,0
2003	30,5	2,5	52,1	14,9	0,0	100,0

Tablo 36: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2000-2003)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2000 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı %42,9 ile Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler oluşturmaktadır. Bunu %39,6 ile gelirden alınan vergiler takip etmektedir. Dış ticaretten alınan vergiler %16,2, servetten alınan vergiler ise %1,3 tür. 2003 yılında ise %52,1 ile Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler oluşturmaktadır. Bunu %30,5 ile gelirden alınan vergiler takip etmektedir. Dış ticaretten alınan vergiler %14,9, servetten alınan vergiler ise %2,5 tür.

Aşağıdaki tablo da Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2004-2009) bulunmaktadır.

								(Milyon TL)
	Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	Dahilde Alınan Mal ve hizmet Vergileri	Uluslararası Ticarete Muamelelerden Alınan Vergiler	Damga Vergisi	Harçlar	Başka yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	Toplam
2004	31.765	1.597	43.551	18.868	2.198	2.530	-136	100.373
2005	36.537	2.627	52.773	21.826	2.552	3.280	33	119.628
2006	40.141	3.117	59.408	27.563	3.149	3.958	144	137.480
2007	48.198	3.645	63.590	28.970	3.642	4.744	46	152.835
2008	54.935	4.088	67.258	32.781	3.945	5.050	51	168.109
2009	56.469	4.664	73.136	28.651	4.169	4.755	596	172.440

Tablo 37: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2004-2009)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2004 yılında gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler 31.765 milyon TL, mülkiyet üzerinden alınan vergiler 1.597 milyon TL, dahilde alınan mal ve hizmet vergileri 43.551, uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler 18.868 milyon TL, damga vergisi 2.198 milyon TL, harçlar 2.198 milyon TL, başka yerde sınıflandırılmayan diğer vergiler -136 milyon TL ve toplamda 100.373 milyon TL'dir.

2009 yılında ise gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler 56.469 milyon TL, mülkiyet üzerinden alınan vergiler 4.664 milyon TL, dahilde alınan mal ve hizmet vergileri 73.136, uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler 28.651 milyon TL, damga vergisi 4.169 milyon TL, harçlar 4.755 milyon TL, başka yerde sınıflandırılmayan diğer vergiler 596 milyon TL ve toplamda 172.440 milyon TL'dir.

Aşağıdaki tablo da Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle Dağılımı (2004-2009) bulunmaktadır.

	Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	Damga Vergisi	Harçlar	Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	Toplam
2004	31,65	1,59	43,39	18,80	2,19	2,52	-0,14	100,00
2005	30,54	2,20	44,11	18,24	2,13	2,74	0,03	100,00
2006	29,20	2,27	43,21	20,05	2,29	2,88	0,11	100,00
2007	31,54	2,39	41,61	18,96	2,38	3,10	0,03	100,00
2008	32,68	2,43	40,01	19,50	2,35	3,00	0,03	100,00
2009	32,75	2,70	42,41	16,62	2,42	2,76	0,35	100,00

Tablo 38: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (2004-2009)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre; 2004 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı % 43,39 ile Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler oluşturmaktadır. Bunu %31,65 ile gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler takip etmektedir. Uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler % 18,80, harçlar % 2,52, damga vergisi ise % 2,19 tür. Mülkiyet üzerinden alınan vergiler % 1,59 dur.

2009 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı %42,41 ile Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler oluşturmaktadır. Bunu %32,75 ile gelirden alınan vergiler takip etmektedir. Uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler % 16,62, damga vergisi ise % 2, 42 tür. Mülkiyet üzerinden alınan vergiler %2,70'dir.

Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerin payının en yüksek olduğu yıl 2009, en düşük olduğu yıl ise 2006 yılıdır. Mülkiyet üzerinden alınan vergilerin payının en yüksek olduğu yıl 2009, en düşük olduğu yıl ise 2004, Dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinin payının en yüksek olduğu yıl 2005 , en düşük olduğu yıl ise 2008, Uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergilerin vergilerin payının en yüksek olduğu yıl 2006, en düşük olduğu yıl ise 2009, damga vergisinin payının en yüksek olduğu yıl 2009, en düşük olduğu yıl ise 2005, harçlar üzerinden alınan vergilerin payının en yüksek olduğu yıl 2007, en düşük olduğu yıl ise 2004, Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergilerin payının en yüksek olduğu yıl 2006, en düşük olduğu yıl ise 2004 yılıdır.

Aşağıdaki tablo da Türkiye'de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/ Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (2000-2009) (Milyar TL) bulunmaktadır.

					(Milyar TL)
	Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler	Vergi Gelirleri Toplamı	Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)	
				Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler
2000	15.653.736,0	10.849.962,0	26.503.698,0	59,1	40,9
2001	23.655.009,0	16.080.919,0	39.735.928,0	59,5	40,5
2002	39.554.370,0	20.077.498,0	59.631.868,0	66,3	33,7
2003	56.508.070,0	27.808.099,0	84.316.169,0	67,0	33,0
2004	62.080,1	27.996,7	90.076,9	68,9	31,1
2005	74.256,4	32.672,8	106.929,2	69,4	30,6
2006	94.222,4	43.257,9	137.480,3	68,5	31,5
2007	100.991,5	51.843,6	152.835,1	66,1	33,9
2008	109.085,9	59.023,1	168.109,0	64,9	35,1
2009	111.307,8	61.132,7	172.440,4	64,5	35,5

Tablo 39: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (2000-2009)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Bütçe Gelirleri Tabloya göre; 2000 yılında dolaylı vergiler 15.653.736,0 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)59,1 dur. Dolaysız vergiler ise 10.849.962,0 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)40,9 dir. 2005 yılında dolaylı vergiler 74.256,4 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)69,4 dur. Dolaysız vergiler ise 32.672,8 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)30,6 dir. 2009 yılında dolaylı vergiler 111.307,8 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)64,5 dur. Dolaysız vergiler ise 172.440,4 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)35,5 dir.

Dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2005, en düşük olduğu yıl ise; 2000 yılıdır. Dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2000, en düşük olduğu yıl ise; 2005 yılıdır.

Aşağıdaki tablo da Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL) bulunmaktadır.

Yıllar	Vergi Gelirleri Tahsilatı	Gelir Vergisi Tahsilatı	Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Kurumlar Vergisi Tahsilatı	Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Toplam K.D.V. Tahsilatı (Dahilde + İthalde)	Vergigelirleri İçindeki Payı (%)
2000	26.503.698	6.212.977	23,4	2.356.787	8,9	8.379.554	31,6
2001	39.735.928	11.579.424	29,1	3.675.665	9,3	12.438.860	31,3
2002	59.631.868	13.717.660	23,0	5.575.495	9,3	20.400.201	34,2
2003	84.316.169	17.063.761	20,2	8.645.345	10,3	27.031.099	32,1
2004	101.038.904	19.689.593	19,5	9.619.359	9,5	34.325.208	34,0
2005	131.948.778	26.849.808	20,3	13.583.291	10,3	42.263.650	32,0
2006	151.271.701	31.727.644	21,0	12.447.354	8,2	50.723.560	33,5
2007	171.098.466	38.061.543	22,2	15.718.474	9,2	55.461.123	32,4
2008	189.980.827	44.430.339	23,4	18.658.195	9,8	60.066.230	31,6
2009	196.313.308	46.018.360	23,4	20.701.805	10,5	60.169.248	30,6

Tablo 40: Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Bin TL)

Kaynak: Gelir idaresi Başkanlığı

Tabloya göre; 2000 yılında vergi gelirleri tahsilatı 26.503.698 bin TL'dir. Gelir vergisi tahsilatı 6.212.977 bin TL vergi gelirleri içindeki payı (%)23,4 dir. Kurumlar vergisi tahsilatı 2.356.787 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)8,9. Toplam KDV tahsilatı 8.379.554 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)31,6 dir. 2009 yılında vergi gelirleri tahsilatı 196.313.308 bin TL'dir. Gelir vergisi tahsilatı 46.018.360 bin TL vergi gelirleri içindeki payı (%)23,4 dir. Kurumlar vergisi tahsilatı 20.701.805 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)10,5. Toplam KDV tahsilatı 60.169.248 bin TL'dir. Vergi gelirleri içindeki payı (%)30,6 dir.

Gelir vergisi tahsilatının vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl 2001, en düşük olduğu yıl 2004 yılıdır. Kurumlar vergisi tahsilatının vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl 2009, en düşük olduğu yıl 2006 yılıdır. Toplam KDV tahsilatının vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl 2009 yılıdır.

3.2.3.3. Türkiye' de 2000- 2009 Dönemi Bütçe Dengesi

Aşağıdaki tablo da Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2000-2005) (Milyon TL) ve Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2006-2009) bulunmaktadır.

Yıllar	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	Bütçe Gelirleri (Milyon TL)	Bütçe Dengesi (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin GSYH'a Oranı (%)	Bütçe Gelirlerin GSYH'a Oranı (%)	Bütçe Dengesinin GSYH'a Oranı (%)
2000	46.705.028.674	33.440.143.000	-13.264.885.674	166.658.021.460	28,02	20,07	-7,96
2001	80.579.064.758	51.542.970.000	-29.036.094.758	240.224.083.050	33,54	21,46	-12,09
2002	115.682.349.519	75.592.324.000	-40.090.025.519	350.476.089.498	33,01	21,57	-11,44
2003	140.454.842.223	100.250.427.000	-40.204.415.223	454.780.659.396	30,88	22,04	-8,84
2004	141.020.859.433	110.720.859.000	-30.300.000.433	559.033.025.861	25,23	19,81	-5,42
2005	146.097.573.179	137.980.944.000	-8.116.629.179	648.931.711.812	22,51	21,26	-1,25

Tablo 41: Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2000-2005)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (1975-2005)

Tabloya göre; 2000 yılında Bütçe Giderleri 46.705.028.674 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 33.440.143.000 Milyon TL, Bütçe Dengesi -13.264.885.674 Milyon TL'dir. GSYH 166.658.021.460 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 28,02, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 20,07, Bütçe Dengesinin GSYH'a Oranı % -7,96'dır.

2005 yılında ise; Bütçe Giderleri 146.097.573.179 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 137.980.944.000 Milyon TL, Bütçe Dengesi -8.116.629.179 Milyon TL'dir. GSYH 648.931.711.812 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 22,51, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 21,26 , Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % -1,25'tir.

Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2001, en düşük olduğu yıl 2005 yılıdır. Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2003, en düşük olduğu yıl 2000 yılıdır. Bütçe Dengesinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2001, en düşük olduğu yıl 2003 yılıdır.

Aşağıdaki tabloda Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2006-2009) bulunmaktadır.

Yıllar	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	Bütçe Gelirleri (Milyon TL)	Bütçe Dengesi (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin GSYH'a Oranı (%)	Bütçe Gelirlerinin GSYH'a Oranı (%)	Bütçe Dengesinin GSYH'a Oranı (%)
2006	178.126	173.483	-4.643	795.757	22,38	21,80	-0,58
2007	204.068	190.360	-13.708	887.714	22,99	21,44	-1,54
2008	227.031	209.598	-17.432	1.002.756	22,64	20,90	-1,74
2009	268.219	215.458	-52.761	1.006.372	26,65	21,41	-5,24

Tablo 42: Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2006-2009)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2006-2022)

Tabloya göre; 2006 yılında Bütçe Giderleri 178.126 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 173.483 Milyon TL, Bütçe Dengesi -4.643 Milyon TL dir. GSYH 795.757 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı %22,38 , Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 21,80, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % -0,58'dir.

2009 yılında Bütçe Giderleri 268.219 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 215.458 Milyon TL, Bütçe Dengesi -52.761 Milyon TL, GSYH 1.006.372 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı %26,65 , Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 21,41, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % -5,24'tür.

Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2009, en düşük olduğu yıl 2006 yılıdır. Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2006, en düşük olduğu yıl 2008 yılıdır. Bütçe Dengesinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2006, en düşük olduğu yıl 2009 yılıdır.

3.2.3.4. Türkiye'de 2000-2009 Dönemi Borçlanma Politikası

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH'ye Oranı (%) bulunmaktadır.

	Milyon TL			GSYH'ye oran (%)			GSYH
	İç Borçlar	Dış Borçlar	Toplam	İç Borçlar	Dış Borçlar	Toplam	
2000	36.421	27.347	63.767	21,3	16,0	37,4	170.666,7
2001	122.157	56.022	178.180	49,8	22,8	72,6	245.428,8
2002	149.870	93.242	243.111	41,7	25,9	67,7	359.358,9
2003	194.387	88.847	283.234	41,5	19,0	60,5	468.015,1
2004	224.483	92.489	316.972	38,9	16,0	54,9	577.023,5
2005	244.782	87.157	331.939	36,3	12,9	49,3	673.702,9
2006	251.470	94.032	345.502	31,9	11,9	43,8	789.227,6
2007	255.310	78.552	333.862	29,0	8,9	37,9	880.460,9
2008	274.827	106.002	380.830	27,6	10,7	38,3	994.782,9
2009	330.005	112.044	442.049	33,0	11,2	44,2	999.191,8

Tablo 43: Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH'ye Oranı (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu Finansmanı İstatistikleri

Tabloya göre; 2000 yılında iç borçlar 36.421 milyon TL, GSYH ya oranı %21,3 dir. Dış Borçlar ise 27.347 milyon TL, GSYH ya oranı %16,0 tir. 2009 yılında iç borçlar 330.005 milyon TL, GSYH ya oranı %33,0 dir. Dış Borçlar ise 112.044 milyon TL, GSYH ya oranı %11,2 tir.

İç Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2001, en düşük olduğu yıl ise 2000 yılıdır. Dış Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl ise; 2007 yılıdır. Toplam Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2001 yılı, en düşük olduğu yıl ise; 2000 yılıdır.

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) bulunmaktadır.

	Hazine Bonosu (I)	Devlet Tahvili	Uluslararası Tahvil	Toplam Tahvil (II)	Kredi (III)(1)	Toplam Stok (I+II+III)
2000	2.058	34.363	14.093	48.456	13.253	63.767
2001	20.029	102.128	29.082	131.210	26.940	178.180
2002	37.020	112.850	37.896	150.746	55.345	243.111
2003	25.413	168.974	37.535	206.509	51.312	283.234
2004	30.272	194.211	40.093	234.303	52.397	316.972
2005	17.818	226.964	42.553	269.517	44.604	331.939
2006	9.594	241.876	51.336	293.213	42.696	345.502
2007	6.134	249.176	45.342	294.518	33.210	333.862
2008	13.978	260.849	59.122	319.971	46.880	380.830
2009	14.036	315.969	61.881	377.850	50.163	442.049

Tablo 44: Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tabloya göre; 2000 yılında Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) Hazine Bonosu 2.058 milyon TL, Devlet Tahvili 34.363 milyon TL, Uluslararası Tahvil 14.093 Milyon TL, Toplam Tahvil 48.456 milyon TL, Kredi 13.253 Milyon TL, Toplam borç stoku 63.767 Milyon TL dir. 2009 yılında Hazine Bonosu 14.036 milyon TL, Devlet Tahvili 315.969 milyon TL, Uluslararası Tahvil 61.881 Milyon TL, Toplam Tahvil 377.850 milyon TL, Kredi Milyon 50.163 TL, Toplam borç stoku 442.049 Milyon TL dir.

3.3. Türkiye’de 2010-2023 Dönemi

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de 2010-2023 Dönemi incelenecektir.

3.3.1. Seçime İlişkin Temel Veriler Hakkında Bilgiler

Aşağıdaki tabloda Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2010-2023) hakkında bilgi verilmiştir.

Seçim Tarihi	Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	İlk Üç Parti ve Oy Oranları
12 Haziran 2011	52.806.322	83,16	Adalet ve Kalkınma Partisi 21.399.082 (%49,83, Cumhuriyet Halk Partisi 11.155.972 (%25,98, Milliyetçi Hareket Partisi 5.585.513 (%13,01
7 Haziran 2015	56.608.817	83,92	Adalet ve Kalkınma Partisi 18.867.411 (%40,87, Cumhuriyet Halk Partisi 11.518.139 (%24,95, Milliyetçi Hareket Partisi 7.520.006 (%16,29
1 Kasım 2015	56.949.009	85,23	Adalet ve Kalkınma Partisi 23.681.926 (%) 49,50, Cumhuriyet Halk Partisi 12.111.812 (%25,32, Milliyetçi Hareket Partisi 5.694.136 (%11,90
24 Haziran 2018	59.367.469	86,22	Adalet ve Kalkınma Partisi 21.338.693 (%42,56, Cumhuriyet Halk Partisi 11.354.190 (%22,65, Halkların Demokratik Partisi 5.867.302 (%11,70

Tablo 45: Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları (2010-2023)

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu

12 Haziran 2011 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 52.806.322 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 21.399.082 (%49,83, Cumhuriyet Halk Partisi 11.155.972 (%25,98, Milliyetçi Hareket Partisi 5.585.513 (%13,01 dir.

7 Haziran 2015 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 56.608.817 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 18.867.411 (%40,87, Cumhuriyet Halk Partisi 11.518.139 (%24,95, Milliyetçi Hareket Partisi 7.520.006 (%16,29 dur.

1 Kasım 2015 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 56.949.009 dur. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 23.681.926 (%) 49,50, Cumhuriyet Halk Partisi 12.111.812 (%25,32, Milliyetçi Hareket Partisi 5.694.136 (%11,90 dur.

24 Haziran 2018 tarihinde kayıtlı seçmen sayısı 59.367.469 dur. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 21.338.693 (%42,56, Cumhuriyet Halk Partisi 11.354.190 (%22,65, Halkların Demokratik Partisi 5.867.302 (%11,70 dir.

Aşağıdaki tabloda Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim sonuçları) hakkında bilgi verilmiştir.

Seçim Tarihi	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	İlk Üç Parti ve Oy Oranları
30 Mart 2014 Büyükşehir Belediye baş.	40.727.194	36.440.968	89.48	Adalet ve Kalkınma Partisi 15.898.025 (%)45.54, Cumhuriyet Halk Partisi 10.835.876 (%)31.04, Milliyetçi Hareket Partisi 4.764.833 (%)13.65
30 Mart 2014 Belediye başkanlığı	48.724.241	43.459.938	89.2	Adalet ve Kalkınma Partisi 17.952.504 (%)43,13, Cumhuriyet Halk Partisi 11.008.961 (%),26,45, Milliyetçi Hareket Partisi 7.391.458 (%)17,76
31 Mart 2019 Büyükşehir Belediye baş.	33.651.741	28.498.346	84.69	Adalet ve Kalkınma Partisi 12.064.924 (%),44,06, Cumhuriyet Halk Partisi 7.979.740 (%)29,14 İyi Parti 2.607.640 (%)9,52
31 Mart 2019 Belediye başkanlığı.	53.169.212	44.860.777	84.37	Adalet ve Kalkınma Partisi 18.368.421 (%), 42,55, Cumhuriyet Halk Partisi 12.868.053 (%)29,81, İyi Parti 3.351.438 (%)7,76
23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı yenileme seçimi	10.560.963	8.925.166	84,51	Cumhuriyet Halk Partisi 4.742.082 (%)54,22, Adalet ve Kalkınma Partisi 3.936.068 (%) 45,00, Saadet Partisi 47.832 (%) 0,55

Tablo 46: Mahalli İdareler Genel Seçimi Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları)

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu

30 Mart 2014 Büyükşehir Belediye başkanlığı seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 40.727.194 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 15.898.025 (%)45.54, Cumhuriyet Halk Partisi 10.835.876 (%)31.04, Milliyetçi Hareket Partisi 4.764.833 (%)13.65 dir.

30 Mart 2014 Belediye başkanlığı seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 48.724.241 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 17.952.504 (%)43,13, Cumhuriyet Halk Partisi 11.008.961 (%),26,45, Milliyetçi Hareket Partisi 7.391.458 (%)17,76 dir.

31 Mart 2019 Büyükşehir Belediye başkanlığı seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 33.651.741 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 12.064.924 (%),44,06, Cumhuriyet Halk Partisi 7.979.740 (%),29,14 İyi Parti 2.607.640 (%),9,52 dir.

31 Mart 2019 Belediye başkanlığı seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 53.169.212 dir. İlk üç parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi 18.368.421 (%), 42,55, Cumhuriyet Halk Partisi 12.868.053 (%),29,81, İyi Parti 3.351.438 (%),7,76 dir.

23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı yenileme seçiminde kayıtlı seçmen sayısı 10.560.963 dir. İlk üç parti ise Cumhuriyet Halk Partisi 4.742.082 (%),54,22, Adalet ve Kalkınma Partisi 3.936.068 (%), 45,00, Saadet Partisi 47.832 (%),0,55 dir.

3.3.2. Ekonomik Gelişmeler Hakkında Bilgiler

Türkiye’de 2010-2023 dönemi incelendiğinde aşağıdaki ekonomik gelişmeler meydana gelmiştir (Onbirinci Kalkınma Planı 2019-2023, s.19- 27 ve On ikinci Kalkınma Planı 2024-2028, s.31-42);

2008 yılında yaşanan finansal krizden Türkiye ekonomisi, alınan tedbirler sayesinde daha az etkilenmiş kriz sonrasında hızlı bir toparlanma sürecine girmiştir.

Büyüme oranı ortalama yıllık % 4,9 olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına milli gelir, 2018 yılında AB ortalamasının % 64,6’sına ulaşmıştır. GSYH 2014-2018 döneminde büyümesine harcamalar yönüyle tüm alt bileşenler pozitif katkı sağlamıştır. Büyüme ortalama % 4,9 oranında gerçekleşmiştir. Büyümeye net mal ve hizmet ihracatı 1 puan katkı sağlarken, sabit sermaye yatırımları 1,3 puan ve tüketimin katkısı 3 puan olmuştur. Hizmetler ve Sanayi sektörlerinin GSYH içerisindeki payları yıllar itibarıyla artış görülmüştür. Tarım sektörünün payında ise düşme görülmektedir. 2018 yılı itibarıyla tarım sektörünün GSYH içindeki payı % 5, sanayi sektörünün GSYH içindeki payı %8 ve hizmetler sektörlerinin GSYH içerisindeki payları % 22,2 ‘dir.

İşsizlik oranı 2013 yılında işsizlik oranı % 9 iken, sonraki yıllarda özellikle kadınlar olmak üzere işgücüne katılım oranlarında artışlar görülmektedir.2018 yılında %11’e yükselmiştir. 2014–2018 döneminde istihdam teşvikleri ve işgücü piyasasında uygulanan programların etkisiyle toplam istihdam oranında % 3,2’lik bir artış gerçekleşmiştir. kayıt dışı istihdam oranında azalma görülmüş özellikle tarım dışı sektörlerde azalmaya rastlanmıştır; asgari ücrette büyük ölçüde artışlar sağlanmıştır. Ortalama fiili çalışma

sürelerinde de azalma meydana gelmiştir. Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla işgücüne katılım oranı %53,1 seviyesinde olan kadınlarda % 35,1, erkeklerde ise % 71,4 olmuştur. 2019-2022 döneminde toplam net ilave 2 milyon 61 bin istihdam oluşturulmuş ve istihdam düzeyi 30 milyon 752 bin kişi ile tarihi yüksek seviyesine ulaşmıştır. istihdamdaki kayıplar salgın döneminde alınan tedbirlerle sınırlı sayıda olmuştur, sonrasında hızlı bir toparlanma sürecine girilmiştir. 2023 yılında Kahramanmaraş deprem felaketi ile işgücü piyasalarında tedbirler alınmış bu tedbirleirn uygulamaya konulmasıyla birlikte istihdam kaybının sınırlı düzeyde kalmasına gayret edilmiştir.

Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış hızı ortalama % 10,4 değerinde gerçekleşmiştir. Döviz kurunda değer kaybı yaşanması nedeniyle TL cinsi ithal fiyatlarda artış görülmüş, gıda fiyatlarındaki yüksek artış oranları enflasyonun hedefin üzerinde seyretmesine sebep olmuştur. küresel salgının görülmesiyle birlikte piyasalarda oluşan arz-talep dengesizliği ve sonrasında ekonomiyi canlandırmak niyetiyle uygulamaya konulan genişletici maliye ve para politikaları enflasyonun yükselmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte iklim değişikliği ve Ukrayna-Rusya savaşı gibi durumlar başta özellikle enerji ve gıda fiyatlarında olmak üzere küresel enflasyonist dalganın gücünü artırmıştır.Yurt içinde döviz kurlarında gözlenen dalgalanmaların artmasıyla Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış oranları tahmin edilen seviyelerin üzerine çıkmıştır. 2019-2022 döneminde yıllık ortalama tüketici fiyatları artış hızı %29,8 olmuştur.

2014-2015 döneminde sıkı maliye politikası uygulanmış, 2016 yılının son döneminden itibaren aktif maliye politikası uygulanmıştır. Primlerin ertelenmesi, vergilerde kolaylıklar sağlanması, işletmelerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması gibi sağlanan kolaylıklarla yurt içi talep desteklenerek, ekonominin canlanması hedeflenmiştir. 2018 yılının ortasından itibaren ekonomi dengelenme sürecine girmiştir. kamuda fiyat istikrarını destekleyen ve mali disiplini ön plana alan maliye politikaları önem kazanmıştır. 2018 yılında borç stokunun GSYH içindeki payı %30,4 olmuştur.

Sanayi sektörünün GSYH içerisindeki payında yıllar itibarıyla artış görülürken, hizmetler sektörünün GSYH içerisindeki payında azalma görülmüştür. 2022 yılı itibarıyla tarım, sektörünün GSYH içerisindeki payı % 6,5 sanayi sektörünün GSYH içerisindeki payı %26,4 ve hizmetler sektörünün GSYH içerisindeki payı % 56,6’dır.

İmalat sanayii üretimi 2014-2018 döneminde yıllık ortalama % 5,3 oranında artmıştır. 2018 yılında ülkemiz, imalat sanayii toplam katma değer üretimi açısından Avrupa'da 5'inci dünyada 13'üncü sırada yer almıştır.

2020 yılında küresel salgının ortaya çıkmasıyla birlikte; başta tedarik zincirleri olmak üzere, üretim, ticaret kanalları, istihdam gibi birçok sektörü olumsuz olarak etkilemiştir. arz ve talep şoku ekonomide birlikt yaşanmıştır. Salgın nedeniyle kısmi kapanmalar ve sosyal hareketliliği kısıtlayıcı tedbirler uygulanmıştır. Bu tedbirler sonucunda ekonomik faaliyetler düşük kapasiteyle çalışılmış yada durdurulmuştur. Bu durum üretimi olumsuz etkilemesine rağmen, normalleşme adımlarıyla Türkiye ekonomisi güçlü bir toparlanma sağlamıştır. Salgın sebebiyle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de mali piyasalara yönelik birçok tedbirler alınmıştır. Bu dönemde, kredi kanallarının açık kalmasına ve hanehalkı ile şirketlerin finansal yükümlülüklerini ertelemeye yönelik tedbirlerle mali piyasalar desteklenmiştir.

2022 yılında Ukrayna ve Rusya arasında başlayan savaş bölgesel değer zincirlerinde aksamaya neden olmuştur. Enerji ve gıda başta olmak üzere emtia fiyatları yükselmiştir. Bu durum global ölçekte risklerin ve belirsizliklerin artmasına neden olmuştur. Türkiye, Ukrayna-Rusya savaşı sonrasında da ihracattaki bölgesel kayıpların telafisinde ön plana çıkmış ve dış talepte olan artış sebebiyle ihracat performansını artırmıştır. 2022 yılında % 5,5 oranında büyüme gerçekleşmiştir.

2023 yılında Şubat ayında yaşanan Hatay ve Kahramanmaraş depremleri, çok sayıda can kaybına neden olmuştur. Bu felaket ekonomik aktiviteyi de olumsuz etkilemiştir. Bölge ekonomisinde sürükleyici olan hizmet ve sanayi sektörlerine yönelik zayıf görünüme ek olarak bölgede kültür turizmi ve ihracat gelirlerinde azalma yaşanmıştır. Depremin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla, GSYH'ya katkısı yaklaşık % 10 olan bölgeye ekonomik ve beşeri kaynaklar hızla yönlendirilmiştir. Bölge ekonomisinin canlandırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Bu dönemde yaşanan Covid-19 küresel salgını, enflasyonda ve döviz kurunda ortaya çıkan artışlar, Ukrayna-Rusya savaşı, emtia fiyatlarındaki yaşanan artışlar, Hatay ve Kahramanmaraş depremlerinin yol açtığı hasarın giderilmesine yönelik harcamalar ve alınan tedbirler, emekli aylıklarına ilişkin düzenlemeler , personel giderleri vb. durumlar nedeniyle kamu mali dengeleri olumsuz etkilenmiştir. 2019-2022 yılları arasında bu olumsuz gelişmelerin etkisiyle, merkezi yönetim bütçe açığı GSYH'ya oranı % 2,5,

kamu kesimi borçlanma gereği ise % 3,0 olmuştur. Faiz giderleri hariç genel devlet açığının GSYH'ya oranı % 0,1 olmuştur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ortalamalarının ve Maastricht kriterinin oldukça altında olan AB tanımlı genel yönetim borç stokunun GSYH içindeki payı ise 2022 yılında yüzde 31,7 olarak gerçekleşmiştir.

3.3.3. Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları

Çalışmanın bu bölümünde Merkezi Yönetim de Uygulanan Maliye Politikaları hakkında bilgi verilecektir.

3.3.3.1. Türkiye'de 2010-2023 Dönemi Harcama Politikası

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de 2010-2023 Dönemi Harcama politikası hakkında bilgi verilecektir.

Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin GSYH' ya Oranı (2010-2023)

Aşağıdaki tablo da Türkiye'de bütçe giderleri ve bütçe giderlerinin / GSYH 'ya oranı gösterilmektedir.

	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin / GSYH %
2010	294.359	1.160.014	25,38
2011	314.607	1.394.477	22,56
2012	361.887	1.569.672	23,05
2013	408.225	1.809.713	22,56
2014	448.752	2.044.466	21,95
2015	506.305	2.338.647	21,65
2016	584.071	2.608.526	22,39
2017	678.269	3.110.650	21,80
2018	830.809	3.758.316	22,11
2019	1.000.027	4.320.191	23,15
2020	1.203.737	5.048.568	23,8
2021	1.603.545	7.256.142	22,1
2022	2.942.748	15.011.776	19,6
2023	6.585.456	26.276.307	25,06

Tablo 47: Türkiye'de Bütçe Giderleri ve Bütçe Giderlerinin/ GSYH 'ya Oranı

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2010 yılında bütçe giderleri 294.359 Milyon TL, GSYH 1.160.014 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %25,38 tür. 2015 yılında bütçe giderleri 506.305 Milyon TL, GSYH 2.338.647 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %21,65 tür. 2019 yılında bütçe giderleri 1.000.027 Milyon TL, GSYH 4.320.191 Milyon TL ve Bütçe

giderlerinin / GSYH oranı %23,15 tür. 2023 yılında ise; bütçe giderleri 6.585.456 Milyon TL, GSYH 26.276.307 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı 25,06'dır.

Bütçe giderlerinin / GSYH oranı en yüksek olduğu yıl 2010 yılı, en düşük olduğu yıl ise; 2022 yılıdır.

Bütçe Harcamalarının Ekonomik Tasnifi

Aşağıdaki tablo da Türkiye’de Bütçe Harcamalarının Ekonomik Tasnife Göre Dağılımı (2010-2022) (%) görülmektedir.

	Personel Giderleri	Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Borç Verme	Yedek Ödenekler	Faiz Harcamaları	Toplam
2010	5,37	0,95	2,52	8,78	2,24	0,58	0,76	0,00	4,16	25,38
2011	5,23	0,92	2,35	7,92	2,22	0,48	0,41	0,00	3,03	22,56
2012	5,51	0,94	2,10	8,25	2,19	0,38	0,61	0,00	3,08	23,05
2013	5,32	0,90	2,01	8,22	2,42	0,42	0,50	0,00	2,76	22,56
2014	5,40	0,93	2,00	7,94	2,36	0,38	0,52	0,00	2,44	21,95
2015	5,35	0,90	1,95	7,81	2,45	0,45	0,48	0,00	2,27	21,65
2016	5,71	0,95	2,07	8,62	2,29	0,34	0,49	0,00	1,93	22,39
2017	5,21	0,88	2,04	8,71	2,28	0,43	0,43	0,00	1,82	21,80
2018	5,35	0,91	1,91	8,59	2,35	0,45	0,58	0,00	1,97	22,11
2019	5,78	1,00	1,95	9,27	1,87	0,38	0,59	0,00	2,31	23,15
2020	5,7	1,0	1,9	9,9	1,9	0,3	0,6	0,0	2,7	23,8
2021	4,8	0,8	1,8	8,6	1,8	0,4	1,4	0,0	2,5	22,1
2022	4,1	0,6	1,7	7,5	1,8	0,3	1,4	0,0	2,1	19,6

Tablo 48: Türkiye’de Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin GSYH’ye Oranları (2010-2022) (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2010 yılında toplam harcamalar içindeki yüzdelik payı Personel Giderleri %5,37 Sosyal Güv. Kur. Devlet Prim %0,95, Mal ve Hizmet Alımları %2,52, Cari Transferler %8,78, Sermaye Giderleri %2,24, Sermaye Transferleri %0,58, Borç Verme %0,76, Yedek Ödenekler %0,00, Faiz Harcamaları %4,16 dır. 2019 yılında ise toplam harcamalar içindeki yüzdelik payı Personel Giderleri %5,78 Sosyal Güv.Kur. Devlet Prim %1,00, Mal ve Hizmet Alımları %1,95, Cari Transferler %9,27, Sermaye Giderleri %1,87, Sermaye Transferleri %0,38, Borç Verme%0,59, Yedek Ödenekler %0,00, Faiz Harcamaları %2,31 dir. 2022 yılında ise toplam harcamalar içindeki yüzdelik payı Personel Giderlerinin % 4,1, Sosyal Güv.Kur. Devlet Prim % 0,6 , Mal ve Hizmet Alımları % 1,7, Cari Transferler %7,5, Sermaye Giderleri % 1,8, Sermaye Transferleri % 0,3, Borç Verme %1,4, Faiz Harcamaları % 2,1’dir.

Personel Giderlerinin toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2019, en düşük yılı ise 2022 yılıdır. Sosyal Güv. Kur. Devlet Primlerinin toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2019, en düşük yılı ise 2022 yılıdır. Mal ve Hizmet Alımlarının toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2010 , en düşük yılı ise 2022 yılıdır. Cari Transferlerin toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2019 , en düşük yılı ise 2022 yılıdır. Sermaye Giderlerinin toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2015 , en düşük yılı ise 2021 ve 2022 yılıdır. Sermaye Transferlerinin toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2010 , en düşük yılı ise 2020 ve 2022 yılıdır. Borç Vermenin toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2021 ve 2022 , en düşük yılı ise 2011 yılıdır. Faiz Harcamalarının toplam harcamalar içindeki yüzdeler en yüksek yılı 2010 , en düşük yılı ise 2017 yılıdır.

3.3.3.2. Türkiye’de 2010-2023 Dönemi Gelir Politikaları

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri (Milyon TL) ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı (%) yer almaktadır.

Yıllar	Vergi gelirleri	Teşebbüs ve mülkiyet gelirleri	Alınan bağışlar ve yardımlar ile özel gelirler	Faizler, paylar ve cezalar	Sermaye gelirleri	Alacaklardan tahsilat	Toplam gelir	Genel bütçe gelirlerinin gsyh’ya oranı (%)
2010	210.560	9.804	966	21.114	3.376	232	246.051	21,1
2011	253.809	9.063	1.068	19.739	2.530	344	286.554	20,4
2012	278.751	13.976	1.577	22.588	2.049	1.336	320.277	20,3
2013	326.169	14.312	1.096	23.651	10.105	231	375.564	20,6
2014	352.514	16.125	1.281	28.302	9.549	905	408.676	19,9
2015	407.818	19.662	1.241	26.560	7.933	974	464.188	19,7
2016	459.002	23.748	1.122	34.910	12.828	1.594	533.203	20,3
2017	536.617	19.762	1.373	35.560	11.680	2.145	607.138	19,4
2018	621.536	26.128	1.190	71.848	7.809	551	729.063	19,4
2019	673.860	93.718	6.993	69.204	7.107	1.525	852.408	19,7
2020	833.251	60.216	8.346	94.501	7.535	1.169	1.005.018	19,9
2021	1.164.988	55.543	11.293	128.731	8.814	1.362	1.370.732	18,9
2022	2.353.438	104.705	28.000	246.676	12.357	2.583	2.747.758	18,3

Tablo 49: Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri (Milyon TL) ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2010 yılında vergi gelirleri 210.560 Milyon TL, Teşebbüs Ve Mülkiyet Gelirleri 9.804 Milyon TL, Alınan Bağışlar Ve Yardımlar İle Özel Gelirler 966 Milyon TL, Faizler, Paylar Ve Cezalar 21.114 Milyon TL, Sermaye Gelirleri 3.376 Milyon TL, Alacaklardan Tahsilat 232 Milyon TL, Toplam Gelir 246.051 Milyon TL, Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı % 21,1

2016 yılında vergi gelirleri 459.002 Milyon TL, Teşebbüs Ve Mülkiyet Gelirleri 23.748 Milyon TL, Alınan Bağışlar Ve Yardımlar İle Özel Gelirler 1.122 Milyon TL, Faizler, Paylar Ve Cezalar 34.910 Milyon TL, Sermaye Gelirleri 12.828 Milyon TL, Alacaklardan Tahsilat 1.594 Milyon TL, Toplam Gelir 533.203 Milyon TL, Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı %20,3'tür.

2022 yılında vergi gelirleri 2.353.438 Milyon TL, Teşebbüs Ve Mülkiyet Gelirleri 104.705 Milyon TL, Alınan Bağışlar Ve Yardımlar İle Özel Gelirler 28.000 Milyon TL, Faizler, Paylar Ve Cezalar 246.676 Milyon TL, Sermaye Gelirleri 12.357 Milyon TL, Alacaklardan Tahsilat 2.583 Milyon TL, Toplam Gelir 2.747.758 Milyon TL, Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı %18,3 'tür.

Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl 2022 yılıdır. 2010 yılında toplam gelirler içindeki en yüksek payı vergi gelirleri en düşük payı ise alacaklardan tahsilat oluşturmaktadır. 2022 yılında da bu oran aynıdır. Toplam gelirler içindeki en yüksek payı vergi gelirleri en düşük payı ise alacaklardan tahsilat oluşturmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Genel Bütçe Gelirlerinin Alt Bileşenlerin Genel Bütçe İçindeki Payı (%) yer almaktadır.

YILLAR	VERGİ GELİRLERİ	TEŞEBBÜS VE MÜLKİYET GELİRLERİ	ALINAN BAĞIŞLAR VE YARDIMLAR İLE ÖZEL GELİRLER	FAİZLER, PAYLAR VE CEZALAR	SERMAYE GELİRLERİ	ALACAKLARDAN TAHSİLAT	TOPLAM GELİR
2010	85,6	4,0	0,4	8,6	1,4	0,1	100,0
2011	88,6	3,2	0,4	6,9	0,9	0,1	100,0
2012	87,0	4,4	0,5	7,1	0,6	-	100,0
2013	86,8	3,8	0,3	6,3	2,7	0,1	100,0
2014	86,3	3,9	0,3	6,9	2,3	0,2	100,0
2015	87,9	4,2	0,3	5,7	1,7	0,2	100,0
2016	86,1	4,5	0,2	6,5	2,4	0,3	100,0
2017	88,4	3,3	0,2	5,9	1,9	0,4	100,0
2018	85,3	3,6	0,2	9,9	1,1	0,1	100,0
2019	79,1	11,0	0,8	8,1	0,8	0,2	100,0
2020	82,9	6,0	0,8	9,4	0,7	0,1	100,0
2021	85,0	4,1	0,8	9,4	0,6	0,1	100,0
2022	85,6	3,8	1,0	9,0	0,4	0,1	100,0

Tablo 50: Genel Bütçe Gelirlerinin Alt Bileşenlerin Genel Bütçe İçindeki Payı (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2010 yılında vergi gelirlerinin payı %85,6 , Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirlerinin payı % 4,0, Alınan Bağışlar ve Yardımlar İle Özel Gelirlerin payı %0,4 Faizler, Paylar Ve Cezaların payı %, 8,6 Sermaye Gelirlerinin payı % 1,4 Alacaklardan Tahsilatın payı % 0,1'dir.

2016 yılında vergi gelirlerinin payı % 86,1, Teşebbüs Ve Mülkiyet Gelirlerinin payı %,4,5 Alınan Bağışlar ve Yardımlar İle Özel Gelirlerin payı % 0,2 Faizler, Paylar ve Cezaların payı % 6,5 Sermaye Gelirlerinin payı % 2,4 Alacaklardan Tahsilatın payı % 0,3'tür.

2022 yılında vergi gelirlerinin payı %85,6 , Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirlerinin payı %,3,8 Alınan Bağışlar ve Yardımlar İle Özel Gelirlerin payı % 1,0 Faizler, Paylar ve Cezaların payı %,9,0 Sermaye Gelirlerinin payı % 0,4 Alacaklardan Tahsilatın payı % 0,1'dir.

2010 yılında toplam gelirler içindeki en yüksek payı vergi gelirleri en düşük payı ise alacaklardan tahsilat oluşturmaktadır. 2022 yılında da bu oran aynıdır. Toplam gelirler içindeki en yüksek payı vergi gelirleri en düşük payı ise alacaklardan tahsilat oluşturmaktadır.

Gelir Türlerinin Bütçe Gelirleri İçindeki Payı (2010-2023)

Aşağıdaki tabloda Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (2010-2022) yer almaktadır.

	Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	Damga Vergisi	Harçlar	Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	Toplam
2010	29,12	2,49	43,57	18,77	2,41	3,34	0,29	100,00
2011	29,86	2,47	40,73	21,06	2,55	3,29	0,04	100,00
2012	30,68	2,51	40,84	19,84	2,64	3,46	0,03	100,00
2013	28,44	2,36	41,35	20,93	2,89	3,97	0,07	100,00
2014	30,13	2,33	40,31	20,18	2,93	4,12	0,00	100,00
2015	29,21	2,30	40,97	20,39	2,95	4,16	0,00	100,00
2016	30,41	2,31	41,68	18,79	2,92	3,88	0,00	100,00
2017	30,81	2,15	39,51	21,05	2,91	3,58	0,00	100,00
2018	35,02	2,21	34,28	22,24	2,73	3,49	0,03	100,00
2019	35,84	2,32	34,27	21,18	2,80	3,59	0,00	100,00
2020	31,7	2,1	37,8	22,3	2,5	3,7	0,0	100,00
2021	34,1	1,8	32,4	25,5	2,4	3,6	0,1	100,00
2022	36,7	1,1	28,8	28,0	1,8	3,3	0,3	100,00

Tablo 51: Vergi Gelirlerinin Konuları İtibariyle (%) Dağılımı (2010-2022)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tabloya göre; 2010 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı %43,57 ile Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler oluşturmaktadır. Bunu %29,12 ile gelirden alınan vergiler takip etmektedir. Uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler %18,77, damga vergisi ise %2,41 tür. Mülkiyet üzerinden alınan vergiler %2,49 dur. Harçlar da 3,34 dür. 2019 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı %35,84 ile gelirlerden alınan Vergiler oluşturmaktadır. Bunu %34,27 ile mal ve hizmet vergileri takip etmektedir. Uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler %21,18, damga vergisi ise %2,80 tür. Mülkiyet üzerinden alınan vergiler %2,32 dur. Harçlar da %3,59 dür.

Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerin en yüksek paya sahip olduğu yıl 2022 en düşük paya sahip olduğu yıl 2013

Mülkiyet üzerinden alınan vergilerin en yüksek paya sahip olduğu yıl 2012, en düşük paya sahip olduğu yıl 2022

Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergilerinin en yüksek paya sahip olduğu yıl 2010, en düşük paya sahip olduğu yıl 2022

Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergilerin en yüksek paya sahip olduğu yıl 2022, en düşük paya sahip olduğu yıl 2010

Damga Vergisinin en yüksek paya sahip olduğu yıl 2015, en düşük paya sahip olduğu yıl 2022

Harçların en yüksek paya sahip olduğu yıl 2015, en düşük paya sahip olduğu yıl 2011

Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergilerin en yüksek paya sahip olduğu yıl 2022 yılıdır.

Aşağıdaki tablo da Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/ Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (2010-2019) (Milyon TL) bulunmaktadır.

	Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler	Vergi Gelirleri Toplamı	(Milyon TL)	
				Vergi Gelirleri İçindeki Pay (%)	
				Dolaylı Vergiler	Dolaysız Vergiler
2010	143.995	66.566	210.560	68,4	31,6
2011	171.752	82.057	253.809	67,7	32,3
2012	186.231	92.520	278.751	66,8	33,2
2013	225.728	100.442	326.169	69,2	30,8
2014	238.093	114.422	352.514	67,5	32,5
2015	279.291	128.528	407.818	68,5	31,5
2016	308.821	150.180	459.002	67,3	32,7
2017	359.768	176.849	536.617	67,0	33,0
2018	390.105	231.431	621.536	62,8	37,2
2019	416.720	257.140	673.860	61,8	38,2
2020	552.071	281.179	833.251	66,3	33,7
2021	746.245	418.743	1.164.988	64,1	35,9
2022	1.462.966	890.471	2.353.438	62,2	37,8

Tablo 52: Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Dolaylı/Dolaysız Vergiler İtibariyle Dağılımı (2010-2020)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Bütçe Gelirleri Tabloya göre; 2010 yılında dolaylı vergiler 143.995 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 68,4 dur. Dolaysız vergiler ise 66.566 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 31,6 dir. 2016 yılında dolaylı vergiler 308.821 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 67,3 dur. Dolaysız vergiler ise 150.180 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 32,7’ dir. 2019 yılında dolaylı vergiler 416.720 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 61,8 dur. Dolaysız vergiler ise 257.140 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 38,2 dir. 2022 yılında dolaylı vergiler 1.462.966 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 62,2 ‘dir. Dolaysız vergiler ise 890.471 Milyar TL ile Vergi Gelirleri İçindeki Pay % 37,8’dir.

Dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl 2013, en düşük olduğu yıl 2019 yılıdır. Dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl 2019, en düşük olduğu yıl 2013 yılıdır.

3.3.3.3. Türkiye' de 2010- 2023 Dönemi Bütçe Dengesi

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2010-2022) (Milyon TL) bulunmaktadır.

Yıllar	Bütçe Giderleri (Milyon TL)	Bütçe Gelirleri (Milyon TL)	Bütçe Dengesi (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Bütçe Giderlerinin GSYH'a Oranı	Bütçe Gelirlerin GSYH'a Oranı (%)	Bütçe Dengesinin GSYH'a Oranı (%)
2010	294.359	254.277	-40.081	1.167.664	25,21	21,78	-3,43
2011	314.607	296.824	-17.783	1.404.928	22,39	21,13	-1,27
2012	361.887	332.475	-29.412	1.581.479	22,88	21,02	-1,86
2013	408.225	389.682	-18.543	1.823.427	22,39	21,37	-1,02
2014	448.752	425.383	-23.370	2.054.898	21,84	20,70	-1,14
2015	506.305	482.780	-23.525	2.350.941	21,54	20,54	-1,00
2016	584.071	554.140	-29.932	2.626.560	22,24	21,10	-1,14
2017	678.269	630.490	-47.779	3.133.704	21,64	20,12	-1,52
2018	830.809	757.996	-72.813	3.761.166	22,09	20,15	-1,94
2019	1.000.027	875.280	-124.747	4.317.810	23,16	20,27	-2,89
2020	1.203.737	1.028.446	-175.292	5.048.568	23,84	20,37	-3,47
2021	1.603.545	1.402.038	-201.507	7.256.142	22,10	19,32	-2,78
2022	2.942.748	2.800.088	-142.660	15.011.776	19,60	18,65	-0,95

Tablo 53: Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2010-2022)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Bütçe Dengesi Tabloya göre; 2010 yılında Bütçe Giderleri 294.359 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 254.277 Milyon TL, Bütçe Dengesi -40.081 Milyon Tldir. GSYH 1.167.664 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 25,21, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı %21,78 , Bütçe Dengesinin GSYH'a Oranı % 3,43'dır.

2016 yılında Bütçe Giderleri 584.071 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 554.140 Milyon TL, Bütçe Dengesi -29.932 Milyon Tldir. GSYH 2.626.560 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 22,24, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 21,10, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % -1,14'dır.

2022 yılında Bütçe Giderleri 2.942.748 Milyon TL, Bütçe Gelirleri 2.800.088 Milyon TL, Bütçe Dengesi -142.660 Milyon Tldir. GSYH 15.011.776 Milyon TL, Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 19,60, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 18,65, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % -0,95'dır.

Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl 2022 yılıdır. Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük

olduğu yıl 2022 yılıdır. Bütçe Dengesinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2022 , en düşük olduğu yıl 2020 yılıdır.

3.3.3.4. Türkiye'de 2010-2023 Dönemi Borçlanma Politikası

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH'ye Oranı (%) bulunmaktadır.

	Milyon TL			GSYH'ye oran (%)			GSYH
	İç Borçlar	Dış Borçlar	Toplam	İç Borçlar	Dış Borçlar	Toplam	
2010	352.841	121.305	474.146	30,4	10,5	40,9	1.160.014,0
2011	368.778	150.291	519.070	26,4	10,8	37,2	1.394.477,2
2012	386.542	146.359	532.901	24,6	9,3	33,9	1.569.672,1
2013	403.007	183.185	586.192	22,3	10,1	32,4	1.809.713,1
2014	414.649	197.868	612.516	20,3	9,7	30,0	2.044.465,9
2015	440.124	238.121	678.245	18,8	10,2	29,0	2.338.647,5
2016	468.644	291.306	759.951	18,0	11,2	29,1	2.608.525,7
2017	535.448	341.045	876.493	17,2	11,0	28,2	3.104.906,7
2018	586.142.000,00	480.973	1.067.115	15,5	12,7	28,3	3.761.166
2019	755.051.843,00	574.002	1.329.054	17,4	13,2	30,7	4.317.810
2020	1.060.353.529,00	752.495	1.812.849	21,0	14,9	35,9	5.048.568
2021	1.321.189.479,00	1.426.629	2.747.819	18,2	19,6	37,8	7.256.142
2022	1.905.331.206,00	2.130.110	4.035.441	12,6	14,1	26,8	15.011.776
2023	3.209.251.861,00	3.526.620	6.735.872	12,2	13,4	25,6	26.276.300

Tablo 54: Merkezi Yönetim Brüt Borç Stoku ve GSYH'ye Oranı (%)

Kaynak: T. C. Merkez Bankası, Kamu Maliyesi İstatistikleri, İç Borç Stok Verileri ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu Finansmanı İstatistikleri, Merkezi Yönetim Borç Stoku

Tabloya göre; 2010 yılında iç borçlar 352.841 milyon TL, GSYH' ya oranı %30,4 dir. Dış Borçlar ise 121.305 milyon TL, GSYH' ya oranı %10,5 tir. 2014 yılında iç borçlar 414.649 milyon TL, GSYH'ya oranı %20,3 dir. Dış Borçlar ise 197.868 milyon TL, GSYH' ya oranı %9,7 tir. 2017 yılında iç borçlar 535.448 milyon TL, GSYH' ya oranı %17,2 dir. Dış Borçlar ise 341.045 milyon TL, GSYH'ya oranı %11,0 tir. 2023 yılında ise; iç borçlar 3.209.251.861 milyon TL, GSYH' ya oranı %12,2' dir. Dış Borçlar ise 3.526.620 milyon TL, GSYH' ya oranı % 13,4'tür.

İç Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl ise 2023 yılıdır. Dış Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2021 , en düşük olduğu yıl ise; 2012 yılıdır. Toplam Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl ise; 2022 yılıdır.

Aşağıdaki tablo da Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) bulunmaktadır.

	Hazine Bonosu (I)	Devlet Tahvili	Uluslararası Tahvil	Toplam Tahvil (II)	Kredi (III)(1)	Toplam Stok (I+II+III)
2010	9.525	343.317	68.641	411.957	52.664	474.146
2011	0	368.778	88.308	457.087	61.983	519.070
2012	3.684	382.858	91.726	474.584	54.633	532.901
2013	0	403.007	119.007	522.014	64.178	586.192
2014	2.751	414.649	135.161	549.809	62.707	612.516
2015	2.591	440.124	167.345	607.469	70.776	678.245
2016	1.025	467.620	211.386	679.006	79.920	759.951
2017	974	534.473	252.318	786.791	88.728	876.493
2018	5.495	580.647	364.914	945.561	116.059	1.067.115
2019	18.261	736.791	451.224	1.188.016	122.778	1.329.054
2020	4.318	1.060.354	592.959	1.653.312	159.536	1.812.849
2021	9.920	1.311.270	1.087.334	2.398.604	339.295	2.747.819
2022	18.896	1.886.435	1.644.901	3.531.336	485.209	4.035.441
2023	1.251	3.208.001	2.717.554	5.925.555	809.066	6.735.872

Tablo 55: Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu Finansmanı İstatistikleri, Merkezi Yönetim Borç İstatistikleri

Tabloya göre; 2010 yılında Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) Hazine Bonosu 9.525 milyon TL, Devlet Tahvili 343.317 milyon TL, Uluslararası Tahvil 68.641 Milyon TL, Toplam Tahvil 411.957 milyon TL, Kredi 52.664 Milyon TL, Toplam borç stoku 474.146 Milyon TL dir. 2017 yılında Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) Hazine Bonosu 974 milyon TL, Devlet Tahvili 534.473 milyon TL, Uluslararası Tahvil 252.318 Milyon TL, Toplam Tahvil 786.791 milyon TL, Kredi 88.728 Milyon TL, Toplam borç stoku 876.493 Milyon TL dir.

2017 yılında Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) Hazine Bonosu 974 milyon TL, Devlet Tahvili 534.473 milyon TL, Uluslararası Tahvil 252.318 Milyon TL, Toplam Tahvil 786.791 milyon TL, Kredi 88.728 Milyon TL, Toplam borç stoku 876.493 Milyon TL dir.

2023 yılında Merkezi Yönetim Borç Stoku Enstrüman Dağılımı (Milyon TL) Hazine Bonosu 1.251 milyon TL, Devlet Tahvili 3.208.001 milyon TL, Uluslararası Tahvil 2.717.554 Milyon TL, Toplam Tahvil 5.925.555 milyon TL, Kredi 809.066 Milyon TL, Toplam borç stoku 6.735.872 Milyon TL dir.

4. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARININ EKONOMETRİK ANALİZİ

Türkiye Ekonomisi için politik konjoktür teorisinin geçerliliğini sınamak amacıyla 1990-2023 dönemi iktisadi ve mali zaman serileri kullanılmıştır. İlk aşamada zaman serileri mevsimsel etkilerden arındırılmıştır. İkinci aşamada Bai-Perron yapısal kırılma testi uygulanmış ve incelenen dönemlerde yapısal kırılma tarihleri tespit edilmiştir. Üçüncü aşamada serilerin yapısal kırılma sayılarına uygun birim kök testleri uygulanmıştır. Dördüncü aşamada Newey-West hata terimleriyle düzeltilmiş çoklu doğrusal regresyonlar ile politik konjoktür teorileri test edilmiştir.

4.1. Ekonometrik Yöntem Hakkında Genel Bilgiler

Aşağıda çalışmada kullanılan ekonometrik yöntemler hakkında genel bilgi verilecektir.

Regresyon

Aralarında neden-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha çok sayıdaki değişkenin bir denklem yardımıyla açıklanmasıdır. Bu iki yada çok sayıdaki değişkenin arasındaki ilişkinin yönü yada büyüklüğü ise regresyon analizi belirlenir. Regresyon analizinde, regresyon denkleminin tahmini yapılır, modelde yer alan değişkenlere ait parametreler tahmin edilir. Böylece bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler matematiksel olarak ifade edilir. Regresyon da bağımlı değişken bir tane olmasına rağmen bağımsız değişkenlerin sayısı değişebilir. Basit regresyon modeli; tek bağımlı ve tek bağımsız değişkenden oluşan modellere denir, çoklu regresyon modeli ise; tek bağımlı ve birden çok bağımsız değişkenin oluşturduğu modellere denir. Regresyon analizinde değişkenlere dair katsayılar tahmin edilir. Bu tahmin edilen katsayılar bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkilerin yönünü ve büyüklüğünü gösterir (Yıldız, 2020, s.4-5).

Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli

Tek bağımlı ve birden çok bağımsız değişkenin oluşturduğu modellere çoklu doğrusal regresyon modeli denir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin doğrusallığına göre, regresyon modelleri doğrusal (linear) regresyon modeli ve doğrusal olmayan (nonlinear) regresyon modeli olarak sınıflandırılmaktadır. Eğer modelde, aralarında doğrusal ilişkiler bulunan bir bağımlı değişken ve birden çok bağımsız değişkenden oluşursa bu tür modellere çoklu doğrusal regresyon modeli denir. Bu regresyon modeli ekonometrik analizlerde sıklıkla kullanılan regresyon modelidir. Çünkü iktisadi olaylarda günlük hayattaki gibi birçok

faktörden etkilenmektedir. Bu sebeple iktisadi olaylarda çoğunlukla çoklu regresyon modeli tahmin edilir (Yıldız, 2020, s.47).

En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)

Çoklu doğrusal regresyon modelinde katsayılar, en küçük kareler yöntemiyle tahmin edilmektedir. En küçük kareler yöntemi ise; ortalamadan sapmaların kareleri toplamını minimum yapan β_0 ve β_1 katsayılarının belirlenmesidir. Bu yöntem ile değişkenler arasındaki ortalama ilişkiler bulunur ve bu ilişkinin gerçeğe en yakın bir şekilde tahmin edildiği varsayılır ((Yıldız, 2020, s.32-47).

Birim Kök Testleri

Zaman serilerinin durağan olup olmadığının belirlenmesinde genellikle birim kök testleri kullanılır. Hareketli Ortalama (MA) serileri her zaman durağandır. Otoregresif zaman serilerinde ise; serinin karakteristik denkleminin köklerine bağlıdır. Karakteristik denklemin tüm köklerinin mutlak değerce 1'den küçük olması durumunda seri durağandır ve köklerden en az bir tanesinin mutlak değerce 1 veya 1'den büyük olması durumunda ise seri durağan değildir. Köklerin mutlak değerce 1 olması durumunda literatürde “birim köklü zaman serileri” denir. Bir zaman serisinin birim kök taşıması o serinin durağan olmadığını göstermektedir (Akdi, 2003, s. 15-16).

Genişletilmiş Dickey-Fuller Testi (ADF)

Zaman serilerinin durağanlığını test etmek için geliştirilen birim kök testlerindedir. Dickey ve Fuller (1979) da geliştirdikleri birim kök testinde otokorelasyon problemini dikkate almamışlardır. Daha sonrasında geliştirdikleri Dickey ve Fuller (1981) birim kök testinde ise modelde bulunan hata terimlerinin otokorelasyonlu olduğu kabul edilir ve otokorelasyon problemini gidermek için bağımlı değişkenin gecikmeli terimleri modele eklenir. Dickey ve Fuller 1981 de genişlettikleri bu birim kök testinde (ADF), Dickey ve Fuller (1979) in daha önce birim kök testinde kullandıkları kritik değerleri, hipotezleri kullanmışlardır. Test istatistiklerini kullanırken genişletilmiş testteki uygun gecikmeli terim sayısına karar vermek için Akaike bilgi kriteri ya da Schwarz bilgi kriteri gibi kriterlerden faydalanmışlardır. AIC bilgi kriteri sonlu örneklerde daha güçlü sonuçlar verirken büyük örneklerde SIC bilgi kriteri daha güvenilir sonuçlar vermektedir (İzolloğlu, 2019, s.11).

Yapısal Kırılma Testleri

Zaman serilerine uygulanan geleneksel birim kök testleri; zaman serilerinde şok adı verilen yapısal kırılmalara neden olan kriz, ekonomik buhran vb. gibi durumları göz ardı etmektedir. Geleneksel birim kök testleri zaman serileri üzerinde dalgalanmalara neden olan bu şokların etkisini geçici olarak kabul etmektedir. Zivot Andrews'in 1992 yılında geliştirdiği birim kök testinde yapısal kırılma veri oluşturma süreci içerisinde rassal bir şekilde yani içsel olarak belirlenmektedir. Perron(1997), yapısal kırılmanın içsel olarak belirlendiği ve tek bir kırılmaya izin veren birim kök testi geliştirerek bu testin Perron (1989) testinin tamamlayıcısı olduğunu savunmuştur. Lee-Strazicich 2003 yılındaki çalışmalarında temel hipotezin yapısal kırılma içermemesi durumunu eleştirerek hem temel hem de alternatif hipotezlere yapısal kırılmayı dâhil ederken 2004 yılında geliştirdikleri testte yapısal boyut bozulmalarından etkilenmeyen bir test ortaya koymuşlardır. (İzolloğlu, 2019, s.11).

Zivot-Andrews Birim Kök Testi (1992)

Zivot ve Andrews 1992'de yaptıkları çalışma ile makro ekonomik serilerin durağanlık sınamalarını etkileyen yapısal kırılmaların dışsal olarak belirlenmesini eleştirmişlerdir. Bu çalışma ile alternatif hipotez altında trend fonksiyonlarındaki kırılmaların tahmin edilerek belirlenmesini önermişlerdir. Kırılma zamanı dışsal olarak belirlenirse hipotez testlerinin sonuçlarının temel hipotezin lehine bir değişim göstereceğini vurgulamışlardır (İzolloğlu, 2019, s.25).

Bai- Perron Testi Birim Kök Testi (1998)

Doğrusal regresyon modelinde çoklu kırılmaların bilinmediği zamanlar içinde en küçük kareler yönetiminin tahminine dayalı olarak geliştirdikleri birim kök testidir. Böylece kırılma sayısını belirlemek amacıyla özelden genele stratejisi kullanılarak her bir kırılma noktası sırayla tahmin edilmektedir (Yıldırım, 2010, s.101).

Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi (2003)

Lumsdaine-Papell (1997) temel hipotezinin yapısal kırılma içermemesi durumunu eleştiren Lee ve Strazicich 2003'de geliştirdikleri birim kök testidir. temel ve alternatif hipotezlerine yapısal kırılmayı dahil etmişlerdir. Lee ve Strazicich (2003) çalışmalarının testin gücünü artırdığını savunmuşlardır. Bu testi Perron (1989)'da tanımlanan A, B ve C modellerinin üzerine temellendirdikleri testdir. Lee ve Strazicich (2003) çalışmalarında kritik değerleri üretmişlerdir (İzolloğlu, 2019, s.29-30).

4.2. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmanın bu bölümünde veri seti ve tanımlayıcı istatistiklerden siz edilecektir.

4.2.1. Çalışmada Kullanılan Veri Seti

Tezin ampirik araştırmasında kullanılan veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

	Değişken	Tanım ve frekans	Veri kaynağı
LKHARC	Kamu Harcamaları	Enflasyondan arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
LKGELIR	Kamu gelirleri	Enflasyondan arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
LICBORC	Kamu kesimi iç borç stoku	Enflasyon arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
LDISBORC	Kamu kesimi dış borç stoku	Enflasyondan arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D1994	1994 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D1999	1999 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D2001	2001 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D2008	2008-2009 Finansal Krizi	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D2020	2020 Covid-19 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
SECIM_YIL	Seçimin yapıldığı çeyrek ve önceki 9 ay	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
BÜYÜME (%)	Reel GSYH artışı	% 3 Aylık	Türkiye İstatistik Kurumu
ENF	Tüfe değişim oranı	3 Aylık	Türkiye İstatistik Kurumu
İŞSİZLİK (%)	İşsizlik Oranı	3 Aylık	Türkiye İstatistik Kurumu
BA/GSYH	Bütçe Açığının / Gayri Safi Yurt içi Hasılaya Oranı	3 Aylık	Hazine ve Maliye Bakanlığı
TGE	Tüketici Güven Endeksi	Aylık	Türkiye İstatistik Kurumu

Tablo 56: Çalışmada Kullanılan Veriler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.2.2. Tanımlayıcı İstatistikler

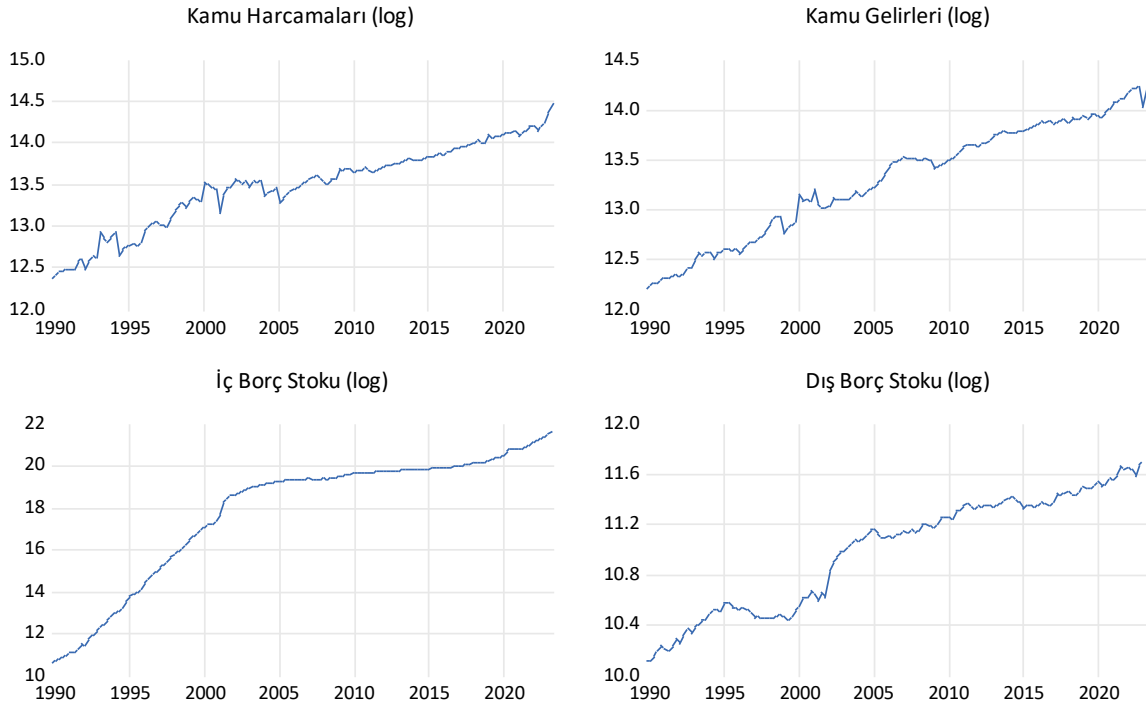
Politik konjontür teorilerinde kullanılan zaman serilerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Kamu maliyesi değişkenleri logaritmik düzeydedir. BÜYÜME, ENF, İŞSİZLİK ve BA/GSYH oran değişkenleridir.

Değişken	Ortalama	St. Sapma	Min	Maks	Gözlem Sayısı
LKHARC	13,47829	0,501912	12,38670	14,49401	135
LKGELİR	13.29926	0.573688	12.21351	14.27241	135
LİÇBORÇ	17,81513	3,108896	10,64386	21,66936	135
LDİŞBORÇ	10,99430	0,456994	10,11561	11,70736	134
BÜYÜME (%)	4,700710	5,804246	-14,56648	22,24641	125
ENF	0,071721	0,060695	0,004691	0,332328	135
İŞSİZLİK (%)	8,681397	2,504646	4,690860	14,07479	135
BA/GSYH	-0,099397	0,094071	-0,371357	0	135

Tablo 57: Tanımlayıcı İstatistikler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

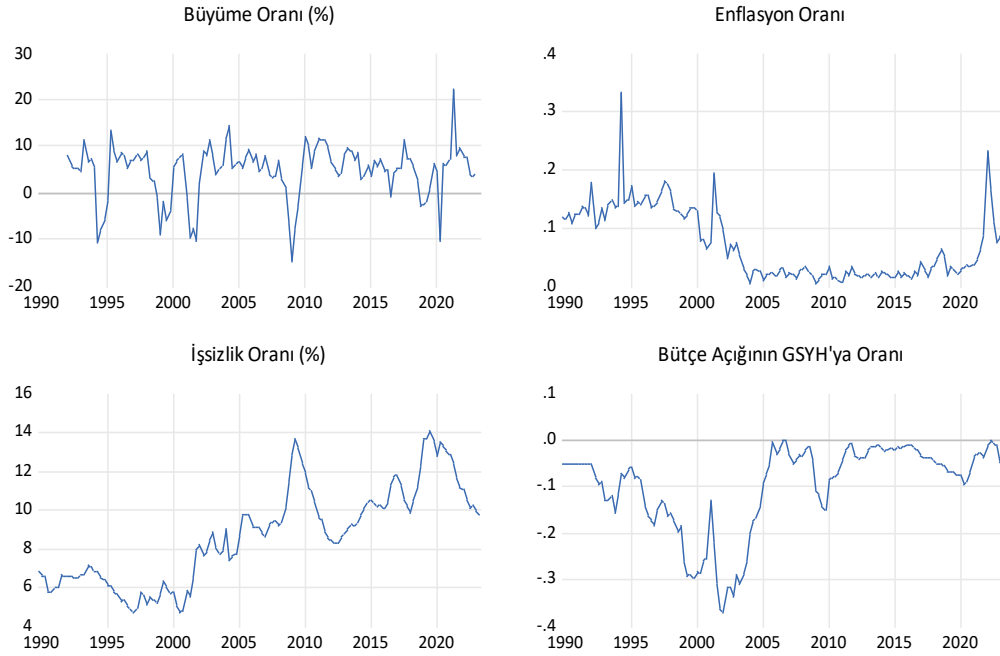
Tabloya göre gösterilen mevsimsel özellik taşıyan seriler serilere ilişkin testler öncesinde (LKHARC, LKGELİR, BÜYÜME, ENF, İŞSİZLİK, BA/GSYH) mevsimsellikten arındırılmıştır.

Grafik 1: Fırsatçı Modele İlişkin Değişkenler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 1 Fırsatçı partizan modele göre kamu maliyesi değişkenlerinin incelenen dönem içindeki gelişimini göstermektedir. Kamu harcamaları zaman içerisinde bazı azalışlar göstermesine rağmen GSYH gelişimine paralel olarak 1990-2023 döneminde bir artış eğilimi içindedir. Mali disiplin uygulandığı yıllarda kamu harcamaları azalış göstermekte, GSYH'nin azaldığı dönemlerde ise kamu harcamaları artış göstermektedir. Kamu gelirleri 1990-2000 yılları arasında inişli çıkışlı bir seyir izlerken, 2000 yılından sonra iki dönem dışında sürekli artış göstermiştir. Kamu gelirleri Küresel Finansal Kriz döneminde ve SARS-CoV 2 pandemisinin yaşandığı 2020 yılında azalmıştır. Kamu maliyesinin ilk borç stoku incelenen dönemde yavaşlayan bir eğilimi göstermektedir. Dış borç stoku ise 2000 yılından sonra hızla yükselmiştir.

Grafik 2: Partizan Modele İlişkin Değişkenler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

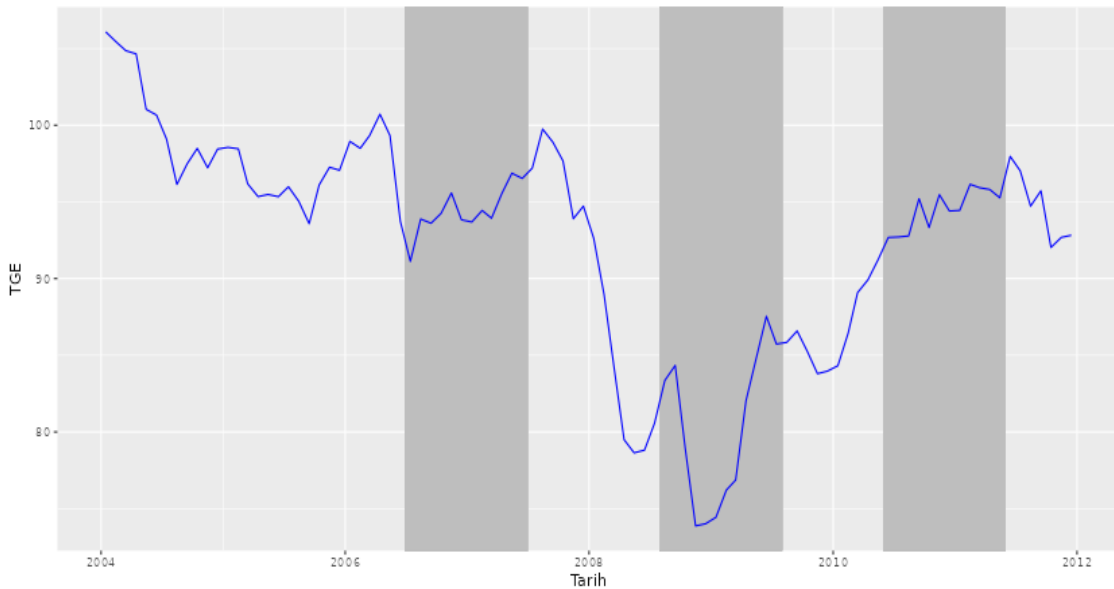
Grafik 2’de partizan model kapsamında literatürde incelenen makro iktisadi değişkenlerin yıllara göre seyri gösterilmektedir. GSYH büyüme oranının negatif olduğu yıllar Türkiye ekonomisindeki iktisadi kriz yıllarını göstermektedir. İşsizlik oranı da GSYH büyüme oranının tersi yönünde bir seyir izlese de 2005 yılı sonrası işsizlik oranlarının yüzde 8 oranının üzerinde seyrettiği görülmektedir. 1990 yılından 2000’li yılların başlarına kadar yüksek enflasyon yaşayan Türkiye ekonomisi belli bir dönem için fiyat istikrarını sağlamıştır. 2022 yılından sonraki dönemlerde enflasyon oranı tekrar yüksek enflasyon olarak adlandırılan oranlara yükselmiştir. Bütçe açığı GYSH oranı kriz yıllarında

genişlerken, diğer yıllarda ise daha istikrarlı bir eğilimdedir. Bütçe açığının bazı seçim dönemlerinde genişlediği gözlenmektedir.

Politik Konjaktürün Bir Göstergesi Olarak Tüketici Güven Endeksi

Ekonomide beklentilerin ekonomik ajanların tarafından tasarruf, tüketim, yatırım gibi kararlar almasında ve iktisat politikalarının şekillenmesinde önemli etkilerinin olduğu kabul edilmektedir. Beklentilerin yönünün bilinmesi tüketicilerin güveninin ölçülmesinde önemli bir role sahiptir. Tüketici güven endeksi, tüketicilerin mali durumlarına ve ekonomiye ilişkin bugünkü ve gelecekteki beklentilerini anketler yoluyla ölçmektedir. Ekonomiye duyulan güvenin ve beklentilerin, bireylerin tüketim kararlarında etkili olması tüketim harcamaları kanalıyla GSYH'nın değişimine sebep olmaktadır. Günümüzde ise iktisat politikaları uygulanırken ekonominin gelecek durumu ile ilgili bilgiler içeren ve öncü göstergelere sıklıkla başvurulmaktadır. Tüketicilerin beklentilerin yönünü göstermesi sebebiyle bu niteliğe sahip olan göstergelerden biri de tüketici güven endeksidir. Tüketici güven endeksi sadece tüketimin gelecek değerleri hakkında değil GSYH'nın da gelecek dönem değerleri hakkında bilgiler taşıyabilmektedir (Yaşar ve Ceylan, 2020, s. 343).

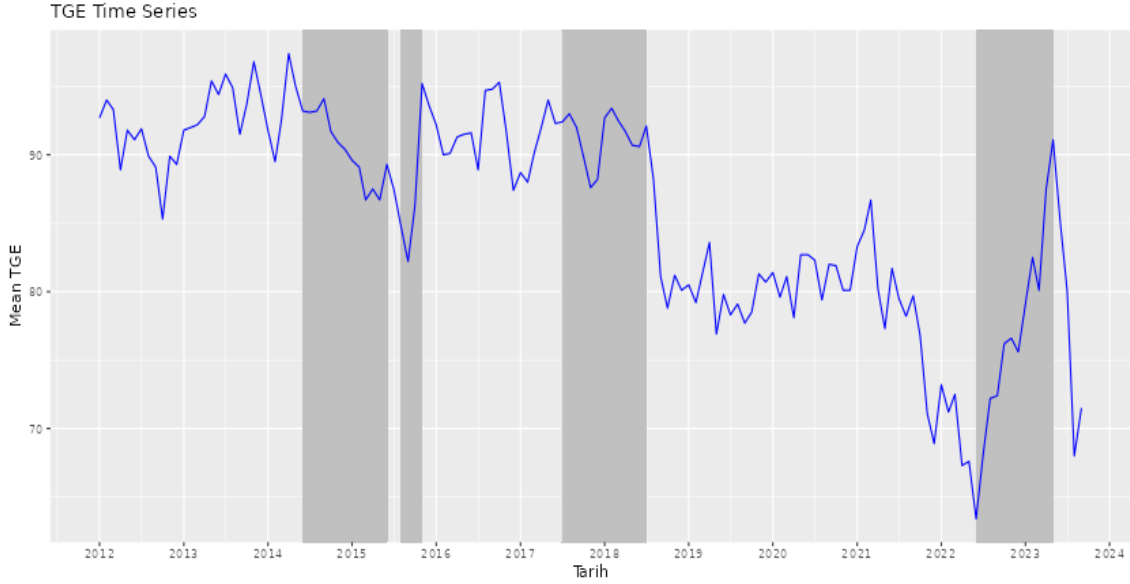
Tüketici Güven Endeksi politik konjaktürün göstergesi olarak bize olabilecek konjaktürel dalgalanmalar hakkında bilgi vermektedir. Aşağıdaki grafikte tüketici güven endeksinin seyri bulunmaktadır.

Grafik 3: Tüketici Güven Endeksinin Seyri (2004-2012)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

2004- 2012 yılları arasındaki Tüketici Güven Endeksi. Gri sütunlar seçim mali yılı içinde seçimlerin önceki aylarını göstermektedir ve kriz yıllarını göstermektedir. 2009 Küresel Finansal Krizin hissedildiği yıldır. Gri alanlar seçim öncesi bir yılı göstermektedir.

Grafik 4: Tüketici Güven Endeksinin Seyri (2012-2023)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

1 Kasım 2015 genel seçimi kararı 2015 Ağustos ayında alındı. Dolayısıyla sütun daha incedir. Seçim dönemlerinde tüketici güven endeksinin belirgin bir şekilde yükseldiği, seçim sonrasında ise eski seviyelerine döndüğü gözlenmektedir. Bu seyir politik konjonktür teorisini desteklemektedir.

4.3. Çalışmada Kullanılan Yöntem

Tezin bu bölümünde ekonometrik yöntem olarak en küçük kareler tekniği kullanılmıştır. Birim kök içermeyen serilerin düzeylerinde ve birim kök içeren serilerin birinci farklarında en küçük kareler tekniği ile çoklu doğrusal regresyon modelleri uygulanmıştır. Zaman serilerinde çoklu doğrusal regresyonların kestiriminde en küçük kareler sıklıkla başvurulan bir tekniktir. Bu bölümde E-Views 13 ekonometri paket programı ile aşağıda verilen politik konjonktür teorisini açıklayan regresyon modelleri tahmin edilmiştir.

Türkiye ekonomisi için 1990-2023 yılları aralığında yapılan on seçim için fırsatçı model ve partizan model test edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda iktisadi ve mali zaman serilerinde yapısal kırılmalar dikkate alınarak ait birim kök testleri yapılmıştır. Fırsatçı

model mali zaman serileri kullanılarak test edilmiştir. Üç aylık zaman serileri kullanıldığı için her üç ay bir dönemi ifade etmektedir. Politik konjonktür literatürüne uygun olarak seçim dönemi ve seçimden önceki üç dönem için kukla değişkenler atanmıştır. İncelenen dönemde gerçekleşen dokuz genel seçim için kukla değişkenler tanımlanmıştır.

4.4. Modellerin Tahmin Edilmesi

Çalışmanın bu bölümünde modellerin tahmin edilmesi hakkında bilgi verilecektir. Çalışmada çoklu doğrusal regresyon modeli tahmin edilmiştir.

4.4.1. Fırsatçı Model Denklemi

$$Y_t = \mu + \alpha_1 \sum_{l=1}^l \alpha_l Y_{\{t-l\}} + \gamma_\tau \sum_{\tau=1}^\tau D_\tau + \beta_i \sum_{i=1}^i SECIM_i + \epsilon_t \quad (1)$$

Y_t : Mali bağımlı (Kamu Harc. Kamu Gelir, İç Borç, Dış Borç) değişken

$Y_{\{t-l\}}$: Bağımlı değişkenin l gecikmeli değerleri

D_τ : İktisadi resesyon dönemleri

$SECIM_i$: $\begin{cases} 1 = \text{Seçim } i \text{ dönemi ve önceki 3 dönem} \\ 0 = \text{Diğer dönemler} \end{cases}$

$POSTSECIM_i$: $\begin{cases} 1 = \text{Seçim } i \text{ den sonraki 4 dönem} \\ 0 = \text{Diğer dönemler} \end{cases}$

μ : Sabit terim

ϵ_t : Hata terimi

4.4.2. Partizan Model Denklemi

$$Y_t = \mu + \alpha_1 \sum_{l=1}^l \alpha_l Y_{\{t-l\}} + \gamma_\tau \sum_{\tau=1}^\tau D_\tau + \beta_i \sum_{\eta=1}^\eta POLDUMMY + \epsilon_t \quad (2)$$

Y_t : Mali veya iktisadi bağımlı değişken

$Y_{\{t-l\}}$: Bağımlı değişkenin l gecikmeli değerleri

D_τ : İktisadi resesyon dönemleri

$POLDUMMY$: $\begin{cases} 1 = \text{Tek Parti iktidarı seçim dönemleri} \\ 0 = \text{Diğer dönemler} \end{cases}$

$POLDUMMY$: $\begin{cases} 1 = \text{Koalisyon iktidarları seçim dönemleri} \\ 0 = \text{Diğer dönemler} \end{cases}$

μ : Sabit terim

ϵ_t : Hata terimi

L gecikme değerleri Akaike Bilgi Kriterine göre belirlenmiştir. Akaike Bilgi Kriteri (AIC) ya da Schwartz Bilgi Kriteri (SIC) baz alınarak sınanmaktadır. Bu bilgi kriterleri aşağıdaki eşitliklere uygun olarak hesaplanmaktadır:

$$AIC = T \ln(\text{Hata Kareleri Toplamı}) + 2k$$

$$SIC = T \ln(\text{Hata Karalari Toplamı}) + k \ln(T)$$

Eşitliklerde k tahmin edilen modeldeki değişken sayısını, T ise gözlem sayısını ifade etmektedir. Model seçiminde ideal olarak bilgi kriterleri olabildiğince düşük olmalıdır ki teorik olarak modellerin uygunluğu arttıka kriterler $-\infty$ 'a yaklaşacaktır. Gecikme sayısının artması hata terimleri karesini düşürürken, modeldeki değişken sayısını (k) artıracadından ilave değişkenin açıklayıcı ozelliğinin olmaması her iki bilgi kriterini de yükseltecektir. SIC'nin bir bileşeni olan $\ln(T) > 2$ olabileceğinden bu bilgi kriteri AIC'ye göre daima daha az değişkenle kurulmuş olan kısa modelleri tercih edecektir. Buradan hareketle SIC'de ilave değişkenin marjinal maliyetinin AIC'ye göre daha büyük olduğu sonucuna varılabilmektedir (Enders, 2015:69). Bu nedenle bu bölümde Akaike Bilgi Kriteri tercih edilmiştir.

4.5. Ekonometrik Analiz

Çalışmanın bu bölümünde Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanma ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanma modeli hakkında bilgi verilecektir.

4.5.1. Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanma Modeli

Çalışmanın bu bölümünde Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanma Modelinin ekonometrik analizi yapılacaktır. Aşağıdaki tabloda Fırsatçı Politik Konjonktürel Dalgalanma Modelinde kullanılan değişkenler yer almaktadır.

	Değişken	Tanım ve frekans	Veri kaynağı
LKHARC	Kamu Harcamaları	Enflasyondan arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
LKGELIR	Kamu gelirleri	Enflasyondan arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
LICBORC	Kamu kesimi iç borç stoku	Enflasyon arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
LDISBORC	Kamu kesimi dış borç stoku	Enflasyondan arındırılmış üç aylık, logaritmik düzey	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D1994	1994 Resesyonu	Kukla değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D1999	1999 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D2001	2001 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D2008	2008-2009 Finansal Krizi	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
D2020	2020 Covid-19 Resesyonu	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı
SECIM_YIL	Seçimin yapıldığı çeyrek ve önceki 9 ay	Kukla Değişken	Hazine ve Maliye Bakanlığı

Tablo 58: Değişkenlerin Tanımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda Türkiye’de fırsatçı politik konjonktür teorilerinin geçerliliğini test etmek için amacıyla kullanılan değişkenlerin tanımları ve veri kaynakları gösterilmektedir. Hükümetlerin doğrudan değiştirebilecekleri mali değişkenler olan kamu harcamaları, kamu gelirleri, kamu kesimi iç borç stoku ve kamu kesimi dış borç stoku üç aylık seriler halinde T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı’ndan temin edilmiştir. İktisadi etkilerle politik etkileri ayırt etmek amacıyla iktisadi krizlere ilişkin kukla değişkenler seçim yılları kukla değişkenlerinden farklı olarak tanımlanmıştır.

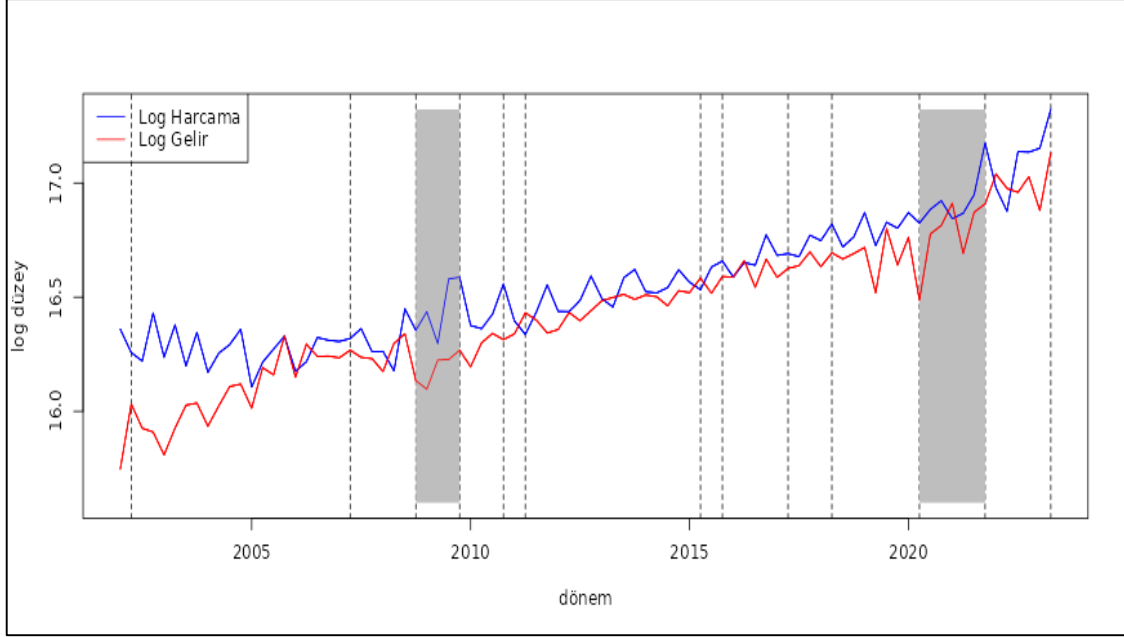
Aşağıdaki tabloda İncelenen Dönemde Yapılan Seçimler yer almaktadır.

Seçim tarihi	Seçim dönemi
20 Ekim 1991	1991
24Aralık 1995	1995
18 Nisan 1999	1999
3 Kasım 2002	2002
22 Temmuz 2007	2007
12 Haziran 2011	2011
7 Haziran 2015	2015
1 Kasım 2015	2015
24 Haziran 2018	2018
14 Mayıs 2023	2023

Tablo 59: İncelenen Dönemde Yapılan Seçimler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

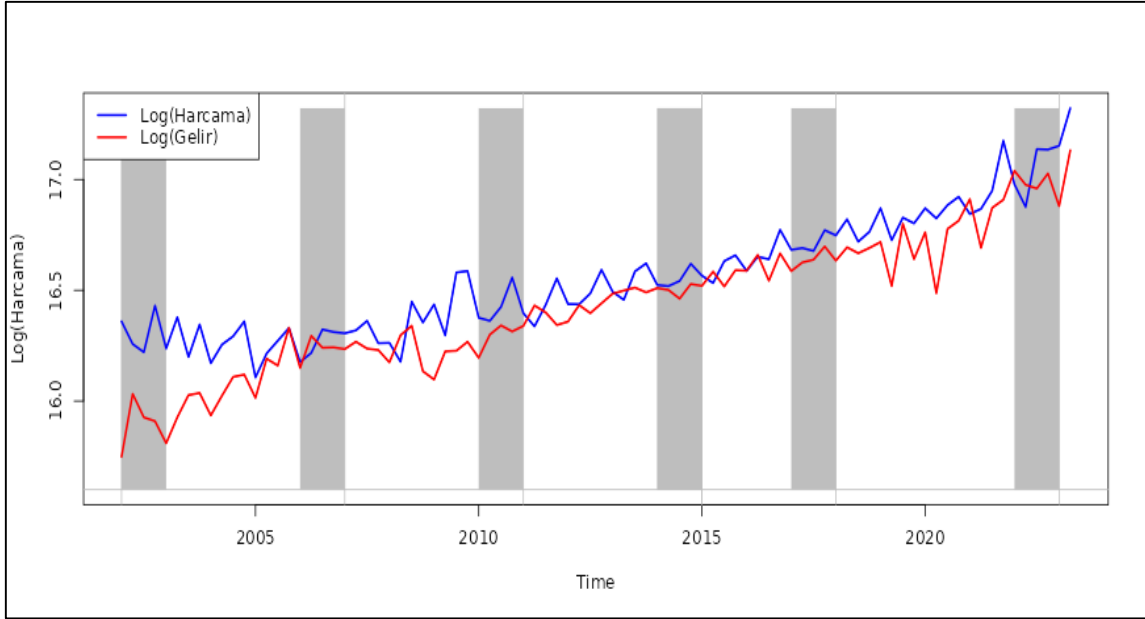
Tezin kapsamında yer alan dönemde 10 genel seçim yapılmıştır. 2007 seçimlerine kadar olan seçimler her 5 yılda bir yapılmaktaydı. 2011 ve 2015 seçimleri yasal olarak 4 yılda bir yapılan seçimlerdir. 17 Nisan 2017 Referandumundan sonra ise seçimler 5 yılda yapılacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi altında ilk seçim 2018 yılında gerçekleşmiş ve ikinci seçim 2023 yılında yapılmıştır.

Grafik 5: Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirlerinin Seyri(2002Q1-2023Q2)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Erken seçimleri olağan seçimlerden ayrı yorumlayalım. Grafik 5 ve Grafik 6’da kesikli çizgiler seçim ve referandum tarihlerini göstermektedir. Taralı gri alanlar ise resesyon ve SARS-COV2 pandemisi dönemlerini ifade etmektedir. İncelenen dönemde kamu harcamalarının (mavi çizgi) resesyonlarda gecikmeli olarak tepki verdiği ancak kamu gelirlerinin (kırmızı çizgi) resesyon gerçekliğinde azaldığı görülmektedir. Resesyon döneminde hane halkı üzerinde oluşan olumsuz etkiyi hafifletmek için kamu harcamalarının artış göstermesi beklenir. Bu durum olağanüstü bir durum olan pandemi de geçerlidir. Hane halkı gelirleri ve şirket karları düşeceği için resesyon dönemlerinde kamu gelirleri azalır. Pandemi döneminde ise kapanma önlemleri ve vergi aflarının sonucu olarak kamu gelirleri azalmıştır.

Grafik 6: Seçim Dönemlerinde Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri (2002Q1-2023Q2)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 6’da 2002 sonrası yapılan seçimlerde seçim dönemleri gri alanlar ile gösterilmektedir. Seçim dönemlerinde kamu harcamaları yükselirken (mavi çizgi), kamu gelirleri azalmaktadır (kırmızı çizgi). 2011, 2015, 2018 ve 2023 yıllarında yapılan genel seçim dönemlerinde kamu harcama ve kamu gelirleri arasındaki farkın harcamalar lehine açıldığı Grafik 5’te gözlenmektedir. Gri alanlar seçim çeyreği ve seçim döneminden önceki 3 çeyreği göstermektedir. Belirtilen seçim dönemleri için regresyon analizlerinde kukla değişkenler atanmıştır.

4.5.1.1. Fırsatçı Model İçin Yapılan Testler

Çalışmanın bu bölümünde Fırsatçı Model İçin Yapılan Testlerden ADF Birim Kök Testleri, Bai-Perron Birim Kök Testi, Philips Perron Birim Kök Testi, Zivot-Andrews Birim Kök Testi ve Lee-Strazicicik iki Kırılmalı Birim Kök Testinden bahsedilecektir.

4.5.1.1.1. Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri

Aşağıdaki tabloda Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri yer almaktadır.

	Düzy		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit+Trend	Sabitsiz	Sabit+trend
LKHARC	-0,91	-3,45 *	-10,25 ***	-13,33 ***
LKGELIR	-0,98	-2,97	-13,72 ***	-12,41 ***
LICBORC	-1,38	-2,89	-6,34 ***	-2,04
LDISBORC	-0,87	-1,80	-11,48 ***	-10,47 ***

* %10 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini ve *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 60: Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ADF birim kök testi sonuçlarına göre Fırsatçı Model çerçevesinde kullanılan değişkenlerden hepsi birinci farklarda durağandır. Ancak LKHARC düzey değişkeni sabit ve trend içermesi durumunda %10 anlamlılık seviyesinde durağan bulunmuştur.

4.5.1.1.2. Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi

İktisadi zaman serilerinde dışsal faktörlerden kaynaklı olarak trendlerinde kalıcı değişimler görülür. Bu değişimler yapısal kırılma olarak adlandırılır. Bu yapısal kırılmaların nedeni doğal afetler, savaşlar, teknolojik değişimler, iktisadi krizler, politika değişiklikleri olabilir.

Yapısal kırılmaların mevcut olduğu durumda standart birim kök testleri birim kökün varlığına yönelik (H_0) hipotezini reddetmeyen istatistikler üretmeye eğilimlidir. Bu tezde kullanılan zaman serilerinde yapısal kırılma dönemleri içsel olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda serilerin yapısal kırılma yılları Bai-Perron (1998) yöntemiyle belirlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda Kamu Harcamaları (LKHARC) Değişkeni için Bai-Perron Yapısal Kırılma Testi Sonuçları yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik Değer **
0'a karşı 1 *	308.4383	308.4383	8.58
1'e karşı 2 *	157.3462	157.3462	10.13
2'ye karşı 3*	36.16519	36.16519	11.14
3'e karşı 4	7.912538	7.912538	11,84
4'e karşı 5	0	0	12,25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri 1997Q4, 2009Q1, 2016Q4		
3			

*5 % anlamlılık düzeyi, ** Bai-Perron Kritik Değerleri

Tablo 61: Kamu Harcamaları (LKHARC) Değişkeni için Bai-Perron Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloya göre; kamu harcamaları değişkenine ait Bai-Perron yapısal kırılma testi sonuçları verilmektedir. 1989Ç4 ve 2023Ç4 arasında dönemde kamu harcamalarında üç yapısal

kırılma tespit edilmiştir. Bu yapısal kırılmalar 1997 yılının son çeyreği, 2009 yılının ilk çeyreği ve 2016 yılının son çeyreğinde gözlenmektedir. Yapısal kırılma tarihleri 1997 ve 2009 yılları için resesyon dönemlerini işaret etmektedir. 2016 yılında üçüncü çeyrek küçülmesini takip eden bir yapısal kırılma gözlenmektedir. Kamu harcamaları iktisadi resesyonlar sonrası gecikmeli olarak artış göstermektedir. Bu durum kamu harcamalarının iktisadi konjoktüre karşı bir hafifletme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Yapısal kırılmaların olduğu zaman serilerinde durağan seriler ADF ve Philips-Perron testlerinde birim kök içerdiklerine dair sıfır hipotezi reddedilemez ve serinin birinci farkı alınır. Bu sorundan kaçınmak üzere politik konjoktür göstergesi değişkenlerin içsel yapısal kırılma sayıları tespit edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda Kamu Gelir Değişkeni (KGELİR) için Bai-Perron (1998) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları yer almaktadır.

Kırılma sayıları	F istatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik değer **
0 vs. 1 *	431.1172	431.1172	8.58
1 vs. 2 *	113.3955	113.3955	10.13
2 vs. 3 *	53.62591	53.62591	11.14
3 vs. 4 *	33.05332	33.05332	11.83
4 vs. 5 *	48.78303	48.78303	12.25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma dönemleri		
5	1994Q4, 2000Q1, 2005Q4, 2012Q3, 2018Q3		

Tablo 62: Kamu Gelir Değişkeni (KGELİR) için Bai-Perron (1998) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kamu gelirleri (KGELİR) serisi için Bai-Perron (1998) içsel yapısal kırılma testi sonuçları Tablo 56'da özetlenmiştir. Logaritmik düzeyde elde edilen sonuçlara göre incelenen dönemde beş yapısal kırılma dönemi tespit edilmiştir. Bai-Perron (1998) testinden elde edilen yapısal kırılma tarihleri kontrol değişkenleri olan kriz dönemleri ve politik konjoktür göstergesi olan seçim dönemleri ile örtüşmemektedir. 1994Q4, 2000Q1, 2005Q4, 2012Q3, 2018Q3 Bu yıllarda Kamu gelirleri için maliye reformlarına bakılacak (Bu dönemlerde neden kırılma olmuş, açıklama yaz) Vergi afları, yapılandırma vb. şeyler olmuştur.

Aşağıdaki tabloda İç Borç Değişkenine Ait Bai-Perron (2003) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik Değer **
0 vs. 1 *	640.0394	640.0394	8.58
1 vs. 2 *	49.37803	49.37803	10.13
2 vs. 3 *	18.8679	18.8679	11.14
3 vs. 4	3.24693	3.24693	11.83
0 vs. 1 *	640.0394	640.0394	8.58
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri		
3	1999Q1, 2004Q1, 2018Q3		

Tablo 63: İç Borç Değişkenine Ait Bai-Perron (2003) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ICBORC değişkeni iç borç stokunun dönemlere göre değişimini göstermektedir. Bai-Perron (1998) yapısal kırılma testine göre incelenen dönemde 3 yapısal kırılma gözlenmektedir. 2018 yılı üçüncü çeyreği kamu gelirlerinde olduğu gibi iç borç stokunda da bir kırılma dönemi olarak gözlenmiştir. İç borç stokunda yaşanan kırılmalar mali disiplin politikalarının başlangıç ve bitiş dönemlerine işaret etmektedir. 1999Ç1 1999 Nisan seçimlerinden önceki son dönemdir. 2018 üçüncü çeyreği fiili olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk dönemidir. Kamu kesimi iç borç stokunda gözlenen yapısal değişim bu siyasi sürece işaret etmektedir.

Aşağıdaki tabloda dış borç değişkenine ait Bai-Perron (2003) Yapısal Kırılma Testi yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F değeri	Kritik Değer **
0 vs. 1 *	764.9659	764.9659	8.58
1 vs. 2 *	134.4534	134.4534	10.13
2 vs. 3 *	59.01362	59.01362	11.14
3 vs. 4 *	57.02332	57.02332	11.83
4 vs. 5	0	0	12.25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri		
4	1994Q4, 2002Q2, 2010Q3, 2018Q1		

Tablo 64: LDISBORC Serisi Bai-Perron (2003) Yapısal Kırılma Testi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

LDISBORC serisi devletin dış borç stokunu göstermektedir. Logaritmik düzeydeki dış borç stoku için dört kırılma dönemi öne çıkmaktadır. Kamu gelirleri ve iç borç stoku değişkenlerine benzer şekilde dış borç stoku da 2018 yılında bir yapısal değişimi işaret etmektedir. 2018 yılı Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş dönemi olduğu için yapısal kırılma testinin siyasi bir dönüşümün yansıması olarak yorumlanmaya müsaittir.

4.5.1.1.3. Philips-Perron Birim Kök Testi

Aşağıdaki tabloda Philips-Perron Birim Kök Testi sonuçları yer almaktadır.

	Düzye		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit+Trend	Sabitsiz	Sabitsiz+trendsiz
LKHARC	-0,92	-3,87 **	-16,36 ***	-16,55 ***
LKGELIR	-2,01	-2,90	-11,84 ***	-12,49 ***
LICBORC	-5,39 ***	-2,77	-5,90 ***	-7,14 ***
LDISBORC	-0,87	-1,80	-11,47 ***	-1,44 ***

* %10 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini ve *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 65: Fırsatçı Model Değişkenine Ait Philips-Perron Birim Kök Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Philips-Perron birim kök testlerine göre LKHARC ve LICBORC değişkenleri düzeyde durağan bulunmuştur. Tablo 60'de verilen t istatistiği değerlerine göre tüm değişkenler birinci farklarında durağan bulunulmuştur. Philips-Perron testi sonuçları LKHARC ve LICBORC değişkenleri düzeyde durağanlığına işaret etmektedir.

4.5.1.1.4. Zivot-Andrews Birim Kök Testi

Aşağıdaki tabloda Zivot-Andrews Birim Kök Testi bulunmaktadır.

Değişken	Model	Yapısal Kırılma dönemi	Min t istatistiği
LKHARC	A	1996Q1	-4,27
	B	1998Q4	-4,07
	C	2004Q1	-5,48 **
LKGELIR	A	1997Q4	-4,11
	B	2006Q3	-4,32 *
	C	2000Q1	-4,50
LICBORC	A	2001Q1	-3,14
	B	2001Q3	-3,73
	C	2001Q1	-4,35
LDISBORC	A	2002Q1	-6,29 ***
	B	2004Q1	-2,47
	C	2002Q1	-6,25 ***

* %10 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini ve *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 66: Fırsatçı Modele Ait Değişkenlerin Zivot-Andrews Birim Kök Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapısal kırılmaların içsel olduğu Zivot-Andrews birim kök testi sonuçlarına göre LKHARC ve LDISBORC değişkenleri düzeyde durağan bulunmuştur.

4.5.1.1.5. Lee-Strazicich İki Kırılımlı Birim Kök Testi

Aşağıdaki tabloda Lee-Strazicich İki Kırılımlı Birim Kök Testi bulunmaktadır.

Değişken	Model	Kırılma dönemi	Min t istatistiği
LKHARC	Crash	1993Q3, 1995Q4	-2,12
	Break	1998Q4, 2003Q3	-6,39 ***
LKGELİR	Crash	1993Ç1, 1999Ç1	-3,04
	Break	2000Ç34, 2006Ç2	-5,27
	C		
LICBORC	Crash	1994Ç1, 2001Ç1	-3,58 *
	Break	1998Ç3, 2010Ç1	-3,85
LDISBORC	Crash	2001Ç1, 2014Ç4	-2,78
	Break	1997Ç1, 2004Ç3	-4,12

* %10 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini ve *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 67: Fırsatçı Model Değişkenlerine Ait Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 62’de verilen Lee ve Strazicich iki yapısal kırılmalı hipotezine göre LKHARC değişkeni düzeyde durağan olarak tespit edilmiştir. Diğer değişkenler ise birim kök içermektedir.

4.5.1.2. Fırsatçı Modele İlişkin Regresyon Sonuçları

Newey-West yöntemiyle ağırlıklandırılmış en küçük kareler yöntemine göre elde edilen Fırsatçı Model tahmin sonuçları takip eden tablolarda gösterilmektedir.

4.5.1.2.1. Kamu Harcamaları Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Aşağıda Kamu Harcamaları Regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: LKHARC		
Yöntem: En Küçük Kareler		
Değişken	Önce	Sonra
Sabit	0.541579 *** (0.236614)	0.236614
LRKHARC_SA(-1)	0.65995 *	0.083293
LRKHARC_SA(-2)	0.06925	0.056263
LRKHARC_SA(-3)	0.232207 ***	0.081507
D1994	-0.10572 **	0.050671
D1999	-0.03181 ***	0.009552
D2001	-0.0297	0.064693
D2008	0.037702 ***	0.013576
D2020	0.02438 **	0.011693
SECIM1991	-0.01744	0.024473
SECIM1995	0.005272	0.030692
SECIM1999	0.033699 ***	0.012301
SECIM2002	0.013349	0.020499
SECIM2007	0.02388 ***	0.008372
SECIM2011	-0.01359	0.010972
SECIM2015	0.010076	0.008843
SECIM2018	0.02615**	0.011922
SECIM2023	0.078916 *	0.045418
R ²	0,98	
N	132	

Tablo 68: LHARC Değişkenine ait Fırsatçı Model Tahmini Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

KHARC değişkenine ilişkin model tahmini sonuçları tablo 63'te gösterilmiştir. Kamu harcamaları (LKHARC) üç çeyrek gecikmeli değerine bağlıdır. Kamu harcamaları değişkenine ait fırsatçı model tahminine göre 1999, 2007, 2018 ve 2023 seçimlerinde kamu harcamalarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir. LKHARC değişkeni finansal kriz ve pandemi dönemlerinde anlamlı bir şekilde yükseliş göstermektedir. Türkiye'nin GSYH değerlerinin küçüldüğü dönemlerde 2008 öncesi konjonktürel seyir ile uyumlu ile 2008 sonrası konjonktürde ise ekonominin küçüldüğü dönemlerde kamu harcamalarında artış gözlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçildikten sonra yapılan iki genel seçiminde fırsatçı konjonktür teorisi kamu harcamaları vasıtasıyla anlamlı hale gelmiştir.

4.5.1.2.2. Kamu Gelirleri Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Aşağıdaki tabloda Kamu Gelirleri Değişkenine ait Regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: DLKGELİR		
Yöntem: En Küçük Kareler		
Değişken	Katsayı	Standart hata
C	0.0382 ***	0.009058
DLRKGELİR_SA(-1)	-0.33659 ***	0.080347
DLRKGELİR_SA(-2)	-0.11676 *	0.069883
DLRKGELİR_SA(-3)	-0.22225 ***	0.092673
DLRKGELİR_SA(-4)	-0.15253	0.198966
D1994	-0.02609	0.018581
D1999	-0.03676 **	0.017493
D2001	-0.05787 **	0.024571
D2008	-0.0649 ***	0.017807
D2020	-0.02345	0.014604
SECIM1991	-0.0133 *	0.007731
SECIM1995	-0.01539	0.010163
SECIM1999	-0.01769	0.018657
SECIM2002	-0.01708	0.014864
SECIM2007	-0.01033	0.012924
SECIM2011	0.01783 **	0.007661
SECIM2015	-0.01914 **	0.008474
SECIM2018	-0.02164 *	0.011567
SECIM2023	-0.02591	0.016398
R ²	0,18	
N	131	

* %10 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini ve *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir

Tablo 69: Kamu Gelirleri Değişkenine ait Fırsatçı Model Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloya göre; kamu gelirlerinin iktisadi konjonktür kukla değişkenleri ve seçim dönemleri ile ilişkisine dair regresyon sonuçları gösterilmektedir. Kamu gelirleri resesyonlarda anlamlı bir şekilde azalış göstermektedir. Bu durumun istisnası 1994 resesyonudur. Bu resesyonun işareti beklenen yönde negatif olsa da istatistiksel olarak anlamlı değildir. Kamu gelirlerinin birinci farkı kendisinin dört gecikmeli değerine bağlıdır. İncelenen dönemde 1991, 2015 ve 2018 genel seçimlerinde fırsatçı politik konjonktür teorisinin öngördüğü şekilde kamu gelirlerinin artış hızı negatif ve anlamlı bulunmuştur. 2011 genel seçimlerinde ise kamu gelirleri anlamlı bir şekilde yükseliş göstermiştir. Bu durum resesyondan çıkmanın olumlu etkisinin kamu maliyesine yansıdığına yönelik bir delildir.

4.5.1.2.3. İç Borç Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Aşağıdaki tabloda İç borç değişkenine ait regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: DLICBORC		
Yöntem: En Küçük Kareler		
C	0.006782	0.010542
DLRICBORC(-1)	0.013385	0.091329
DLRICBORC(-2)	-0.005885	0.087782
DLRICBORC(-3)	-0.012337	0.08354
DLRICBORC(-4)	0.252099 ***	0.08604
DLRICBORC(-5)	0.369725 ***	0.083598
DLRICBORC(-6)	0.225414 ***	0.083419
D1994	0.07335 **	0.033507
D1999	0.008727	0.038464
D2001	0.191686 ***	0.038462
D2008	0.034308	0.032481
D2020	0.035066	0.032437
SECIM1991	0.123429 ***	0.044612
SECIM1995	-0.034767	0.034226
SECIM1999	0.020607	0.042222
SECIM2002	-0.203331 **	0.041948
SECIM2007	-0.01007	0.032387
SECIM2011	-0.025322	0.032088
SECIM2015	0.003408	0.029375
SECIM2018	0.008468	0.032182
SECIM2023	0.052275 *	0.029116
R ²	0,63	
N	128	

Tablo 70: LİÇBORÇ Değişkeni için Fırsatçı Model Tahmini Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'nin kamu iç borç stoku değişkeni kullanılarak elde edilen Fırsatçı Model tahmin sonuçları Tablo 4-13'te gösterilmektedir. 1994 ve 2002 resesyon dönemlerinde iç borç stokunun yükseldiği görülmektedir. İç borç stoku 6 çeyrek önceki değerinden etkilenmektedir. Anavatan Partisi'nin tek parti iktidarı olarak girdiği 1991 seçimlerinde ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ikinci genel seçimi olan 2023 seçimlerinde Fırsatçı modeli anlamlı bir şekilde destekleyen katsayılar bulunmuştur.

4.5.1.2.4. Dış Borç Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Aşağıdaki tabloda dış borç değişkenine ait regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: DLDISBORC		
Yöntem: En Küçük Kareler		
Değişken	Katsayı	Standart hata
C	0.015452 ***	0.005654
DLDISBORC(-1)	-0.225459	0.137723
DLDISBORC(-2)	-0.214569 *	0.094697
D1994	0.015708 **	0.009318
D1999	1.22E-02	0.014084
D2001	-0.028641 ***	0.009476
D2008	0.0004	0.014025
D2020	0.003312	0.009426
SECIM1991	0.001032	0.014904
SECIM1995	-0.01024	0.012244
SECIM1999	-0.028164	0.017124
SECIM2002	0.108863 ***	0.03304
SECIM2007	0.000643	0.005426
SECIM2011	0.021288 ***	0.006599
SECIM2015	-0.030756 ***	0.009483
SECIM2018	-0.007911	0.00727
SECIM2023	-0.003156	0.018262
R ²	0,27	
N	128	

Tablo 71: DLDISBORC değişkenine ait Fırsatçı Model Tahmini Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Dış borç serisi kendi değerinin iki gecikmeli değerine bağlıdır. 1994 resesyonunda dış borçlar anlamlı bir şekilde artarken, 2001 Resesyonunda ise anlamlı bir şekilde azalış göstermiştir. 2002 ve 2011 seçimlerinde dış borçlanma fırsatçı politik konjonktür teorisinin öngördüğü işaretle gerçekleşmiştir. 2015 seçimlerinde ise fırsatçı konjonktür teorisinin öngörüsünün aksine pozitif işaretli ve anlamlı bulunmuştur.

Aşağıdaki tabloda Fırsatçı Model Regresyon Bulgularının Özeti yer almaktadır.

Fırsatçı Modelin Mali Değişkenleri	Seçim Yılları								
	1991	1995	1999	2002	2007	2011	2015	2018	2023
Kamu Harcamaları	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Var	Var
Kamu Gelirleri	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Var	Yok
İç Borç	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Var
Dış Borç	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Yok	Yok

Tablo 72: Fırsatçı Model Regresyon Bulgularının Özeti

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Fırsatçı modele ait bulguların özeti; yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Fırsatçı modeli destekleyen ve istatistiksel olarak anlamlı seçim yılları için var yazılmış, modeli desteklemeyen seçim yılları için yok yazılmıştır. Buna göre; Kamu harcamaları için destekleyen yıllar 1999, 2018 ve 2023'tür. Modeli desteklemeyen yıllar ise 1991, 1995,

2002, 2011, 2015'tir. Kamu Gelirleri için ise; fırsatçı modeli destekleyen seçim yılları, 1991, 2015 ve 2018; modeli desteklemeyen yıllar ise, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011 ve 2023'tür. İç borç için ise; fırsatçı modeli destekleyen seçim yılları, 1991 ve 2023, modeli desteklemeyen yıllar ise, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015, 2018'dir. Dış borç için ise; fırsatçı modeli destekleyen seçim yılları, 2002 ve 2011 modeli desteklemeyen yıllar ise, 1991, 1995, 1999, 2007, 2015, 2018 ve 2023'tür.

4.5.2. Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanma Modeli

Çalışmanın bu bölümünde Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanma Modelinin ekonometrik analiz kısmı yer almaktadır.

4.5.2.1. Partizan Model için Yapılan Testler

Çalışmanın bu bölümünde Fırsatçı Model İçin Yapılan Testlerden ADF Birim Kök Testi, Bai-Perron Birim Kök Testi, Philips Perron Birim Kök Testi, Zivot-Andrews Birim Kök Testi ve Lee-Strazicicik iki Kırılmalı Birim Kök Testinden bahsedilecektir.

4.5.2.1.1. Partizan Model Değişkenlerine Ait ADF Birim Kök Testleri

Aşağıdaki tabloda Partizan Modelde Kullanılan Değişkenlere Ait ADF Birim Kök Testi Sonuçları yer almaktadır.

	Düzye		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit+Trend	Sabitsiz	Sabit+trend
BUYUME	-4,07 ***	-4,14 ***	-9,50 ***	-9,46 ***
ENF	-1,68	-1,67	-12,63***	-12,61 ***
ISSIZLIK	-1,66	-3,22 *	-8,26 ***	-8,23 ***
BUTCE AÇIĞI	-1,72	-2,25	-4,96 ***	-9,83 ***

Tablo 73: Partizan Modelde Kullanılan Değişkenlere Ait ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Partizan model tarafından kullanılan bağımlı iktisadi değişkenlerin ADF birim kök testi istatistikleri Tablo 72'de gösterilmektedir. Büyüme zaman serisi düzeyinde durağan bulunmuştur. İşsizlik, enflasyon ve bütçe açığı değişkenlerine ilişkin ADF testi sonuçlarına göre birim kökün varlığını savlayan sıfır hipotezi reddedilememiştir.

4.5.2.1.2. Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi

Aşağıdaki tabloda büyüme değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik Değer **
0 vs. 1	6.082636	6.082636	8.58
1 vs. 2	7.516149	7.516149	10.13
2 vs. 3	3.559948	3.559948	11.14
3 vs. 4	1.107899	1.107899	11.83
4 vs. 5	0.176928	0.176928	12.25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri		
0			

Tablo 74: BUYUME değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Partizan konjonktür teorisi çerçevesinde incelenen iktisadi değişkenlerden reel GSYH büyüme oranı (buyume) Bai-Perron (1998) testine göre yapısal kırılmaya sahip değildir. Ancak büyüme değişkenin negatif değer alması fırsatçı modelde kullanılan değişkenleri, işsizlik oranını ve enflasyon oranı için bir yapısal kırılma etkisi ortaya çıkarmaktadır. Aşağıdaki tabloda işsizlik değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik Değer **
0 vs. 1 *	311.7978	311.7978	8.58
1 vs. 2 *	39.41922	39.41922	10.13
2 vs. 3 *	29.48231	29.48231	11.14
3 vs. 4 *	12.73553	12.73553	11.83
4 vs. 5	0.018663	0.018663	12.25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri		
4	1995Q3, 2001Q4, 2008q3, 2018Q3		

Tablo 75: ISSIZLIK değişkenine ait Bai -Perron (1998) Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İşsizlik oranına ait zaman serisinde 1995Ç3, 2001Ç4, 2008Ç3 ve 2018Ç3 olmak üzere dört yapısal kırılma dönemi tespit edilmiştir. 2001 yılı ve 2008 yılları iktisadi resesyona göstermektedir. İşsizlik oranına etki eden ilk faktör reel GSYH büyüme oranıdır. 2000’li yılların başında %8 ‘in altında olan işsizlik oranının zamanla %8 üzerine yükselerek yeni platosunda kaldığı gözlenmektedir (İşsizlik şekil no).

Aşağıdaki tabloda enflasyon değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik Değer **
0 vs. 1 *	264.0793	264.0793	8.58
1 vs. 2 *	25.4266	25.4266	10.13
2 vs. 3	2.441947	2.441947	11.14
3 vs. 4	0.159437	0.159437	11.83
4 vs. 5	0	0	12.25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri		
2	2002Q2, 2018Q2		

* Yapısal kırılmanın varlığını göstermektedir.

Tablo 76: ENF değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’de 1990’lı yıllarda yüksek seyreden enflasyon oranı 2002 Güçlü Ekonomiye Geçiş Süreci’nden sonra istikrarlı bir şekilde azalmış ancak 2018 yılında yaşanan döviz kuru artışından sonra bir artış trendine girmiştir. Enflasyon oranı serisinde yapısal kırılma dönemleri 2002Ç2 ve 2018Ç2 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4-15).

Aşağıdaki tabloda BA/GSYH değişkenine ait Yapısal Kırılma Testi Bai-Perron Testi yer almaktadır.

Kırılma Sayıları	F İstatistiği	Ölçeklendirilmiş F	Kritik Değer **
0 vs. 1 *	113.1592	113.1592	8.58
1 vs. 2 *	196.2746	196.2746	10.13
2 vs. 3	6.43092	6.43092	11.14
3 vs. 4	4.736898	4.736898	11.83
4 vs. 5	0	0	12.25
Yapısal kırılma Sayısı	Kırılma Dönemleri		
2	1998Q3, 2004Q4		

Tablo 77: BA/GSYH Bai-Perron Testi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bai-Perron (1998) yapısal kırılma testi sonuçlarına göre Bütçe açığının GSYH’n oranı 1998Ç3 ve 2004Ç4 ‘de kırılma göstermiştir. 2004 yılının dördüncü çeyreğinden sonra bütçe açığının disiplin altına alınması yapısal kırılma testi tarafından yakalanmıştır.

4.5.2.1.3. Philips-Perron Birim Kök Testi

Tablo 78’de yer alan Partizan Model Değişkenlerine ait Philips-Perron Yapısal Kırılma Testi yer almaktadır. Test sonuçlarına göre BUYUME ve ENF değişkenleri düzeyde durağandır. BAGSYH ve ISSIZLIK değişkenleri birinci farklarında durağandır.

Aşağıdaki tabloda Partizan Model Değişkenlerine ait Philips-Perron Yapısal Kırılma Testi yer almaktadır.

	Düzye		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit+Trend	Sabitsiz	Sabit
BAGSYH	0,38	0.48	-9,83 ***	-9,79 ***
BUYUME	-4,44 ***	-4,35 ***	-32,59 ***	-32,22 ***
ENF	-3,48 ***	-6,29 ***	-20,88 ***	-20,79 **
ISSIZLIK	-1,53	-2,68	-8,28 ***	-8,26 ***

Tablo 78: Partizan Model Değişkenlerine Ait Philips-Perron Yapısal Kırılma Testi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Philips-Perron birim kök testi zaman serilerindeki yapısal kırılmaları dikkate almaz. Zaman serilerinde yapısal kırılma içeren testler birinci tip hipotez hatasının ortaya çıkmasının önüne geçer.

4.5.2.1.4. Zivot-Andrews Birim Kök Testi

Aşağıdaki tabloda Partizan Model Değişkenleri Zivot-Andrews Birim Kök Testi İstatistikleri yer almaktadır.

Değişken	Model	Yapısal Kırılma dönemi	Min t istatistiği
BUYUME	A	2004Q1	-3,90 ***
	B	1998Q3	-2,67
	C	2004Q1	-5,00 ***
ISSIZLIK	A	2018Q2	-3,11 **
	B	2004Q3	-3,67 **
	C	2001Q3	-3,89 **
ENF	A	2002q1	-4,55 ***
	B	2010q4	-4,17 ***
	C	2002Q1	-4,73 ***
BAGSYH	A	2004Q1	-3,82 ***
	B	1998Q3	-2,80
	C	2004Q1	-5,24 ***

Tablo 79: Partizan Model Değişkenleri Zivot-Andrews Birim Kök Testi İstatistikleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapısal kırılmaların içsel belirlendiği Zivot-Andrews (1992) birim kök testine göre Partizan modelde kullanılan tüm değişkenlerin birim kök varlığına dair sıfır hipotezi reddedilmiştir.

4.5.2.1.5. Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi

Aşağıdaki tabloda Lee-Strazicich İki Kırılmalı Birim Kök Testi yer almaktadır.

Değişken	Model	Kırılma dönemi	Min t istatistiği
BUYUME	Crash	1994Q4,2007Q3	-4,52 **
	Break	2008Q1, 2017Q4	-5,62 **
ISSIZLIK	Crash	2003Q4, 2019Q4	-2,88
	Break	2001Q1, 2004Q1	-4,28
ENF	Crash	2001Q2, 2002Q1	-4,69 **
	Break	2002Q1, 2020Q1	-6,09 **
BAGSYH	Crash	1995Q4, 2005Q3	-2,33
	Break	2000Q4, 2005Q1	-6,20 **

Tablo 80: Lee Strazicich Yapısal Kırılma Testi İstatistikleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Lee&Strazicich (2003) iki yapısal kırılmalı birim kök testi sonuçlarına göre ENF verisi durağandır ve yapısal kırılma dönemleri 2001Ç4 ve 2018Ç4 olarak bulunmuştur. ISSIZLIK değişkeni ise Lee-Stratizich (2003) birim kök testine göre durağan bulunamamıştır.

4.5.4.2. Partizan Modele İlişkin Regresyon Sonuçları

Çalışmanın bu bölümünde Partizan Modele İlişkin Regresyon sonuçları yer almaktadır.

4.5.4.2.1. Büyüme Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Aşağıdaki tabloda büyüme değişkenine ait regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken	Buyume	
Yöntem	En Küçük Kareler (Newey-West)	
Değişken	Katsayı	Std. Hata
Sabit	0.023857 ***	0.005430
DLGSYH_SA(-1)	-0.443557 ***	0.095464
DLGSYH_SA(-2)	-0.307704	0.099954
D1994	-0.003966	0.023340
D1999	-0.042090	0.027425
D2001	-0.057304 **	0.023194
D2008	-0.053422 **	0.023570
D2020	0.001592	0.022911
SECIM1991	-0.005796	0.022640
SECIM1995	-0.003878	0.023305
SECIM1999	-0.035145	0.030060
SECIM2002	0.008712	0.022636
SECIM2007	0.109158 ***	0.026289
SECIM2011	0.024428	0.022749
SECIM2015	0.002972	0.022651
SECIM2018	0.012017	0.022676
SECIM2023	0.046515 **	0.020891

Tablo 81: BUYUME değişkenine ilişkin Partizan Model

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda büyümeye değişkenine ilişkin partizan model tahmin sonuçları yer almaktadır. 2007 seçimlerinde ve 2023 seçimlerinde reel GSYH büyümesinin seçim döneminde anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Partizan politik konjonktür modelinde sol partiler tarafından tercih edilen iktisadi büyümenin siyasetin sağında yer alan iktidar partisi AK Parti tarafından takip edildiği görülmektedir. 2021 yılının son çeyreğinde başlayan düşük faiz politikası ile parasal aktarım mekanizması kanalıyla genişletici bir para ve maliye politikası izlenmeye başlamıştır. Bu politika 2023 yılındaki genel seçimlerden önce etsini göstermiş ve GSYH hasıla büyümesine neden olmuştur.

4.5.4.2.2. Enflasyon Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Aşağıdaki tabloda enflasyon değişkenine ait regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: ENF		
Yöntem: En Küçük Kareler (Newey-West)		
Değişken	Katsayı	Standart hata
Sabit	0.009487	0.005926
ENF (-1)	0.329288 **	0.156443
ENF (-2)	-0.023465	0.0741
ENF(-3)	0.185492	0.112689
ENF(-4)	0.386907 ***	0.114259
D1994	0.051917 **	0.023395
D1999	0.015159 ***	0.005662
D2001	0.035642 ***	0.010123
D2008	-0.016056 ***	0.005833
D2020	-0.00111	0.005525
SECIM1991	0.011914	0.009409
SECIM1995	-0.03105 *	0.016199
SECIM1999	-0.026137 ***	0.006395
SECIM2002	-0.040524 ***	0.013684
SECIM2007	-0.013442 **	0.006712
SECIM2011	-0.010526	0.006608
SECIM2015	-0.006722	0.005503
SECIM2018	-0.001943	0.006736
SECIM2023	-0.02173	0.017539
R ²	0,71	
N	130	

Tablo 82: ENFLASYON değişkenine ait Regresyon Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu tezin araştırma örnekleme yüksek enflasyonlu bir dönem ile başlamaktadır. Türkiye’de enflasyon 2004 yılından sonraki dönemlerde %5 oranının altına düşürülebilmiştir. 2018 yılına kadar enflasyon oranları “Sürünen enflasyon” olarak adlandırılan oranlarda seyretmiş ve 2018 yılından sonra enflasyon tekrar makro iktisadi bir sorun haline

gelmiştir. Politik konjonktür teorisini göre muhafazakâr ve liberal siyasi partiler ana akım iktisadın savunduğu fiyat istikrarını önceleyen politikaları uyguladılar. Türkiye hükümetlerinin enflasyon ile mücadele politikası uyguladığı seçim dönemleri 1995, 1999, 2002, 2007 ve 2011 istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Aşağıdaki tabloda Partizan Model Regresyon Kalıntı İstatistikleri yer almaktadır.

Kalıntı Testi	Test	Test istatistiği
Otokorelasyon	Breusch-Godfrey	0,5301
Değişen varyans	Breusch-Pagan-Godfrey	0,0152

Tablo 83: Partizan Model Regresyon Kalıntı İstatistikleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloya göre; Otokorelasyon için Breusch-Godfrey Test İstatistiği 0,5301, Değişen varyans için Breusch-Pagan-Godfrey Test İstatistiği 0,0152'dir.

4.5.4.2.3. İşsizlik Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Partizan politik konjonktür teorisine göre sol eğilimli partiler iktisadi büyümeyi artırıcı, işsizliği azaltıcı politikaları uygulamaya daha yatkındır. Uzun vadeli olarak değerlendirildiğinde incelenen dönemde görece düşük olan işsizlik oranları 2002 sonrasında %8 ve üzerinde oluşan yüksek bir platoya geçmiştir. 1995, 2011 ve 2023 seçim dönemlerinde işsizlik oranı istatistiksel olarak anlamlı şekilde azalmıştır. 2011 seçiminin Büyük Resesyondan sonra yapılan ilk seçim olduğu dikkate alındığında işbaşındaki hükümetin partizan modele uygun olarak istihdamı artırdığı söylenebilir. 2023 seçim döneminde işsizlik oranı anlamlı bir şekilde düşmüştür. İşsizlik oranının düşmesi partizan politik konjonktür teorisinin öngörüsünü desteklemektedir.

Aşağıdaki tabloda işsizlik değişkenine ait regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: DISSIZLIK		
Yöntem: En Küçük Kareler (Newey-West standard hatalar)		
Değişken	Katsayı	Standart hata
Sabit	0.02682	0.085378
DISSIZLIK (-1)	-0.01714	0.134852
DISSIZLIK (-2)	-0.23819 ***	0.082626
DISSIZLIK(-3)	-0.16224	0.102827
DISSIZLIK(-4)	0.270004	0.165241
D1994	-0.20999 **	0.088123
D1999	0.20226	0.217483
D2001	0.896883 ***	0.32163
D2008	1.015286 ***	0.365082
D2020	-0.29002	0.166258
SECIM1995	-0.17802 *	0.085492
SECIM1999	-0.07847	0.252343
SECIM2002	0.085623	0.217501
SECIM2007	0.006434	0.125986
SECIM2011	-0.4862 ***	0.173233
SECIM2015	0.039453	0.141586
SECIM2018	-0.40545	0.264825
SECIM2023	-0.2999 *	0.144947
R ²	0,28	
N	130	

Tablo 84: İşsizlik Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.5.4.2.4. BA/GSYH Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

İncelenen dönemde bütçe açığının GSYH değerine oranı gösterilmiştir. Koalisyonlar döneminde bütçe açığı genişlerken, IMF ile yapılan stand by anlaşmaları sonucu sağlanan mali disiplin sonucu bütçe açığı azalış göstermiştir. Mali disiplin kapsamında takip edilen faiz dışı fazla hedeflerinin sonucu olarak bütçe açıkları uzun bir dönem yüzde 10'un altında bir seyir izlemiştir. Bu seyrin istisnası 2008 Büyük Resesyonudur. Resesyonun yaşandığı dönemlerde bütçe açığı büyümüştür. Regresyon modellerinde ekonomide küçülme olduğu dönemlere kukla değişkenler atanarak resesyondan kaynaklanan etkiler kontrol değişkenleri olarak yer almıştır. Bütçe açığı GSYH oranı 2020 yılında SARS-Cov 2 pandemisinin etkisiyle küçülmüştür. Resesyon dönemlerinde bütçe açığı ortalamadan daha düşük düzeyde kalmıştır. 2005 yılının dördüncü çeyreğinde ise Crash türünde bir yapısal kırılma gözlenmektedir. 2005Ç4'ü işaret eden Lee-Stratizich (2004) yapısal kırılma testine göre BAGSYH serisi birim kök içermektedir.

Aşağıdaki tabloda BA/GSYH değişkenine ait regresyon sonuçları yer almaktadır.

Bağımlı Değişken: DBA/GSYH		
Yöntem: En Küçük Kareler (Newey-West standard hatalar)		
Değişken	Katsayı	Standart hata
Sabit	0.004022	0.003045
DBAGSYH (-1)	0.035855	0.088192
D1994	0.012720 **	0.005728
D1999	-0.007780 **	0.003819
D2001	-0.030678	0.029336
D2008	-0.035500 ***	0.006217
D2020	-0.002218	0.005643
SECIM1991	-0.004019	0.003045
SECIM1995	-0.012571 ***	0.004406
SECIM1999	-0.026280 ***	0.006625
SECIM2002	0.003030	0.008795
SECIM2007	-0.013831 ***	0.005220
SECIM2011	0.011024 **	0.004619
SECIM2015	-0.003691	0.003166
SECIM2018	-0.006789 **	0.003371
SECIM2023	-0.012039 **	0.005627
R ²	0,16	
N	133	

Tablo 85: BA/GSYH Değişkenine Ait Regresyon Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Partizan politik konjunktür teorisine göre seçim öncesi bütçe açıkları açıklar genişler ve seçim sonrası dönemlerde ise olağan mali açıklar gerçekleşir. Bütçe açığı seçim dönemleri üzerinde modellendiğinde 1995, 1999, 2007, 2018 ve 2023 seçimlerinde bütçe açığının negatif işaretli ve anlamlı olduğu tespitine ulaşılmıştır. Bu tespitler partizan politik konjunktür teorisini destekler yöndedir. Tek parti iktidarı döneminde yalnızca 2007 yılında bütçe açığı seçim döneminde genişleme göstermiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yapılan iki seçimde bütçe açığının politik konjunktür doğrultusunda genişletici maliye politikası aracı olarak kullanıldığına dair kanıtlar mevcuttur.

Aşağıdaki tabloda Büyüme değişkenine ilişkin Partizan Modelin Kalıntı İstatistikleri yer almaktadır.

Kalıntı Testi	Test	Test istatistiği
Otokorelasyon	Breusch-Godfrey	0,3578
Değişen varyans	Breusch-Pagan-Godfrey	0,3126

Tablo 86: Büyüme değişkenine ilişkin Partizan Modelin Kalıntı İstatistikleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloya göre; Breusch-Godfrey testi Otokorelasyon test istatistiği 0,3578'dir. Değişen varyans Breusch-Pagan-Godfrey testi test istatistiği 0,3126'dır.

Aşağıdaki tabloda partizan modelin sonuçları yer almaktadır.

Partizan Modelin Değişkenleri	Seçim Yılları								
	1991	1995	1999	2002	2007	2011	2015	2018	2023
büyüme	yok	yok	yok	yok	var	yok	yok	yok	var
İşsizlik	yok	var	yok	yok	yok	var	yok	yok	var
Enflasyon	yok	var	var	var	var	var	yok	yok	yok
Bütçe Açığı /GSYH oranı	yok	var	var	yok	var	yok	yok	var	var

Tablo 87: Partizan Modelin Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloya göre; seçim yılları 1991, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015, 2018 ve 2023 yıllarıdır. Partizan modelin değişkenleri ise; büyüme, işsizlik, enflasyon ve Bütçe Açığı /GSYH oranıdır. Partizan modeli destekleyen ve istatistiksel olarak anlamlı seçim yılları için var yazılmış, modeli desteklemeyen seçim yılları için yok yazılmıştır. Buna göre; Büyüme değişkeni için modeli destekleyen yıllar; 2007 ve 2023'tür. Modeli desteklemeyen yıllar ise; 1991, 1995, 1999, 2002, 2011,2015 ve 2018'dir.

İşsizlik değişkeni için modeli destekleyen yıllar; 1995, 2011 ve 2023 yılıdır. Modeli desteklemeyen yıllar ise; 1991, 1999, 2002, 2007, 2015 ve 2018'dir.

Enflasyon değişkeni için modeli destekleyen yıllar; 1995, 1999, 2002, 2007 ve 2011'dir. Modeli desteklemeyen yıllar ise; 1991, 2015, 2018 ve 2023'tür.

Bütçe Açığı /GSYH oranı değişkeni için modeli destekleyen yıllar; 1995,1999, 2007, 2018 ve 2023'tür. Modeli desteklemeyen yıllar ise; 1991, 2002, 2011 ve 2015'tir.

4.6. Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışma da Politik konjoktürel dalgalanmalar ve politik bütçe dalgalanmaların olup olmadığı 1990-2023 dönemi için test edilmiştir. Türkiye ekonomisi için 1990-2023 yılları aralığında yapılan dokuz seçim için fırsatçı model ve partizan model test edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda iktisadi ve mali zaman serilerinde yapısal kırılmalar dikkate alınarak ait birim kök testleri yapılmıştır. Fırsatçı model mali zaman serileri kullanılarak test edilmiştir. Üç aylık zaman serileri kullanıldığı için her üç ay bir dönemi ifade etmektedir. Fırsatçı modelde kamu harcamaları, kamu gelirleri, iç borç ve dış borç değişkenleri kullanılmıştır. Partizan model de ise; büyüme, enflasyon, işsizlik ve bütçe açığının/GSYH ya oranı kullanılmıştır. İncelenen dönem için aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Fırsatçı politik konjonktür kuramı çerçevesinde kamu harcamaları, iç borç ve dış borç değişkenlerinin beklenen işaretleri pozitifdir. Kamu gelirlerinin ise seçim dönemlerinde

azalması beklenmektedir. Türkiye’de 1991 ve 2007 arasında seçimle beş yılda bir yapılmaktaydı. 2007’den 2017 yılına kadar seçimlerde seçim yasal süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. 17 Nisan 2017 Referandumu ile cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle seçimler tekrar 5 yılda bir yapılacak şekilde düzenlenmiştir. Türkiye de yapılan 2007 Genel Seçimi, 2011 Genel Seçimi, 2015 Genel ve 2023 Genel seçimleri normal sürelerinde yapılmıştır. İncelenen dönemdeki diğer 5 seçim ise erken seçimdir. Kamu harcamaları değişkeni için dokuz seçimin dördünde fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinin öngörüsü ile uyumlu istatistiksel olarak anlamlı bulgular elde edilmiştir. İktisadi resesyon yıllarının da dahil edildiği modelde 1999, 2007, 2018 ve 2023 genel seçimlerinde fırsatçı teoriyi destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. İncelenen diğer seçimlerde ise istatistiki olarak anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Fırsatçı Konjonktür dalgalanmaları modelinde kamu gelirleri için 1991, 2011, 2015 ve 2018 seçimlerinde teorik olarak öngörüldüğü gibi kamu gelirlerinin işareti negatif ve anlamlı bulunmuştur. Teori bu yıllarda yapılan seçimler için desteklenmiştir. İncelenen dönemdeki diğer seçimlerde ise kamu gelirleri için fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar modelini destekleyen istatistiki olarak anlamlı bulgular elde edilememiştir.

Kamu kesimi iç borç stoku zaman serisi fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar teorisinin modeli çerçevesinde iki seçimde teoriyi destekleyen bulguları işaret etmektedir. Değişkenin birinci farklarında elde edilen regresyon tahmin sonuçlarına göre 1991 seçimlerinde ve 2023 seçimlerinde iç borç stoku anlamlı bir biçimde artış göstermiştir. 2002 seçimlerinde ise teorisinin öngörüsünün aksine iç borç stoku anlamlı olarak azalmıştır. Bu durum Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEP) kapsamında uygulanan mali disiplinin bir göstergesidir.

Dış borç stoku için birinci farktaki seriler için tahmin edilen fırsatçı konjonktürel dalgalanma modeline göre yapılan genel seçimlerde teoriyi destekleyen bulgulara rastlanmamıştır.

Partizan konjonktürel dalgalanmalar teorisi çerçevesinde olmak üzere dört makro iktisadi zaman serisi (GSYH büyüme oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı, bütçe açığının GSYH ’ya oranı) modellenmiştir. Yapısal kırılmaların dikkate alındığı birim kök testi sonuçlarına göre büyüme oranı, enflasyon oranı, bütçe açığı oranı serileri düzeyde durağan bulunmuştur. İşsizlik oranı serisi ise birinci farkında durağan olduğu tespit edilmiştir.

Partizan politik konjonktür dalgaları (PPKD) teorisinin ampirik uygulamasına göre 2011 ve 2015 Genel seçimlerinde büyüme oranları pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. Bu seçimlerde PPKD yaklaşımının geçerli olduğu söylenebilir. 2011 ve 2015 seçimlerinde mevcut iktidar büyümeyi önceleyen bir seçim politikası izlemiştir.

Enflasyon oranı değişkeni Türkiye’de enflasyonun görece yüksek olduğu 1995, 1999, 2002 genel seçim dönemlerinde enflasyon anlamlı olarak negatif işaretlidir. Bu durum iktidarların enflasyon ile mücadeleye yönelik bir strateji izlediği göstermektedir. 2007 yılında ise yine enflasyon oranı anlamlı bir biçimde farklılaşmış, bu durum diğer seçimlerde gözlenmemiştir. Sol partili koalisyon hükümetleri seçim dönemlerinde enflasyon azalmıştır.

İşsizlik oranı sol partinin yer aldığı koalisyon döneminde düşük işsizlik oranları görülse de bu parametre istatistiki olarak anlamlı değildir. İktidarda sağ partini olduğu 2011 ve 2023 seçimlerinde işsizlik oranı anlamlı bir şekilde seçim dönemlerinde azalmıştır. Bu seçimler 2008 Büyük Resesyonu ve 2020 SARS-Cov 2 pandemisine müteakip seçimlerdir. 2023 seçimi için partizan modeli destekleyen bulgu mevcuttur.

Tüketici güven endeksi grafiği incelendiğinde Seçim dönemlerinde tüketici güven endeksinin belirgin bir şekilde yükseldiği, seçim sonrasında ise eski seviyelerine döndüğü gözlenmektedir. Bu seyir politik konjonktür teorisini desteklemektedir.

SONUÇ

Politik konjoktürel dalgalanmalar seçimler nedeniyle iktidardaki partilerin tekrar seçilebilmek amacıyla para ve maliye politikası araçlarını kullanarak ekonomiyi manipüle etmesi olarak açıklanmaktadır. Politik bütçe dalgalanmaları ise; iktidar partilerinin tekrar seçilebilmek amacıyla maliye politikası araçlarını kullanarak bütçede meydana getirdikleri dalgalanmalar olarak ifade edilir. 1975 yılında Nordhaus, Politik konjoktürel dalgalanmaları teorisini ilk kez ortaya koymuştur. Partizan politik konjoktür dalgalanması teorisi ise ilk kez Hibbs (1977) tarafından incelenmiştir. Politik bütçe dalgalanmalarında konusunda ise Rogoff'un (1990) yaptığı çalışmalar literatürdeki ilk çalışma olarak kabul edilir. Politik konjoktürel dalgalanmalarda daha çok makroekonomik değişkenler üzerinde durulması (GSMH, işsizlik, enflasyon), seçimlerde ise bütçesel (Kamu harcamaları, Kamu Gelirleri, Borçlanma) değişkenlerinin daha etkili olduğu düşüncesiyle politik bütçe dalgalanmaları önem kazanmış ve araştırma konusu haline gelmiştir.

Türkiye' de 1990-1999 döneminde gerçekleşen ekonomik gelişmeler ve uygulanan maliye politikası sonuçları şu şekildedir;

Bu dönemde gerçekleşen ekonomik gelişmeler;

*1980 sonrası dönemde Türkiye'de, dış ticaretin serbestleştirilmesi, rekabete açık ekonomi politikaları uygulanması, yurtiçi mali piyasaların yeniden yapılandırılıp geliştirilmesi, mikro ve makro fiyatların belirlenmesinde piyasa güçlerinin ikame edilmesi gibi önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kamu kesiminde yeniden yapılanma çalışmaları sürmüştür, uluslararası sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır.

* Kamu açıklarının yüksek oranda artmasıyla iç faiz oranları artmış bu da sıcak para girişlerini hızlandırmıştır. Reel olarak Türk parası aşırı değer kazanmış bu gelişme sonucunda işgücü maliyetindeki reel artışlara neden olmuştur. Dolaylı ve doğrudan ihracat teşviklerindeki azalmayla birlikte rekabet gücünün kaybedilmesine neden olmuştur. Kamu açıklarındaki artış ekonomide iç ve dış dengede hızlı bir bozulmaya sebep olmuştur. İhracat azalmış, ithalat artmış ve dış ticaret açıkları önemli ölçüde artmıştır. 1994 yılında İç ve dış dengedeki bu bozulmalar sermaye, para ve döviz piyasalarında önemli bir krize neden olmuştur.

*5 Nisan 1994 tarihinde, kamu açıklarını azaltmak, ekonomiyi hızla istikrara kavuşturmak ve bu istikrarı sürdürmek amacıyla 5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama

Planı yürürlüğe girmiştir. Bu plan ile öncelikle kamu harcamalarının kontrol edilmesi, kamu gelirlerinin artırılması ve ekonomik istikrarı sağlamak için yapılan düzenlemelere öncelik verilmiştir. Kamu kesiminin ekonomideki payını azaltıp piyasa koşullarının hakim olduğu yapısal düzenlemeler yapılmıştır. Ekonomide etkinlik ve verimliliği sağlamak amacıyla özelleştirme kanunu çıkarılmıştır. Yap-İşlet-Devret modeline yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır.

*1996-1999 döneminde Türkiye ekonomisinde, kamu açıkları artmış, enflasyon seviyesi artmış ve dalgalı büyüme yapısı ile istikrarsız bir büyüme gerçekleşmiştir. kamu açıklıklarının artması yurtiçi mali piyasalar üzerindeki baskısıyla birlikte dış şokların da etkisiyle reel faizler hızla yükselmiştir. Reel faiz oranlarının artmasıyla, kamu açıkları daha da artmış ve borç-faiz kısır döngüsü içine girmiştir.

Bu dönemde uygulanan maliye politikalarına bakıldığında ise;

*Harcamalar; 1990 yılında bütçe giderleri 68.354.408 Milyon TL, GSYH 528.369.363 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %12,94 tür. 1993 yılına kadar Bütçe giderlerinin / GSYH oranı giderek artmıştır. Bu oran 1993 yılında %18,41 dir. 1994 ve sonrasında düşme eğilimi göstermiştir. 1994 yılında Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %17,35 tir. 1996 yılında ise bu oran giderek artmaya başlamıştır. 1996 yılında Bütçe giderlerinin / GSYH oranı 19,95, 1997 yılında 20,77, 1998 yılında 22,24 ve 1999 yılında ise 26,85 tir.

* Gelirler 1990-1999 dönemi gelirlerine bakıldığında; Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı 1990 yılında vergi gelirleri 45.399.534 Milyon TL, Vergi Dışı Normal Gelirler 4.267.000 Milyon TL, Özel Gelirler ve Fonlar 5.401.000 Milyon TL, Toplam Gelir 55.067.534 Milyon TL, Vergi Gelirlerinin GSYH’ın oranı (%) 8,59 dur. Vergi Gelirlerinin GSYH’ın oranı (%) her yıl giderek artmıştır. Bu oran 1991 yılında %9,28, 1992 yılında %9,63, 1993 yılında %9,92, 1994 yılında %11,30, 1995 yılında %10,39, 1996 yılında %11,30, 1997 yılında %12,24, 1998 yılında %13,15, 1999 yılında ise %13,15 olduğu görülmektedir.

1990 yılında toplam vergi gelirleri içinde en büyük payı %51,2 ile gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu %30,1 ile mal ve hizmetlerden alınan vergiler takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler %17,7, servetten alınan vergiler %0,9 ve en son da kaldırılan vergi artıkları %0 takip etmektedir. Bu rakamlar 1995 yılına gelindiğinde %39,9 ile gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu %39,6 ile mal ve hizmetlerden

alınan vergiler takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler %18,0, servetten alınan vergiler %0,8 ve en son da kaldırılan vergi artıkları %1,8 takip etmektedir. 1999 yılına gelindiğinde ise; 44,2 gelirden alınan vergiler oluşturmaktadır. Bunu %41,3 ile mal ve hizmetlerden alınan vergiler takip etmektedir. Daha sonra dış ticaretten alınan vergiler %13,4, servetten alınan vergiler %1,2 ve en son da kaldırılan vergi artıkları %0 takip etmektedir.

* Bütçe dengesi, 1990 yılında Bütçe Giderlerinin GSYH'a Oranı % 12,94, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı (%)10,71, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % (-)2,23'tür. 1999 yılında ise Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 26,85, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı %18,10, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % (-)8,75'tir.

Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı en fazla olduğu yıl 1999 ,en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır. Bütçe Gelirlerinin GSYH'a oranı en fazla olduğu yıl 1999,en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır. Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı en fazla olduğu yıl 1999 ,en düşük olduğu yıl 1990 yılıdır.

* Borçlanma, 1990-1999 dönemi borçlanma politikası, iç borçlar 57 milyon TL, GSYH ya oranı %10,8 dir. Dış Borçlar ise 76 milyon TL, GSYH ya oranı %14,5 tir. 1993 yılında iç borçlar 357 milyon TL, GSYH ya oranı %13,4'dir. Dış Borçlar ise 456 milyon TL, GSYH ya oranı %17,1 tir. 1996 yılında iç borçlar 3.149 milyon TL, GSYH ya oranı %15,9'dir. Dış Borçlar ise 3.510 milyon TL, GSYH ya oranı %17,7 tir. 1999 yılında iç borçlar 22.920 milyon TL, GSYH ya oranı %21,4'dir. Dış Borçlar ise 18.794 milyon TL, GSYH ya oranı %17,5tir.

Türkiye' de 2000-2009 döneminde gerçekleşen ekonomik gelişmeler ve uygulanan maliye politikası sonuçları şu şekildedir;

Bu dönemde gerçekleşen ekonomik gelişmeler;

*2000 yılında Türkiye ekonomisi %7,4 oranında büyümüştür fakat 2001 krizi sebebiyle % 9,5 oranında daralmıştır. Kriz sonrasındaki dönemde sıkı para ve maliye politikaları uygulanmıştır. Böylece makroekonomik istikrar sağlanmaya çalışılıp büyüme oranlarında atışı görülmüştür. GSYİH 2002-2005 döneminde yıllık ortalama %7,5 oranında büyümüştür. 2000 yılında kişi başına milli gelir 2.879 dolar iken, 2005 yılında 5.042 dolara yükselmiştir. 2007-2012 döneminde; büyümenin kaynağı ihracat, özel tüketim, ve sabit sermaye yatırım harcamaları olmuştur. Ancak özelleştirmeler ve uygulanan yapısal reformlar sayesinde kamunun ekonomi içindeki düzenleyici ve

denetleyici görevi kuvvetlendirilirken, özel sektörün de ekonomi içindeki payı artırılmıştır. Böylece, ekonomide güven ortamı sağlanmış olup, ekonomik büyüme özel sektör kaynaklı olmuştur.

* İstihdam artışı 2001-2005 döneminde yıllık ortalama % 0,4 olmuş ve işsizlik oranı 2005 yılı itibarıyla %10,3 seviyesine ulaşmıştır. Bu durumda 2001 yılında yaşanan kriz ve tarım istihdamındaki çözüme etkili olmuştur. Nitekim, 2001-2005 döneminde tarım istihdamı yıllık ortalama % 3,3 oranında azalırken tarım dışı istihdam % 2,5 oranında artmıştır. 2007–2012 döneminde ise; yıllık toplam istihdam ortalama % 3,3 oranında artmıştır. Bu gelişmelerde işgücü piyasasında uygulanan programlar etkili olmuştur.

* Enflasyon; sıkı para politikasının uygulanması, bütçe disiplininin sağlanması ve yapısal reformlarla desteklenmesi neticesinde 34 yıl aradan sonra ilk kez tek haneli rakamlara inmiştir. 2005 yılında % 7,7 olarak gerçekleşmiştir. Merkez Bankası bağımsızlığının sağlanması, para politikasının nihai hedefinin fiyat istikrarı olarak belirlenmesi, kamu kesiminin mali baskınlık düzeyinin gerilemesi ve para politikasının kredibilitesinin artması açık enflasyon hedeflemesi rejimine geçiş için gerekli ön koşulları sağlamış ve 2006 yılı başından itibaren söz konusu rejime geçilmiştir. 2008 yılında hedeflenen enflasyon oranı güncellenmiştir. Orta vadede %5 düzeyinde istikrar kazanması hedeflenen enflasyon oranı, 2012 yılında % 6,2'ye kadar gerilemiştir.

* İthalat 2000 yılında 54,5 milyar dolar iken, 2001–2005 döneminde 2,1 kat artarak 2005 yılında 116,5 milyar dolar olmuştur. İhracatımız 2001–2005 döneminde önemli ölçüde artmıştır, fakat YTL'nin değerlenmesi, özellikle Çin menşeli ucuz ürünlerin ithalatının artması, ihracattaki dönüşümün getirdiği ihracatın ithalata bağımlılığının artması ve petrol fiyatlarındaki artışlar sebebiyle dış ticaret dengesinde önemli derecede açıklar oluşmuştur.

Bu dönemde uygulanan maliye politikalarına bakıldığında ise;

*Harcamalar; Bütçe Giderlerinin GSYH'ye Oranları % 2000 yılında Personel giderleri % 6,6, diğer cari giderler % 2,2, Yatırım giderleri % 1,5, Toplam Transfer Giderleri ise %16,6 dir. Gider kalemleri içinde en büyük payı transfer harcamaları giderleri oluşturmaktadır. 2003 yılında Personel giderleri % 6,6, diğer cari giderler % 2,3, Yatırım giderleri %2,0, Toplam Transfer Giderleri ise % 22,2 dir. 2004 yılında en büyük payı % 9,79 ile toplam transfer harcamaları oluşturmaktadır. Bu oran giderek artmıştır. 2005

yılında % 6,78, 2006 yılında % 5,82, 2007 yılında % 5,54, 2008 yılında % 5,09 ve 2009 yılında % 5,32 olmuştur.

*Gelirler; Türkiye’de Genel Bütçe Gelirleri ve Vergi Gelirlerinin/ GSYH ‘ya Oranı 2000 yılında vergi gelirleri 26.503.698.000 Milyon TL, Vergi Dışı Normal Gelirler 3.486.493.000 Milyon TL, Özel Gelirler ve Fonlar 3.050.712.000 Milyon TL, Toplam Gelir 33.040.903.000 Milyon TL, Vergi Gelirlerinin GSYH’m oranı (%)15,90 dur. Vergi Gelirlerinin GSYH’n oranı (%) her yıl giderek artmıştır. Bu oran 2001 yılında %16,54, 2002 yılında %17,01, 2003 yılında %,18,54, 2004 yılında %19,81 ,2005 yılında %19,13, olmuştur. Vergi gelirlerinin GSYH’ya oranı en yüksek olduğu yıl 2004, en düşük olduğu yıl ise 2000 yılıdır.

Vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2003, en düşük olduğu yıl ise 2001 yılıdır. Vergi Dışı Normal Gelirlerin toplam gelirler içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2005 , en düşük olduğu yıl ise 2003 yılıdır. Özel Gelirler ve Fonların toplam gelirler içindeki payı en yüksek olduğu yıl 2000 yılıdır, en düşük olduğu yıl ise 2004 ve 2005 yılıdır.

*Bütçe Dengesi; 2000 yılında Bütçe Giderlerinin GSYH’a oranı % 28,02, Bütçe Gelirlerin GSYH’a oranı % 20,07, Bütçe Dengesinin GSYH’a oranı % -7,96’dır. 2009 yılında Bütçe Giderlerinin GSYH’a oranı %26,65 , Bütçe Gelirlerin GSYH’a oranı % 21,41, Bütçe Dengesinin GSYH’a oranı % -5,24’tür.

*Borçlanma ; 2000 yılında iç borçlar 36.421 milyon TL, GSYH ya oranı %21,3 dir. Dış Borçlar ise 27.347 milyon TL, GSYH ya oranı %16,0 tir. 2009 yılında iç borçlar 330.005 milyon TL, GSYH ya oranı %33,0 dir. Dış Borçlar ise 112.044 milyon TL, GSYH ya oranı %11,2 tir.İç Borçların GSYH’ya oranının en yüksek olduğu yıl 2001, en düşük olduğu yıl ise 2000 yılıdır. Dış Borçların GSYH’ya oranının en yüksek olduğu yıl 2002, en düşük olduğu yıl ise; 2007 yılıdır. Toplam Borçların GSYH’ya oranının en yüksek olduğu yıl 2001 yılı, en düşük olduğu yıl ise; 2000 yılıdır.

Türkiye’ de 2010-2010 döneminde gerçekleşen ekonomik gelişmeler ve uygulanan maliye politikası sonuçları şu şekildedir;

Bu dönemde gerçekleşen ekonomik gelişmeler;

2008 yılında yaşanan finansal krizden Türkiye ekonomisi, alınan tedbirler sayesinde daha az etkilenmiş kriz sonrasında hızlı bir toparlanma sürecine girmiştir.

Büyüme oranı ortalama yıllık % 4,9 olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına milli gelir, 2018 yılında AB ortalamasının % 64,6'sına ulaşmıştır. GSYH 2014-2018 döneminde büyümesine harcamalar yönüyle tüm alt bileşenler pozitif katkı sağlamıştır.

İşsizlik oranı 2013 yılında işsizlik oranı % 9 iken, sonraki yıllarda özellikle kadınlar olmak üzere işgücüne katılım oranlarında artışlar görülmektedir.2018 yılında %11'e yükselmiştir. 2014–2018 döneminde istihdam teşvikleri ve işgücü piyasasında uygulanan programların etkisiyle toplam istihdam oranında % 3,2'lik bir artış gerçekleşmiştir. kayıt dışı istihdam oranında azalma görülmüş özellikle tarım dışı sektörlerde azalmaya rastlanmıştır; asgari ücrette büyük ölçüde artışlar sağlanmıştır. Ortalama fiili çalışma sürelerinde de azalma meydana gelmiştir. Türkiye'de 2022 yılı itibarıyla işgücüne katılım oranı %53,1 seviyesinde olan kadınlarda % 35,1, erkeklerde ise % 71,4 olmuştur. 2019-2022 döneminde toplam net ilave 2 milyon 61 bin istihdam oluşturulmuş ve istihdam düzeyi 30 milyon 752 bin kişi ile tarihi yüksek seviyesine ulaşmıştır. istihdamdaki kayıplar salgın döneminde alınan tedbirlerle sınırlı sayıda olmuştur, sonrasında hızlı bir toparlanma sürecine girilmiştir. 2023 yılında Kahramanmaraş deprem felaketi ile işgücü piyasalarında tedbirler alınmış bu tedbirlerin uygulamaya konulmasıyla birlikte istihdam kaybının sınırlı düzeyde kalmasına gayret edilmiştir.

Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış hızı ortalama % 10,4 değerinde gerçekleşmiştir. Döviz kurunda değer kaybı yaşanması nedeniyle TL cinsi ithal fiyatlarda artış görülmüş, gıda fiyatlarındaki yüksek artış oranları enflasyonun hedefin üzerinde seyretmesine sebep olmuştur. küresel salgının görülmesiyle birlikte piyasalarda oluşan arz-talep dengesizliği ve sonrasında ekonomiyi canlandırmak niyetiyle uygulamaya konulan genişletici maliye ve para politikaları enflasyonun yükselmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte iklim değişikliği ve Ukrayna-Rusya savaşı gibi durumlar başta özellikle enerji ve gıda fiyatlarında olmak üzere küresel enflasyonist dalganın gücünü artırmıştır.Yurt içinde döviz kurlarında gözlenen dalgalanmaların artmasıyla Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış oranları tahmin edilen seviyelerin üzerine çıkmıştır. 2019-2022 döneminde yıllık ortalama tüketici fiyatları artış hızı %29,8 olmuştur.

2020 yılında küresel salgının ortaya çıkmasıyla birlikte; başta tedarik zincirleri olmak üzere, üretim, ticaret kanalları, istihdam gibi birçok sektörü olumsuz olarak etkilemiştir. arz ve talep şoku ekonomide birlikt yaşanmıştır. Salgın nedeniyle kısmi kapanmalar ve sosyal hareketliliği kısıtlayıcı tedbirler uygulanmıştır. Bu tedbirler sonucunda ekonomik

faaliyetler düşük kapasiteyle çalışılmış yada durdurulmuştur. Bu durum üretimi olumsuz etkilemesine rağmen, normalleşme adımlarıyla Türkiye ekonomisi güçlü bir toparlanma sağlamıştır. Salgın sebebiyle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de mali piyasalara yönelik birçok tedbirler alınmıştır. Bu dönemde, kredi kanallarının açık kalmasına ve hanehalkı ile şirketlerin finansal yükümlülüklerini ertelemeye yönelik tedbirlerle mali piyasalar desteklenmiştir.

2022 yılında Ukrayna ve Rusya arasında başlayan savaş bölgesel değer zincirlerinde aksamaya neden olmuştur. Enerji ve gıda başta olmak üzere emtia fiyatları yükselmiştir. Bu durum global ölçekte risklerin ve belirsizliklerin artmasına neden olmuştur. Türkiye, Ukrayna-Rusya savaşı sonrasında da ihracattaki bölgesel kayıpların telafisinde ön plana çıkmış ve dış talepte olan artış sebebiyle ihracat performansını artırmıştır. 2022 yılında % 5,5 oranında büyüme gerçekleşmiştir.

2023 yılında Şubat ayında yaşanan Hatay ve Kahramanmaraş depremleri, çok sayıda can kaybına neden olmuştur. Bu felaket ekonomik aktiviteyi de olumsuz etkilemiştir. Bölge ekonomisinde sürükleyici olan hizmet ve sanayi sektörlerine yönelik zayıf görünüme ek olarak bölgede kültür turizmi ve ihracat gelirlerinde azalma yaşanmıştır. Depremin olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla, GSYH'ya katkısı yaklaşık % 10 olan bölgeye ekonomik ve beşeri kaynaklar hızla yönlendirilmiştir. Bölge ekonomisinin canlandırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Bu dönemde yaşanan Covid-19 küresel salgını, enflasyonda ve döviz kurunda ortaya çıkan artışlar, Ukrayna-Rusya savaşı, emtia fiyatlarındaki yaşanan artışlar, Hatay ve Kahramanmaraş depremlerinin yol açtığı hasarın giderilmesine yönelik harcamalar ve alınan tedbirler, emekli aylıklarına ilişkin düzenlemeler, personel giderleri vb. durumlar nedeniyle kamu mali dengeleri olumsuz etkilenmiştir. 2019-2022 yılları arasında bu olumsuz gelişmelerin etkisiyle, merkezi yönetim bütçe açığı GSYH'ya oranı % 2,5, kamu kesimi borçlanma gereği ise % 3,0 olmuştur.

Bu dönemde uygulanan maliye politikalarına bakıldığında ise;

*Harcamalar; 2010 yılında bütçe giderleri 294.359 Milyon TL, GSYH 1.160.014 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı %25,38 tür. 2023 yılında ise; bütçe giderleri 6.585.456 Milyon TL, GSYH 26.276.307 Milyon TL ve Bütçe giderlerinin / GSYH oranı 25,06'dır. Bütçe giderlerinin / GSYH oranı en yüksek olduğu yıl 2010 yılı, en düşük olduğu yıl ise; 2022 yılıdır.

*Gelirler; 2010 yılında vergi gelirleri 210.560 Milyon TL, Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı % 21,1, 2022 yılında vergi gelirleri 2.353.438 Milyon TL Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı %18,3 'tür. Genel Bütçe Gelirlerinin GSYH'ya oranı en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl 2022 yılıdır. 2010 yılında toplam gelirler içindeki en yüksek payı vergi gelirleri en düşük payı ise alacaklardan tahsilat oluşturmaktadır. 2022 yılında da bu oran aynıdır. Toplam gelirler içindeki en yüksek payı vergi gelirleri en düşük payı ise alacaklardan tahsilat oluşturmaktadır.

*Bütçe Dengesi; 2010 yılında Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 25,21, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı %21,78 , Bütçe Dengesinin GSYH'a Oranı % 3,43'dır. 2022 yılında Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranı % 19,60, Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranı % 18,65, Bütçe Dengesinin GSYH'a oranı % -0,95'dır. Bütçe Giderlerinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl 2022 yılıdır. Bütçe Gelirlerin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl 2022 yılıdır. Bütçe Dengesinin GSYH'a oranının en yüksek olduğu yıl 2022 , en düşük olduğu yıl 2020 yılıdır.

* Borçlanma; 2010 yılında iç borçlar 352.841 milyon TL, GSYH' ya oranı %30,4 dir. Dış Borçlar ise 121.305 milyon TL, GSYH' ya oranı %10,5 tir. 2023 yılında ise; iç borçlar 3.209.251.861 milyon TL, GSYH' ya oranı %12,2' dir. Dış Borçlar ise 3.526.620 milyon TL, GSYH' ya oranı % 13,4'tür. İç Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl ise 2023 yılıdır. Dış Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2021 , en düşük olduğu yıl ise; 2012 yılıdır. Toplam Borçların GSYH'ya oranının en yüksek olduğu yıl 2010, en düşük olduğu yıl ise; 2022 yılıdır.

Türkiye ekonomisi için 1990-2023 yılları aralığında yapılan on seçim için fırsatçı model ve partizan model test edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda iktisadi ve mali zaman serilerinde yapısal kırılmalar dikkate alınarak ait birim kök testleri yapılmıştır. Fırsatçı model mali zaman serileri kullanılarak test edilmiştir. Üç aylık zaman serileri kullanıldığı için her üç ay bir dönemi ifade etmektedir. Politik konjonktür literatürüne uygun olarak seçim dönemi ve seçimden önceki üç dönem için kukla değişkenler atanmıştır. İncelenen dönemde gerçekleşen dokuz genel seçim için kukla değişkenler tanımlanmıştır. Fırsatçı modelde kamu harcamaları, kamu gelirleri, iç borç ve dış borç değişkenleri kullanılmıştır. Partizan model de ise; büyüme, enflasyon, işsizlik ve bütçe açığının/GSYH ya oranı kullanılmıştır. İncelenen dönem için aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre;

***Fırsatçı modeli destekleyen ve istatistiksel olarak anlamlı seçim yılları;**

1. Kamu Harcamaları değişkeni için ; 1999, 2018 ve 2023 yılları
2. Kamu Gelirleri değişkeni için; 1991, 2015 ve 2018 yılları
3. İç borç değişkeni için, 1991 ve 2023 yılları
4. Dış borç değişkeni için; 2002 ve 2011 yılları

*** Partizan Modeli destekleyen ve istatistiksel olarak anlamlı seçim yılları;**

1. Büyüme değişkeni için ; 2007 ve 2023
2. İşsizlik değişkeni için; 1995, 2011 ve 2023
3. Enflasyon değişkeni için; 1995,1999, 2002, 2009 ve 2011
4. Bütçe Açığı /GSYH oranı değişkeni için; 1995, 1999, 2007, 2018 ve 2023

Fırsatçı politik konjonktür kuramı çerçevesinde kamu harcamaları, iç borç ve dış borç değişkenlerinin beklenen işaretleri pozitifdir. Kamu gelirlerinin ise seçim dönemlerinde azalması beklenmektedir.

Kamu harcamaları; değişkeni için dokuz seçimin dördünde fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinin öngörüsü ile uyumlu istatistiksel olarak anlamlı bulgular elde edilmiştir. İktisadi resesyon yıllarının da dahil edildiği modelde 1999, 2007, 2018 ve 2023 genel seçimlerinde fırsatçı teoriyi destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. İncelenen diğer seçimlerde ise istatistiki olarak anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Kamu gelirleri; için 1991, 2011, 2015 ve 2018 seçimlerinde teorik olarak öngörüldüğü gibi kamu gelirlerinin işareti negatif ve anlamlı bulunmuştur. Teori bu yıllarda yapılan seçimler için desteklenmiştir. İncelenen dönemdeki diğer seçimlerde ise kamu gelirleri için fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar modelini destekleyen istatistiki olarak anlamlı bulgular elde edilememiştir.

Kamu kesimi iç borç stoku; zaman serisi fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar teorisinin modeli çerçevesinde iki seçimde teoriyi destekleyen bulguları işaret etmektedir. Değişkenin birinci farklarında elde edilen regresyon tahmin sonuçlarına göre 1991 seçimlerinde ve 2023 seçimlerinde iç borç stoku anlamlı bir biçimde artış göstermiştir. 2002 seçimlerinde ise teorinin öngörüsünün aksine iç borç stoku anlamlı olarak azalmıştır. Bu durum Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEP) kapsamında uygulanan mali disiplinin bir göstergesidir.

Dış borç stoku; için birinci farktaki seriler için tahmin edilen fırsatçı konjonktürel dalgalanma modeline göre yapılan genel seçimlerde teoriyi destekleyen bulgulara rastlanmamıştır.

Büyüme; 2011 ve 2015 Genel seçimlerinde büyüme oranları pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. Bu seçimlerde PPKD yaklaşımının geçerli olduğu söylenebilir. 2011 ve 2015 seçimlerinde mevcut iktidar büyümeyi önceleyen bir seçim politikası izlemiştir.

Enflasyon oranı değişkeni Türkiye’de enflasyonun görece yüksek olduğu 1995, 1999, 2002 genel seçim dönemlerinde enflasyon anlamlı olarak negatif işaretlidir. Bu durum iktidarların enflasyon ile mücadeleye yönelik bir strateji izlediği göstermektedir. 2007 yılında ise yine enflasyon oranı anlamlı bir biçimde farklılaşmış, bu durum diğer seçimlerde gözlenmemiştir.

İşsizlik oranı değişkeni 2011 ve 2023 seçimlerinde işsizlik oranı anlamlı bir şekilde seçim dönemlerinde azalmıştır. Bu seçimler 2008 Büyük Resesyonu ve 2020 SARS-Cov 2 pandemisine müteakip seçimlerdir. 2023 seçimi için partizan modeli destekleyen bulgular mevcuttur.

Tüketici güven endeksi grafiği incelendiğinde ise seçim dönemlerinde tüketici güven endeksinin belirgin bir şekilde yükseldiği, seçim sonrasında ise eski seviyelerine döndüğü gözlenmektedir. Bu seyir politik konjonktür teorisini desteklemektedir.

Yapılan analizde Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte test edilmiştir. Literatürde her iki modeli birlikte test eden diğer çalışmalarla karşılaştırma yapıldığında ise; aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Türkiye’ de Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Ampirik Çalışmalar ise ; Altun, 1950-2010 dönemindeki Türkiye’de Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi fırsatçı ve partizan modellere göre analiz edilmiştir. Çalışma da kamu harcamaları değişkeni otoregresif hareketli ortalamalar tahmin yöntemine göre analiz edilmiştir. Bulgulara göre; Türkiye’de incelenen dönemde politik konjonktürel dalgalanmalar teorisinde fırsatçı ve partizan model geçerlidir; fakat partizan modele ilişkin bulgular tam olarak net değildir.

Şen, 2007-2019 yılları için Türkiye’de partizan ve fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalarının geçerliliğini yerel düzeyde test etmiştir. Bağımlı değişken olarak; mahalli idare kamu geliri ve alt kalemleri (ceza gelirleri, vergi geliri, teşebbüs ve mülkiyet geliri, sermaye gelirleri, alınan bağış ve yardımlar), bütçe gideri ve alt kalemleri (personel

harcamaları, mal ve hizmet harcamaları, sosyal güvenlik devlet primi, cari transferler ve sermaye gideri) harcamaları kullanılmıştır. Kontrol değişkenler olarak; kişi başına düşen GSYH, 65 yaş ve 65 yaş üzerindeki nüfus, nüfus yoğunluğu ve mali göstergelerin gecikmeli değerleri kullanılmıştır. Kukla değişken olarak; partizan ve fırsatçı dalgalanmalar ile seçim sonrasında oluşabilecek etkiyi temsil edecek değişkenler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim değişkeninin istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir.

Tekeli ve Akdede, 1980-2003 yılları için Türkiye’de yerel seçimlerde politik bütçesel dalgalanmaların olup olmadığını incelemiştir. Çalışma da 67 il belediyesi incelenmiş, sağ ve sol partiler, bütçe açıkları, Cari Harcamalar, Transfer Harcamalar, Yatırım Harcamaları ve seçim kukla değişkeni ile birlikte Panel GMM ve SUR yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Genel seçimler öncesinde belediyelerin tüketim harcamalarını azaltarak yatırım harcamalarını artırdıkları görülmektedir. Yerel seçimlerin cari ve yatırım harcamalarında artışa sebep olduğu fakat transfer harcamalarında ise artış olmadığı tespit edilmiştir.

Karma Ülke Gruplarında Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Andrikopoulos, Loizides ve Prodromidis, 1965-1997 yılları için 11 Avrupa Birliği Ülkesinde fırsatçı veya partizan politikaların geçerli olup olmadığını test etmiştir. Çalışma da GSYH, harcanabilir kişisel gelir, özel tüketim harcamaları, işsizlik oranı, enflasyon oranı, dolaysız vergiler (gelir ve servet üzerinden), dolaylı vergiler (ithalat ve üretime bağlı vergiler) gibi değişkenler regresyon analizi ile test edilmiştir. Bulgulara göre; fırsatçı ve partizan politikalarının test edilen bu 11 Avrupa Birliği ülkesinde geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. AB ülkeleri, 1970 ve 1980 li yılların problemi olan enflasyon ve işsizliği iyileştirmek amacıyla; politik bütçesel dalgalanmalara yol açan politikalardan ziyade öncelikle istikrar politikalarını uygulamalıdır (Andrikopoulos, Loizides ve Prodromidis, 2006, s. 1762-1774).

Chung ve Jung, 1970-2005 yılları için ABD İşsizlik, Büyüme oranı, GSYH, enflasyon, Para, M1, faiz oranı, Kamu borcu, Kamu harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Bulgulara göre; işsizlik oranı partizan teoriyi destekler nitelikte olup, enflasyon oranları partizan teoriyi desteklememektedir.

Castro ve Martins, 1990-2012 yılları için 18 Avrupa Birliği ülkesinde , En Küçük Kareler yöntemi ile fırsatçı ve partizan modelin geçerli olup olmadığını test etmiştir. Değişken

olarak Kamu harcamaları (i) genel kamu hizmetleri; (ii) savunma harcamaları; (iii) kamu düzeni ve güvenliği harcamaları (iv) ekonomik harcamalar ; (v) çevre hizmetleri harcaması; (vi) konut ve toplumsal olanaklar; (vii) sağlık; (viii) kültür ve din; (ix) eğitim; (x) sosyal koruma) ,Kişi başına düşen Reel GSYH, seçim yılları, sağ-sol partiler kullanılmıştır. Sonuç olarak fırsatçı politik konjoktürel dalgalanmaların olduğuna yönelik güçlü tespitler edilmiş, partizan modelin geçerli olduğuna yönelik zayıf kanıtlar bulunmuştur.

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Fırsatçı ve Partizan Modelin Birlikte Olduğu Çalışmalar

Kolios, 1978-2015 yılları için Avustralya kamu harcamaları, para arzı, vergiler, sosyal yardım harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Avustralya için hem fırsatçı hem de partizan teori geçerlidir.

Chung ve Jung, 1970-2005 yılları için ABD İşsizlik, Büyüme oranı, GSYH, enflasyon, Para, M1, faiz oranı, Kamu borcu, Kamu harcamaları değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; işsizlik oranı partizan teoriyi destekler nitelikte olup, enflasyon oranları partizan teoriyi desteklememektedir.

Tkáčová, Gavurová ve Kováč, 1995-2016 yılları için Yunanistan GSYH, İşsizlik, Enflasyon değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Yunanistan da fırsatçı ve partizan modelin geçerli olmadığı tespit edilmiştir.

Galli ve Rossi 1974-1994 yılları için 11 Batı Almanya Eyaleti için toplam Harcama, bütçe dengesi, sağlık, eğitim, bayındırlık, sosyal güvenlik değişkenlerini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre; seçim dönemlerinde kamu harcamaları artmıştır. Fırsatçı politik bütçe dalgalanmaları modeli geçerlidir.

Türkiye’de Fırsatçı Modelle ilgili konjoktürel dalgalanmaların varlığını (olumlu) tespit eden çalışmalar şunlardır

Tutar ve Tansel (2000), Onur (2001), Onur (2002), Karaçor ve Saraç (2004), Parlaktuna ve Bahçe (2006), Erdoğan ve Bozkurt (2009), Özkan ve Tarı (2010), Aytun (2012) Kanca (2012), Turan (2013), Karakaş (2013), Gezgin (2014), Cangir ve Turan (2014), Yar (2015), Hotunluoğlu (2016), Gökdemir (2016), Yegen (2018), Balcı ve Çavuşoğlu (2018), Şen (2019), Şen (2020), Salman ve Kahveci (2021), Ergen (2021), Şen (2021).

Türkiye’de Partizan Modelle ilgili konjoktürel dalgalanmaların varlığını (olumlu) tespit eden çalışmalar şunlardır;

Türkiye’de incelenen partizan modellerde ise; Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004), Sezgin (2007), Karagöl ve Turhan (2008), Kanca (2011), Şen ve Pehlivan (2019).

Sonuç olarak:

Politik konjonktürel dalgalanmalar makroekonomik değişkenler (Enflasyon, işsizlik, Büyüme oranı, Bütçe açığı) ve politik bütçe değişkenleri (Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri ve Borçlardan) etkilenmektedir. Seçim öncesi dönemlerde enflasyon, işsizlik, bütçe açığı oranlarının düşük olması arzu edilmekte büyüme oranının ise yüksek olması istenilmektedir. Bütçe değişkenlerinden ise; seçim öncesi Kamu harcamalarının yüksek oranda olması kamu gelirlerinin düşük olması seçim sonrası ise tam tersinin olması beklenilmektedir. Politik konjoktürel dalgalanma (Enflasyon, işsizlik, Büyüme, BA/GSYH) ve Politik Bütçe Dalgalanmalarından (Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri, Borçlanma) oluşmaktadır. Rogoff’ a göre politik bütçe dalgalanmaları değişkenleri seçimlerde daha etkilidir. Hatta bu değişkenler içinde en önemli en belirleyici değişken kamu harcamaları değişkendir.

Fırsatçı ve Partizan modelin geçerliliğin test edildiği bu çalışmada fırsatçı ve partizan politik konjonktürel dalgalanmalara rastlanmış ve literatürdeki beklenen sonuçla uyumlu bir sonuç çıkmıştır. Kamu harcamaları değişkeni 1999, 2018 ve 2023 yıllarında anlamlı ve teoriyi destekler şekilde çıkmıştır. Önceki yıllarda anlamlı çıkmamasının sebebi; Türkiye ekonomisi incelendiğinde 1990-2000’li yıllarda bütçe açıklarının fazla olması, enflasyon oranının yüksek olması sonucu IMF anlaşmaları gereği de sıkı maliye politikaları uygulanmıştır. Politik bütçe dalgalanmaları teorisine göre seçimlerden önce genişletici maliye politikaları uygulanır; fakat bütçe açıklarının fazla olması nedeniyle seçimlerden önce genişletici maliye politikaları uygulanmamıştır. 2000’li yıllardan sonra ekonomideki olumlu gelişmeler sonucunda teoriyi destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Tüketici güven endeksi, tüketicilerin yakın gelecekteki tasarruf ve harcama yönelimleri ile gelecek dönem beklentilerinin ölçülmesinde rol oynar. Dolayısıyla finansal alan için son derece önemli bir göstergedir. Tüketici güven endeksi grafiği de incelendiğinde seçim dönemlerinde belirgin bir şekilde yükseldiği, seçim sonrasında ise eski seviyelerine döndüğü gözlenmektedir. Bu seyir politik konjoktür teorisini desteklemektedir.

Türkiye’deki literatürde yapılan diğer çalışmalar da incelendiğinde çoğunlukla politik konjonktürel dalgalanmaların varlığı tespit edilmiştir.

Karma ÷lkelerde, Gelişmiş ve gelişmekte olan ÷lkelerde yapılan çalışmalarda da çoğunlukla politik konjonktürel dalgalanmaların varlığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akalın, G. (2006). *Kamu Ekonomisi*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, G. ve Erkişi, K. (2007). Türkiye’de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 89–116.
- Akan, Y. ve Kanca, O. C. (2016). Ekonomide Partizan Etkiler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 48, 1-15.
- Akçorağolu, A. ve Yurdakul, F. (2004). Siyasal Ekonomi Açısından Büyüme, Enflasyon ve Bütçe Açıkları: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 59, Sayı 1, 1-25.
- Akdi, Y. (2003). *Zaman Serileri Analizi (Birim Kökler ve Kointegrasyon)*. Ankara. Bıçaklar Kitabevi
- Akhmedov, A. & Zhuravskaya, E. (2004). Opportunistic Political Cycles: Test In A Young Democracy Setting. *The Quarterly Journal of Economics*, November, Cilt 119, 1301-1338.
- Aktan, C. C. (1994). James M. Buchanan’ın Politik İktisada Katkıları. *Maliye Yazıları Dergisi*, Ocak-Mart, 32-65.
- Aktan, C. C. (1995). *21. Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru: Optimal Devlet*, İstanbul: Tüsiad Yayını.
- Aktan, C. C. (2000). *Politik İktisat*. İzmir: Anadolu Matbaası, <http://www.canaktan.org/ekonomi/iktisat-okullari/okullar/klasik-iktisat.htm> adresinden 10.11.2019 tarihinde ulaşılmıştır.
- Aktan, C. C. (2011). Devletin Büyümesi ve Devletin Başarısızlığının Anatomisi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 29-49.
- Aktan, C. C. (2017). *Kamu Tercihi İktisadi ve Anayasal Politik İktisat*, Seçkin Yayınları.
- Aktan, C. C. ve Dileyici, D. (2007). *Modern Politik İktisat Kamu Tercihi*, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- Alesina, A. & Sachs, J. (1988). Political Parties and the Business Cycle in the United States, 1948-1984. *Journal of Money, Credit and Banking*, February, Cilt 20, Sayı 1, 63-82.
- Alesina, A. (1987). Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game, *The Quarterly Journal of Economics*, Cilt 102, Sayı 3, Ağustos, 651-678.
- Alesina, A. (1988). Macroeconomics and Politics. *NBER Macroeconomics Annual 1988* Cilt 3, National Bureau of Economic Research, 13-62.

- Alesina, A. (1989). Politics. *Economic Policy*, Printed in Great Britain, April ,57-98.
- Alesina, A., & Rosenthal, H. (1989). Partisan Cycles in Congressional Elections and The Macroeconomy. *American Political Science Review*, Cilt 83, Sayı 2, 373-398.
- Alesina, A., Cohen G. D. & Roubini, N. (1991). Macroeconomic Policy And Elections In Oecd Democracies. *Nber Working Papers Series, Working Paper No. 3830*, National Bureau Of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, September,1-36.
- Alesina, A., Gerald, D. C. & Nouriel, R. (1992). Macroeconomic Policy And Elections İn OECD Democracies. *Economics & Politics* 4(1), 1-30.
- Alesina, A., Londregan John & Rosenthal, H. (1991). A Model of the Political Economy of the United States, *Working Paper No:3611*, National Bureau of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge Ma 02138, February, 1-47.
- Alesina, A., Roubini N. & Cohen, G. D. (1999). *Political Cycles and the Macroeconomy*, Printed and Bound in the United States of America, Second Printing.
- Alesina, A., Roubini, N. & Cohen, G. D. (1997). *Political Cycles and the Macroeconomy*, The MIT Press, Kasım .
- Alt, J. E. & Lassen, D. D. (2006). Transparency, Political Polarization, and Political Budget Cycles in OECD Countries. *American Journal of Political Science*, Cilt. 50, Sayı. 3, Temmuz, 530–550.
- Altun, T. (2014). Türkiye’de Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2010, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, CİLT XXXVI, SAYI II, 47-69.
- Andrikopoulos, A., Loizides, I. & Prodromidis, K. (2006). Taxation and Political Business in EU Economies. *Applied Economics*, 38, 1761-1774.
- Aslan, M. ve Bilge, S. (2009). Türkiye’de 1950-2006 Döneminde Bütçe Gelir Gider Yöntemleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma: Tek Parti ve Koalisyon Hükümetlerinin Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, 265-288.
- Aytun, U. (2012). Politik Konjonktürel Dalgalanmalar Teorisi Çerçevesinde Türkiye’de Fırsatçı ve Manipülatif Kabine Hipotezlerinin Test Edilmesi, *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-II*, Malatya, 19 Nisan 2012, 1199-1208.
- Bai, J. & Perron, P. (1998) Estimating and Testing Linear Models with Multiple Structural Breaks. *Econometrica*, Vol 66, No 1, 47-78.

- Bakırtaş, İ. ve Koyuncu, C. (2005). Politik Dalgalanmalar Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'deki Seçimlerin Ekonometrik Analizi. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, 55-66.
- Balcı, D. ve Çavuşoğlu, T. (2018). Seçimlerin Kamu Harcaması Kompozisyonu Üzerine Etkilerinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 51, Sayı 2, Haziran, 53-81.
- Baleiras, R. N. & Santos, V. (2000). Behavioral and Institutional Determinants of Political Business Cycles. *Public Choice*, Kluwer Academic Publishers Printed in the Netherlands 104, 121-147.
- Balyemez, S. (2008). Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Kamu Maliyesine Yansımaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi.
- Barr, N. (2006). *The Economics of Welfare State*, Oxford, Oxford U.P, 1993, (Akt.) Akalın, G. *Kamu Ekonomisi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Batirel, Ö. Faruk. (2007). *Kamu Maliyesi ve Yönetimi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları No:24, İstanbul, Aralık.
- Block, S., Schrage, B. N. & Vaaler, P. M. (2003). Democratization's Risk Premium: Partisan and Opportunistic Political Business Cycle Effects on Sovereign Ratings in Developing Countries. *William Davidson Working Paper Number 546*, February, 1-33.
- Brown, C.V. & Jackson, P. M. (1990). *Public Sector Economics*. Oxford, Basil Blackwell; (Akt.) Akalın, G. (2006). *Kamu Ekonomisi*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Buchanan, J. M. (1986). The Public Choice Perspective. *Liberty, Market and State Political Economy in the 1980's*. (çev.) Ertekin, Ş. (1986). Harvester Press, 1-8.
- Cangir, N. ve Turan, T. (2014). Politik İstikrarsızlığın Bütçe Dengesi Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Maliye Dergisi*, Sayı 166, Ocak-Haziran, 243-267.
- Carlsen, F. (1998). Rational Partisan Theory: Empirical Evidence for the United States. *Southern Economic Journal*, Cilt 65, Sayı 1, 64-82.
- Castro, V. & Martins, R. (2018). Politically Driven Cycles in Fiscal Policy: In Depth Analysis of The Functional Components of Government Expenditures, *European Journal of Political Economy*, Elsevier, vol. 55(C), 44-64.
- Chang, K.; Kim, Y.; Tomljanovich, M. & Ying, F. (2013). Do Political Parties Foster Business Cycles? An Examination of Developed Economies (February 19, 2016). *Journal of Comparative Economics*, 41, 212-226, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2734855> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2734855> (15.01.2024).

- Chappel, H. W. & Keech, W. R. (1988). The Unemployment Rate Consequences of Partisan Monetary Policies. *Southern Economic Journal*, Cilt 5, Sayı 1, 107-122.
- Cukierman, A. & Meltzer, A. H. (1986). A Positive Theory of Discretionary Policy, The Cost of a Democratic Government and The Benefits Of A Constitution”, *Economic Inquiry*, Cilt 24, Temmuz, 367-388.
- Çakır, Y. N. (2009). *Bütçe Açıklarının Politik İktisadı: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi SBE.
- Dubois, E. (2016). Political Business Cycles 40 Years After Nordhaus. *Public Choice*, 235-259.
- Eğilmez, M. (2019 , 27 Temmuz). Konjonktür. *Kendime Yazılar*. <http://www.mahfiegilmez.com/2014/12/konjonktur.html>.
- Ekelund, R. B. & Tollison, R. D. (1986). *Economics*. Boston: Little, Brown and Company. (Akt.) Aktan, C. C. ve Dileyici, D. (2007). *Modern Politik İktisat Kamu Tercihi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Erdoğan, S. ve Bozkurt, H. (2009). Demokratik Rejimlerde Politik Parasal Konjonktür Hareketleri: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt. 10, Sayı. 2, 204-216.
- Ergen, E. (2021). Maliye Politikalarının Konjonktür Dalgalanmaları Üzerindeki Etkisi: Ardl Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- Eryılmaz, F. ve Murat, D. (2016). Politik Konjonktür Teorileri: Türkiye’den Kanıtlar. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. Cilt:14, Sayı:1, Ocak , 248-268.
- Felderer, B. & Homburg, S. (2010). Makro İktisat ve Yeni Makro İktisat. (Çev.) Osman Aydoğuş, O. ve Altay, O. (2010). Efil Yayınevi, 1. Baskı, Şubat.
- Felkins, L. (1997). *Introduction to Public Choice Theory*. <https://philpapers.org/rec/FELITP> adresinden 28.02.2022 tarihinde alınmıştır.
- Frey, B. S. & Schneider, F. (1978). *A Politico-Economic Model of The United Kingdom*. *The Economic Journal*, Published by: Oxford University Press on behalf of the Royal Economic Society, Cilt 88, Sayı 350, 243-253.
- Frey, B. S. & Schneider, F. (1978). A Politico-Economic Model of the United Kingdom. *The Economic Journal*, Cilt. 88, Sayı. 350, Haziran, 243-253.
- Frey, B. S. (1978). Politico- Economics Models and Cycles. *Journal of Public Economics*, North-Holland Publishing Company, 203-220.
- Frey, B. S. (1981). Politometrics of Government Behavior in a Democracy. *Scandinavian Journal of Economics*, Wiley Blackwell, Cilt 81, Sayı 2, 308-322.

- Friedman, M. & Friedman, R. (1980). *Free to Choose*. New York: Harcourt Brace Jovanovich. (Akt.) Aktan, C.C. (2011). Devletin Büyümesi ve Devletin Başarısızlığının Anatomisi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 29-49.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, Çeşitli Vergi İstatistikleri, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI3.htm adresinden 25.04.2020 tarihinde alınmıştır.
- Gezgin, Y. (2014). Political Business Cycles In The Turkish Economy: 1977-2001. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*. Cilt XXXVI, Sayı II, 185-213.
- Gökdemir, S. (2016). *Politik Konjonktür Dalgaları ve Geleneksel Fırsatçı Modelin Türkiye'ye Uygulanması (1950-2013)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE.
- Hallerberg, M., Souza, L. V. de & Clark, W. R. (2002). Political Business Cycles in EU Accession Countries. *European Union Politics*, Volume 3, Sayı 2, 231–250.
- Heidhues, P. & Lagerlöf, J. (2003). Hiding Information in Electoral Competition. *Games and Economic Behavior*, 42, 48-74.
- Heckelman, J. C. & Berument, H. (1998). Political Business Cycles and Endogenous Elections. *Southern Economic Journal*, Cilt 64, Sayı 4, 987-1000.
- Heckelman J. C. (2001). Partisan Business Cycles Under Variable Election Dates. *Journal of Macroeconomics*, Cilt 23, Sayı 1, 261-275.
- Hibbs, D. A. (1977). Political Parties and Macroeconomic Policy. *American Political Science Review*, Cilt 71, Sayı. 4, 1467-1487.
- Hotunluoğlu, H. (2016). Türkiye’de Politik Bütçe Hareketlerinin Kamu Harcamalarının Dağılımı Açısından Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Cilt:23, Sayı:1, 113-125.
- <https://www.beyzatarikh.com/ansiklopedi/john-stuart-mill> adresinden 11.11.2019 tarihinde alınmıştır.
- https://www.ekodialog.com/Acik_ogretim_iktisat/ekonomik_konjonktur.html adresinden 27 Temmuz 2019 tarihinde alınmıştır.
- James, M. B. (1984). Politics Without Romance: A Sketch of Positive Public Choice Theory and Its Normative Implications. İçinde James, M. B. & Robert, D. T.(Editör), *The Teori of Public Choice*, Published in the United States of America by the University of Michigan Press, 11-22.
- Kanca, O. C. (2011). Politik Konjonktür Dalgaları: Kuram ve Türkiye Örneği. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Cilt: 48, Sayı: 557, 35-49.

- Kanca, O. C. (2012). Türkiye’de Transfer Harcamalarının Salınımı ve Politik Gelişmeler. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No.46, 25-29.
- Karaçor, Z. ve Saraç, T. B. (2004). Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramı ve (1980-2004) Dönemi Türkiye Uygulaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1-2, 101-118.
- Karagol, E. T. ve Turhan, A. (2008). External Debt, Defence Expenditures And Political Business Cycles In Turkey. *Defence and Peace Economics*, Cilt 19, Sayı 3, 217-224.
- Karakaş, M. (2013). Political Business Cycles İn Turkey: A Fiscal Approach. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F*, Cilt 20, Sayı 1, Manisa, 245-262.
- Katsimi, M. & Sarantides, V. (2012). Do Elections Affect The Composition Of Fiscal Policy İn Developed, Established Democracies?. *Public Choice*, Vol. 151, No. 1/2 , April , 325–362.
- Kirmanoglu, H. (2014). *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Yayıncılık, 5. Baskı, Eylül.
- Kirschen, E. S. (1964). *Economic Policy in Our Time, : General Theory*. North-Holland Publishing Company, Amsterdam. (Akt.) Hibbs, D. A. (1977). Political Parties and Macroeconomic Policy. *The American Political Science Review*, Cilt 71, Sayı 4, 1467-1487.
- Klašnja, M. (2008). Electoral Rules, Forms of Government, and Political Budget Cycles in Transition Countries. *Panoeconomicus*, Savez Ekonomista Vojvodine, Novi Sad, Serbia, Vol. 55(2), 185-218.
- Koç, İ. (2015). Politik Konjonktür Teorileri Çerçevesinde 1990 Sonrası Türkiye’de Maliye Politikalarının Değerlendirilmesi (1990-2015). *Maliye Araştırmaları Dergisi*, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:1, 39-57.
- Lee, J., & Strazicich, M. C. (2003). Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test With Two Structural Breaks. *Review Of Economics And Statistics*, 85(4), 1082-1089.
- Lucas, R. E. (1976). Understanding Business Cycles. *Kiel Conference on Growth without Inflation*. June 22-23. Kiel. Germany. 7-29.
- Malthus, T. (1778). *An Essay on the Principle of Population*. printed for j. Johnson, in st.Paul’s Church-Yard, London.
- Mill, J. S. (1859). *On Liberty*. Batoche Books, Canada.
- Nordhaus, W. D. (1989). Alternative Approaches To The Political Business Cycle. *Brooking Papers On The Economic Activity*. No 2, 1-68.

- Nordhus, W. D. (1975). The Political Business Cycle. *Review of Economic Studies*, Cilt 42, Sayı 2, 169-190.
- Onur, S. (2001). Politik Konjonktürel Dalgalanmaları ve Türkiye Uygulaması (1950-2000). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 157-184.
- Onur, S. (2002). Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye Ekonomisi (1975-2000). *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXI, Sayı 2, 85-126.
- Özkan, F. ve Tarı, R. (2010). Türkiye’de 1980 Sonrası Seçim Dönemlerinin Politik Konjonktürel Dalgalanmaları Teorisi Çerçevesinde Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı 36, 223-238.
- Parlaktuna, İ. ve Bahçe, A. B. (2006). Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Ekonomi Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması (1980-2006). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 7, Sayı 2, 1-18.
- Persson, T. & Tabellini, G. (1990). The Politics of 1992: Fiscal Policy and European Integration. *NBER Working Papers 3460*, National Bureau of Economic Research, Working Paper, No 3460, October, 1-32.
- Potrafke, N. (2012). Political Cycles And Economic Performance İn OECD Countries: Empirical Evidence From 1951–2006. *Public Choice*, Vol 150, No ½, 155- 179.
- Ricardo, D. (2008). *Siyasal İktisadın ve Vergilendirilmenin İlkeleri*. (çev.) Zeren, B. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Robinson, J. (1969). *The Economics of Imperfect Competition*. London, MacMillan. (Akt.) Akalın, G. (2006). *Kamu Ekonomisi*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Rogoff, K. & Sibert, A. (1988). Election and Macroeconomic Policy Cycles. *Review of Economic Studies*. Vol 55 (1), 1-16.
- Rogoff, K. (1990). Equilibrium Political Budget Cycles. *The American Economic Review*. Cilt 80, sayı 1, 21-36.
- Salman, C. ve Kahveci, M. (2021). Yerel Yönetimlerin Mali Performansında Belediye Başkanı Niteliği ve Politik Bütçe Döngüsünün Etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 3, Eylül, 85-118.
- Savaşan, F. ve Dursun, İ. (2006). Türkiye’de Yerel Düzeyde Politik Konjonktürel Devreler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 191-208.
- Say, J. B. (1821). *Letters to Mr Malthus on Several Subjects of Political Economy and on the Cause of the Stagnation of Commerce to Which is Added a Catechism of Political Economy or Familiar Conversations on the Manner in Which Wealth is Produced Distributed and Consumed in Society*. (Çev.) Richter, J. London, Printed for Sherwood, Neely, and Jones Paternoster-Row.

- Schuknecht, L. (1996). Political Business Cycles and Fiscal Policies in Developing Countries. *Kyklos Wiley Blackwell*, Cilt 49 (2), Mayıs, 155-170.
- Schuknecht, L. (2000). Fiscal Policy Cycles And Public Expenditure In Developing Countries. *Public Choice*, Cilt 102, Sayı ½, 115-130.
- Schumpeter, J. A. (1954). History of Economic Analysis. Allen & Unwin Publishers Ltd, Great Britain.
- Sezgin, Ş. (2007). Türkiye’de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2003. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 62, Sayı 2, 135-154.
- Sezgin, Ş. ve Sezgin, S. (2017). Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye’de Seçimler. *Journal of Life Economics*, Cilt 4, Sayı 2, Nisan, 17-34.
- Smith, A. (1976). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, (Edt) Campbell, R. H. & Skinner, A.S.), Oxford University Press, Indianapolis, Indiana 46250.
- Smith, D. (2018). *Büyük Fikirler El Kitabı*. (Çev. Demirekin, M.) Salon Yayınları, Dizgi Ofset Matbaacılık, 1. Baskı, Mart.
- Snowdon, B. & Vane, H. R. (1999). The New Political Macroeconomics: An Interview with Alberto Alesina. *The American Economist*, Cilt 43, Sayı 1, 19-34.
- Stiglitz, J. E. (1994). *Kamu Kesimi Ekonomisi*, (çev. Batirel, Ö. F.) Marmara Üniversitesi Yayın No:549, İkinci Baskı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No:396, İstanbul.
- Susam, N. (2015). *Kamu Maliyesi Temel Kavram ve Esaslar*. Beta Yayıncılık, 1. Baskı, Şubat, İstanbul.
- Şen, A. ve Pehlivan, C. (2019). Partizan Modelin Çin ve Türkiye Ekonomilerine Etkisinin İncelenmesi: Ampirik Bir Analiz. *Politik Ekonomik Kuram*, Cilt 3, Sayı 2, 273-2.
- Şen, S. (2020). İleri Demokrasilerde Politik Bütçe Dalgalanmaları Ortaya Çıkar mı?. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*. Cilt 11, Sayı 3, 728-743.
- Şen, S. (2020). Türkiye’de Politik Bütçe Dalgalanmaları Üzerine Kapsamlı Bir Bakış. *İzmir İktisat Dergisi*, Cilt 35, Sayı 4, 809-828.
- Şen, S. (2021). Türkiye’deki Yerel Seçimlerde Politik Bütçe Dalgalanmaları Ortaya Çıkar mı?. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 2, 303-320.
- Şener, O. (2014). *Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi*. Beta Yayıncılık, 12. Baskı, Şubat, İstanbul.

- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri> adresinden 17.04.2020 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçesi, <https://www.hmb.gov.tr/butce-gerekcesi> adresinden 20.04.2020 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu Finansmanı İstatistikleri, <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri> adresinden 29.04.2020 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu Finansmanı İstatistikleri, Merkezi Yönetim Borç Stoku, <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri> adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Merkezi Yönetim Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (2006-2022) <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri>, adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Konsolide Bütçe Gelir, Gider ve Dengesi (1975-2005) <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri>, adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Bütçe Gelirleri, <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri>, adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Bütçe Giderleri, <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri>, adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, Bütçe Dengesi <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri>, adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T. C. Merkez Bankası, Kamu Maliyesi İstatistikleri, İç Borç Stok Verileri https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_20/5995/DataGroup/turkish/bie_kbicborc/ adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-1996-2000.pdf adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-2001-2005.pdf adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.

- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Beş Yıllık (2007-2013) Kalkınma Planı,
https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Planı-2007-2013.pdf adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Beş Yıllık (2014-2018) Kalkınma Planı,
https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onbirinci Beş Yıllık (2019-2023) Kalkınma Planı,
https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Tabellini, G. & Alesina, A. (1990). Voting On The Budget Deficit. *The American Economic Review*, Cilt 80, Sayı 1, 37-49.
- Tekeli, R. ve Akdede, S. H. (2008). Yerel Yönetimlerde Politik Konjonktür Hareketleri: Türkiye’de Belediyeler Üzerine Bir Uygulama. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Cilt 23, Sayı 262, 89-111.
- Telatar, F. (2000). Parlamenter Sistemlerde Politik Devresel Dalgalanmalar: Teori ve Türkiye İçin Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 133-154.
- Tollison, R. D. & Ekelund, R. B. (1986). Political Business Cycles, (içinde) Economics, Boston: Little, Brown & Co, 733-736 (Çeviren Aktan, C.C.) (2019). Politik Konjonktür Dalgalanmaları. Kamu Tercihi İktisadı (Editör Aktan, C. C.) SOBİAD:Hukuk ve İktisat Araştırmaları Merkezi, 83-87.
- Turan, T. (2013). Türkiye’de Maliye Politikası Konjonktür Yanlısı Mı?. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 32, Sayı 2, 123-140.
- Turan, T. (2014). Hükümet Harcamalarında Konjonktürel Mandal Etkisi: Türkiye Örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 23, Sayı 2, 177-188.
- Tutar, İ. ve Tansel, A. (2000). Political Business Cycles, Institutional Structure and Budget Deficits in Turkey. *Economic Research Forum Working Paper No. 2019*, 1-18.
- Türk Dil Kurumu. (2004). *İktisat Terimleri Sözlüğü*. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden 27.07.2019 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası,
https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_6/5970/DataGroup/turkish/bie_dbdborc/ adresinden 29.04.2020 tarihinde alınmıştır.

- Türkiye İstatistik Kurumu,
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Guven-Endeksi-Ekim-2023-49450> (30.10.2023).
- Tüzün, O., Ekinci, R. ve Karabulut, Ş. (2018). Kamu Harcamaları ve Vergi Gelirlerinin Ekonomik Konjonktür Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, Ağustos45-54.
- Ünsal, E. M. (2011). *Makro İktisat*, İmaj Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara.
- Veiga, L. G. ve Veiga, F. J. (2007). Political Business Cycles At The Municipal Level. *Public Choice*, Cilt 131, Sayı 1, 45-64.
- Yar, F. (2015). Türkiye’de 2007 ve 2011 Yılı Milletvekili Genel Seçimlerinin Politik Konjonktür Dalgalanmaları Açısından Değerlendirilmesi. *The Global A Journal of Policy and Strategy*, Cilt 1, Sayı 2, 23-47.
- Yaşar, G. ve Ceylan, S. (2020). Tüketici Güven Endeksi İle Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İlişkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 44, 343-353.
- Yegen, B. (2018). *Türkiye’de ve Seçilmiş Ülkelerde Politik Bütçe Döngülerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi (1996-2015)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- Yıldırım, B. (2010).Yapısal Kırılma Durumunda Birim Kök Testleri ve Gelir Yakınsaması Analiz: Avrupa Birliğine Üye ve Aday Ülkeler İçin. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, Ü. (2020). *Ekonometrinin Temelleri*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3986, Eskişehir.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: İsmihan DURAN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Maliye
Yüksek Lisans	
Üniversite	Marmara Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Maliye
Programı	Maliye Teorisi
Makale ve Bildiriler	
<p>1. Can, Engin ve Duran İsmihan. (2015). Demografik Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği. <i>Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi</i>, Cilt: 52, Sayı: 606, Ağustos, ss. 55-71.</p> <p>2. Duran, İsmihan. ve Aydın Mehmet Sadık. (2016). Ekonomik Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği. <i>Balkan Sosyal Bilimler Dergisi</i>, Aralık , ss. 516- 553.</p> <p>3. Duran, İsmihan. (2023). Vergilemede Adalet Açısından Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin İncelenmesi (2006-2022 Dönemi). <i>Ufku Ötesi Bilim Dergisi</i> , 23 (2), ss.113-135.</p> <p>4. Duran, İsmihan. (2023). Sağlık Harcamalarının Kamu Harcamaları ve GSYH İçerisindeki Gelişimi. <i>Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi</i> ,9 (3), ss 1-14.</p> <p>5. Duran, İsmihan. (2016). Sosyo- Kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği, <i>International Congress of Management Economy and Policy (ICOMEPE)</i>, İstanbul, ss. 2185-2201 (Tam Metin).</p> <p>6. Duran İsmihan, Aydın Mehmet Sadık. (2016). Ekonomik Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği, <i>International Congress of Management Economy and Policy (ICOMEPE)</i>, İstanbul, ss. 516- 553. (Tam Metin).</p> <p>7. Aydın Mehmet Sadık ve Duran İsmihan. (2016). Yükseköğretim Kurumlarının Kamu Kaynaklarınca Finansmanında Yeni Bir Yöntem Olarak Performansa Dayalı Finansman Sisteminin Uygulanabilirliği. <i>International Congress of Management Economy and Policy (ICOMEPE)</i>, İstanbul, ss. 3271-3289 (Tam Metin).</p> <p>8. Duran İsmihan ve Sezer Onur (2017). Türkiye’ de (1980-1991) Dönemi Bütçe ve Borçlanma Politikaları ve Uygulamaları. 8. <i>International Conference of Political Economy (ICOPECE)</i>, Sırbistan. (Özet Metin).</p> <p>9. Sezer Onur ve Duran İsmihan (2017). Vergiye Uyumlu Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükelleflerine Vergi İndirimi, 8. <i>International Conference of Political Economy (ICOPECE)</i>, Sırbistan. (Özet Metin).</p> <p>10. Duran İsmihan ve Güner Ayşe (2019). Cyclical Effects Of The Fiscal Policy Instruments In Turkey. 10. <i>International Congress On Current Debates In Social Sciences 3-5 December 2019</i>, İstanbul / Turkey (Özet Metin).</p>	